
6
10 E
56

DISSERTATIONES
HOMERICAE

HABITAE IN FLORENTINO LYCEO

AB ANGELO MARIA RICCIO

GRAECARUM LITERARUM PROF.

QUIBUS ACCEDIT

ORATIO PRO SOLENNI INSTAUR. STUD.

HABITA AN. MDCCXL.

ET ALIA QUAEDAM.

VOLUMEN TERTIUM.

FLORENTIAE. MDCCXLI.

EX TYPOGRAPHIA CAIETANI ALBIZINII.

Praesidum permissu.

AMPLISSIMO AC NOBILISSIMO VIRO

IACOBO BALDOVINETTO

CANONICO FLORENTINO.

ANGELUS MARIA RICCIUS F.

Raeceptum Tullianum eſt, ut *veſtibula, aditusque ad cauſſam fiant illuſtres*. Oportet namque exordii nobilitate, ac ſplendore illico auditorem capi illicique, ut ad reliquam excipiendam

 ora-

crationem attentis, benevolisque animis se comparet. Quod de Orationibus dictum a Tullio, de libris etiam, qui proferuntur in vulgus, dicendum puto. Necesse est, ut in ipso aditu insignitos praeclaro ornamento aliquo lector intueatur, quo ad eos amandos, & in pretio habendos excitetur, dum videt Nomen alicuius praeferre Patroni, qui sive Generis claritate, sive doctrina, sive virtutibus, sive dignitate supra ceteros assurgat. Quae cum ita sint, non est, cur mireris, quod, cum essem tertium hoc Volumen Homericarum Dissertationum publici iuris facturus, ad Te confugerim, Vir Praestantissime, ut per Te mihi liceret eius frontem tuo Nomine condecorare. Principio quidem singulari modestia reluctabaris, ac de Te demissius sentiens, loquensque, ingeniosis rationibus, ut ad alium potius, qui Te esset (ut aiebas) praestantior, converterem oculos, suadere nitebaris. Sed frustra fuit; vicerunt siquidem modestiam tuam preces meae, ut pro tua erga me benignitate facere nequiveris, quin mihi, quam enixe petebam veniam tribuendo, ob-

secun-

ſecundares. Iam vero liber hic meus triumphat, & geſtit, omnibuſque laetitiis incedit, quod ſibi licuerit tuo ſinu excipi, patrocinio tuo defendi, luce tua colluſtrari. Quis enim Te ipſo plenius, ac cumulatius ea obtinet decora, quae modo attigi, in eo plane requiſita, cuius Nomen aſſumatur & ad libri faciem honeſtandam, & auctori benevolentiam, exiſtimationemque legentium conciliandam? Quis ignorat, quam generoſa, avitaque ſtirpe progenitus es; adeo ut ſiquis nobiliſſimae Gentis tuae gloriam longe lateque diffuſam proferre velit, idem prope facere videatur, ac ſi inutiliter, putideque demonſtrare laboret lumen Solis eſſe in coelo emicantiſſimum? Quem fugit, quanto ſelectiorum literarum ſtudio tenearis: quam recto iudicio in re literaria polleas: quam aſſidue in optimis legendis libris verſeris: quam avide bonarum cogitationum epulis mentem exſatures? Quem latent inſignes virtutes illae, quas a puero excolere numquam deſtitiſti, ſolida in Deum Pietas, ſummum Religionis obſequium, purus morum candor, nitida vitae innocen-

tia,

tia, vera probitas, non fucata humanitas, ſplendida munificentia? Quis Te non veretur Florentino Canonicorum ampliſſimo Collegio adſcriptum, quod tot inclyti nobilitate, doctrina, ac ſapientia Viri, nullo non tempore celeberrimum effecerunt, & ex quo tamquam e Troiano equo tot ſacri Antiſtites, Purpurati Patres, & Summi Pontifices emicuerunt? Accedit, quod me candida benevolentia complecteris, quam tum ex familiaribus colloquiis noſtris, tum ex aliis certiſſimis argumentis probe compertam, perſpectamque habeo, & hoc meum Opus, quo Homericam ſapientiam evolvo, nubes omnes, atque involucra relaxando, in deliciis habes, iucundeque lectitas. Quapropter urgebar, planeque obſtringebar, ut aliquam Tibi darem voluntatis meae, gratique animi ſignificationem. Et quanquam hac gloriola ipſe non egeas, ut poſteris per hoc Volumen Tibi dicatum innoteſcas; at neceſſe fuit mihi quanti te facerem hoc ſaltem teſtimonio demonſtrare. Aequi igitur, bonique facito conſilium hoc meum, Vir optime, meique amantiſſime, meamque er-

ga Te obſervantiam, quae ex animo promanat, gratam acceptamque habeto. Interim vero Divinum rogo Numen, ut bonorum omnium plenitudine, qua dignus es, Te cumulet, ſervetque aetate quamplurima incolumem ad ampliora in Chriſtiana Republica obeunda munera, quibus mores iſti tui incorrupti, & amabili gravitate ornati Te iampridem videntur addicere.

Florentiae XIII. *Cal. Aug. an.* MDCCXLI.

THν δέγε Ομήρου ποίησιν μ'νην ὁρῶ τῷ ὄντι γενναίαν, κ̀ μεγαλοπρεπῆ, κ̀ βασιλικήν.

SOlam *Homeri Poësin revera novi generosam, & magnificam, & regiam*. Dio Chrys. Or. de Regno.

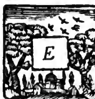
DUlcedine *carminis, & melliflua sermonis suavitate, & iucundissima denique rerum & verborum copia ac veritate Homerus ceteros omnes antecellit*. Aug. Confess. l. 1. c. 14.

PRAEFATIO.

N tibi, amice Lector, tertium, atque ultimum mearum Dissertationum Homericarum Volumen. Duobus quidem prioribus ea praesertim expendi, quae ad Iliadem pertinent; hoc tertio ea, quae ad Odysseam; nisi quod multa ad Odysseam spectantia pertractantur etiam in illis, cum scilicet argumenta ipsa id exigere videbantur. Non pauca namque utrique poëmati communia sunt, ut v. g. interpretationes eorum, quae spectant ad Heroas, Deos, sacrificia, convivia, & alia huiusmodi. Iam vero gratias ago longe maximas divino Numini, quod vires tam ingenti arduoque perferendo, ac superando labori, qui multos annos me detinuit, benigne suffecit. Namque, ut verum candide fatear, vix initio putabam me posse ad umbilicum opus hoc perducere; tot, tantisque difficultatibus videbam obseptum, implexumque. Non enim idem est Homerum interpretari

 tari

tari ordine, quo singula apud eum iacent (ut multi alii antea fecerunt) ac res Homericas ad certa capita redigere, iucundeque explicare, omnemque tanti Poëtae sapientiam, immensam plane, omnigenamque complecti huiusmodi Dissertationum serie, quae te doceat, oblectetque, & ad legendum alliciat, etiamsi Homerum non legeris. Quamquam enim nullum non lapidem moverim, ut omnes impellerem ad Homeri lectionem, illud tamen mihi proposui, ut vel iis, qui ab ea lectione abstinent, hae Dissertationes arriderent, facerentque, ut Homerum non legentes, Homeri non essent ignari, eiusque pretium sentirent, sapientiam degustarent, virtutes admirarentur. Cum enim hic Vates sit antiquissimus fons, a quo omnis eruditio promanavit ad posteros, probrosum certe erit literarum studiosis, rerum Homericarum caruisse notitia. Ut vero magis eos illicerem, non solum novas multas attuli interpretationes, dilucidiusque, quam antea factum esset, omnem difficultatem exposui, & veterem eruditionem cum recentiore saepe copulavi, sed etiam studui, ut gratae brevitatis levamento lectio peragi iucunde posset. Cum enim singulae harum disputationum per se solas subsistant, singulas lectitans potes sine damno ab aliis cessare, & lectionem inde, ubi cessasti, alia vice repetere. Et sane sponte sua testati sunt mihi aliqui, quos non putaram, se hisce commodis pertractos duo praecedentia Volumina a capite ad calcem multa cum voluptate perlegisse, etsi Graece nescirent, etsi Homeri carmina ne delibassent

qui-

quidem. Neque hoc narro, ut mihi gloriam, famamque adsciscam, sed ut propositis exemplis multos alios urgeam. Quae cum ita se habeant, spero fore, optime Lector, ut ob hanc novam res Homericas pertractandi rationem meum laborem nec inutiliter, nec putide susceptum esse indices. Quod si feceris, nihil ultra exopto, nec tuum amplioris approbationis suffragium aucupor. Non me quidem praeterit adversus unius novitatis admiratores Lucianum facere in eo dialogo, cui titulus Zeuxis, *vel* Antiochus. *Sicut enim Zeuxis in pictura Centauri valde indignabatur, quod spectatores praeter novitatem alia non laudarent: & Antiochus dolebat, quod in proelio adversus Galatas percelleret hostes elephantorum novitas, & insolentia, non apparatus ipsius aciei, virtusque militum; sic aegre ferebat Lucianus sua scripta a plerisque praedicari ob peregrinitatem, & inventionis novitatem, nulla interim aliarum scriptionis virtutum habita ratione, hoc est rerum bonarum, & cum iudicio selectarum, sententiarum, elegantiae, aptae compositionis, & lucidi ordinis. Nihilominus meae conscius exilitatis non tantum mihi arrogo, ut me putem, omnes optimi, ac perfecti scriptoris (qualis certe Lucianus fuit) partes implevisse, adeoque cumulatae laudis testimonium promeruisse. Sat erit mihi, si meo probe expenso consilio, apud te statuas, me novum ac longe commodius Homericae interpretationis genus excogitasse, quod videbatur in literaria Republica desiderari, etsi tot alii antea extiterint luculenti interpretes, qui pro-*

lixis Commentariis utrumque poëma explicare aggressi sunt.

Quod si multa ex Homericis, quae in hoc Opere evolvimus, figuris expressa, oculis cupis lustrare tuis, eoque spectaculo plenius intelligere, consule quaeso Tabulam Iliacam primum ab immortali Raphaële Fabretto declaratam; deinde fusius, atque accuratius expositam a Laurentio Begero, additis aliis antiquis monumentis Troianum bellum, aut excidium adumbrantibus. Utrumque etiam Museum Florentinum, & Etruscum Observationibus Antonii Francisci Gorii Collegae mei in patrio Lyceo doctissimi, amicique candidi illustratum, adire tibi erit utilissimum; nam multa utrobique exhibentur ad Homeri poëmata pertinentia. In primo siquidem complures Homericae Gemmae declarantur, quibus nihil elegantius, perfectius nihil. In altero etiam non paucae vetustissimae urnae, ac sepulcra explicatu longe difficilia exponuntur, in quibus facta ex Iliaco bello desumpta sive caelarunt, sive sculpserunt Etrusci, ut eruditissimus Gorius interpretatur, & docet. Equidem scio duplex hoc perinsigne Opus (unde Cl. Interpretis fama longe lateque diffunditur) commendatione nostra nullatenus indigere: nihilominus hoc unum dicam harum deliciarum studiosos, tam ubere doctrina, quibus illa volumina exundant, quam formarum nobilitate ac nitore allici, pertrahique ad ea sibi cupidissime conquirenda, ut tanti thesauri splendore & bibliothecas suas illuminare, & seipsos multiplici eruditione locupletare possint.

Quod superest, Typographi harum mearum Disser-

sertationum diligentiam non sine laude dimittam, etsi nonnulla sibi exciderint errata, quae in fine singulorum Voluminum adnotantur, & corriguntur. Ineluctabile fatum esse videtur, ut nullus in lucem liber e typis prodeat, in quem aliqua typographi menda non irrepserint. Ille igitur petit a te, benigne Lector, ut ea sibi condones. Sed & ipsemet peto, ut nonnullas condones mihi hallucinationes; nam fateor me perperam dixisse 1. *Vol. pag.* 83. *v.* 3. somniasse Mandanen; *nam dicere debui* Astyagen patrem Mandanes. *Item pag.* 325. *v. ult.* Etruscam *dixi versionem Demosthenis ab eruditissimo Lucchesinio elaboratam, cum* Latina *sit, Romae in lucem data an.* 1712. *ex Typographia Antonii de Rubeis. Puto me lapsum esse, quod versionem illam ante hos triginta circiter annos legeram. Addam hic etiam, quod dicere tunc praetermisi scilicet vertisse Lucchesinium orationes Demosthenis de Republica ad populum habitas. Etiam in Vol.* 2. *pag.* 50. *ubi a me distinguuntur duae partes ictus, quo Veteres Musicarum cantilenarum tempus metiebantur,* θέσιν demissionem, ἄρσιν elevationem; *nescio quomodo factum, ut permutatis vocibus una pro alia poneretur. Haec igitur, & siquid aliud peccatum est, humaniter velim mihi remittas, amice Lector, neque (si plura niteant) paucis offendaris maculis*

——— quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

IN-

I N D E X

EORUM, QUAE IN HOC TERTIO VOLUMINE CONTINENTUR.

I N H O M E R U M

DISSERTATIO XLV.

De Odysseae propositione; & an sit peregrinandum.

SYNOPSIS.

Ulyssem prudentem fecit peregrinatio. Quaeritur utiliorne habenda sit hominibus peregrinatio, an perniciosior. Argumenta pro peregrinatione. Modestiores homines facere fertur. Diuturna proprii soli habitatio arrogantiam generat. Exemplum Sinensium. Generat quoque desidiam, & luxuriem. Exemplum Phaeacum. Homines locorum longinquitate seiunctos peregrinatio coniungit. Socrates se mundanum dictitabat. Exiguam humanarum rerum scientiam comparare sibi potest is, qui patria nusquam egreditur. Quam sit iucundum mundi pulcra peregrinando inspicere, moresque hominum suis oculis vestigare. Peregrinationis expers ad nullam rem satis illustrem potest accedere. Herculis, & Bacchi ex peregrinatione laus. Argumenta contra peregrinationem. Peregrinatores insolentes, & ventosi. Fabulas, & mendacia narrant. Comparantur echoni, quae vocem octies; vel decies ingeminat. Externos mores patriis anteferunt. Aelianus laudatus, quod fines Italiae numquam egressus patrii moris servandi studiosus fuit. Peregrinatio vitiorum magistra. Teterrimae peregrinationis pestes, & mala, quae ex peregrinatione intactas nationes infecerunt. Peregrinatio paupertatis, & mortis causa multis extitit. Voluptas peregrinationis levis, & futilis. Ex aspectu paucarum urbium totus mundus aestima-

ſtimatur. Studium geographiae, & hiſtoriarum lectio peregrinationi aequiparatur. Senecae locus inſignis peregrinationem improbantis. Pecunia, & bona valetudo maxima duo peregrinationis ſubſidia. Ut quis utiliter peregrinetur, duo requiruntur, iuſta aetas, & bona mens. Confirmatur auctoritate Lycurgi, & Platonis. Literatis, & doctrinae ſtudioſis valde utilis peregrinatio. Exempla ſummorum ex antiquitate virorum, & maxime Democriti. Diſſertationis anacephaleoſis, & concluſio.

DISSERTATIO XLVI.

De Penelope adverſus Gravinam.

SYNOPSIS.

Summa narrationis Homericae de Penelope ex totis 24. libris Odyſſeae concinnata. Penelopes mores non bene a Gravina deſcripti. Homeri mentem non eſt aſſecutus. Penelope procos ex Ulyſſis aedibus cur non expulerit. Cur non Telemachus, neque Laërtes. Plura coacervantur argumenta hallucinationis Gravinae. Homerus caſtiſſimam facit Penelopen. Alii tradunt fuiſſe adulteram. Dido Virgilio impudica, aliis eſt pudicitiae exemplum. Gravina promittit opus, in quo Homeri loca explanet contra quam Plutarchus, & Heraclides Ponticus interpretati ſunt. Diſſertationis clauſula.

DISSERTATIO XLVII.

De Telemachi profectione ad Neſtorem, ac Menelaum; de criminibus in eum coniectis; deque Odyſſeae Chronologia.

SYNOPSIS.

Sub Mentae, ac Mentoris forma Minerva adſtat Telemacho. Eius iter ad Neſtorem, & Menelaum. Re-

Reverſuro inſidiae ſtruuntur a procis. Inſignes in hoc iuvene virtutis notae. Colloquio ſapientium ſenum ad praeclara facinora formatus eſt. Telemachus Praeſulis Cameracenſis. Cohortatio ad iuvenes, ut doctrinam, ac prudentiam a ſenibus exquirant. An Telemachus reſpondens ſe neſcire, utrum vere filius ſit Ulyſſis, iniurius fuerit matri, & ſibi. An irreverenter, & durius matrem compellaverit, ubi ad telam, & colum remittit. Tela, & colus heroicis temporibus nobiliſſimis quibuſcumque feminis conveniebant. Salomonis laus virili feminae tributa. Etiam Hector ad telam, & colum amandat Andromacham. Nomina patris, & matris quam veneranda effecerit ipſa natura. Non bene cum aliis permutantur a filiis. Totius Odyſſeae chronologia adverſus Anonymum cenſorem deſcribitur, ac defenditur.

DISSERTATIO XLVIII.

De equo Troiano, de Helena alienarum vocum imitatrice, & de Nepenthe.

SYNOPSIS.

Heleni iuſſu ab Epeo equus Palladi ſacer aedificatus. Dyctis Cretenſis hiſtoriam de illo equo ad purum redegit. Durateus dictus ἀπὸ τῶν δουράτων. Pauſanias tradit fuiſſe aeneum. Quid eſſet porcus Troianus. Helena ad viſendum equum deducitur. Voces ſingularum uxorum ducum intus latitantium imitatur. Ulyſſes retinet duces ne egrediantur, & os Anticli reſpondere volentis comprimit. Donum voces alienas imitandi a Venere Helenae collatum, quae ob id appellata eſt Echo. De quodam qui ferina voce ludicros verſus canebat. De Millo publico Florentiae tubicine univerſa imitatione callidiſſimo. De Ioanne Schicchio perſonam demortui hominis agente, perinde quaſi ille adhuc in vivis ageret. Perperam vocavit Spondanus ridi-

ridiculam vocum ſimulationem, quam Homerus affinxit Helenae. Quomodo Helena voluerit illo dolo res Graecorum in diſcrimen adducere. Galenus ait Nepenthes fuiſſe bugloſſum. Alii Helenium. Quid ſignificet Nepenthes. Alii Nepenthes ipſum vinum fuiſſe contendunt. Alii eloquentiam, alii hiſtoriam, alii muſicen, alii alia. Helenae crater in adagium abiit. Opium, aut quid aliud narcoticum pharmacum illud fuiſſe videtur. Hyperbolice eius virtutem deſcripſit Homerus. Vox φάρμακον duplicem habet ſignificationem.

DISSERTATIO XLIX.

De Ulyſſis ab inſula Calypſus diſceſſu, naufragio, & ad Phaeacas appulſu.

SYNOPSIS.

In Ulyſſe exemplum hominis patriam vehementiſſime diligentis. Calypſo dicta ἀπὸ τῦ καλύπτειν. Inſula Calypſus ab Ogyge Thebanorum rege appellata eſt Ogygia. Mercurii virga. Calypſo meretrix. In Maſſiliae litore meretrices in ſpecubus habitant. Calypſus aedium deſcriptio Latinis carminibus a Raphaële Volaterrano verſa. Quid in ea verſione Volaterranus peccaverit. Quatuor dierum ſpatio naviculam, qua ab inſula diſcederet, extruxit Ulyſſes. Id nec abſurdum, nec indecorum, nec incredibile. Petrus Magnus Ruthenorum Imperator artem fabrefaciendi ligna naveſque in Batavia diſcere voluit. Phereclus quod inſignis eſſet faber lignarius, praeclariſſimis viris accenſetur ab Homero. Ulyſſes potuit ſe ſolo navim in longa illa navigatione gubernare, & a ſomno abſtinere. Mirabile exemplum mononautae ab Euſtathio narratum. Leucotheae vitta Ulyſſi tradita. Ulyſſis induſtria in Phaeacidis litus eiecti, ne noctu frigore interiret. Nauſicaa ad flumen venit veſtes lotura, a qua ſervatus Ulyſ-

Ulysses. Phaeacibus omnia quae sibi contigerant, narrat. Patriae amor Florentinos adolescentes ad Graecum studium debet excitare.

DISSERTATIO L.

De Ciconibus, & Lotophagis.

SYNOPSIS.

Dulcissime vanum Homerum dixit Augustinus. Homerica omnia mirifice delectant; maxime vero fabulosae narrationes multo lepidissimae. Iure belli Ciconas Ulysses adortus est, quod foedus cum Troianis iunxerant. Ridicula Zoili censura refellitur. Flumen Ciconum res demersas in lapides vertit. Similis fons in insula Manilla, itemque aliud flumen in regno Peguano. Fontes Rapolani in agro Senensi; & aquae vena prope villam Castelli Mediceorum Principum nuper detecta eadem virtute praedita. Huius portenti ratio physica. Manes corporum, quae in externo solo relinquebantur insepulta, ter vocati. Lotophagorum sedes insula Meninx prope Africam. Lotus ab advenis comesta reditus oblivionem inducebat. Fructus est cuiusdam arboris ex Athenaeo. Adagium, *Lotum gustavit*. Strabo autem herbam dicit, quae una cum radice pro cibo, potuque Lotophagis deserviebat. Interpretatio Loti allegorica ex Erasmo. Arbor aquae in insula Manilla, & arundines Vaxuci. Quomodo ex his plantis aqua effluat. In loto Homericorum poëmatum dulcedo exhibetur. Homerus principia suae poëseos accepit ex historia, ac deinde fabularum commentis exornavit.

DIS-

DISSERTATIO LI.

De Polyphemo aliisque Cyclopibus.

SYNOPSIS.

Quae finguntur a Poëtis, numquam a verisimilitudine abesse debent. Cyclopum natio in Sicilia. Ab uno oculo in media fronte sic appellati. Oculus allegorice speculam significat. Complura hominum monstra uno tantum oculo, instar Cyclopum. Cyclopum vita. Tres vitae gradus antiquis temporibus constituit Varro. Siciliae fertilitas. Polyphemus sex e sociis Ulyssis voravit. Anthropophagi non sunt fabulosi. Polyphemi descriptio. Cur illum Ulysses excaecaverit, non autem necaverit? Ioannis Spondani interpretatio refellitur, & alia verior affertur. Vino Maroneo Ulysses ebrium reddidit Polyphemum. Quomodo ab excaecato monstro Ulysses caverit. Vastissimae speluncae in Syria. Aliqua fortasse similis etiam in Sicilia. Quomodo egressus ex antro Ulysses cum sociis Cyclopem fefellerit. Arietes permagni in Sicilia. Ulysses dicit Cyclopi sibi nomen esse οὔτις *Nemo*. Ludicra laudatio *Nihili*.

DISSERTATIO LII.

De Insula Aeolia.

SYNOPSIS.

Totum Homerum Latina poësi vertere difficillimum. Specimen versionis Latina prosa concinnatae. Iudicium de aliis Latinis versionibus sive verbo tenus, sive elegantiori sermone scriptis. Veritas in Homericis fabulis latens, & Poëtae artificium. Septem Aeoliae insulae. Liparen putat Daceria esse Aeoliam insulam Homeri. Strabo, & Solinus Strongylem. Pro utraque sententia bonae adsunt rationes, quae afferuntur. Fortasse Homerus

ex duabus fecit unam. Ex Aeoliis insulis ignes se efferunt. Tota etiam Sicilia subterraneis ignibus abundat; at multo magis Iaponiae regnum, & Ternate quae est una Moluccarum. Πλωτὴν appellat Homerus insulam Aeoliam, hoc est natatilem, sive circumcirca navigabilem. Duodecim filii Aeoli sunt duodecim venti principes. Explicatur quid significet coniugium, & convivia ventorum, domique Aeoli sonitus. Ventorum vis Siciliam ab Italia disterminavit; & per Calpen mare mediterraneum immisit. Cur dicatur Aeolus habuisse ventos in sua potestate. Multae referuntur in hanc rem interpretationes. De utre, in quo venti inclusi. Utris e pelle Delphini fabula; sed ad eam non respexit Homerus. Iocus Eratosthenis de utre Homerico reiectus. Aeolipilae mentio. Nonnulli septemtrionis populi profitentur se vendere ventos. Argentei funiculi utri appositi interpretatio. Duae item somni Ulyssei interpretationes. Ulyssem reversum tamquam Diis invisum Aeolus a se repellit.

DISSERTATIO LIII.

De Laestrigonibus.

SYNOPSIS.

Ulysses aerumnarum gymnasium. Apud Laestrigonas omnes naves amisit praeter unam. Laestrigonum gens a natura Cyclopum non aliena. Urbs Laestrigonum Formiae in Campania. Laestrigones e Sicilia in Campaniam veniunt. Lamus Formiarum conditor. Lamia Regina Lybiae. Portus Formiarum descriptus. Homericum sensum huius loci plerique interpretum non sunt assecuti. Falsum est pastores hic esse insomnes, & Laestrigonas ab Ulysse sub cauda Draconis esse positos. Armenta in urbe servata, & ad pascua extra urbem ducta. Fabulosum aliquos sine somno vivere. Monachi Acoemetae, quomodo dicti insomnes. Iidem ac

ac Studitae. Studius vir nobilissimus. Quomodo Laestrigones naves, sociosque Ulyssis perdiderint, ipseque una tantum cum navi evaserit. Laestrigones Cyclopum instar a solis armentis, gregibusque petunt cibum; hinc factum, ut agros non colerent. Quae per se scire non potuit Ulysses, ex Circe sive Calypsone cognovit. Cur Laestrigones sub Rege vivant contra quam faciunt Cyclopes. Refellitur iudicium Longini, qui putavit Odysseam compositam ab Homero in senectute, Iliadem in iuventute. Cur similitudinibus magis scateat Ilias, quam Odyssea.

DISSERTATIO LIV.

De Circe.

SYNOPSIS.

Summa lib. 10. Odysseae, qui est de Circe. Poëtica licentia sedem Circes, quae est in Latio ad Aeaeam insulam in Colchide Homerus deportavit. Mons Circaeus stagnis circumdatus. Ibi delubrum Circes etiam noctu collustratum sole. Ciceronis testimonium de cultu huius templi. Pontus Euxinus Oceanus appellatus. Ulysses vagatus circa Siciliam. Negant nonnulli delatum ad Hispaniae loca. Circe celeberrima meretrix. Post mortem divinitate donata. Utrum verum, an fabulosum homines a Circe in belluas immutatos. Volupras etiam feras delinit, & domat. Cupido ferarum domitor in gemmis. Poculum medicatum voluptatem significat. Virgam Circes, & Caduceum Mercurii ad imaginem virgae Mosaicae confinxerunt Ethnici. Antidotum, cui nomen Moly, Mercurius praebet Ulyssi, ut hepar piscis, & suffimenta Tobiae Angelus. Moly radix in Aegypto nascitur. Nihil tutius adversus sagas animi confidentia, atque audacia. Explicatur Mercurii consilium de concubitu. Moly etiam eruditionem, & studium literarum significat. Adolescentibus Moly

DISSERTATIO LV.

De Cimmeriis.

SYNOPSIS.

DIS-

DISSERTATIO LVI.

De Sirenibus, Planctis, Scylla, & Charybdi, Bobusque Solis.

SYNOPSIS.

Praeceptum Aristotelis de verisimilitudine, quam sequi debent poëtae in narrandis iis, quae esse nequeunt. Horum duo genera explicantur. Ulyssis ars, ne a Sirenibus caperetur. Tres apud alios Sirenes, at duae tantummodo apud Homerum. De Sirenum sede testimonium D. Hieronymi. Insulae Sirenusae e regione Surrenti. Sub Sirenum imagine noxiae voluptates depictae. Siren ἀπὸ τῆς σειρᾶς dicta. Poëtarum carmina de Sirenibus citantur. An haec marina monstra revera extiterint, & adhuc extent. Cur cantus suavitatem iis attribuerit Homerus. Hortatio ad iuvenes, ne se irretiri sinant noxiarum voluptatum illecebris. Salomonis gravissima monita. Sirenes in prato sedentes, quod acervo humanorum ossium circumdatur. Planctae, sive Cyanea saxa. Scyllae & Charybdis descriptio. Utrum Charybdis undas absorbeat, & resorbeat ter in die, an bis. Quantos progressus ars nautica fecerit, quae duos illos scopulos toti antiquitati terribiles nunc deridet. Boves, ovesque Solis in insula Trinacria. Inscio Ulysse socii urgente fame boves aliquos mactant. Ob hoc scelus procella excitata, navisque Ulyssis fulmine percussa. Ulysses ad insulam Calypsonis defertur. Phoebus greges Admeti regis olim pavit. Sues Neapoli D. Antonio sacri. Impastus decem dies in procelloso mari vitam propagavit Ulysses. D. Paulus, aliique cum eo navigantes dies quatuordecim.

DIS-

DISSERTATIO LVII.

In qua nonnulla de Sirenibus, ac Planctis omiſſa ſupplentur; ac deinde, quod reliquum poëmatis eſt perſtringitur.

SYNOPSIS.

Tullius Sirenum cantiunculam Latine vertit; qui non videtur tam averſis Muſis, & Apolline nullo carmina ſcripſiſſe. Defenditur eius verſiculus

O fortunatam natam me conſule Romam.

Eiuſdem ſoni geminatio non eſt illepida in oratione. Defenſio carminum, quae Ulyſſi canunt Sirenes contra Scaligerum. Quantam voluptatem afferat homini ingenuo varia rerum cognitio. Confirmatur multis exemplis a Cicerone allatis. Quam ſit periculoſum praetextu bonarum rerum ad noxias trahi voluptates exitium afferentes. Ficto colori non credendum. Quid ſint Symplegades. Cur poëtae eas dixerint errantes. Eas in mare Siculum transfert Homerus, vocatque πλαγκτάς. Sola Argonautarum navis ex iis evaſit incolumis. Iuno patrona, & conſervatrix Regum. Hi ſcopuli columbis ambroſiam Iovi ferentibus non parcere dicuntur. Quid hoc ſignificet? Vocem πέλειαι, aut πελειάδες pro πλειάδες uſurpavit Homerus, aliique poſt eum poëtae. Laus Moeronis, quae locum hunc de columbis ſapienter interpretata eſſe videtur. Phaeaces reducunt Ulyſſem patriam. Eorum navis in rupem verſa. Ulyſſes a Minerva in mendici ſenis formam mutatur. Exempla principum formam ementitorum. Eumaeus ſubulcus. Telemachus in agro agnoſcit patrem. Canis Ulyſſis in eius reditu moritur. Ludibria, & iniuriae procorum Ulyſſi illatae. Pugna Ulyſſis, & Iri. Euryclea dum lavat Ulyſſem, ex cicatrice recognoſcit. Arcus certamen procis a Penelope propoſitum. Pro-

Proci interfecti. Penelopes gaudium recepto coniuge. Jthacenses ob procorum necem contra Ulyssem armantur. Pax conciliata.

DISSERTATIO LVIII.

De Telemacho sontes puellas in regiis aedibus suspendente.

SYNOPSIS.

Ex opinione magis, quam veritate plerique iudicant. Iuris executio in plectendo reos iam turpis habetur. Qui iudicium in reos fert, veluti mens est, qui illud exequitur, veluti manus. Salutaris reipublicae est reorum ultio, atque interemptio. Variae populorum opiniones de publicis reorum punitoribus, deque aliis multis. Non indignum facinus Telemacho committit Homerus, dum sontes puellas suspendio necantem facit. Multa exempla consimilia ex sacris Paginis afferuntur. Alia itidem ex fabulis, & ex profana historia. Quibus de causis opinio haec apud nos valeat turpes esse illos, qui reos plectunt. Hunc Homeri locum imitatus est Ariostus.

DISSERTATIO LIX.

De patris in filios lenitate; & an pueri caedendi sint.

SYNOPSIS.

Mitio Terentianus mitissimus in filium. Metu paternae severitatis ingenium suum de industria occulunt pueri. Clitiphonis querimonia de patris duritie. Mali plagarum effectus. Pueri tamen e vulgo vix sine plagis in frequentibus gymnasiis possunt instititui. Communis consuetudo caedendi pueros reprobata. Spartanorum disciplina, qua regebant pueros, expensa. Loca divinarum

DISSERTATIO LX.

De puellis hospites lavantibus, aliisque mulierum exercitiis.

SYNOPSIS.

DIS-

DISSERTATIO LXI.

In qua complura ex Odyssea selectiora, & scitu iucundiora explicantur.

SYNOPSIS.

Iudicium Longini de Odyssea non rectum. Discrimen inter Iliadem, & Odysseam. Horatius Odysseam proponit tamquam absolutissimum poëseos exemplum. Tum Deos, tum homines assidentes mensis Homerus facit. Etiam antiqui Italiae incolae mensis assidebant. Item Aegyptii, & Hebraei. Persae accumbebant. Hebraei post captivitatem modo sederunt, modo accubuerunt. Christus Dominus cum discipulis in novissima coena accubuit. Alexander Magnus etiam post devictos Persas mensae assidere maluit. Persarum lectuli humiles ante humiles mensas, ut nunc Turcarum. Vetustissima pilae lusoriae primordia in Homero. Hallucinatio Isaaci Nevvtoni. Laus Ang. Card. Quirini. Nonnullae voces ad pilae ludum spectantes explicantur. Pila Paganica. Clavaria. Trigonalis. Follis. Harpastum. Variae ex Polluce, & Eustathio pilae lusoriae descriptiones. Variae ludentium formulae. Nausicaa novum palmae germen dicta. Menelaus sine morte ad Elysios mittendus. Enochus translatus in Paradisum. In Protei transformationibus magicae Aegyptiorum artes indicatae. Bona Odysseae pars ad magiam pertinere videtur. Incantatio in cantu Sirenum expressa. Hortus Alcinoi in Phaeacia. Fertilitas regionis Hebraeis promissae. Arbores semper pomiferae. Planta caffei. Nuces myristicae, & caryophilla. Sternutamentum nihil mali portendebat Homeri aetate. An tempore D. Gregorii M. sternuentes morerentur. Unde originem habuerit fausta apprecatio sternuentibus facta. Risus Sardonius. Herbam quampiam in insula Sardoa siquis ederit, ridens moritur. In Sardinia senes Saturno mactandi

IN

Praeceptori olim suo in Latinis literis
Et ad artem incidendi in aere Promotori benefico
Ant. Pactius Sac. Flor. grati animi monumentum

Cum olim Latinas literas sacrum adolescentem Antonium Pactium docerem, videremque quam scite quaelibet calamo pingeret (cuius rei satis praeclarum specimen novennis dederat) coepi urgere ut artem etiam incidendi in aere condisceret, in qua sperabam, fore, ut aliquando emineret. Cum igitur pro mea facultate ad haec studia illum adiuvissem, & Amplissimo Viro Iosepho Mariae Martellio Archiepiscopo Florentino bonarum artium Patrono commendassem, eam brevi primum sub Cosmo Mogallio, deinde sub Carolo Gregorio in hac arte progressionem fecit, ut iam inter praecellentes nostri aevi Professores recenseatur. Quapropter cum essem primum Homericarum Dissertationum Volumen in lucem daturus, vellemque libri frontem Homerico vultu decorare, Pactio hanc curam committendam censui. Quia vero perhumanis est moribus, petiit a me, ut sibi liceret in accepti (ut ipse aiebat) beneficii testimonium meam quoque imaginem aere exprimere, ut huic meo Operi apponerem. Principio reluctabar, quod vererer, ne forte ab aliquibus id mihi ambitioni tribueretur; at deinde hac reiecta suspicione, grati hominis officium admittendum esse duxi, quia omnibus discipulis bonum praebebit exemplum, quo memorem erga magistros (quibus & Diis numquam satis) servent animum.

IN HOMERUM

DISSERTATIO XLV.

De Odysseae propositione; & an sit peregrinandum.

SYNOPSIS.

Ulyssem prudentem fecit peregrinatio. Quaeritur utiliorne habenda sit hominibus peregrinatio, an perniciosior. Argumenta pro peregrinatione. Modestiores homines facere fertur. Diuturna proprii soli habitatio, arrogantiam generat. Exemplum Sinensium. Generat quoque desidiam, & luxuriem. Exemplum Phaeacum. Homines locorum longinquitate seiunctos peregrinatio coniungit. Socrates se mundanum dictitabat. Exiguam humanarum rerum scientiam comparare sibi potest is, qui patria nusquam egreditur. Quam sit iucundum mundi pulcra peregrinando inspicere, moresque hominum

minum suis oculis vestigare. Peregrinationis expers ad nullam rem satis illustrem potest accedere. Herculis, & Bacchi ex peregrinatione laus. Argumenta contra peregrinationem. Peregrinatores insolentes, & ventosi. Fabulas, & mendacia narrant. Comparantur echoni, quae vocem octies, vel decies ingeminat. Externos mores patriis anteferunt. Aelianus laudatus, quod fines Italiae numquam egressus patrii moris servandi studiosus fuit. Peregrinatio vitiorum magistra. Teterrimae peregrinationis pestes, & mala, quae ex peregriuatione intactas nationes infecerunt. Peregrinatio paupertatis, & mortis causa multis extitit. Voluptas peregrinationis levis, & futilis. Ex aspectu paucarum urbium totus mundus aestimatur. Studium geographiae, & historiarum lectio peregrinationi aequiparatur. Senecae locus insignis peregrinationem improbantis. Pecunia, & bona valetudo maxima duo peregrinationis subsidia. Ut quis utiliter peregrinetur, duo requiruntur, iusta aetas, & bona mens. Confirmatur auctoritate Lycurgi, & Platonis. Literatis, & doctrinae studiosis valde utilis peregrinatio. Exempla summorum ex antiquitate virorum, & maxime Democriti. Dissertationis anacephalaeosis, & conclusio.

Audaturus Homerus Ulyssem, inclytum scilicet virum ex Ithacae regno ad Troianum bellum profectum, cuius consilio, prudentia, solertique calliditate post decennalem obsidionem superbum Ilium corruit,

ruit, extremaque clade absumpta sunt omnia, & deleta, quod multorum hominum urbes moresque viderit principio poëmatis, quod ab eius nomine inscribitur, statim enarrat.

Ἄνδρά μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε·
Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω.

Hoc est, ut elegantissime vertit Horatius:

Dic mihi Musa virum captae post tempora Troiae,
Qui mores hominum multorum vidit, & urbes.

Anne Ulyssis ad multos populos, diversasque urbes peregrinationem scaturiginem veluti, fontemque prudentiae illius, qua supra ceteros singulariter eminebat, Vates nobis indigitare voluit? Equidem puto, auditores; resque adeo in propatulo mihi esse videtur, ut nullus ambigendi locus relinquatur. Quamvis autem id aperte senserit Homerus, & peregrinationis studium in Ulyssis persona tam diserte commendaverit, non omnes tamen ita eius auctoritate permoventur, ut in eamdem atque ipse sententiam eant. Complures enim docti viri inter se committuntur, ac disceptando digladiantur, utiliorne habenda sit hominibus peregrinatio, an perniciosior, & plusne boni ex ea promanet, an mali. Hanc igitur occasionem nacto placet mihi nonnulla hodierno sermone vobis afferre

 ex

ex iis, quae in utramque partem disputantur, ultimoque quid egomet sentiam, proponere, non tamquam ex tripode locuturus, sed vestris arbitriis sententiam meam sive probandam, sive reiiciendam relicturus. Argumentum tractandum, ut videtis, suscipio utile simul, & iucundum. Adeste igitur animis, optimi auditores, & qua ceteras meas disputationes benevolentia, atque attentione excipere consuestis, me quoque hodie de peregrinatione disserentem audite.

Modestiorem in primis fieri hominem peregrinationis studio ex Menandro docent ii, qui peregrinandum esse contendunt. Solet namque diuturna patrii soli habitatio arrogantiam, nescio quam, in animis hominum generare; dum enim sibi solis placent, alios contemnunt; quorum si usi fuissent consuetudine, modestius se gererent, tumoremque contraherent. Exemplo prae omnibus esto Sinensium gens, qui quoniam nusquam itinerantur, vani sunt, ac tumidi, utpote qui se solos circumspicientes dictitare invidiose soleant, *Sinenses duos habere oculos, Europaeos unum, & quidquid hominum reliquum est, caecutire*. Quod profecto falsum deprehenderent, palinodiamque canerent, si in aliarum gentium lucem susceptis itineribus se darent. Praeterea desidiosos esse, atque inertes, luxurieque diffluere necesse est (inquiunt) siqui populi peregrinationem oderint, nec fines suos ipsimet egredi, neque alios aliunde accedentes ingredi ament, ut de Phaeacibus, quorum mores depinxit

pinxit Homerus, videre licet. Quantum vero boni in hominum mutua coniunctione situm est, qui quamvis locorum longinquitate seiuncti, utilitates suas sibi invicem impartiantur? Id autem, ut possint, facit peregrinatio. Quam bene iccirco Socrates, cuius omnia & facta, & dicta sunt praeclare, interroganti, cuias esset, non Graecum se esse, non Atheniensem respondit, sed mundanum! Mundus siquidem communis quorumcumque hominum patria est, quam propterea sibi misere angustare indignum sit, humanumque animum, qui a nullo immenso spatio capitur, captivum in unius veluti urbeculae carcere detinere tamquam infelicem passerculum brevi cavea inclusum, cui tamen libere per aëris latissimos campos expatiari a natura datum est. Quam vero exiguam rerum humanarum scientiam comparare sibi possit is, qui patria nusquam pedem extulerit, unaque patria contentus vivat, neque aliarum nationum admirandas res dulcissimo spectaculo scrutetur; non secus ac si quis paratum habens volumen uberrimum, ac nobilissimum, quo multiplex rerum paene infinitarum cognitio contineatur, unam tantummodo pagellam inspiciat, ceteras vero omnes desidia quadam, ac stupore non curet evolvere? Quod si speciosarum rerum pictas imagines, & populorum conscriptas historias perlegere adeo pascit animum, oblectatque, quanta eos voluptate perfundi dicemus, qui non rerum imagines, sed res ipsas suis ipsorum oculis in-

spi-

ſpicere ; non populorum hiſtorias legere , ſed populorum mores , atque inſtituta ipſimet obſervare , perpendere , ac veſtigare valent ? Sane hoſce homines peregrinationi infenſos videas , tamquam inertes teſtudines ſuis domibus ſemper affixos , nec generoſos concipere ſpiritus , nec in ardua conari , neque ad ullam rem ſatis illuſtrem accedere poſſe ; peregrinatio ſiquidem mentem immenſe auget , ingenium mirifice excolit , meliuſque , quam Philoſophorum ſcholae , & lecta volumina quidquid in moribus ruſticum eſt , aſperum , illiberale , ſordidum , externo veluti civilitatis ſale macerat , viroſque rebus agendis apprime idoneos praeſtat . Quid mirum igitur ſit , ſi adeo celebratur Hercules *μεγάλων ἐπίστωρ ἔργων* Straboni dictus , magnorum ſcilicet operum inſpector , ſi celebratur Dionyſius , & reliqui apud antiquos ob varias , & longinquas peregrinationes ? Nam quemadmodum in uno ſolo omnia fructuum genera non pullulant , quamtumvis culto , & pingui , ſic unica patria omnium rerum ſufficientem notitiam ſuppeditare non poteſt , quae proinde nobis aliunde eſt comparanda . Non levia haec profecto ad peregrinationis utilitatem comprobandam argumenta eſſe videntur , auditores ; nihilominus non pauci ſunt , qui contra ſentiunt , & peregrinationes non probant , quaſi per eas nulla fieri poſſit probitatis acceſſio . Saepius enim peregrinantes non modeſtiores , ſed inſolentiores fieri dictitant , domumque reverti ventoſa , ſublataque ſui opi-

nione

nione inflatos non minus, quam equas Hiſpanicas, quas vento Favonio concipere ait Plinius. Quid vero poſtea foetu illo evanido intumeſcentes pariant, niſi utres tantummodo fabularum, & mendaciorum? Nam tamquam Echo garrula, quae vel octies, vel decies vocem ingeminat, ea, quae a ſe viſa, vel audita ſunt impudentiſſime multiplicare ſolent, fucumque audientibus facere, eoſque deludere, neſcio quo animi malo pruritu gaudent. Quid quod induentes externos ritus, nihil amare, nihil probare videntur, quod non ſit tranſmarinum, externoſque mores patriis anteferre tertio quoque verbo ſolenne habent (quod Scythae Anacharſidi vitio verſum eſt) & vel Gallica omnia, vel Anglica omnia in patriam vellent transferre, omneſque patrias conſuetudines ſus, deque vertere. Neque facile quis Deus pravam illam perſuaſionem de pulmone revellat non cogitantibus quam abſurde id animo agitent, cum ob ingeniorum, locorum, opum, ceterarumque rerum diverſitatem diverſos quoque eſſe gentium mores, atque inſtituta neceſſe ſit. Quamobrem iure optimo gloriari ſolebat Aelianus, ut ſcribit Philoſtratus, quod fines Italiae numquam eſſet egreſſus, navem numquam inſcendiſſet, neque noviſſet mare, quare in magna dicitur fuiſſe auctoritate, veluti patrii moris ſtudioſe obſervans. Quin & vitiorum plurimorum magiſtram eſſe peregrinationem docent, & exterorum vitia magis, quam virtutes pleroſque peregrinantium experientia

teſte

teste animo combibere, quibus non seipsos tantummodo pervertant, sed & integras urbes, integrosque populos, ad quos revertuntur, mensarum, vestium, domesticae supellectilis, & ceterarum ineptiarum luxum, vitaeque licentiam perdite invehentes. Quot, Dii boni, morum sanctitatem, & constantiam foras asportarunt, qui domum improbitatis, & levitatis flagitia inde retulerunt? Quot in patria temperantes, & sobrii, foris asoti, & Sardanapalo nequiores facti sunt? Neque silentio praetereundae sunt teterrimae illae pestes, quibus intactas nationes ex peregrinatione infectas esse, & corruptas plane constat. Unde enim Gallica lues, Anglicus sudor, Hungarica labes, Africana lepra in alias gentes irrepserunt, nisi ex peregrinatione? Sexcenta itidem alia damna, quae non infrequenter praeter spem peregrinantibus ingruunt, si quis velit, nullo negotio recenseat. Nonne plures augendarum opum caussa magna itinera susceperunt, qui Iro pauperiores domum reversi sunt? Nonne plures valetudinis confirmandae studio longae se viae commiserunt, qui vitae iacturam fecerunt, neque sua ipsorum ossa (id quod magnam habet ad morientium angorem accessionem) in patrio solo contumulanda fore speraverunt? Sed & voluptatem peregrinationis, quae ab aliis tanta esse praedicatur, isti ut levem, ac futilem dicendo elevant, attenuantque. Quid enim aliud sit (aiunt) universus terrarum orbis, quam colles, & montes, valles, & planities, & id

genus

genus alia? ita ut ex aſpectu paucarum urbium totum aeſtimare mundum bene quis poſſit? Quemadmodum autem pueri pilam percutiunt, & repercutiunt ſterili ineptaque voluptate; ſic & peregrinatores plagas terreſtris globi errant, & pererrant, regna inutiliter metiuntur, & remetiuntur. Nonne vero pari cum voluptate ſine periculo domi ſedendo peregrinari quis poterit, modo Geographiae operam dare, & populorum hiſtorias evolvere velit? Afferunt demum, ut ſententiam confirment ſuam, ſapientiſſimi Senecae auctoritatem, qui omnia haec veluti in faſciculum colligere viſus eſt, ita ſcribens ad Lucilium. *Quid per ſe prodeſſe peregrinatio cuiquam potuit? Non voluptates illa temperavit, non cupiditates refrenavit, non iras repreſſit, non indomitos amoris impetus fregit, nulla denique animo mala eduxit: non iudicium dedit, non excuſſit errorem, ſed ut puerum ignota mirantem ad breve tempus rerum aliqua novitate detinuit. Ceterum inconſtantiam mentis, quae cum maxime aegra eſt, laceſſit, & mobiliorem, levioremque reddit ipſa iactatio. Itaque quae petierant cupidiſſime loca, cupidius deſerunt, & avium modo tranſvolant, citiuſque quam venerant, abeunt. Peregrinatio doctrinam dabit gentium, novas tibi montium formas oſtendet, inuſitata ſpatia camporum, & irriguas perennibus aquis valles, & alicuius fluminis ſub obſervatione naturam; ſive ut Nilus aeſtivo incremento tumet; ſive ut Tigris eripitur ex oculis, & acto per occulta curſu integrae magnitudini redditur; ſive ut Maeander poëtarum omnium*

exercitatio, *& ludus*, *implicatur crebris anfractibus*, *& saepe in vicinum alveo suo admotus*, *antequam sibi influat*, *flectitur*; *ceterum neque meliorem faciet*, *neque saniorem*. Hactenus Seneca. Habetis, auditores, summa eorum capita, quae de peregrinatione utrimque disceptari consueverunt. Iis namque a Thoma Lansio diligenter propositis, bonam huiusce disputationis partem nulla fere immutatione facta compositam volui. Expectatis iam, quid ipsemet sentiam, audire; initio enim pollicitus sum id me fore vobis declaraturum. Equidem fateor, auditores, me vix ad aliquam vicinarum civitatum iter habuisse; neque Florentini imperii fines transiluisse, ut iccirco in eorum censu computer, qui testudinum instar, domos suas numquam deseruerunt. Novercante siquidem fortuna defuit mihi strenua valetudo, defuit pecunia, duo maxime necessaria peregrinationis subsidia, at desiderium certe non defuit, quod si perficere valuissem, me beatum existimassem. Nihilominus etsi peregrinationis amore utique deflagraverim, non prorsus tamen peregrinationem probem, perinde quasi ab omnibus indiscriminatim suscipi debeat. Neque enim omnibus utilis est, & salutaris; iuvenes siquidem, levique animo homines iuvenibus non absimiles, sive parum iuvat, sive deteriores facit. Nam non mores, non consuetudines, non ingenia populorum intuentur, ac inspiciunt; sed inani locorum aspectu aciem oculorum pascunt, sive quod observant, & animo complectuntur, vitiosun fe-

re

re est, quod eos corrumpit. Aliter sane se gessit Ulysses commendatus ab Homero, qui non solum urbes, sed etiam mores, & ingenia hominum multorum novit, unde factus dicitur longe prudentior. Quare statuendum puto in iis, qui peregrinationem suscipient, ut cum fructu peragant, duo necessaria requiri, iustam videlicet aetatem, bonamque mentem, & sospitem: ii siquidem solummodo apti sunt, ut ex populorum consideratione sapientiae thesaurum colligant, domumque referant, quo & sibi, suisque prodesse valeant. Quod ut sentiam, auctores mihi sunt longe sapientissimi Lycurgus, & Plato, duarum maximarum rerumpublicarum splendidissima lumina; quorum primus non sine magna consultatione peregrinandi facultatem civibus dandam esse statuit, ne forte pravae populorum consuetudines in patriam inducerentur, vitaeque licentia, & peior quaedam administrandae reipublicae ratio. Alter vero legum l. 12. nemini peregrinandum esse sancivit, qui quadragesimum aetatis annum non exegisset; quam tamen legem bona tanti viri venia aliquantisper temperari, illamque aetatis mensuram ad trigesimum circiter annum paulo benignius contrahi posse putarem; qui enim trigesimo vitae anno non sapit, is fere neque quadragesimo sapit. Item decrevit Plato, ut prudentes viri quinquaginta annos nati mitterentur ex urbe, qui quidquid boni apud alias gentes haberetur, condiscerent, domumque exinde reversi ad Magistratum quempiam ex senioribus conflatum probi-

tate & ſapientia ſupra ceteros eminentibus omnia referrent, ut diligenter perpenderentur, & ad obruſam exigerentur. Non parum quoque utilem literatis hominibus, doctrinaeque ſtudioſis peregrinationem praedicamus. Ut de Homero, Pythagora, Platone, Heraclito, aliiſque ſileam, qui exilia verius quam peregrinationes doctrinae cauſſa ſuſcipiebant ad eas gentes, inter quas putabant ſcientiam, diſciplinaſque eſſe quaerendas. Nonne Democritus ille phyſicus centum talenta conſumpſiſſe dicitur, quae ipſi ex hereditate patris obvenerant in itineribus obeundis, magnaque terrarum parte per annos octoginta peragranda, ut viros doctrina praeſtantiſſimos audiendo ſcientiam rerum ſibi undique compararet, floremque ſapientiae undequaque colligeret? Nam & Aethiopas adivit, & Indorum Gymnoſophiſtas, Chaldaeos, Perſarum ſapientes, & Aegyptiorum ſacerdotes, & quoſcumque alios comperit rerum cognitione eminere, putavit adeundos. Quibus ille doctoribus tantam, tamque late patentem, & in omnes partes diffuſam ſapientiam eſt conſequutus, ut auctore Platone in philoſophia quaſi quidam pentathlos fuiſſe dicatur; quod quemadmodum pentathli omne genus ludorum exercebant, ſic ipſe nullius doctrinae, aut artis expers haberetur. Haud equidem inficior, auditores, in hac tanta literarum luce, qua hodie fruimur, magnam optimorum librorum copiam ubique ſuppetere, quorum ope etiam in patria quieſcens poſſit quis ad eminentiorem doctrinae gradum

dum ascendere: at nescio quid habet amplius ad generosiorem, selectioremque eruditionem comparandam summorum virorum, si qui apud exteros doctrina praecellant, consuetudo, e quibus tamquam e vivis, exundantibusque gurgitibus sapientia liberalius hauritur. Sed finem dicendi facio; cum id quod pollicitus eram, cumulate praestiterim; nam & ea, quae in utramque partem de peregrinatione disputantur, summatim persecutus sum, & quae mea esset sententia, diserte docui. Qui igitur inter vos, auditores, opibus, & valetudine florent, & iuventutis tirocinia posuerunt (nam bonam mentem adesse omnibus nequaquam est ambigendum) si peregrinandi ad exteros populos studio tenentur, sibi, ut accepistis, per me licet. Quinimmo huiuscemodi eorum studia commendo, ut perficiant, adhortor; iisque iam, ut peregrinationem suam feliciter absolvant, propitium Deum, fausta, secundaque omnia votis omnibus ex animo apprecor.

DIS-

DISSERTATIO XLVI.

De Penelope adversus Gravinam.

SYNOPSIS.

Summa narrationis Homericae de Penelope ex totis 24. libris Odysseae concinnata. Penelopes mores non bene a Gravina descripti. Homeri mentem non est assecutus. Penelopes prudentia. Cur Penelope procos ex Ulyssis aedibus non expulerit. Cur non Telemachus, neque Laërtes. Plura coacervantur argumenta hallucinationis Gravinae. Homerus castissimam facit Penelopem. Alii tradunt fuisse adulteram. Dido Virgilio impudica, aliis est pudicitiae exemplum. Gravina promittit opus, in quo Homeri loca explanet contra quam Plutarchus, & Heraclides Ponticus interpretati sunt. Dissertationis clausula.

Cum magno adversario mihi res est, hodierno die, auditores, videlicet cum Gravina illo, qui tum laude robustae nitidaeque dictionis, tum editis de iure, aliisque de rebus voluminibus, tum recepta opinione apud plerosque, quod plus ceteris in re literaria viderit, eoque ingenii acie penetraverit, quo paucissimis licet, magnam sibi nominis famam conciliavit. Nihilominus cum eum putem falsum de

de Penelope Ulyssis coniuge ex Homeri poëmate iudicium tulisse, excusat me mei muneris ratio, si cum eo digladiaturus in arenam descendo. Quandoquidem enim hanc spartam adornandam susceperim, qua Homericam sapientiam auditoribus meis evolvam, & declarem, si quid offendero etiam a doctissimo viro iactatum, quod a mente Vatis videatur dissonum, non possum facere, quin disputando refellam, ne forte hallucinatio sapientis plerisque studiosorum fucum faciat. Haec autem iccirco sum praefatus, ut audaciae notam a me amoliar.

Nemo fere est, cuius auribus Penelopes pulcherrimae, & castissimae feminae praeconia Homerica non insonuerint; in ea siquidem Vates exemplum statuit nobilissimum feminarum, quotquot umquam viros suos medullitus amaverunt, nullaque arte coniugii perpetuam fidem, ne servarent, adduci potuerunt; ac praeterea summam ei prudentiam, raram in femina virtutem attribuit. Cum eius vir Ulysses exacto Troiano bello ad Ithacam non rediret, domos suas ceteris ducibus reversis, neque utrum adhuc viveret ab ullo sciretur, expectatis aliquot annis, increbuit rumor eum sive in mari, sive etiam alibi malo fato periisse. Quapropter coeperunt principes viri Cephalleniae (sic enim Ulyssei regni ditio appellabatur) reginae nuptias ambire. Numero centum, & viginti ex Ithaca, Samo, Dulichio, ac Zacyntho ad regias aedes confluxerunt, procantesque a Penelope petebant, ut ex eorum numero, quem

mal-

mallet, sibi novum virum deligeret, Ulysse iampridem, ut iactabant, demortuo. Quod si moram necteret, lata veluti lege, nimis profecto dura, iniustaque, statuerunt se tamdiu in eius domo permansuros, Ulyssis bona quotidianis conviviis absumentes, quamdiu petitas nuptias differret. Penelope autem, cum speraret virum suum longe dilectissimum, qui eius animo intime haerebat, adhuc vivere, & aliquando fore ut ad se reverteretur in patriam, qua erat prudentia tergiversari coepit, procisque respondere minime licere sibi ad alteras nuptias prius convolare, quam telam absolveret ad corpus soceri sui Laërtis senio iam confecti, ubi fato concederet, pollingendum; si enim facere omittat, omnes Graecas mulieres sibi graviter succensuras, atque id vitio maxime daturas. Aequa visa est huiusmodi conditio procis, & ne laederent eius animum, quam deperibant, permiserunt. Sed cum triennio aegre expectassent, & tela adhuc non finiretur (quod enim texebat diu, retexebat noctu) quarto accedente anno ex quadam domesticarum ancillarum dolum reginae rescientes, ut telam absolveret coëgerunt, quod & factum est. Dum autem expectati coniugii deliberationem acrius urgerent, ipsaque adhuc procrastinaretur, confidens fore ut cunctando restitueret rem, tandem vigesimo anno postquam ab Ithaca discesserat, ullo nec opinante reversus est Ulysses, & mendici formam, vestesque mentitus, procis omnibus interfectis, fidissimae uxori suae optatissimum sese

red-

reddidit. Haec narrationis capita sunt, quam totis viginti libris fuse Homerus exequitur; ei vero plura, quae vocant, ἐπεισόδια ad rem facientia concinne admodum admiscet; ex quibus pulcherrimum Odysseae poëma consurgit. Prodeat modo Gravina, & quam libro primo de poëtica Ratione (ut ipse opus inscribit) Penelopes imaginem efformavit, nobis exhibeat. Quae autem Etrusco sermone differit, totidem fere verbis ad hunc modum fidus interpres Latine reddo. In Penelopes facto expressit, inquit, Homerus muliebrem indolem; confinxit enim Penelopem castissimam, viroque fidelissimam; nihilominus cum anceps esset, an Ulysses adhuc viveret, necne, noluit umquam sibi aditum ad alteras nuptias intercludere, omnem spem procis adimendo, sed eos lactabat, dum certum acciperet nuncium mortis, aut vitae prioris coniugis; interim vero sinebat, ut absumerent Ulyssis facultates, quemadmodum saepius conqueritur filius Telemachus, seque conviviis, & ludis in ipsa regia domo oblectarent. Et licet Antinous aliquando nimis insolesceret, atque ipsamet apud familiares querimonias de hoc effunderet, tamen apud se nec dolebat, nec remedium malo conquirebat. Amari enim tam dulce est feminis, tantamque affert voluptatem, ut libenter omne damnum devorent, omnemque ferant tumultum, quem suae venustatis effectum esse arbitrentur. Etsi autem molestiam ab eis capiant, qui se ambiunt, earumque ani-

mus alio respiciat, nihilominus neminem umquam solent a se dimittere, quia licet unius esse velint, tamen eodem tempore se sperari, petique a multis summopere gaudent. Quamobrem rixae inde nascuntur, insidiae, ac ruinae, quibus possent feminae momento prospicere e spe deturbando procos, a quibus petuntur. Hactenus Gravinae iudicium de Penelope Homerica. Verum ego, bona tua venia, sapientissime Gravina, nihil tale puto in Penelope ab Homero depicta, quam non bene agnovisse mihi videris, nec Vatis mentem, ubi eam describit, penetrasse. Age vero rem perpendamus rationum momentis gravissimarum. In primis enim Penelopes prudentiam ubique evehit Vates, eique epithetum illud περίφρων perpetuo affigit, quod non video a Gravina notatum in sua descriptione. Hanc autem laudem, tam plenam, tam saepe iteratam profecto non ei tribueret Homerus, si ob vanam gloriolam, quam ex procorum coetu, eius nuptiis inhiantium aucuparetur, tantam bonis filii pateretur inferri iacturam. Haec enim fuisset prudentia? immo stultitia longe maxima. Ferre igitur procorum insolentiam effectus eius prudentiae fuit; in qua valde eminebat. Videbat siquidem se nihil adversus procos valere, qui auctoritate, & opibus in Cephallenica ditione plurimum poterant. Quod si ut abirent, imperasset, nihil certe aliud profecisset, nisi ut eorum superbiam, ac petulantiam magis, magisque lacesseret, seque

ludi-

ludibrio exponeret, iis non obtemperantibus; quemadmodum accidit, quoties Telemachus iam grandior factus (nam antea per aetatem minime licebat) indixit eis, ut discederent; non solum enim non discesserunt, sed eum interficere moliti sunt; quod certe nefarium consilium executioni demandassent, nisi illum Minerva opportune ut caveret, monuisset, suoque numine tutata esset. Haec igitur verior caussa est, cur prudentissima Penelope discessionem procis non imperaret, quam ea, quae a Gravina affertur, quod nempe sibi volupe esset tot habere suae venustatis ambitiosos amatores. Quoniam vero de Telemacho nonnihil attigimus, animadvertatis oportet ab Ulysse, cum ad bellum profectus est, relictum filium modo natum; quare cum proci Penelopen vallasse dicuntur, Telemachi aetatem sexdecim circiter annorum fuisse necesse est; nam Troianum bellum ad decimum annum est productum, post eius finem sex circiter annos expectatus est Ulysses; exinde vero coeperunt proci instare Penelopae, ut alteris nuptiis se addiceret, quatuorque annis in eius domo versati sunt, adeo ut cum reverteretur Ulysses, natus esset Telemachus viginti annos; atque ultimo quidem anno procis irascebatur, minabatur, discessum denunciabat, sed magno capitis sui periculo, ut dicebamus. At cur, inquitis, Penelope Laërtem non excitaret, ut daret ille operam eorum expulsioni? Quia Laërtes senio, atque aegritudine confectus,

 quod

quod Ulyſſem crederet interiiſſe, Ithacam dereliquerat, animum deſponderat, & miſeram vitam, ut Menedemus ille Terentianus, ruri agens res omnes humanas, ac regnum ipſum faſtidiebat. Praeterea plura alia in promptu ſunt argumenta, quod Homerus huiuſcemodi femineam ſive maculam, ſive vanitatem in Penelope non cogitaverit. Ea autem breviter recenſebo. Sermonem ipſamet conferens cum Ulyſſe, quem minime agnoſcit, planeque pauperem advenam credit, qualem ſe ſimulabat, multa mala ſibi deſtinaſſe ait ſiniſtrum Numen, numeratque in hiſce malis procos, animumque ab eis oſtendit maxime averſum, atque adeo eorum catulitione (Pliniano verbo dicere libet) nequaquam gaudentem. Quae enim neceſſitas ſic loquendi pauperi advenae niſi loqueretur ex animo? Cum proci, eumdem mendicum hoſpitem peſſimis haberent deſpicatum modis, id aegre ferens apud ipſos conqueſta eſt, quod hoſpitii ſanctiſſima iura non vererentur, eaque in eius oculis, in eius aedibus frangerent; interim tamen Eurymachum, principem locum obtinentem, interque illos officio ducis fungentem, ſuavibus verbis demulcebat, ut ſibi bene conſuleret (*l.* 18.)

Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δὲ οἱ ἄλλα μενοίνα.

Quaſi dicat, etſi leni illo alloquio Eurymacho amantium more videretur indulgere, mente tamen

men

men tum ab illo tum a ceteris procis abhorrebat; quod consilium probae, ac prudentis uxoris sensisse Ulyssem sub mendico hospite latentem notavit Vates. Quae quidem omnia de Penelope narraret absurde, si femineo illo morbo, quem falso putavit Gravina, laborantem faceret. Cum procorum manes ab Ulysse interfectorum ad inferos delaberentur, Agamemnon, eorum internecionis caussa sibi narrata, Ulyssis felicitatem extollit, cui tanta virtute uxor, tamque bona mente praedita contigisset, praedicitque talis feminae nomen numquam fore in mundo interiturum (*l.* 24.) At Homerus perperam induceret Agamemnonem tantam laudem Penelopae tribuentem, eiusque bonam mentem depraedicantem, si ei levitati, quam commentus est Gravina, subesset. Sub initium libri decimi noni Penelopem comparat Vates tum Dianae, tum Cythereae vario respectu; illi quidem propter egregiam animi castimoniam, ob quam indignatur, siquis amatorie eam inspiciat, ac depereat; huic vero propter egregiam formam. Inepte autem cum Diana eam componeret, si ceterarum feminarum instar tot procorum amore laetaretur. Eadem Penelope, afferente sibi nuncium enectorum procorum Euryclea, e lecto desilit prae laetitia. (*l.* 23.) Nonne autem subitus ille impetus gaudii evidenter ostendit, illam nequaquam eorum amatorum turba delectatam esse, sed potius omnes summo odio prosecutam? Alioquin eorum tam miserum fatum

sive

ſive doluiſſet, ſive exhorruiſſet; praeſertim cum feminarum proprium ſit alienis calamitatibus facile tangi, atque ingemiſcere. Nec reſpondere poterit Gravina Penelopes laetitiam non ex procorum nece, ſed ex Ulyſſis reditu ortam. Non enim credebat, quamvis graviter Euryclea affirmaret, Ulyſſem eſſe reverſum, ſed aliquem Deorum ſuperbiam, & ſcelera procorum morte puniiſſe. Quod vero omnium maximum eſſe cenſeo, Gravinamque praefocare, illud eſt, Penelopen nempe ſciviſſe procos interfectum velle unicum eius filium, quem ferebat in oculis; id autem ſciens, ab eis peti, amarique gauderet? Credat, ſi vult, Gravina; ego quidem numquam adduci poſſim, ut credam. Prudenter vero pertimuiſſe Penelopen potentiam procorum, liquet etiam ex eo, quod poſt eorum internecionem contigit. Qui enim cognatione eos attingebant, accepto eius cladis nuncio exercitum repente compararunt, ruſque, quo cum Telemacho, & coniuge apud Laërtem ſe receperat Ulyſſes, convolarunt, ut propinquorum ſuorum mortem ulciſcerentur. (*l.* 24.) Quod niſi intercеſſiſſet Minerva ad eos componendos, incertum eſt quem exitum illa pugna foret habitura. Solius ergo prudentiae effectus in Penelope habendus eſt, tuliſſe procos, nec eis abitum ex Ulyſſis aedibus imperaſſe. Cuius prudentiae aliud argumentum exhibuit, cum procis certamen arcus, quod in libro viceſimo primo deſcribitur, proponit, pollicetorque, ſe eius nuptias

ptias inituram, qui arcum tetendisset, & in illo certamine ceteros superasset. Cum enim videret procorum proterviam ad extremum devenisse, & caussa timendi subesset, ne ultima contra Telemachum, hospitemque aggrederentur flagitia, putavit se non posse amplius nuptias differre. Eam vero deliberationem e prudentia profluxisse innuit ipsemet Vates, cum narrat huiusmodi consilium Penelopae suppeditasse Minervam. Quid vero factum est? Non valentibus procis arcum tendere, illum sibi dari in manus popóscit mendicus hospes; quem tradidit ei Telemachus reclamantibus procis, indigneque ferentibus tam vilem, ut ipsi putabant, homuncionem in eamdem secum concertationem venire. Sed ubi virium strenuitate, qua pollebat, facile arcum tetendisset, seque posita larva Ulyssem esse declarasset, suppetias ferentibus paucis cum Telemacho familiaribus, qui Regi fidem servaverant, ipsaque in primis Minerva, procos omnes de medio sustulit. Quemadmodum igitur non muliebrem levitatem, sed dignam commendatione prudentiam praesetulit, cum necessitate coacta procis se demum indulturam dixit, alteris nuptiis acquiescendo; sic eiusdem prudentiae ductu, non tot amatores habendi studio ferendos procos statuisse dicenda est, consultissime forerata ut se ipsam, filium, resque omnes graviori discrimini obiiceret, si tantam, tamquè procacem turbam veluti crabrones irritaret, atque ut discessionem a se facerent, cogeret. Iraque satis

ſatis mirari nequeo haec rationum momenta non expendiſſe Gravinam, qui adeo in Graecis literis verſatus eſſe perhibetur; ſi enim expendiſſet, tale profecto iudicium de Homerica Penelope ab Homero deflectens non pronunciaſſet. Liceatne hariolari? Hancine de ſuo novam prorſus edidit interpretationem, ut ſibi plauſum conciliaret? Nam ſcio eam arriſiſſe non paucis ut pote quae feminarum mores in Penelope veris coloribus expreſſerit. Horum certe unus amicus meus candidiſſimus, atque eruditiſſimus tam pleno ore eam mihi commendavit, totque Gravinam propter eam laudibus extulit, ut me impulerit ad hanc diſputationem conſcribendam, non quod invidia illarum laudum tangerer, ſed quod viderem ibi laudari, magnique fieri, ubi Homeri mentem non erat aſſecutus. Equidem novi non deeſſe, qui Penelopen adulteram dicant, natumque ex eius adulterio Deum Panem. Sed non hic quaero, qualis Penelope fuerit; id ſolum contendo talem non eſſe apud Homerum, qualem Gravina depinxit, qui eius mores profitetur ex Homero exprimere. Sciunt omnes mirificam vim eſſe poëticae facultatis ad quidlibet mortalibus perſuadendum; ut oſtendit hoc exemplum Penelopes apud Homerum (ex eorum opinione loquor, qui Penelopem volunt adulteram, ipſe enim contrariam potius ſententiam amplector) & exemplum Didonis apud Virgilium; alter enim nobis auctor eſt, ut Penelopen ab aliis impudicitiae inſimulatam tamquam luculentiſſimam

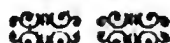
fe-

feminam caſtitate, fide, prudentia, ceteriſque virtutibus ſuſpiciamus; alter vero facit, ut Didonem tamquam hoſpitam intemperantem improbemus, cum alii tradant pudicitiam vel morte ſervaviſſe; cuius rei, ſi vere ita ſe haberet, nullam aliam afferre poſſemus cauſſam, niſi quod Homero Penelopem caſtam fuiſſe libuit affirmare, Virgilio Didonem impudicam placuit inducere, quod tamen falſum iactari puto. Idem Gravina in eodem libro pollicetur ſe velle explicare alia quam plurima tum Odyſſeae, tum Iliadis loca longe diverſis principiis, quam quae ſibi Plutarchus, Heraclideſque Ponticus propoſuerunt. Ignoro, an quod promiſit, praeſtiterit. Optandum autem, ut melioribus auſpiciis Homericarum explanationum opus aggrederetur. Vereor enim, ne a Plutarcho, & Heraclide Pontico deſciſcens, duobus de Homericae ſapientiae interpretatione viris optime meritis, in eumdem ſcopulum impegerit, ut ſcilicet novas pro arbitrio afferendo interpretationes, & maiorum doctrinae non acquieſcendo (quod plerique eorum faciunt qui multum ſibi tribuunt) a veritate aberraverit; quemadmodum aberraviſſe in hoc loco, quem de Penelope excuſſimus, rationes a me allatae apertiſſime demonſtrant.

DISSERTATIO XLVII.

De Telemachi profectione ad Nestorem, ac Menelaum; de criminibus in eum coniectis; deque Odisseae Chronologia.

SYNOPSIS.

Sub Mentae, ac Mentoris forma Minerva adstat Telemacho. Eius iter ad Nestorem, & Menelaum. Reversuro insidiae struuntur a procis. Insignes in hoc iuvene virtutis notae. Colloquio sapientium senum ad preclara facinora formatus est. Telemachus Praesulis Cameracensis. Cohortatio ad iuvenes, ut doctrinam, ac prudentiam a senibus exquirant. An Telemachus respondens se nescire, utrum vere filius sit Ulyssis, iniurius fuerit matri & sibi. An irreverenter, & durius matrem compellaverit, ubi ad telam, & colum remittit. Tela & colus heroicis temporibus nobilissimis quibuscumque feminis conveniebant. Salomonis laus virili feminae tributa. Etiam Hector ad telam, & colum amandat Andromacham. Nomina patris, & matris quam veneranda effecerit ipsa natura. Non bene cum aliis permutantur a filiis. Totius Odysseae chronologia adversus Anonymum censorem describitur, ac defenditur.

In-

Nsignem Ulyssis prudentiam, quam ad multos populos, multasque urbes peregrinando collegerat, ac pudicitiam Penelopes, quae tam nobiles, ac frequentes procos aversata est, in unius viri sui amore, ac desiderio defixa, satis ostendimus praecedentibus duabus disputationibus, optimi auditores. De Telemacho eorum filio hodie dicturi quomodo ad Nestorem, ac Menelaum se contulerit, ac per eos bona in eo indoles ad virtutem, & gloriam fuerit provecta, narrabimus; ac deinde crimina in eum coniecta, ac totius Odysseae chronologiam expendemus. Habito Deorum concilio cum placuisset Iovi, caussam agente Minerva, ut tandem Ulysses post decimun a Troiano bello annum rediret ad patriam, & a Calypsonis insula liber dimitteretur, ipsa Minerva e coelo delapsa, & Mentae Taphiorum regis formam induens (qui Ulyssis domum alias advenerat, in eaque hospitio exceptus fuerat) adit Telemachum, hortaturque, ut ad Nestorem, ac Menelaum iter suscipiat, e quibus aliquid de patre suo Ulysse nosse poterat, utrum viveret, an non; siquidem ipsi quoque simul cum eo Troianum bellum confecerant. Consulenti facile acquievit optima ac praeclara indole iuvenis, animoque magis erectus est, ubi Deam esse sensit; repente siquidem ex oculis avolavit. Iam vero procos, quos hactenus per aetatem veritus erat iuvenili timore praepeditus, increpare coepit au-

dacter, quod bona Ulyssis impudenter abligurirent, indicensque, ut domos quisque suas abirent, se ad Nestorem, & Menelaum profecturum enunciavit. Sannis exceperunt proci insolitam, nec opinatam in regio iuvene loquendi libertatem; (*l.* 1.) at ille ne matri, quae ab hoc ipsum itinere deterrebat, aegritudinem afferret, eiusve precibus, aut lacrimis detineretur, vesperi bonum a Minerva iter precatus, navim conscendit, deducente illum ipsa Minerva, quae rursus sub forma Mentoris ei adstitit, & itineri necessaria omnia paravit. Hic vero observare necesse est, diversos esse Mentem, ac Mentorem; plerique enim interpretes falsi sunt, dum ubique Mentorem nominant. Utrique se profitebatur obstrictum Vates, quod ab utroque beneficia acceperat, ut in eius Vita initio Voluminis secundi a nobis scripta diserte narravimus. Quamobrem ut gratiam ipsis referret, amborum imaginem Minervam facit assumentem, Mentae quidem in poëmatis primordio, Mentoris vero deinde passim. Mentem, qui dives nauclerus, ac mercator e Leucadia fuit, ut magis nobilitaret, Taphiorum regem fuisse confingit; at Mentor civis erat e primoribus Ithacae. Una nocte ad Pylum Telemachus deductus est (*l.* 2.) cui una cum Mentore perhumaniter excepto narrat Nestor, quae ad Troiam gesserunt Graeci, quantaque inter eos gloria praecelluerit Ulysses, & quomodo confecto proelio, Troiaque diruta domos quisque suas discesserint; dolet vero audiens

diens iniuriam, quae Ulyssis domui a procis afferebatur. Quia vero hic quoque se manifestavit Pallas statim evanescens, victimam idem Nestor Deae immolat. Diem illum, ac subsequentem noctem apud Pyli regem transegit Telemachus. Ubi posterus dies illuxit, quemadmodum Pallas praeceperat, Nestore suppeditante currum, comitemque viae Pisistratum filium adiungente, qui ferme ipsius Telemachi erat aequalis, festinavit ad Menelaum, qui nuper reversus poterat illud enucleatius, ac certius docere de patre. Siqui forte vestrum, iuvenes, non satis in re Geographica versati sunt, ad huius intelligentiam loci opus est, ut moneantur, ex Ithaca, cum sit insula, profecturis ad Pylum necessarium esse navigium, a Pylo vero ad Lacedaemonem terrestri itinere procedi, quod Pylus, & Lacedaemon in Peloponneso contineantur. Adventante eius diei nocte ad oppidum Pheras devenerunt, ubi apud Dioclem, dum somno se reficerent, diversati, summo mane iter suum receperunt, adeo ut vespere Lacedaemonem tenuerint (*l.* 3.) quam quidem viam probe in hac narratione definivit Vates; est siquidem in comperto a Pylo Lacedaemonem usque cisio, aut equo vectis iter esse bidui. Menelaus autem, cui gratissimum fuit filios virorum sibi amicissimorum hospitio accipere, roganti Telemacho morem libenter gessit, navigationem suam ordine exponens, eaque omnia, quae de Graecorum ducibus a Proteo audive-

rat,

rat, & quomodo in Ogygia insula promissis, & illecebris nymphae Calypsonis detineretur Ulysses. Sed proci postquam certiores de discessu Telemachi facti sunt (quod non putarant futurum) redeunti insidias struere meditantur. Itaque cum sibi opportunus visus esset locus insula Asteria, quae Ithacam, Samumque interiacet, illuc deducta navi statuerunt viginti homines, qui fraudis occasionem opperirentur. (*l.* 4.) Quanto animi angore infelix afflictaretur mater profectionem audiens unici filii sui, quem ferebat in oculis, teterrimumque procorum scelus necem illi inferre parantium, dicere est supervacaneum. Verum pessima eorum consilia difflante Minerva, incolumem rediisse Telemachum ad Ithacae agrum, atque ibi patrem suum recognovisse, ac recepisse, cumque illo scelestos procos ultum esse, suo subinde loco docebimus. (*Dissert.* LVII.) Iam vero quam insignes virtutis notas in Telemacho expresserit Vates, mecum animadvertite, optimi iuvenes. Pium in Deos, ac parentes ubique descripsit, honestum, iustum, prudentem, strenuum. Ante quidem vicesimum annum nihil audet; non poterat enim per aetatem, absente patre, opemque sibi afferente nemine tot proceribus Cephalleniae, & Acarnaniae (quae duae Ithacensis regni partes) obluctari. At ubi consilio affuit Pallas, ac virtutem afflavit, praestantissima eius indoles statim emicuit. Colloquiis insuper sapientium virorum (quales profecto erant Nestor, ac Menelaus)

ad

ad praeclara facinora apprime formatus talem deinceps se exhibuit, qualem decuit esse Ulyssis filium. Ad Homeri exemplum Telemachum suum finxit Praesul inclytus Cameracensis, cuius typo nobilissimum, ac regium adolescentem utiliter, iucundeque erudiendum suscepit. Memini me alias affirmare vobis, generosi adolescentes, non posse iuvenem sapientis laudem adipisci, nisi ad audiendos senes libenter se conferat, & ab iis doctrinam, & prudentiam, qua caret, diligenter exquirat; quod ut vobis probarem, Aegyptiorum mysterium evolvi, qui Mercurii simulacrum effingentes, iuvenis formam formae senis adiungere consueverunt. Praeterea exemplum afferebam Epaminondae, qui Lysidi Tarentino Pythagoreo adeo deditus fuit, ut adolescens tristem, & severum senem omnibus aequalibus suis in familiaritate antepofuerit. Sed nunc luculentum etiam Telemachi exemplum in promptu est, quod vobis imitandum proponam. Ipse etenim egregiam indolem protulit suam, & ad res praeclare gerendas paratus, atque exacutus est, postquam Mentae, & Mentoris, Nestoris, & Menelai, ac recepti patris sui Ulyssis documenta, praecepta, consilia valde amavit, cupide audivit, diligenter animo servavit. Neque enim alia de caussa putate, iuvenes, finxisse Vatem, quod sub Mente, ac Mentore delituerit Minerva, nisi ut discatis sapientiam e grandioribus natu a vobis esse expetendam. Ii siquidem, qui per aetatem in doctrina, probitate,

ac

ac rerum experientia praecellunt, rectam vobis viam facile commonstrabunt, per quam euntes optimis & studiorum, & vitae institutis utamini, pulcherrima quaeque consequamini, & ad veram gloriam contendatis. Quam utile vobis erit, quam praeclarum, quam laudabile, egregii iuvenes, si sapientes senes non solum qua par est veneratione prosequamini, sed relicto saepe aequalium coetu, illecebrisque, sive ad ignaviam, sive ad pravas voluptates vos pertrahentium repudiatis, colloquio potius eorum, & consuetudine oblectemini, per quos bono virtutis colore mores vestri sensim inficiantur! Age vero, breviter expendamus nonnulla, quae in iuvene Telemacho, cuius vobis aemulationem inculcavi, aliquibus displicent. Cum vobis eius ingenium describerem, inter alias laudes pium in parentes vobis praedicavi. Sed quomodo, aiunt, pius in matrem dicendus sit, qui a Mente interrogatus, utrum Ulyssis esset filius, matrem quidem respondit sibi narrare, quod ex eo progenitus sit, ceterum se nescire, eo quod nemo umquam patrem agnoverit suum?

> Μήτηρ μέν τ' ἐμέ φησι τοῦ ἔμμεναι, αὐτὰρ ἔγωγε
> Οὐκ οἶδ', οὐ γάρ πω τις ἑὸν γόνον αὐτὸς ἀνέγνω.

Sane Spondanus mirum dicit hoc Telemachi responsum, & quod vix credatur in pios liberos cadere posse. Hoc enim pacto, inquit, videtur de matris castitate dubitare, quae tamen per vi-

viginti annos probata eſt integra, & inexpugnabilis; ſed & ſibi ipſi facit iniuriam, & in ſpurii ſuſpicionem venit, cum patrem ſuum vere non agnoſcit. Nihilominus idem Spondanus auctoritate Euſtathii videtur extra culpam ponere Telemachum ita reſpondentem. Candida enim iuvenili ſimplicitate verum profert, quod ſcit, ſenſu optimo, ac certiſſimo, adeo ut hanc Telemachi ſententiam, tamquam ipſius naturae effatum Iuriſconſulti exiſtimaverint, ac probaverint. *Mater certa eſſe dicitur*, inquit Grotius, *quia inveniuntur, qui, quaeve partui, & educationi adfuerint; At de patre huius gradus certitudo haberi non poteſt*. Hinc, ut dixit Menander, mater magis amat liberos, quam pater; ſuum enim ipſa filium certo cognoſcit, ille putat.

Η μὲν γὰρ αὐτῆς οἶδεν υἱὸν, ὁδ' οἴεται.

Homerus igitur ad eum modum loquentem Telemachum faciens ſignificare voluit, quod nemo per ſe ortum ſuum cognoſcit, niſi hoc a matre intelligat. Fortaſſe etiam prae dolore locutus eſt iuvenis, quaſi dicat, Non poſſum mihi perſuadere me ab Ulyſſe, nimirum a tanto, & tam inclyto viro procreatum eſſe, cum tam indigna a procis patiar. Utramvis autem harum interpretationum admiſerimus, crimen, cuius inſimulabatur, repellitur, videlicet, quod ſive impius matrem, ſive ſtultus ſeipſum infamaverit. Altera criminatio in eo verſatur, quod

 Te-

Telemachus matrem durius compellaverit, ac satis irreverenter obiurgaverit, ad telam, & colum remittens. Bis enim id fecit, & cum Phemium in convivio procorum de Troiano bello canentem aegre illa audiret (*l.* 1.) & cum Ulyssi sub mendici hospitis forma latenti tradendus erat arcus ad perficiendum certamen. (*l.* 21.) Sed haec plane criminatio illinc enascitur, unde aliae permultae, quas refutavimus. Graecae siquidem linguae ingenium, & antiquae consuetudines non bene intellectae indecora multa, & absurda convehere videntur, quae talia non sunt. Fateor Graecam locutionem, qua utitur Telemachus, verbo tenus redditam, molestam esse legentibus, quae tamen Graece peritis optima est, nihilque praefert, quod laedat. Itaque eorum verborum sensus est, satius esse, ne animo perturbetur, ut ad superiorem aedem suam illa abiens opera sua curet, dum ipse curabat sua. Quod si aliquem offendunt tela, & colus, ad quas matrem amandat, meminerit velim, non solum humiles, ac plebeias, sed nobilissimas quasque feminas, & vel ipsas reginas heroicis temporibus consuevisse in iis operibus assiduas esse, ad quae femina quaelibet a natura videtur facta. Nullo igitur acri dicterio matrem aut vellicat, aut despicatur Telemachus, dum ad ea opera, quae se condecent (ne ipsa audiret, aut videret quae non oportebat) iubet abscedere. Nonne Salomonem auditis hominum quotquot umquam fuerunt longe sapientissimum,

prae-

praeclarae illi, ac virili feminae, quam describendam suscepit, laudi tribuisse, quod *lanam & linum quaesiverit, & digiti eius apprehenderint fusum?* (*Prov. c.* 31.) Edixi iterum, ac saepius non oportere nos metiri ex moribus nostris luxu pessimo fere corruptis mores veterum eo meliores, quo simpliciores. Ceterum Hector quoque uxorem suam Andromacham, quam diligebat, & observabat quam maxime, ad telam, & colum similiter dimittit. (*Il. l.* 6.) Ex quo clare liquet sermonem hunc utpote sibi proprium, & convenientem feminas nulla molestia, aut odio tunc audivisse. Penelope quidem tantum abest, ut dictum filii indignata acciperet, ut potius admirata sit, animoque reposuerit. Accedit, quod cum matri morigerum, atque obsequiosum se ubique praebuerit, neutiquam putandus est ea verba in illam contumeliose effudisse. Neque hic omittendum est, quod sapienter animadvertit Daceria, nimirum numquam compellari Penelopem a Telemacho nomine reginae, sed matris. Μῆτερ ἐμή. Patris siquidem, ac matris nomina adeo veneranda effecit natura, ut cum nullo alio bene permutari posse videantur a filiis. Itaque non laudabiliter has compellationes, quasi humiliores praeclaro genere orti apud quaspiam gentes relinquunt popello, ipsi vero ambitiosa, putida, noxiaque vanitate decepti aliis titulis, qui naturam exuunt, appellant parentes. Dum enim sancta illa naturae nomina reiiciuntur, amor etiam, quem illa afflant, simul reiicitur,

aut certe non parum refrigescit ; adeo ut familiae quamdam magis societatem extraneorum componant , quam consanguineorum . Tertium crimen de probrosa nece , quam suis ipse manibus impudicis domus suae puellis Telemachus intulit , peculiari disputatione suo loco diluetur. Quod vero ultimo loco pollicitus sum exsolvam. Odysseae chronologiam ideo vobis exponendam censui , auditores , quod anonymus quidam censor parva dissertatione , quam de illa edidit , insigniter hallucinatus est , dum contendit duo apud Vatem diaria sibi invicem adversari , quorum unum Telemachum facit ex Ithaca solventem , & ad Ithacensem agrum a Lacedaemone redeuntem novem diebus , alterum Ulyssem quinque & triginta diebus ex Ogygia abscedentem , & ad eumdem agrum advenientem . Cum vero ex Ogygia abscesserit Ulysses post aliquot dies , quam Telemachus abscessit ex Ithaca , & ille ante duos dies , quam hic , ad agrum Ithacae revenerit , nonne erit absurdum solis novem diebus Telemachi iter definire , quinque vero & triginta iter Ulyssis ? At censor dum ceteris acutiorem se voluit venditare , caecutientem , aut omnino caecum imprudens se prodidit. Putavit enim mansisse Telemachum apud Menelaum duos dies , qui tamen mansit dies triginta . Itaque in Telemachi diario primum computandi sunt dies duo , quorum uno Palladem domi excepit sub Mentae imagine sibi comparentem , altero ad iter se accinxit , tum alii

tres ,

tres, quos insumpsit, ex quo discessit ab Ithaca usque dum pervenerit ad Menelaum, deinde solidus mensis, quo apud eum mansit, post alii quinque dies, quorum duobus rediit ad agrum Ithacae, aliis vero tribus una cum patre ultus est procos, & rus ad Laërtem se contulit, molientibus adversus eos irruptionem consanguineis procorum. Ulyssis autem diarium ita se habet. Tertio die postquam Telemachus ex Ithaca discesserat, & Lacedaemonem advenerat, Mercurius ad Calypsonem ablegatur, quae facultatem abeundi permittit Ulyssi; a quarto die usque ad septimum construitur ratis, qua discedat. Ab octavo usque ad vicesimum septimum Ulysses navigat, facitque naufragium. Vicesimo octavo obvius fit Nausicaae. Vicesimo nono casus, & discrimina, quae subierat, narrat Phaeacibus. Denique tricesimo ad agrum Ithacae devenit; quo ipso die a Pallade admonetur Telemachus, ut ad Ithacam reditum maturet; qui statim discedens duobus diebus postquam venerat pater (qui eo biduo apud Eumaeum est diversatus) venit & ipse in agrum Ithacae. Deinde aliis tribus diebus cetera una cum Telemacho peregit Ulysses, quae supra attigimus. Quare Telemachi diarium habet quadraginta dies; diarium vero Ulyssis quinque, & triginta, quia eius actio in hoc poëmate incipit quinto die postquam coeperat actio Telemachi. Cur vero, inquiet censor, ex triginta diebus, quibus commoratus esse dicitur apud Menelaum Telemachus,

chus, tres duntaxat recenset Vates, primum, videlicet, alterum, & ultimum, alios intermedios non item? quia solerti lectori eos relinquit putandos. Et sane humanitas Menelai, magnificentia eius aedium, quae ipsius Iovis Olympii esse videbantur, Helenae perlecebrae, potionis dulcedo, quam ipsamet iuveni commiscuerat, & alia huiusmodi, facile illum solido mense detinere potuerunt, etiamsi citius redire meditaretur. Praeterea Pallas iacentem in lecto summo mane excitans ad reditum, temere illum argueret quasi reditus oblitum, si duobus tantum diebus Lacedaemone moratus esset. Conveninter autem, apteque id facit solido elapso mense. Ceterum, ut Menelai colloquio erudiretur; generosos conciperet spiritus; famam colligeret, dum proceres tam nobilis, nitidaeque aulae pernoscebat, ipseque vicissim ab eis pernoscebatur; uno verbo, ut longe melior, quam abierat, ad patriam reverteretur, necesse plane fuit, ut toto illo tempore, non tantum biduo Lacedaemone consideret. Siquis igitur ratiocinando valeat rem unam ab alia deducere, ex his omnibus, quae breviter attigi, triginta dies apud Menelaum exegisse Telemachum colliget, quamquam Homerus id aperte non dixerit. Haec omnia tabulis diligentissime exaratis latius explicat Boivinius iunior (*Vol.* 2. *par.* 2. *Monum. Inscript. Diss. ult.*) quem si lubet, consulite, ut inscitiam, atque oscitantiam anonymi censoris clarius perspiciatis, ac damnetis.

DIS-

DISSERTATIO XLVIII.

De equo Troiano, de Helena alienarum vocum imitatrice, & de Nepenthe.

SYNOPSIS.

Heleni iussu ab Epeo equus Palladi sacer aedificatus. Dyctis Cretensis historiam de illo equo ad purum redegit. Durateus dictus ἀπὸ τῶν δουράτων. Pausanias tradit fuisse aeneum. Quid esset porcus Troianus. Helena ad visendum equum deducitur. Voces singularum uxorum ducum intus latitantium imitatur. Ulysses retinet duces ne egrediantur, & os Anticli respondere volentis comprimit. Donum voces alienas imitandi a Venere Helenae collatum, quae ob id appellata est Echo. De quodam qui felina voce ludicros versus canebat. De Millo publico Florentiae tubicine universa imitatione callidissimo. De Ioanne Sebicchio personam demortui hominis agente, perinde quasi ille adhuc in vivis ageret. Perperam vocavit Spondanus ridiculam vocum simulationem, quam Homerus affinxit Helenae. Quomodo Helena voluerit illo dolores Graecorum in discrimen adducere. Galenus ait Nepenthes fuisse buglossum. Alii Helenium. Quid significet Nepenthes. Alii Nepenthes ipsum vinum fuisse contendunt. Alii eloquentiam, alii historiam, alii musicam, alii alia. Helenae crater in adagium

gium abiit. Opium, aut quid aliud narcoticum pharmacum illud fuisse videtur. Hyperbolice eius virtutem descripsit Homerus. Vox φάρμακον *duplicem habet significationem.*

Elemachum filium Ulyssis profectum esse Pylum ad Nestorem, siquid forte de patre absente sibi referret, deinde Spartam ad Menelaum, consilio Mentae (sub quo latebat Minerva) utrumque iter suggerentis, praecedenti sermone satis explicuimus. Cum igitur bene multa narrasset ei Menelaus, de equo etiam Troiano mentionem fecit, deque Helena vocem singularum uxorum eorum ducum, qui equo inclusi erant, foris exprimente; exinde vero potum quemdam memorat Vates, cui nomen Nepenthes, quo Helena dolentem, flentemque Telemachum solata est. Itaque cum tria haec illustrando, iucundam uberemque spem rem me vobis hodie praebiturum fore eruditionis segetem, optimi adolescentes, peto ut me dicentem attente, benigneque audiatis.

Complures igitur Ulyssis laudes, & praeclara facinora in Troiano bello praestita Telemacho iuveni Menelaus recensuit; inter quae illud valde evehebat, quod Ulysses fecit in equo, in quo optimi quique Graecorum inclusi erant. Quale vero id sit mox dicemus, prius enim de equo breviter disserendum. Quid eo apud veteres celebrius? Fama est vatis Heleni suasu sub decennalis belli finem aedificatum

esse

esse ab Epeo, simulantibus Graecis se illum Minervae sacrum in campo Troiae reliquisse, ut in eius templo, quod in Urbe erat, collocaretur. Cumque esset equus intra moenia admissus, nocte intempesta ex eius utero erupisse Graecos, & Troianis nec opinantibus, vino & somno obrutis caedem intulisse. Fabulosam narrationem historice explicans, & redigens ad purum Dictys Cretensis (*l.* 5.) sive alius nescio quis sub eo nomine latitans, Graecos ait discessum simulantes ad Sigaeum recessisse, ibi noctem opperientes; qua adveniente, datoque signo a Sinone clam posito, ad Troiam multo silentio navigasse, Barbarisque pacis specie deceptis, ferro & igne Troiam evertisse, antea tamen in urbe admisso equo Minervae dicato, non quidem militibus pleno, sed inani, vacuoque. Quae si vera habeantur, videntur & Homerus, & Virgilius legentium oblectamento inservientes, historiae simplicitati leporem fabulae superiecisse, dum ille in equi utero Graecorum proceres delituisse, hic vero Sinonem tam callidis machinationibus Troianis fucum fecisse confingit. Utcumque res habeat, equus ille Durateus est appellatus, ut constat ex Lucretio l. 1.

Nec clam Durateus Troiai Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.

Dictus est etiam Durius, & Duraeus ἀπὸ τῶν δου-

δουράτων, hoc eſt lignis, ſeu trabibus, quibus erat compoſitus, ut cecinit Maro:

—— ſectaque intexunt abiete coſtas.

Pauſanias tamen l. 1. in Ahenienſium arce equum non ligneum ſed aeneum poſitum dicit, illumque machinam fuiſſe bellicam ab Epeo factam ad Troiae muros deiiciendos. Sed ſi hic equus machina bellica fuit, mirum eſt nullam huiuſmodi machinarum uſpiam ab Homero nominari. Vel igitur machina bellica equus non fuit, vel ſi fuit, tunc primum ab Epeo excogitata eſt. Neque ſilentio praetereundum, abiiſſe in proverbium Durateum equum de clandeſtinis inſidiis. Huius equi ſimilitudine nominatum accepimus porcum Troianum, quod plenus eſſet aliis animalibus intus incluſis, ut equus ille armatis, quem porcum Cincius in ſuaſione legis Fanniae queritur inferri menſis, teſte Macrobio Saturnal. l. 3. c. 13. Iam vero dicendum quid in illo equo incluſus tanta laude dignum, quantam praedicabat Menelaus, egerit Ulyſſes. Cum prope Troiae muros ſtaret equus, a Numine neſcio quo Helena ad eum viſendum deducta eſt, ſequente Deiphobo. Cum autem Troianorum non pauci Graecorum inſidias in eo abditas ſuſpicarentur, ac perſentiſcerent, maxime vero Laocoon, quem clamantem inducit Virgilius,

— equo

——— *equo ne credite Teucri,*
Quidquid id est, timeo Danaos & dona ferentes,

parum abfuit quin insidias illas Helenae vafrities detegeret. Postquam enim equum circumstetisset, manuque ter attrectasset, vocem assimilans singularum uxorum fortissimorum ducum intus latitantium, nominatim unumquemque compellabat. Profecto eam exaudientes Diomedes, & Menelaus una cum Ulysse in medio consistentes valde excitabantur, ut egrederentur potius, quam intus remanerent, nisi Ulysses sic animatos retinuisset. Dum igitur Ulyssis opera tum ipsi tum ceteri quiescerent, Anticlus solus Helenae respondere flagrantissime cupiebat, sed idem Ulysses robustis manibus os eius compressit, & tamdiu compressum retinuit, donec inde Pallas Helenam abduxit. Nonne ergo iure optimo mentem, & consilium Ulyssis Menelaus laudaret, numquamque vidisse alium oculis suis assereret, qualis prudentia, & sagacitate Ulysses fuerat? Sed grandis de Helena difficultas hic enodanda occurrit, quomodo scilicet voces singularum uxorum Graecorum ducum Helena exprimere tum sciverit, tum voluerit. Profecto quod sciverit, nemini erit incredibile reputanti id quod vulgo acceptum de ea ferebatur, nimirum Venerem, ubi Helenam locavit Menelao, hoc illi munus contulisse eo fine, ut si forte aliam feminam vir deperiret, posset vocem eius feminae effingendo reum criminis, quin tergiversaretur,

evincere, & in flagranti, ut aiunt, culpa deprehendere, atque ob eam rem factum esse, ut Helena appellaretur Echo. Ceterum non desunt multorum exempla, quibus haec adfuit facultas, ut versatiles essent ad vocem cuiuscumque imitandam non modo hominis, sed etiam pecudis. Equidem novi quemdam in vivis, ut puto, adhuc agentem, qui tam perfecte aliorum voces exprimere valebat, ut audientes facile falleret; alium item, qui felina voce ludicros versus interdum caneret, maxima eorum, qui aderant, voluptate, ac stupore affirmantium, felem, si forte canere, & loqui posset, non alio sane modo id fore facturum. Quid de tubicine illo nostrae Urbis, cui nomen Millus? Is seculo mox transacto vivens, novus veluti Proteus erat imitatione ita callidus, & versipellis, ut non modo aliorum voces optime ementiretur, sed oris conformationem totiusque corporis habitum, gestum, incessum exprimeret, ac paene membrorum statum, & gradum alium indueret. Inter alia, quae de eo narrantur ludicra, accepi olim ab ingenuo sene, ac veridico, Magnum Ducem Ferdinandum secundum eo usum esse, ut Regiae Coniugi festivo ioco illuderet. Cum enim quodam die a prandio surgens Magnus Dux dictitasset se velle prima adventantis noctis parte laetam puellarum, & iuvenum choream in secreto aedium cubiculo celebrare, & illa iocose dictum crederet, Millum occulte in illud coniecit, postquam, quid agere deberet, mandasset.

Sta-

Stato noctis tempore auguſtam arceſſit uxorem, Millo intus pulſante citharam, ſonitumque invicem ſaltantium pedum ciente, voceſque fingente puellarum, ac iuvenum laſcivientium, tanta arte, ac dexteritate, verique ſimilitudine, ut nobiliſſima femina plebeiam exiſtimans illic vere agi choream, indecorum Maieſtati loci factum indignaretur. At Magnus Dux recluſo oſtio, oſtenſoque illo homuncione, qui unus omnia praeſtabat, iram uxoris vertit in riſum, quae tamen rem magnopere admirata vix fidem oculis habuit ſuis. Succurrit aliud exemplum calliditatis huiuſce, quod memorat Dantes in Ioanne Schicchio (30. *Cantu Inf.*) cui mira fuit cuiuſcumque vocis, & loquelae ſimilitudine ad fallendum fides; ipſe namque Simonem de Donatis heſterno die demortuum, & ab eius conſanguineo clanculum domi celatum, tamquam in lecto adhuc decumbentem gravi morbo correptum, mortique proximum ſic vere expreſſit, ut fucum omnibus fecerit, teſtamentumque pro eo condiderit, quo ampliſſimam conſanguineus ille hereditatem nactus eſt, quae ſibi techna illa non intercedente nullatenus obveniebat. Quibus exemplis adducti nequaquam abſurdum putabitis, auditores, ſciviſſe Helenam (amoto etiam Veneris munere, quo erat inſtructa) complurium ſingillatim feminarum voces probe fingere, adeo ut viri, qui in equo latebant, improviſa, atque inopina auditione illa perculſi deciperentur, uxores ſuas foris adeſſe rati. Si haec, aliaque ſimi-

ſimilia diligenter animadvertiſſet Spondanus, non vocaſſet ridiculam variam illam vocum ſimulationem, quae Helenae ab Homero affingitur, neque dixiſſet alia ratione admitti non poſſe, niſi quod licuerit hoc poëtae, ut & infinita alia. Non is eſt Homerus, o bone Spondane, qui abſurda licenter obtrudat; nil enim, ut inquit Horatius, molitur inepte. Sed eſto ſciverit; quomodo autem credatur voluiſſe Helena hunc dolum maxime exitialem Graecis ſuis ſtruere, ad quos ſuumque Menelaum redire cupiebat, victoriamque ab illis ſtare? Hanc difficultatem de medio tollit Vates, cum ait Divina vi illuc deductam, ut res Graecorum in diſcrimen venirent, a quo tamen Ulyſſis prudentia deinde ſervarentur. Iam vero dolenti Telemacho de patre ſive amiſſo, ſive abſente annos viginti, non mirum eſt, ſi mentio, quam de eo facere Menelaus inſtituit, lacrymas ſtatim excuſſit. Ut igitur conquieſceret luctus, animuſque adoleſcentis firmaretur ad reliqua ſiccis oculis, tranquilloque affectu exaudienda, poculum prudens Helena propinavit, in quod pharmacum iniecit *Nepenthes* a Poëta nuncupatum, moeroris, malorumque oblivionem inducens. Siquis enim illud in cratere commixtum deglutierit, lacrymas eo die numquam fuderit, non ſi mater, & pater ſibi interierint, earumque fratrem, aut filium coram interfectos viderit. Haec de Nepenthe narrat Homerus, noſque hac tertia, quae ſupereſt, diſputationis parte explicabimus. Quoniam vero

vero de hoc Nepenthe Diodorus Siculus, Plinius, Theophrastus, Galenus, Plutarchus, Athenaeus, Theopylactus, Clemens Alexandrinus, aliique affatim differuerunt, quae putem ad vos erudiendos, optimi iuvenes, maxime conducere, ex eis delibabo. Herbam quamdam medicam fuisse Nepenthes plures veterum sunt arbitrati; Galenus vero buglossum; haec siquidem fertur, vino iniecta hilaritatem inducere, animique voluptatem augere, quare alio etiam nomine, ut refert Plinius, dicta est euphrosynum, eo quod per eam sanguis clarior fiat, atque expurgatior, confoveatur cor, & hepar, atque hinc cooriatur laetitia. Hac opinione permotos nonnullos non solum ad exemplum Homericae Helenae buglosso vinum permiscere consuesse, sed & verbenacarum, & adiantorum aspergine pavimenta irrorare testis est Plutarchus, quasi haec virtute quadam praedita essent conciliandi laetitiam convivis, atque hilaritatem. Alii herbam quamdam Helenium ab Helena sic dictam malunt designari. Pharmacum vero illud sive νηπενθὲς, sive ἀπενθὲς., sive ἀπένθετον est appellatum, quia rem significat, ut explicat Eustathius, non solum luctus expertem, sed etiam a luctu liberantem. Πένθος enim valet *luctus*. Athenaeus autem πανακὲς φάρμακον dixit, omni scilicet morbo salutare. Sunt etiam, qui contendant nomine huius pharmaci vinum ipsum esse intelligendum, quod cor hominis exhilaret, luctumque sedet; hoc enim sensu οἶνον εὔφρονα dixit Homerus, &

Bac-

Bacchum χάρμα βροτοῖσιν, & Alcaeus οἶνον λαθικήδεα, & Horatius vinum generosum *amara curarum eluere efficax*. Neque hic gradum sistit interpretum luxuries in tam varias abeuntium sententias; sed plures insuper allegorias comminiscuntur, multosque suaves ludos ludunt loci huius explanationem hariolantes. Plutarchus enim, & ex eo Macrobius eloquentiam, sive orationem iucundam in Helenae cratere, qui proverbio locum fecit (ut notant Rhodiginus, & Iunius in adagiis) recognoscunt. Alterius verba, qui tamquam Echo vocem prioris reddidit, quoniam dilucida sunt, atque elegantia, & Plutarchi sententiam paulo latius exponunt, placet afferre. Si Homeri prudentiam, inquit, inscruteris altius, delenimentum illud, quod Helena vino miscuit, non herba fuit, non ex India succus; sed narrandi opportunitas, quae hospitem moeroris oblitum flexit ad gaudium. Ulyssis enim praeclara facinora filio praesente narrabat. Ergo paternam gloriam, & singula fortia facta dicendo animum filii fecit alacriorem, & ita dicta est contra moerorem vino remedium miscuisse. Alii vero ad historiam, alii ad philosophiam, alii ad musicen, alii ad virtutem, alii denique ad pulcritudinem pharmaci ab Helena usurpati significationem detorquent. Si meam in tam magna diversarum opinionum caterva sententiam requiritis, auditores, profecto merum, purumque vinum (quod putavit Daceria) Helenam propinasse nullatenus credam, nam pharmacum

phar-

pharmacum illud, qualecumque fuerit, ab ea in vinum esse infusum nimis luculenter ait Vates. Quamobrem Plinius *l.* 25. Homerus, inquit, primus doctrinarum, & antiquitatis parens gloriam herbarum Aegypto tribuit, herbasque Aegyptias a Regis uxore traditas fuisse Helenae plurimas narrat, ac nobile illud nepenthes oblivionem tristitiae inferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Pace item Plutarchi, ac Macrobii dixerim, incongruenter, & frigide de eloquentia, ac narrandi iucunditate allegoricus sensus ille videtur confingi; nam licet diserta, & iucunda narratio animum mirum in modum deliniat, & moerorem discutiat; nihilominus contrarium in Telemacho gignebat effectum; nam patris mentio, eiusque laudum narratio, quem dolebat sibi non restitui, id ipsum erat, quod ad lacrymandum impellebat, gravique afficiebat tristitia; ad quam depellendam pharmacum vino adiunctum adhibet Helena. Talis igitur narratio doloris remedium Telemacho esse non potuit. Accedit, quod non Helena officio narrandi functa est, sed Menelaus; quare absurde dixisset Homerus illam admiscuisse vino pharmacum, si pro pharmaco narrationem intellexisset. De musica similiter, historia, aliisque interpretum figmentis idem sentiendum: ea scilicet omnia inepta esse, coacteque elicita ad Homeri sententiam sincere exponendam, quae aliquod verum, non allegoricum pharmacum fuisse nepenthes manifeste suadet. Sed neque Galeni

buglossum facile admittimus, non enim tantam ipsi inesse virtutem credimus, ut repente moerorem consopiat, animumque exhilaret. Quid igitur putem ad aegrimoniam statim ex animo pellendam vino ab Helena infusum adeo valuisse? Aut opium, auditores, aut quid instar opii, aut mandragorae soporiferum, & ut vocant, narcoticum medicamentum, ita tamen temperatum, ut non somnum confestim cieret; sed nigrum illum humorem in sanguine tumultuantem, curisque animum conficientem, quem μελαγχολίαν dicunt, compesceret, ac deliniret; post vero aliquod temporis intervallum altum etiam soporem accerseret, qui moerorem, & dolorem aboleret, & calamitatis paternae oblivionem faceret. Turcas sane, Persas, aliosque Orientis accolas opio tamquam praesentissimo remedio iacenti, afflictoque animo mederi notius est, quam ut narrari a me indigeat. Epoto igitur poculo, antequam cogeret Telemachum caput deponere, & obdormiscere, licuit Menelao medio illo tempore ea, quae de patre Ulysse norat, exhilarato iuveni recensere; virtus enim pharmaci efficiebat, ut sine lacrymis luctuque narrationem illam audiret. Equidem arbitrarer ita hunc locum de nepenthe multo probabilius, ac verius exponi posse, nisi tamen quis vestrum repugnet, eruditissimi auditores, aliamque potius iudicet amplectendam esse interpretationem. Postremo dicere non omittam, hyperbolice locutum esse Poëtam, dum de mira, atque incredi-

bili

bili huius pharmaci virtute, atque efficacia disserens ad consopiendum moerorem, adiecit, quod ille, qui potaverit, neque patris, neque matris, nec carissimi cuiusque consanguinei mortem eo die sit defleturus, etiamsi oculis suis internecioni crudeliter traditos viderit. Sicut enim amor, ita & dolor, ut bene animadvertit Duportus, nullis est medicabilis herbis, eo videlicet effectu (addiderim ego) ut prorsus ex animo tollatur; nam mitigari, ac levari posse ex iis, quae hactenus disputavimus, clare liquet. Ut igitur Homerus maximam, ac validissimam fuisse virtutem illius pharmaci ad leniendum moerorem doceret, ea sermonis exuperantia non sine poëtico lepore usus est.

Ansam mihi praebet hic locus, ut duplicem quam habet vox *pharmacum* significationem vobis exponerem, adolescentes; atque inde meam cuiusdam Aesopicae fabellae interpretationem castigem. Valet igitur ea vox *remedium*, & *venenum*. Cum illam pro *remedio* usurpat Homerus, epithetum solet addere ἤπιον *mite*, aut ὀδυνήφατον *dolorem leniens*, aut μητιόεν *multo consilio inventum*, sive *paratum*. Ubi vero accipit pro veneno, vocat ἀνδροφόνον *mortem afferens*; θυμοφθόρον *vitam corrumpens*; λυγρὸν, ὀλόμενον *triste*, *perniciosum*. Utrumque autem sensum vocis illius clarius ostendit, dum Helenam narrat medicinae scientiam a Polydamna Thonis uxore in Aegypto recepisse; illic enim a tellure produci tradit

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Pharmaca multa quidem bona, & exitialia multa.

Age vero fabulam, cui titulus *Mercurius*, Latine verſam recitemus, eo ſenſu, quo vertimus olim Etruſce verſiculis Anacreonticis. Iupiter Mercurio praecepit, ut artificibus omnibus mendacii medicamentum infunderet. Hic eo trito, & ad menſuram facto, aequaliter ſingulis diſtribuit. Cum autem relicto ſutore multum ſupereſſet medicamenti, totum ei acceptum mortarium infudit. Atque hinc contigit, ut artifices omnes mentiantur, maxime vero omnium ſutores. Nos igitur vocem φάρμακον interpretati ſumus bonum, ac ſalubre medicamentum, quod putaremus a Mercurio praeberi artificibus tamquam mendaciorum antidotum, ne ſcilicet obeſſent ſibi mendacia, quae ſaepius ad decipiendos emptores effundunt; quia vero ſutores hoc antidoto abundarent, iccirco plus ceteris mentirentur. Quam interpretationem arriſiſſe deinde comperimus aliis quoque Aeſopi interpretibus. Nihilominus rem attentius reputantes ex acuta animadverſione, quam nobiſcum amice communicavit erudititiſſimus vir Ioannes Lamius, frigidam illam interpretationem ducimus, ac minus veram. Contra vero ſi φάρμακον *venenum* interpretemur, rectius ſibi conſtare fabulae ſententiam liquebit, rectiuſque procedere narrationem. Ideo namque mentiuntur artifices, quia huiuſmodi

modi veneno a Mercurio mendaciorum Deo Iovis iuſſu (quod plane corruptiſſimae Ethnicorum theologiae non repugnat) imbuti ſunt , cuius vi ad mentiendum compellantur . Quamobrem priorem illam interpretationem huic alteri ut pote meliori , ac veriori poſthabendam cenſemus , & publico hoc teſtimonio ultro fatemur. Furioſum eſt enim , ubi opinionem tuam minus veram prae alia cognoveris , retinere eam velle , ac pugnaciſſime defendere . Equidem ſcio etiam apud Latinos vocem *medicamentum* in bonam & malam partem accipi poſſe , teſte Nonio c. 4. n. 297. Quare illud Sap. c. 1. v. 14. *Et non eſt in illis medicamentum exterminii* , non remedium , ſed venenum mortis ſignificat , φάρμακον ὀλέθρου . Sed hoc nihil vernaculae meae interpretationi ſuffragatur , qua vocem φάρμακον & bonum medicamentum reddidi , & eo ſenſu reddendam eſſe deceptus putavi.

DIS-

DISSERTATIO XLIX.

De Ulyssis ab insula Calypsus discessu, naufragio, & ad Phaeacas appulsu.

SYNOPSIS.

IN Ulysse exemplum hominis patriam vehementissime diligentis. Calypso dicta ἀπὸ τῦ καλύπτειν. Insula Calypsus ab Ogyge Thebanorum rege appellata est Ogygia. Mercurii virga. Calypso meretrix. In Massiliae litore meretrices in speculis habitant. Calypsus aedium descriptio Latinis carminibus a Raphaële Volaterrano versa. Quid in ea versione Volaterranus peccaverit. Quatuor dierum spatio naviculam, qua ab insula discederet, extruxit Ulysses. Id nec absurdum, nec indecorum, nec incredibile. Petrus Magnus Ruthenorum Imperator artem fabrefaciendi ligna navesque in Batavia discere voluit. Phereclus quod insignis esset faber lignarius, praeclarissimis viris accensetur ab Homero. Ulysses potuit se solo navim in longa illa navigatione gubernare, & a somno abstinere. Mirabile exemplum mononautae ab Eustathio narratum. Leucotheae vitta Ulyssi tradita. Ulyssis industria in Phaeacidis litus eiecti, ne noctis frigore interiret. Nausicaa ad flumen venit vestes lotura, a qua servatus Ulysses. Phaeacibus omnia quae sibi contigerant, narrat. Patriae amor Florentinos adolescentes ad Graecum studium debet excitare.

Quam-

Uamquam totis septem annis Calypso nympha omnibus artibus ac lenociniis curaverit Ulyssem in antro suo apud se detinere; numquam tamen ab eo valuit extorquere, ut patriae oblivisceretur, adeo ut Ulysses exemplum praeclarissimum sit hominis patriam ardentissime diligentis, illamque bonis omnibus praeferentis. Tanti enim reditum ad patriam suam faciebat, tam vehementer optabat, ut mallet eam revisere, quam immortalitate donari. Quod si abnuerent Dii, fumum saltem e suis prosilientem sedibus avebat videre; nec pigebat, dum fieret voti compos, amittendae vitae subire periculum. Quam tanti viri erga patriam caritatem valde admiratur Cicero, commendat, extollit. Quod autem nympham illam Poëta vocaverit Calypsonem, mysterio non vacat. Videtur enim nomen hoc illi indidisse a verbo *καλύπτειν*, hoc est *abscondere*. Ulysses siquidem diu apud eam absconsus latuit. Insulam, in qua degebat Dea, Ogygiam dictam aiunt ab Ogyge Thebanorum rege. Nec mirum, si alio eam transtulit Homerus, fecitque insulam Atlanticam. Iure enim poëtico usus (quod etiam alibi saepe illum fecisse animadvertimus) ea voluit licentia mirabiliorem facere narrationem. Ceterum ea insula Gaulus est, quae ne cum Caude sive Gaude, de qua in Actis Apostolorum sermo est, confundatur, cavendum; haec enim est prope Cretam, illa prope Melitam. Postquam igitur

igitur in concilio Deorum, Ulyſſis cauſſam agente Minerva, placuit Iovi, ut ipſa ad excitandum Telemachum iret; rurſus poſt quinque dies de Ulyſſis reditu conſultantibus Diis, ſtatuit idem Iupiter ablegandum eſſe Mercurium ad nympham Calypſonem, ut eius verbis nunciaret Deae oportere tandem detento Ulyſſi permitti abeundi facultatem (*l.* 5.) ubi vero ad iter ſe parantem Mercurium Vates deſcribit, refert inter alia, quod virgam accepit. εἵλετο δὲ ῥάβδον. Homeri verſiculos, quos brevitatis ſtudio praetermitto, paulo latius ad hunc modum explicavit Maro.

Tum virgam capit; hac animas ille evocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit;
Dat ſomnos, admitque, & lumina morte reſignat.

Nec video, cur adeo laboraverint nonnulli in huius virgae virtute interpretanda. Nonne animarum dux erat Mercurius? Nonne in eas imperium exercebat? Nonne id aperte innuunt, oſtenduntque Homerus & Virgilius? Quid ultra inquirendum? Niſi quis forte velit claram lucem eſſe ſolis probare, tempuſque in ſupervacaneis obſervationibus incaſſum abſumere. Iam vero ad ſe nos rapiunt Calypſus aedes ab Homero elegantiſſime deſcriptae. Sed antequam deſcriptionem affero, animadvertendum eſt, cur eas in profunda ſpelunca collocet. Crediderim id feciſſe, quia nympha vicina mari loca incoluerit, artemque meretriciam exercuerit ad eum plane mo-

modum, quo mihi doctus vir narravit se, dum peregre esset, quasdam specus in Massiliae litore extantes vidisse, in quibus meretrices degerent, quae specus procul aspectantibus in mari sitae esse facile videantur. Quid ni putemus tale quid fuisse Calypsonis specum, quam Deam fecit, & in Ogygia insula Vates locavit, ut poëticum decus augeret? Homericam earum aedium descriptionem Latinis carminibus interpretari meditabamur. Sed cum forte in Raphaëlis Volaterrani interpretationem inciderimus, a labore abstinuimus, eamque vobis recitandam duximus, quae sic habet.

Extat Macessa in medio brevis insula ponto.
Huc ubi tellurem retinens pervenit ab alto,
Speluncam ingreditur nymphae fera tecta Calypsus.
Hic illa in diris accendens sedibus ignem
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Divinosque modos edit modulamine vocis,
Pectine dum telam praestantem perficit aureo.
Speluncam virides circumdant undique sylvae,
Alnusque & chlethrae, praestans & odore cupressus,
Hoc & aves tractu vernant, lateque vagantur
Aequoreae, quibus & ponti sunt humida curae,
Bubones diri, accipitres, & garrula cornix.
Parte alia circum vitis protenditur ingens,
Perpetuoque virens, magnisque onerata racemis.
Quattuor & fontes surgunt salientibus undis
Inter se sparsim, ac adversa fronte propinqui.
Quin apio, & viola vernantia prata virescunt.

Quem si forte locum veniens aspexerit ullus
Vel Deus, instabit mirans, animoque triumphans.

Quamquam vero non inconcinna est huiusmodi interpretatio, non tamen Homericum leporem exprimere videtur, propterea quod Graeca venustas, atque elegantia alia lingua se referri non sinit, quemadmodum poma felicissimae cuiuspiam regionis longe optima, ac pulcherrima sub alieno caelo sterilescunt, & flaccent. Praeterea perperam, ut puto, diras ac feras Calypsus aedes dixit Volaterranus, cum nullatenus tales Homerus dixerit. Etsi enim dirae essent Ulyssi, quod invitum utpote patriae amore flagrantem retinerent, id tamen Vates hoc loco dicere prudenter cavit; nam depingendas susceperat omni amoenitate florentes, ipsisque Diis, si ad eas accederent, stuporem, & voluptatem afferentes; quamobrem fuisset absonum diritatis ipsis notam inurere. Postquam igitur Mercurius speluncam ingressus iucundissimo aedium illarum spectaculo oblectatus esset, & a Dea omnibus benevolentiae significationibus exceptus mandata, quae deferebat, exposuisset, volens illa nolenti animo se Iovis voluntati obsecuturam respondit. Sed quomodo dimitti queat Ulysses, & ad patriam suam remeare, nulla sibi suppetente rate, quandoquidem quotquot naves habebat, in ultionem comestionis boum solis a Sociis perpetratae (de qua suo loco agemus) teterrimum naufragium everterat, contriverat, absorbuerat? Quomodo id

id factum sit, accipite. Post Mercurii discessum accessit illum Calypso in maris litore sedentem, multisque lacrymis aerumnas suas lamentantem, significatque se non amplius quin discederet vetituram, nec suis in aedibus invitum detenturam; abiret quo vellet, navem profectioni pararet, cetera se praebituram. Deae dictis primum Ulysses obstupuit, sibique ab ea illudi ratus est; sed deinde habuit pollicenti fidem, eo quod illa promissionem suam iureiurando sanxerit, & ad naviculam aedificandam se statim accinxit, spatioque dierum quatuor extruxit, absolvitque. Nonne vero, inquiet aliquis, absurdum, indecorum, incredibile habeatur, quod de Ulysse ratem construente Homerus narrat? Absurdum; unde enim artem illam calleret? Indecorum; nam virum regni sceptro pollentem, sordidae artis exercitatio dedecuisse videtur. Incredibile; quatuor siquidem diebus, & arbores cecidisse, & dissecuisse, & ratem fabrefecisse perhibetur. Ne igitur tria haec fucum faciant adolescentibus antiquitatis rudibus, breviter refellam. Πολυμήχανον passim Homerus appellat Ulyssem, quod non solum versipellem significat, vafrumque, sed multa etiam scientem, quae labore manuum peraguntur. Quid igitur mirum, si artem fabrefaciendi ligna calleret, cum praesertim adeo navigationi conducat? Memoria repetite, auditores, praeclarissimum Ruthenorum Imperatorem Petrum cognomine Magnum. Hic cum in Batavia versaretur (nam mores hominum multorum vidit,

& urbes Ulyssis exemplo) huiusmodi artem addiscere, & in ea solertissime exerceri non minus gloriosum, quam utile sibi putavit. Potuit igitur hic sapientissimus princeps, recentissimo seculo luxu superbiaque diffluente, studium eius artis sibi turpe non ducere, Ulyssi vero turpe fuerit, atque indecorum, qui triginta ferme ab hinc seculis vixit, quibus luxus ac superbia morum simplicitatem nondum corruperat? Iliados libro quinto inclytis belli gloria viris, ipsisque Heroibus accensere Phereclum, qui insignis erat faber lignarius, non dubitavit Vates, eique illustre nomen tribuere, & quo genere ortus esset referre. Nihil siquidem sordidum, atque inglorium subesse utilibus artibus arbitrabantur veteres, solique otio, inperitiaeque rerum vitae conducibilium turpitudinis notam aspergebant. Nec fidem superat opus quarto die absolutum. Historia (ut animadvertit Daceria) exempla nobis suppeditat rerum longe difficiliorum, ad quas brevi tempore perficiendas per se solos omni prorsus auxilio destitutos, multos impulit necessitas. Quod siquis ex recentiorum artificum ignavia, inertiaque veterum solertiam metiri volet, errabit quam maxime: in hac siquidem veteres recentioribus longe, mirumque in modum praestitisse certum est. Tam vero subtiliter, tantaque vocum proprietate, artisque peritia descriptionem hanc concinnatam dedit Vates, ut nullus in ea arte exercitatissimus homo ratem melius potuerit extruere, quam extruentem inducit Ulyssem. Cum

autem

autem constructa navis egeret velo, lintea, quibus conficeret, dedit Calypso, simulque vestes, cibum, potumque, navigationis viatica benigne praebuit. Quinto igitur die postquam navim extruere coepit, solvit a litore, ac sinistrorsum in mari tendens, ut Dea monuerat, totis septemdecim diebus prospera usus est navigatione, nam secundum, ferentemque ventum Calypso immiserat. Sed ecce gemina difficultas negotium iterum facessit lectori, quomodo posset Ulysses ratem tamdiu gubernare se solo, & a somno toto illo tempore abstinere? id enim de illo affirmavit Poëta. Nequaquam abhorret a verisimilitudine huiusmodi miraculum, auditores, & omnino consimile ex vera historia refert Eustathius. Vir quidam e Pamphylia a piratis captus, & in captivorum ordinem coactus Tanim Aegypti abductus fuit, atque ibi complures annos commoratus. Sed aliquando patriae amore vehementer accensus, ut voti fieret compos, piscatoriae artis se finxit peritum. Itaque herus naviculam ad piscandum tradidit. Cumque in ea re utilissime hero deserviret, integra sibi permissa est facultas, ut in solo piscatu se exerceret. Tum ille comparato velo, aliisque tam longo itineri necessariis, tranquillitatem, secundumque ventum nactus, remum agere, & naviculam regere solus incepit, & immensum illum pelagi tractum emensus feliciter domum suam reversus est. Ob facinus tam insigne nomen illi permutatum; nam deinceps Mononautes appellatus est, nauta scili-

cet solitarius. Quod cognomentum ad perennem rei memoriam mox transiit in familiam, quae adhuc Eustathii aetate supererat, & Mononautae vocabatur. Quid amplius postulandum ad verisimilitudinem Homericae narrationis comprobandam? Quantum vero ad somni abstinentiam, auctoritas Lycophronis suffragatur; nauticen siquidem ἄυπνον τέχνην artem insomnem nuncupavit; quod tamen ita accipi velim, ut non credamus prorsus insomnem illos dies Ulyssem perdurasse, sed eorum plerosque, ceteris vero identidem levissimum, ac brevissimum delibasse somnum; adeo ut sermonis excessu usus sane ultra fidem, sed non ultra modum, numquam somnum oculis suis illum vidisse dierum illorum spatio, Poëta dixerit. Iam vero decimo octavo die naviganti Phaeacum montes apparuerunt, apud quos fatale sibi erat laborum exitum invenire, atque inde ad patriam suam remitti incolumem. Sed, heu, revertens ex Aethiopia Neptunus e Solymorum montibus Phaeacidi propinquantem aspexit, & nondum expleto odio, quo eum iamdudum maxime, ob caecitatem filio suo Polyphemo illatam, insectabatur, quandoquidem interficere non licebat, nova saltem aerumna divexatum voluit. Saevam igitur tempestatem immisit, cum qua diu colluctatus Ulysses confracta rate & defectis viribus parum aberat, quin fluctibus obrueretur. Sed affuit opportune Leucothea marina Dea, quae vittam tradidit, qua praecinctus, positis, quae se degravabant, vestibus, adversus procel-

lam

iam adhuc valeret: Quae Leucothea fuit olim Cadmi filia, & Athamanti Thebanorum Regi nupsit, a quo male habita in mare se demersit, & in aequoream nympham est commutata. Quam bene igitur confingit Homerus Deam hanc, quae aliquando mortalis fuerit, mortali viro suppetias ferre; viro autem, qui Athamanti dissimillimus bonum ubique coniugem se praebebat, suamque Penelopem in oculis, atque animo tot annos absens indesinenter ferebat. Optimum Poëtae iudicium in eo etiam se prodit, quod ideo Ulyssi succurrentem Deam inducit, ne incredibile videatur potuisse illum supra vires laborantem amissa rate tantam procellae vim ferre, ac superare. Ceterum vittam Leucotheae amuletum quoddam fuisse non obscure Homerus innuit, quo sua aetate adversus maris iras uterentur homines; homines quippe semper id fuerunt, quod sunt, in superstitionem videlicet prono animo euntes; ne vero id exiliter nudeque doceret, ad poëticum ornatum sub Leucotheae fabula involvere maluit. Verum Neptuni rabie tandem aliquando exaturata, ad ostium fluvii, qui Phaeacidem alluit, eiectus, & in eius ripam elapsus, naribus atque ore multam aquam egerens sine spiritu ac voce semianimis iacuit. Ubi vero recepit animum, vittam, quam sibi tradiderat Leucothea, solvit, & quemadmodum illa praeceperat, remisit in mare; mox terram exosculatus in iunco recubuit. Deinde vero cum nulli apparerent vicini

inco-

incolae, optimo consilio in proximam sylvam, ne frigore intempestae noctis, quae iam impendebat, obrigesceret, ingredi statuit. Atque ibi sub duobus arborum prope consitarum ramis, uno, ex olea, altero ex oleastro, qui simul adhaerentes, quasi casulam praebebant, composito aridorum foliorum acervo, & in eo tamquam in molli culcitra reclinatus aggestis foliis se operuit; ac circumsepsit. Qua arte saluti suae mire prospexit, non secus ac (ait Vates aptissima similitudine) siquis titionem in agro extremo, qui vicinis accolis caret, sub cinere abscondat, semen ignis servaturus, quo cum opus fuerit, ad vitae necessitates utatur. Minerva vero (consilium videlicet, ac prudentia, quae nullo non tempore, quavis pressus angustia, maxime valuit) Minerva inquam, quae numquam suum deseruit Ulyssem, ut demum a laboribus miser ille conquiesceret, dulcem eius oculis soporem offudit. Cumque longum dormisset, sequenti die dum Nausicaa Regis Alcinoi filia (quae ad flumen eiusdem Minervae impulsu vestes lotura iuxta morem eius aetatis accesserat) pila luderet cum sociis puellis, ederetque clamorem, eo clamore excitatus est Ulysses. Diu anceps versabat animo, quid sibi esset agendum; horrebat namque nudo corpore se puellis in conspectum dare. Necessitate demum compulsus, animoque praefidens, exciso ramo verendarum partium pudorem celans, ad regiam puellam supplex accessit, opem imploravit, retulit; vestibus siquidem,

dem, ciboque ab ea donatus est, & iter ad patrem edoctus, siquidem ipsa modestiae lege, cum virgo esset viro matura, ad urbem aedesque patrias peregrinum hominem ducere impediebatur. Reginae prius se sistens ex Nausicaae praecepto, facile eius patrocinium calamitatum suarum commemoratione sibi conciliavit. Nec minori benevolentia prosecutus est eum Rex, brevique omnibus aulae, urbisque proceribus carus (quamvis non nisi sero & post plures dies quis esset revelaverit) petente Rege omnium, quae sibi acciderant, infortuniorum catenatam seriem pulcherrimis narrationibus in frequentissimo convivii coetu explicavit. Quae omnia nos octo, quae hanc consequentur, dissertationibus illustranda suscipiemus, difficiles quaestiones enodantes, & abstrusos passim sinus aperientes. Sed Homerus mira arte statim in medias res non secus ac notas auditorem rapit, ut bene Horatius observavit; Ulyssis namque poëma a Calypsus insula exorditur; cum vero inde profectus ad Phaeacas devenisset, apud eos inducit narrantem, quotquot sibi ante contigerant. Sinite modo, adolescentes optimi pro huius coronide dissertationis, ut Ulyssis exemplum praeclarissimum imitandum vobis proponam. Nonne illum impensissime, ac medullitus patriam suam amantem vidistis? Patriam hanc vestram florentissimam vos pariter ametis velim, eiusque honori ac dignitati studeatis. Iam vero nihil esse patria dulcius, & iucundius, nihilque venerabilius, ac

divinius ex Luciano superiore anno clare didicistis, cum Patriae encomium ab eo elegantissime scriptum vobis edisseruimus. Inter plurimas Urbis nostrae laudes, ac decora longe insignissima illud sane ultimum nequaquam est, Graecas literas, quae iamdiu barbarorum colluvione in Italia paene extinctae iacuerant, per eam revixisse. Patriae igitur amor, atque obsequium a vobis postulat, Florentini iuvenes, ut sibi gloriam hanc servetis incolumem, & Graecarum literarum studio animum adiicientes vitam ipsis maiorum vestrorum solertia restitutam propagetis, & ad posteros transmittatis. Nullam praetermittimus occasionem, qua ad Graecum studium vos excitari posse arbitremur. Sed frustra hortamentis nostris laboramus, nisi admotos stimulos vos ipsi ultro admittere vividae indolis facilitate velitis.

DIS-

DISSERTATIO L.

De Ciconibus, & Lotophagis.

SYNOPSIS.

Dulcissime vanum Homerum dixit Augustinus. Homerica omnia mirifice delectant; maxime vero fabulosae narrationes multo lepidissimae. Iure belli Ciconas Ulysses adortus est, quod foedus cum Troianis iunxerant. Ridicula Zoili censura refellitur. Flumen Ciconum res demersas in lapides vertit. Similis fons in insula Manilla, itemque aliud flumen in regno Peguano. Fontes Rapolani in agro Senensi; & aquae vena prope villam Castelli Mediceorum Principum nuper detecta eadem virtute praedita. Huius portenti ratio physica. Manes corporum, quae in externo solo relinquebantur insepulta, ter vocati. Lotophagorum sedes insula Meninx prope Africam. Lotus ab advenis comesta reditus oblivionem inducebat. Fructus est cuiusdam arboris ex Athenaeo. Adagium, Lotum gustavit. *Strabo autem herbam dicit, quae una cum radice pro cibo, potuque Lotophagis deserviebat. Interpretatio Loti allegorica ex Erasmo. Arbor aquae in insula Manilla, & arundines Vaxuci. Quomodo ex his plantis aqua effluat. In loto Homericorum poëmatum dulcedo exhibetur. Homerus principia sunt poëseos accepit ex historia, ac deinde fabularum commentis exornavit.*

On inficete appellabat Homerum Augustinus dulcissime vanum, id quod alibi etiam observavimus. Quo verbo Odysseae poëma maxime innuere visus est, quod in eo fabulosas narrationes tanto instruat lepore, tanta condiat suavitate, ut mirum in modum iucundissimo voluptatis sensu lectorem afficiat. Quod de venustissima femina in Plauti Epidico legitur, videlicet usque ab unguiculo ad capillum summum fuisse festivissimam, idem plane de Homero verissime dicas, nihil in eo esse, quod non magnopere alliciat, mirificisque blandimentis capiat, nihil quod non maxime placeat, nihil quod non suis expletum numeris, cumulateque perfectum exhibeatur. Nihilominus tanta inest dulcedo, lepor, suavitas, novitas in fabellis, quas festive comminiscitur, lepidissimeque exponit, ut magis forsitan, quam cetera omnia, lectorem ad se pertrahant, demulceant, irretiant. Itaque hanc Homericae pulcritudinis partem, fabulosam scilicet errorum Ulysseorum narrationem interpretandam suscipimus, auditores, speramusque non parum iucundissimae voluptatis, simulque solidae eruditionis adolescentibus fore allaturam. Etsi enim dulcissime vanum Augustinus dixerit Homerum, non inde tamen inferre debetis, omnia prorsus in hac narratione ab eo confingi, sed sub dulci fabuloso cortice bonum veritatis nucleum latitare. Cum igitur Ulysses errores suos Phaeacibus recensens,

censens, se advenisse perhibeat ad Ciconas, Lotophagos, Cyclopem Polyphemum, Laestrigonas, Aeolum, Circen, Cimmerios, sive Inferos, Sirenas, Scyllam, Charybdinque, boves Solis, Insulamque Calypsonis (de qua superiori sermone disseruimus) placet singula expendere, atque enucleare. Sed quia longum esset uno sermone, omnia complecti, breviter hodie de solis Ciconibus, Lotophagisque dicemus, ceteris ad alias disputationes reservatis. Faciam vero, ne putetis, auditores, crambem ab aliis coctam me vobis odiose recoquere; rerum siquidem delectu, atque ordine, ac non paucis, quas de meo proferam, animadversionibus, novitatem conciliabo catenatis hisce disputationibus, quas hodie aggredior. Ulysses igitur, cum deleta Troia suis navibus domum repeteret, primum a ventis delatus est ad Ciconas in Thraciam, eorumque urbem, quae Ismarus, de quo hic loquitur Homerus, fuisse creditur. Facta autem irruptione in Ciconas nec opinantes, magnam inde praedam abegit, quam ex aequo militibus distribuit. Prudenti consilio socios hortabatur Ulysses, ut extemplo solverent, fugerentque, at illi stulte non paruerunt, sed in litore multis mactatis ovibus multoque hausto mero cutem bene curarunt. Quamobrem Cicones sumptis armis, vicinisque ad ferendam opem convocatis naves repente circumsistere, ac aerearum hastarum quasi nimbos coniicere. Quibus numero licet longe superioribus Ulysses sociique ad meridiem

ridiem usque impigre obstiterunt. Sed ubi ad vesperam dies vergebat; irruentes Cicones superaverunt Achaeos; quare sex e singulis navibus perierunt, reliqui sibi fuga consuluerunt. Hic plane primus Ulyssis post Troianum bellum ad patriam remeantis labor. Quae hic narrantur aperta omnia, ac perspicua, vixque ulla indigere explanatione videntur. Nihilominus occurrunt aliqua breviter excutienda. Primum enim expendendum est, iure ne, an iniuria Ulysses invaserit Ciconas, ad quos ingruente procella appulit. Iuste id eum facere potuisse aio; nam in narratione copiarum utriusque partis ad calcem secundi libri Iliados recensitarum inter alios duces, qui suppetias tulerunt Troianis, habetur Euphemus Troezeni filius, qui praeerat bellicosis Ciconibus. Iure ergo belli licuit Ulyssi adhuc hosti hostes aggredi, ac depraedari. Deinde refellam oportet antiquam Zoili censuram. Non enim dentes, cum edentulus esset, acuebat, sed aut linguam vibrabat virulentam, aut meras, quemadmodum in hoc loco, garriebat nugas. Qui enim aiebat, fieri potuit, ut de qualibet navi sex aequaliter homines interirent, neque aliqua earum sive plures, sive pauciores amitteret? Vah, inquit, distributionem ridicule aequalem! Verum o hominum stultissime, censorumque lues, non Homeri distributio, sed tua censura ridicula est. Ulysses duodecim habuit naves, in pugna amisit duos, & septuaginta sociorum, adeo, ut

non

non quidem aequalis fuerit iactura singularum navium, sed si solidum numerum illum sumas, & in singulas naves partiaris, sex aequaliter in unaquaque desideratos esse liquebit. Haec Homeri mens, si aut potuisses, aut voluisses, imprudens, atque imperite censor, intelligere. Quoniam vero de Ciconibus sermo est, silentio non praetereundum puto miraculum, quod penes eos fieri auctores sunt Ovidius, & Plinius. Primus enim decimo quinto Metamorphoseon scribit flumen illic extitisse, cuius unda potata viscera duraret, & quidquid attingeret in lapidem verteret.

Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

Alter vero ait: *In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum deiectum lapideo cortice obducitur.* Id fortasse rerum physicarum parum peritis videatur fabulosum, sed non ita res habet. Revera enim multis in locis aquae sunt, quibus res demersae lapidescunt, ut de Luconia sive Manilla una ex insulis Philippinis in Asia refert Salmon, fontem videlicet ibi esse, qui lapideam naturam rebus immersis inducit; idemque habet de amne Ava in regno eiusdem nominis, quod etiam Peguanum dicitur, & in Asia similiter situm est. Sed quousque testimonia adeo longinquarum regionum persequor? Apud nos huiusmodi miracula spectantur. In-

di-

ditione ſiquidem Senenſi fontes ſunt Rapolani, quos dicunt ; ubi res demerſae lapideſcunt. Atque egomet vidi ramum Ruiſci in Muſeo doctiſſimi viri amici mei lapidem factum in hiſce fontibus. Sed & in pago urbi noſtrae proximo, ac nobiliſſima Villa Magni Etruriae Ducis celeberrimo, cui nomen Caſtellum, aquae vena nuper detecta eſt, quae virtute conſimili in lapidem vertendi res demerſas praedita eſt, quarum nonnullas ſervat apud ſe villae cuſtos vir longe optimus, qui eas mihi perhumaniter oſtendit, cum ad eum unius dieculae ſpatio ruſticaturus divertiſſem. Quamquam autem meum non ſit huiuſce prodigii cauſam expiſcari, raptim tamen indicabo, quomodo id peragi a natura putem. Conſtat huiuſmodi aquas multo ſale, nitro, alumine, vitriolo, ac bitumine ſcatere. Itaque crediderim ea omnia velut fermento quodam humidas molleſque particulas, quae rebus demerſis inſunt paulatim depellere, atque ita lapideam formam, quae deinde apparet, inducere. Tandem in hoc facto Ciconum narrat Ulyſſes, ſe inde abeuntem magna voce ter vocaſſe quemlibet ſociorum, qui abſumpti fuerant. Quod officium erga Deiphobi manes Aeneas quoque executus eſſe dicitur apud Virgilium.

Tunc egomet tumulum Rhoeteo in littore inanem
Conſtitui, & magna manes ter voce vocavi.

Cum deeſſet Ethnicis facultas tumulandi corpora ſuo-

ſuorum in externo ſolo extincta, partes ſuas implere cenſuerunt, ter manes eorum inclamando, perinde quaſi teſtari vellent ſibi culpam non imputandam, quod non eos reducerent in patriam; ſe enim paratos eſſe, ſi ſubſequantur. Atque hunc quidem ritum praecipiebat religio, ne pietati in ſuos ullatenus defuiſſe viderentur. Solventes igitur a Ciconibus Ulyſſis naves procella altera adorta eſt, quae per novem dies pelago iactatas, decimo tandem ad Lotophagorum ſedes adegit. Cum in terram aquatum deſcendiſſent, duos viros, quibus tertius additus eſt praeco, qui idem erat, ac fecialis Romanus, ad explorandum miſit Ulyſſes, quinam mortales eſſent, qui in ea terra degerent. Illi vero ſtatim abeuntes cum Lotophagis hominibus commixti ſunt, quibus ii nullam aliam perniciem inferendo nocuere; Lotum tantummodo ad guſtandum praebuerunt. Cum autem guſtaſſent, & comediſſent, non amplius ſibi curae fuit ut reſponſum ad Ulyſſem referrent, ſed cum Lotophagis illis Lotum ſemper & ipſi comeſturi verſari malebant, omnino reditus obliti. At Ulyſſes aliis ſecum aſſumptis, ad eos inquirendos accurrens, re comperta flentes per vim ad naves reduxit, ac ſub carinarum iugo religavit; reliquis omnibus nulla mora naves conſcendere iuſſis, ne forte ipſi pariter Lotum deguſtantes reditus obliviſcerentur. Hanc Lotophagorum terram inſulam eſſe perhibent prope minorem Syriam non longe ab Africa ora, a qua non niſi

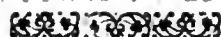
 ſpa-

ſpatio trecentorum quinquaginta paſſuum divulſa eſt. Meninx olim appellata, & apud Arabes Girba. Plinius vero tradit ab Eratoſthene vocari Lotophagitidem, cumque ea maria non ita multas inſulas complectantur, hanc eſſe ceterarum clariſſimam. Cum vero multae Loti ſpecies eſſe tradantur, putarunt nonnulli hanc, cuius meminit Homerus, ipſam eſſe Lotum Lybicam, de qua ſcripſit Herodotus, Polybiuſque Megalopolitanus apud Athenaeum his verbis. (*l.* 14. *c.* 18.) Eſt autem Lotus arbor minime procera, aſpera, non tamen aculeata, folio Rhamni, paulo latiore, & craſſiore; fructu per initia colore, & magnitudine ſimili perfectis baccis myrti, dum augeſcit, coloris phaenicei, oleae magnitudine, rotundo, nucleo admodum puſillo. Maturus is colligitur, & cum alica tuſus in ſervorum, famulorumque cibum in vaſa conculcatur, ac ſtipatur; ingenuorum autem eduliis, detracto nucleo eodem modo reponitur, ac pro cibo eſt, guſtu caricis, & palmulis non diſſimili, odore tamen ſuavi. Fit & ex eo in aqua macerato & trito vinum ſaporis grati, & iucundi, qualis eſt optimi mulſi. Merum id nulla admixta aqua bibunt, ſed ultra decimum diem non perdurat. Quamobrem paulatim ad uſum tam brevis temporis conficiunt. Itaque cum haec habeat Athenaeus, viſus eſt pleriſque Homerus nimis loti facultatem exaggerare dicendo, ita ut quod de ea narrat, ſit ad fabulas prorſus reiiciendum. Equidem fateor aliquantum in eius dicto

dicto amplificationis inesse. Sed quis ignorat id sibi poëtico iure licuisse? Suavissimam huius fructus dulcedinem saporemque praestantissimum, ipsum etiam Athenaei testimonium confirmat. Cum igitur eius gustus advenas illiceret, ut ibi permanerent, modumne excessisse amplificando putemus, si Poëta dixerit, quod patriae etiam oblivionem faceret? Quidquid autem de hac re sit, in adagium abiisse verbum illud *Lotum gustavit* neminem latet: in eum siquidem iactatur, qui diutius in peregrinis regionibus haeret, veluti reditus in patriam oblitus. Nec inconcinne illud dixeris, ait Erasmus, in eos, qui simul atque inhonestam voluptatem degustarunt, ad pristina studia revocari non possunt. Quamquam vero allata Athenaei auctoritas fructum esse Lotum apertissime statuat, Strabo tamen libro tertio aliter sentire visus est, videlicet non fructum esse Lotum, sed herbam quampiam, qua una cum radice vescantur Lotophagi, qui Meningem incolunt, quos ipsissimos esse Lotophagos Homeri docet ibidem. Ait autem populos illos, ubi Lotum comederint, nihil egere potu, quem neque ob aquae penuriam habere possent. Mecum autem animo reputanti quonam modo res tam mira, ac paene incredibilis fieri possit, ut huiusmodi Lotus, quam refert hic auctor ab Athenaeo dissentiens (si tamen vera sunt, quae narrat) cibum incolis praebeat, simulque potus necessitatem depellat, alia similis narratio succurrit, quam

apud saepe memoratum Salmonem legi, videlicet in insula Manilla, quam supra nominavimus, arborem quamdam esse, quae vocatur arbor aquae; si enim truncus perforetur, statim aqua erumpit; item quasdam esse arundines, quas vocant Vaxucos, ex quibus diffisis similiter habetur aqua; sic providentiam suam in iis locis testante naturae auctore, dum aquarum penuriae tam insolito prodigio in humanos voluit usus subvenire. Nulla vero alia ratio, qua explicem hoc naturae miraculum, mihi suppetit, nisi quod radices eius arboris, earumque arundinum spongiosae valde sint, ac bibulae, adeo ut facile attrahant humorem illum, qui terrae subest, etsi arida, atque arenosa ea sit; nam plus minus etiam in locis torridis terra subter extimam crustam aquosa est. Cum igitur similes plantae peculiari quapiam virtute praeditae sint ad humorem sub terra latentem avidissime exsugendum, qui deinde per earum venas, quasi per quosdam canaliculos affatim profluat, non mirum, si vulneratae aquam praebeant, non secus, ac sanguis e corpore animalis prosilit dissecta vena. Sic igitur res fortasse se habeat etiam in Loto, eiusque radice, si vere, ut perhibet Strabo, sitis ardorem in incolis restinguat. Valde siquidem humida sit oportet, ut ex ea vel humor effluat, vel exprimatur ea copia, quae ad levandam sitim sufficere possit. Iam vero dum orationis vela contraho, duo mihi adnotanda supersunt. Primum est, quod in hac Loto tam admirabili, ac porten-

tentosa, seu fructum iuxta Athenaeum dicamus, sive olus iuxta Strabonem, ipsam Homeri poësin recognoscere verissime possumus. Tam bonum siquidem, tam dulce, tam iucundum, tam suave pabulum menti praebet, si quis Graecae linguae peritus ad eam gustandam accesserit, ut non amplius inde possit avelli, Homericamque lectionem ceteris libris omnibus longe praeferat; utpote qui ex uno Homero delicias omnes, omnemque voluptatem indesinenter hauriat. Neque credite auditores hoc ex amore iudicium esse, sed ex iudicio amorem. Alterum vero est, quod multum fallitur, si quis putat meras esse fabulas, atque inane otiosorum delenimentum quaecumque ultra fidem ab eo describi videntur, quaeque speciosa miracula aptissime appellavit Horatius in arte; nam quod initio disputationis notavimus, id rursus Homeri lectoribus inculcari oportere existimamus. Non Homericae sapientiae est fabularum monstra proferre, quae a nullo vero dependeant, ut recte notavit Strabo (*l.* 1.) Cum enim vellet lectores suos docere, putavit voluptate esse illiciendos, quae instar medicamenti animos disponit, & discendi amorem ingenerat. Quamobrem accepit quidem principia suae poëseos ex historia, at deinde pulcherrimis fabularum commentis exornavit.

DIS-

DISSERTATIO LI.

De Polyphemo aliisque Cyclopibus.

SYNOPSIS.

Quae finguntur a Poëtis, numquam a verisimilitudine abesse debent. Cyclopum natio in Sicilia. Ab uno oculo in media fronte sic appellati. Oculus allegorice speculam significat. Complura hominum monstra uno tantum oculo, instar Cyclopum. Cyclopum vita. Tres vitae gradus antiquis temporibus constituit Varro. Siciliae fertilitas. Polyphemus sex e sociis Ulyssis voravit. Anthropophagi non sunt fabulosi. Polyphemi descriptio. Cur illum Ulysses excaecaverit, non autem necaverit? Ioannis Spondani interpretatio refellitur, & alia verior affertur. Vino Maroneo Ulysses ebrium reddidit Polyphemum. Quomodo ab excaecato monstro Ulysses caverit. Vastissimae speluncae in Syria. Aliqua fortasse similis etiam in Sicilia. Quomodo egressus ex antro Ulysses cum sociis Cyclopem fefellerit. Arietes permagni in Sicilia. Ulysses dicit Cyclopi sibi nomen esse οὔτις Nemo. *Ludicra laudatio* Nihili.

Docet Horatius in arte quidquid a Poëtis fingitur cum verisimilitudine esse fingendum.

Ficta voluptatis caussa sint proxima veris.

Quam-

Quamvis enim in proverbium abierit pictoribus atque poëtis aequam fuisse semper potestatem audendi quidlibet, id tamen ita accipiendum est, ut similitudinem veri ficta numquam transiliant. Quae cum ita sint, quid de Polyphemo & Cyclopibus sentiendum, de quibus plura finxisse videtur Homerus ultra quam verisimile est. Placet igitur rem hanc hodierno sermone discutere, videreque, an verisimilitudinem iis astruere possimus, quae aliis non verisimilia videntur. Favete igitur auditores; iucundas enim cognitiones vobis affert nostra haec disputatio.

Primum omnium observandum occurrit, quod Vates in Sicilia Cyclopas constituit, ad quos relictis Lotophagis Ulyssem maris erroribus iactatum cum sociis appulisse narrat. Hos autem Cyclopas omnes gigantes fuisse tradit, uno tantum rotundo oculo in fronte praeditos, unde & nomen sortiti. At haec duo quibusdam licet miraculis, poëtico iure, in maius manifeste provehat, & insigniter exaugeat, fundamento tamen non carent historicae veritatis. Complures enim fuisse olim in Sicilia gigantes, ossa & cadavera variis in locis ibidem reperta luculenter ostendunt, nosque de hac re satis superque peculiari disputatione XVIII. disseruimus. Consonat Virgilius, qui Cyclopas, & ipse in Sicilia statuit (*Aen. l. 8.*)

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro
Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon.

Item

Item Typhoeum sub Prochyta tumulatum describit (*l. 9.*)

Tum sonitu Prochyta alta tremit, saevumque cubile
Inarime, Iovis imperiis imposta Typhoeo.

Quod vero unum habeant rotundum oculum in fronte, allegoricum plane putamus, eoque figuratam esse speculam, e qua assidue circumspectabant, ut bonam arriperent opportunitatem finitimos invadendi, praedasque ex illis agendi. Accedit etiam multa hominum monstra subinde extitisse unico in media fronte oculo, quod plures scriptores non contemnendi apud Aldrovandum testatum reliquerunt. Tradit quoque unumquemque Cyclopum seorsum ab aliis vivere; & tamquam regem, dominumque, supremum in familiam suam, uxorem, filiosque obtinere potestatem. Quae certe prima hominum vita fuit post generalem illam orbis terrarum eluvionem; cuius vitae vestigia aliqua in nonnullis Graecis urbibus ad multum tempus remanserunt, ut ex libro decimo moralium Aristotelis liquet, ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται κυκλωπικῶς θεμιστεύων παίδων ; ἠδ' ἀλόχου, hoc est: vivit unusquisque quemadmodum vult cyclopice ius dicens in filios atque uxorem. Tres autem gradus humanae vitae antiquis temporibus constituit Varro. Primum naturalem, cum viverent homines ex iis, quae inviolata ultro terra pareret. Ex hac vita ad alteram descenderunt, videlicet pastoritiam, qua

non

non solum ex arboribus ac virgultis victum peterent, glandem, arbutum, mora, poma, sed etiam ex animalibus, lac, caseum, lanam; & quae possent, silvestria deprehenderent, ac concluderent ut mitescerent. Tertio denique gradu a vita pastorali ad agriculturam transierunt. Post hos vero gradus numero hominum adaucto civilis vita inducta est. Cum igitur antiquissimos Cyclopas statuat Homerus, non mirum, si primam & secundam vivendi formam illis attribuat. Tanta enim fertilitas est Siciliae, ut sponte suis incolis victum exhiberet; cuius fertilitatis adhuc argumenta supersunt multa in illa regione. Cum per otium proximis hisce diebus Salmonem scriptorem Anglum legerem, qui praesentem totius Orbis terrarum statum multis voluminibus narrandum suscepit, in Orientis insulis, quae Philippinae appellantur, hominum genus offendi in sylvis ac montibus degentium, qui Cyclopico paene ritu iis vescuntur, quae sponte sua solum gignit fertilissimum; in quinque autem insulis prope Luconiam, sive Manillam, quae Philippinarum est praecipua, ac veluti caput, unamquamque familiam singulatim regi ab eo, qui in ea sit princeps, ac nemini praeterea sive duci, sive regi publico subiici. Quare satis hinc liquere puto ea, quae ab Homero de Cyclopibus exposita hactenus recensuimus, nequaquam praeter veri similitudinem esse narrata. Mira autem multo magis, omnemque fidem superantia videbuntur, quae de Polyphemo

Cyclopum omnium teterrimo habet, ad cuius antrum malo fato devenit Ulysses; sex enim ex eius sociis crudelissime voravit. Sed ut primum hoc, quod videtur absurdum, atque asperum complanemus, notandum est nequaquam esse fabulosos Graece dictos anthropophagos, videlicet barbaros quosdam, qui humanis carnibus vescuntur. Sunt aliqui, qui morem hunc non longe a mundi eluvione coeptum tradunt, aiuntque gigantes iam tum humanis carnibus pastos esse, terramque Chanaan habitatam fuisse a gigantibus, qui haberent in deliciis humanis cadaveribus vesci. Scythas, & Sauromatas carnes humanas comedere solitos vulgatius est, quam ut narrari oporteat. Livius perhibet consuevisse Hannibalem in cibum praebere humanas carnes suis militibus, ut faceret ferociores. Pars Australis Africae incolitur plerumque ab istis anthropophagis. Vespuccius narrat se vidisse nudos homines, feminasque nullo horrore humanas carnes comedere, adeo ut filius voraret corpus sui patris; sibique gloriosum quisque duceret, si maiorem hominum numerum devorasset. Caribes & Cannibales populi Americae hac ferocitate alios etiam superasse feruntur. Anne igitur sit absurdum, si monstrum tam immane, atque horribile, quale describit Homerus, sex e sociis Ulyssis comederit? Sed iuvat monstrum hoc audire descriptum. Hoc autem loco non recitabo Homeri versus sed Virgilii; quod plane idem erit; nam eos

paene

paene ex Homero, quemadmodum alios quamplurimos, exscripsit, & in suum poëma ingeniose transtulit. Id autem commodius quoque erit omnium captui, siqui sunt Graeci sermonis ignari. Sic ergo Polyphemum hunc iam excaecatum ab Ulysse describit Achaemenides Aeneidos libro tertio

Vix ea fatus erat, summo cum monte videmus
Ipsum inter pecudes vasta se mole moventem
Pastorem Polyphemum, & litora nota petentem,
Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
Trunca manum pinus regit, & vestigia firmat.

Cum vero socios devoraret, sic graphice vivisque coloribus illum describit.

Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro
Prensa manu magna medio resupinus in antro
Frangeret ad saxum, sanieque aspersa natarent
Limina, vidi atro cum membra fluentia tabo
Manderet, & trepidi tremerent sub dentibus artus.

Huic Polyphemo voracitate, atque ingluvie aliquatenus similem Herodorum quemdam Megarensem tubicinem, quem memorat Iulius Pollux, non incongrue fortasse dixerim. Is duabus simul maximis tubis inflatis horrendum adeo edebat clangorem, ut iuxta eum consistere nemo posset; nec mirum; statura enim fuit procera;

quatuor nempe cubitorum, & corpore robustissimo; adeo ut senos panis choenices in dies singulos, carnis viginti pondo esitaverit; vini congios binos ebiberit; & Herculis instar leonina pelle amiciebatur, super ursinam cubabat. Notabile porro est, quod de ipso non Pollux modo, sed Athenaeus narrat; Demetrium illum, qui ab expugnandis urbibus Poliorcetae cognomen invenit, cum Argos oppugnaret, ingentemque quamdam machinam, quam a se inventam Helepolin vocitavit, moenibus admovere, quamquam maximo conatu militum, non posset, Herodorum hunc accivisse, qui continuo duabus illis suis giganteis arreptis tubis, cum eas uno spiritu animasset, tantum vigoris, atque alacritatis urgentibus machinam inspirasse, ut quo volebant, eam propulerint. Hanc narrationem ex aureo tractatu de praestantia veteris musicae Ioannis Baptistae Donii hoc eodem munere, quo ego, transacto seculo functi, vobis recitavi, adolescentes, quia putavi abs re non abludere, neque esse iniucundam, aut illepidam, ut a vobis exaudiretur. Iam vero Polyphemum repetens video tres adhuc remanere difficultates, quae crucem figant in Homeri lectione tironibus. Cur enim monstrum illud excaecaverit Ulysses, cum potius necare posset? Quomodo illo excaecato, ab eius ira ac furore se deinde reliquosque socios in antro defendere valuit? Quomodo tandem potuit ab uno ariete haerens sub eius pectore antro exportari? Haec enim

omnia

omnia in hoc Ulyssis periculo sive narrat, sive confingit Homerus. Breviter igitur quae mihi suppetunt ad implexas hasce difficultatum ambages expediendas exponam. Ioannes quidem Spondanus oculum Cyclopi eruendi consilium probat, putatque Ulyssem gravius ultum esse excidium sex sociorum, Polyphemum excaecando, quam si illum interficeret. Illo siquidem pacto acerba illi vita est reddita, lucis aspectu privato, ita ut innumeras mortes in una vita pateretur. Sane (inquit) hanc consilii Ulyssei caussam esse ausim contendere, licet ab ipso Poëta non exprimatur. At ego huius interpretis pace huic opinioni non subscribo; nam solertius in Ulysse Cyclopem excaecante consilium animadverto, ipsumque Poëtam diserte tale consilium explicasse affirmo. Cum enim Polyphemus saxum tam immensae molis ostio speluncae admoverit, ut non illud repagulum (inquit Vates) duo & viginti validi currus quaternis rotis instructi a solo dimovere possent, si illum interfecisset Ulysses, conclusus cum sociis nulla egressus spe illic remansisset, saevaque morte periisset. Oportebat igitur expectare, si forte caecatum monstrum repelleret ab ostio petram, ut ipse cum sociis aliqua techna, quam vaferrime commentus est, ut mox videbimus, incolumis egrederetur, & saevitiam monstri eluderet reliquos socios, ipsumque postremo Ulyssem (sicuti minatus erat) devorare parantis. Itaque miror Spondanum hoc non observasse; nam Poëta ipse adnotat. Callide ergo

go admodum excaecavit Polyphemum Ulyſſes; quod factum ad hunc modum elegantiſſime ex ipſo Homero deſcripſit Maro.

Nam ſimul expletis dapibus, vinoque ſepultus
Cervicem inflexam poſuit, iacuitque per antrum
Immenſum ſaniem eructans, ac fruſta cruento
Per ſomnum commiſta mero, nos magna precati
Numina, ſortitique vices tunc undique circum
Fundimur, & telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torva ſolum ſub fronte latebat
Argolici clypei, aut Phoebeae lampadis inſtar.

Ubi obiter obſervandum Maroneo, potentiſſimo vino ebrium, ſomnoque gravatum non difficile Ulyſſi excaecare illum fuiſſe; illa enim ebrietas non ſinebat ſtatim expergiſci; experrectus eſt autem doloris vi, ſed malo caecitatis iam illato. At non potuit tantum monſtrum Ulyſſem ſociosque ſuperſtites quaeritando per antrum inſectari, & vorando ulciſci? quomodo ab eo caverunt? Quia antrum erat immenſum, potuerunt taciti latitare, & ſubinde huc atque illuc fugitantes longe a Polyphemo fieri, quem videbant, quo ſe ferret. Tradit Strabo adeo vaſtas eſſe in Syria ſpeluncas, ut quatuor hominum millia capere poſſent. Nonne David in una ex his abdere ſe potuit cum ſexcentis, ut primo Regum libro capite vigeſimo quarto narratur, unaque omnes ita eodem ſpecu contegi, ut Saul ad requiſita naturae illuc ingreſſus eos non ani-

mad-

madverterit? Quid ni igitur similis spelunca esse potuerit in Sicilia, vel saltem fuisse, Homero confingere licuerit? Ad cuius similitudinem alteram Caci effinxit deinde Virgilius Homeri perpetuus imitator. Sed de exitu maior fortasse videatur difficultas. Ulysses enim dolos, & omne consilium, utpote pro anima adhibuit; magnum enim profecto malum prope instabat. Hic tandem effugiendi modus cogitanti non sine bono Numine succurrit. Plures erant illic arietes magnitudine insignes, denso vellere pulcri, multaque lana purpurea cooperti. Hos ergo ternos simul capiens flexilibus iuncis colligavit; ex iis enim stratum erat compositum, in quo dormire consueverat Cyclops; medius autem horum singulos socios sub pectore alligatos, ac latentes ferebat, alii autem duo hinc & hinc servabant, ne Cyclops attrectando miseros illos homines deprehenderet. Inter hos autem qui optimus, maximusque erat aries Ulyssi ferendo deserviebat; huius enim sub villoso pectore prorsus iacuit, manibusque plurima lana firmiter implicitus illinc dependebat; se enim, qui ceteros, ut dictum est, alligaverat, nemo supererat qui alligaret. Id autem eo consilio solertissimus peregit Ulysses, ut cum mane ad pascua greges emitteret Cyclops (nam sponte sua ibant, & revertebantur) eo modo evaderent; quod & factum est. Nam Polyphemus quidem in ore antri sedens omnium ovium dorsa contrectando explorabat; falsus tamen & illusus est, quod dolum Ulyssis non suspi-

ſpicaretur, latere eos ſub pectoribus arietum alligatos nequaquam ratus: Illud autem difficultatis caput eſt, ut credamus potuiſſe ab illis arietibus homines ferri eorum pectoribus dependentes. Verum ſi epithetum illud Homericum ipſis additum animadvertamus μεγάλοι, hoc eſt magni, nodus omnis expeditus eſt. Arietes ſiquidem illi, ac praeſertim qui ferebat Ulyſſem, permagni erant ac ſtrenui, quales fert Sicilia optimis paſcuis abundans, ita ut vires non minores haberent, quam equi ad portandum onera. Nonne unus aries ferebat Hellen, & Phryxum? Quae igitur difficultas, ut aries unum hominem ferat, praeſertim cum lento gradu deberet incedere, & gregatim e ſpelunca egredi? Hiſce a me difficultatibus explanatis, quid iam, optimi adoleſcentes, putatis? Nonne quae vobis videbantur abſurda, credibilia facta ſunt, & aſpera quaeque complanata? Cavete igitur quoties in poëtis maximis, quorum primus Homerus eſt, huiuſcemodi difficultates offenditis; cavete inquam, ne ſtatim eos reprehendatis, aut damnetis, perinde quaſi abſurdas res ſtulto lectori imponentes obtrudant; ſi enim eorum commenta ſive vos ipſi veſtra conſideratione, ſive doctiorum hominum ductu expenderitis, veriſimilitudinis canona numquam eſſe praetergreſſos cognoſcetis. Verum nonnihil etiam dicendum de nomine, quo Cyclopem luſit Ulyſſes. Cum enim rogaſſet Cyclops, quo ille nomine appellaretur, reſpondit ſe vocari *οὖτιν Neminem*; & hoc ludo

ſa-

saluti suae callide prospexit. Nam excaecatus Polyphemus ceteros advocabat Cyclopas in eodem monte degentes, ut ad ferendam sibi opem accurrerent. At illi interrogabant, quis te laesit? Οὖτις *Nemo*, respondebat ille. Quare putantes eum desipere, dereliquerunt. Lepidum plane factum, ingeniosum, ridiculum. Iustene vero accusarunt nonnulli Homerum, quasi hoc ridiculo commento epicam maiestatem fregerit? Nequaquam, auditores. Illud siquidem & unicum fuit effugium, quo servaretur Ulysses; & vaferrimum eius ingenium, quod ubique depingit Vates, mirum in modum exhibet. Si quid igitur ridiculi seriis interdum aspergat poëta cum grano salis, tempestive, bonaque cum caussa, nullam habet in eo culpam. Teste enim Horatio (*Sat.* 10. *l.* 1.)

———————— ridiculum acri
Fortius, & melius magnas plerumque secat res.

Liceat hic mihi iocosum *Nibili* encomium Gallice scriptum commemorare; in quo inter alias laudes *Nibilo* tributas illa est praecipua, quod cuncta, quae existunt, tempore praecesserit. Huius vero laudationis libellum facetus auctor dedicat *Nemini*, quod multis egestatibus presso *Nemo* sibi succurrerit.

DISSERTATIO LII.

De Insula Aeolia.

SYNOPSIS.

Totum Homerum Latina poësi vertere difficillimum. Specimen versionis Latina prosa concinnatae. Iudicium de aliis Latinis versionibus sive verbo tenus, sive elegantiori sermone scriptis. Veritas in Homericis fabulis latens, & Poëtae artificium. Septem Aeoliae insulae. Liparen putat Daceria esse Aeoliam insulam Homeri. Strabo, & Solinus Strongylem. Pro utraque sententia bonae adsunt rationes, quae afferuntur. Fortasse Homerus ex duabus fecit unam. Ex Aeoliis insulis ignes se efferunt. Tota etiam Sicilia subterraneis ignibus abundat; at multo magis Iaponiae regnum, & Ternate, quae est una Moluccarum. Πλωτὴν *appellat Homerus insulam Aeoliam, hoc est natatilem, sive circumcirca navigabilem. Duodecim filii Aeoli sunt duodecim venti principes. Explicatur quid significet coniugium, & convivia ventorum, domique Aeoli sonitus. Ventorum vis Siciliam ab Italia disterminavit, & per Calpen mare mediterraneum immisit. Cur dicatur Aeolus habuisse ventos in sua potestate. Multae referuntur in hanc rem interpretationes. De utre, in quo venti inclusi. Utris e pelle Delphini fabula; sed ad eam non respexit Homerus. Iocus Eratosthenis de utre Homerico*

merito reiectus. Aeolipilae mentio. Nonnulli septemtrionis populi profitentur se vendere ventos. Argentei funiculi utri appositi interpretatio. Duae item somni Ulyssei interpretationes. Ulyssem reversum tamquam Diis invisum Aeolus a se repellit.

Periculis Ciconum, Lotophagorum, Cyclopisque ereptum Ulyssem ad insulam Aeoliam quarto pelagi errore delatum esse Odysseae libro decimo legimus. Narrationem Homericam huiusce rei ab ipsomet Ulysse Phaeacibus expositam libet afferre. Quia vero longiuscula est, a recitandis Graecis carminibus prudens abstineo, tum ne prolixior sit noster hic sermo, tum ne facessam negotium iis, qui Graecae linguae, vel nihil, vel leviter periti sunt. Sinite vero, auditores, ut prosa oratione versam eam vobis exhibeam. In ea siquidem specimen habebitis versionis, qua, si tempus & vires suppeterent, totum Homerum interpretandum susciperem. Nam Latinis versibus totum Homerum reddere res est tam ardua, tam implexa, tam multis gravibusque difficultatibus obsita, ut neminem putem, summo etiam ingenio praeditum, nisi quis Deus pectus illi afflet, totoque numine suo compleat, erigat, confirmet, tantum facinus posse cum laude, ac dignitate ad finem perducere. Cum in hac versione nostra numeris soluta, quam dicebamus, neque prorsus verbo tenus, & ut dicunt κατὰ πόδα putide Homerum reddamus, neque ab eius

 sensu

sensu nimis licenter evagemur, credimus, si ad eius exemplum totus Homerus vertatur, dignam fore huiusmodi interpretationem, quae a viris doctis non ingrate excipiatur. Eae siquidem, quae circumferuntur verbo tenus Homeri Latinae versiones, non tam meo quidem iudicio eum interpretantur, quam tenebris crassissimis obvolvunt, neque tam nomen eius promulgant, quam infamant. Aliae vero, quas nonnulli elegantiori sermone elaborarunt, vel Homeri mentem non assequuntur (cum aliqua earum non e Graeco fonte, sed ex alia Latina videatur desumpta) vel nimis curando orationis nitorem, adeo Homerum transformant, ut se ipsemet in similibus versionibus non amplius agnoscat. Nostra vero haec, neque adeo servilis est, ut verbum verbo reddat, neque adeo libera, ut quocumque velit, avolet, sed mediam veluti viam insistens, simul aliquam concinnitatem praeseferat, simulque fidem boni interpretis non exuat. Eam igitur qualiscumque demum sit, accipite. Ad insulam deinde Aeoliam (inquit Ulysses) adnavigavimus, ubi Aeolus Hippotades regnabat, carus immortalibus Diis. Natatilis ea insula est, aereo, atque infragili muro septa, laevigatisque extrinsecus ad imam partem recurrentibus lapidibus circumcincta. Duodecim Regi liberi domi sunt; sex feminae, totidemque in ipso aetatis flore mares. Quos quidem cum sororibus matrimonio Rex copulavit, iis vero apud dilectum patrem, verendamque matrem semper epulanti-

bus

bus affatim splendida fercula praesto sunt. Itaque grato nidore interdiu oppleta domus, undique perstrepit, ac circumsonat, noctes vero in tapetibus, ornatisque lectis cum pudicis quisque uxoribus cubant.) Horum ergo ad civitatem, pulcrasque aedes venimus. Sane Aeolus solidum mensem perhumaniter me habuit, singulaque interrogavit & de Ilio, & de navibus Argivorum, & de reditu Graecorum. Ego vero cuncta probe atque ordine narravi. Deinde ut me dimitteret, praeberetque ad iter auxilia, obsecravi. Haudquaquam ille abnuit, & quae erant mihi ad viam feliciter absolvendam necessaria prompte expedivit. Utrem siquidem ex ingentis bovis corio mihi tradidit, in quo procellosorum ventorum flatus inclusit. Illum namque Iupiter ventorum promum ac dominum constituit potestate facta eos pro arbitrio mulcendi, ac tollendi. Atque ipsemet utrem illum argenteo funiculo in navi alligavit, ut ne quid minimum efflare posset. Unum Zephyrum, qui naves, nosque incolumes ferret, spirare dedit, id quod Zephyrus non erat perfecturus; sociorum namque dementia misere pessum ivimus. Novem dierum spatio indesinenter navigavimus, nec diu, nec noctu a labore feriati. Decimo die patria apparuit; sublatasque non longe Ithacae faces pro tuto navium appulsu laeti conspeximus. Ibi in me longa cura delassatum dulcis somnus obrepsit. Semper enim navis clavum egomet moderari volui, nullique sociorum commit-

mittere, quo citius perveniremus in patriam. Socii autem inter se differere coeperunt, putantes me ex magno Aeolo ingens pondus auri argentique dono accepisse, idque in utre reconditum domum referre. Vah! (dicebant) quanta virum hunc omnes, ad quorum urbes, terrasque advenit, benevolentia, atque existimatione sunt prosecuti! Multa namque ex Troiana praeda pretiosa, ac praeclara secum ducit, nos autem, qui eamdem viam, eosdem labores exantlavimus domum vacuis redimus manibus. Et nunc Aeolus, ut amicitiae illi significationem daret, haec tam ampla dona largitus est. Sed age, quaenam illa sint, quamtumque auri argentique in utre lateat, ocyus videamus. Dictum, factum; nam malo auspicio utrem solvere, ventique omnes erumpere. Extemplo igitur vehemens coorta procella a patria distraxit, & in medias maris undas coniecit. Equidem experrectus mecum animo reputabam, utrum e navi prosiliens me in mare praecipitem darem, an tacitus sustinerem, neque morte calamitatem finirem. Malum perferre animumque durare satius mihi visum, capiteque obvoluto in navi fusus iacui. Iam vero desaeviente ventorum tempestate naves iterum ad Aeoliam insulam sunt delatae, acerbe flentibus interea, animumque despondentibus sociis. Hic in terram aquatum descendimus, sociique apud naves prandium instruxerunt. Ubi vero aliquantum cibi, potionisque cepimus, assumpto mecum praecone, uno-

unoque e sociis, domum Aeoli adivi, quem mensae assidentem cum uxore, ac liberis offendi. At nos ad aulam accedentes, humi ad portae limen consedimus. Illi tunc animo satis admirantes sciscitabantur, quonam modo huc Ulysses rediisti? quis te malus agit Daemon! Profecto nos te accurate dimisimus, ut ad patriam domumque tuam, & si quo alio velles, facile pervenires. Cum ita me rogarent, afflicto animo respondi; laeserunt me improbi socii, somnusque perniciosus; sed vos, quaeso, optimi, remedium afferte, penes enim vos facultas. Sic equidem blando eos sermone demulcens precabar, ceteri vero, qui mecum erant, moerentes silebant. At pater Aeolus, Abi, dixit, confestim ex insula vivorum pessime; non enim mihi fas virum excipere, aut deducere, qui beatis Diis invisus est; abi inquam, quandoquidem Diis infestus huc adventasti. Atque haec fatus, domo me ex imo corde trahentem suspiria eiecit. Hactenus Homeri narratio. Age vero quae circa hanc insulam notanda occurrunt lepida memoratu mecum expendite, auditores. Curabo enim fabulosa a veris secernendo duplicem vobis propinare voluptatem, ut scilicet ex una parte veritatem in his fabulis latentem; ex altera vero Homericum artificium inspiciatis, quo veritatem fabuloso cortice involvit ad deleniendos lectores suos. Itaque cum hanc insulam, quo delatus est Ulysses, Aeoliam Homerus dixerit, observandum inprimis est, septem Aeoli

insu-

insulas recenseri. Hae autem sunt, Strongyle, Didyme, Hiera, Hicesia, Lypare, Eurycode, & Phaenicode; quae omnes non longe a Sicilia absunt. Quamnam vero ex his intellexerit Vates, non plane liquet. Daceria illa feminarum immortale decus, quam saepe utpote doctissimam, & de Homero optime meritam laudibus extulimus, Liparam esse contendit, tum quia reliquarum est insignior, tum quia Bochartus ex voce Phaenicia *nibaras*, sive *nibras* derivat Liparam, quae vox Phaenicia *funale* significat; noctu enim tamquam accensa fax lucet Lipara propter ignes, qui e terra eructantur; quamobrem moeniis aereis cinctam, propter fulgorem inde emicantem ingeniose confinxisse videtur Vates. Accedit, quod Virgilius Aeoliam Liparen octavo Aeneidos dixerit. Nihilominus adversus eam gravissima faciunt Strabonis, & Solini testimonia; uterque enim domum Aeoli dicunt Strongylen, ex qua similiter ignes sese efferunt, & noctu collucent; quinimmo & ex reliquis omnibus Aeoliis, quas iccirco *Vulcanos* appellant Philosophi; tale enim locis iis nomen indiderunt, qui ignem emittunt. Memini me legere apud Tevenotum celebrem scriptorem e Gallia, qui proxime exacto seculo magnam orbis terrarum partem peragravit, suasque literis tradidit peregrinationes, non procul a Strongyle, quam corrupte hodie *Strombolem* appellant, magnos exaudiri veluti ululatus; quos putat superstitiosus popellus a Manibus edi ob teterrima, quae sub Acheronte

pa-

patiuntur, cruciamenta. Hunc ille ridiculum errorem refellens fremitum docet esse ventorum, qui horrendum in modum in ea insula desaeviunt, & colluctantur. Videtisne, auditores, quam bene apparet in insula Strongyle Aeoliae insulae imago ab Homero descriptae? Liceat modo ad vestram, adolescentes, iucundam eruditionem a proposito paulisper digredi, notareque totam etiam Siciliam (cuius Aeoliae insulae veluti appendices sunt) subterraneis ignibus abundare, qui foras subinde horrendo fremitu erumpentes magna afferunt incolis damna. Quae quidem damna adhuc multo maiora Iaponiae regnum pati apud Salmonem legere licet; initio namque praesentis seculi tantam debacchantis ignis copiam hiantes voragines egesserunt, tamque vehementibus motibus concussa est tellus, ut paene tota civitas Iedi, quae totius regni caput est, conflagraverit, & conciderit, in eaque sola ducenta hominum millia desiderata sint. In Ternate vero, quae una est Moluccarum, narrante eodem Salmone, ex altissimo monte tanto impetu erumpit ignis, tantaeque molis petras inde eiaculatur, ut decidentes in mare strepitum ad Amboinam usque, quae ad centum nonaginta duo passuum millia distat, faciant exaudiri, quod fidem nobis superare videtur. Aeoliam Homeri insulam nunc repetamus. Πλωτὴν appellat hanc insulam Vates, quod nos Daceriam secuti Tertulliani vocabulo vertimus *natatilem*; ut etiam perhibetur de Delo in

 Ae-

Aegeo, deque Echemide prope Aegyptum. Fateor tamen verti etiam posse *circumcirca navigabilem*, videlicet *rotundam*, quod optime Strongylae quadraret; vox enim Graeca στρόγγυλος Latine redditur *rotundus*. Nihil tamen certi statuimus, utrum Strongylem potius, an Liparam Homerus indicaverit Aeoliae insulae nomine; pro utraque enim bonae adsunt rationes. Quid, si dicatur ex duabus unam poëtico ausu composuisse Vates, ad illamque ea, quae utrique propria sunt, contulisse? Sed iam quid duodecim Aeoli filii significent sciscitamini. Anni duodecim menses sunt, interprete Eustathio; quam quidem opinionem merito Daceria respuit; minus enim proprie videtur Homerico figmento congruere. Cum enim ventorum rex vocetur Aeolus, per duodecim eius filios, duodecim ventos principes rectius, & commodius interpretaberis. Fertur filios cum filiabus coniugio copulare, quia venti facile commiscentur. Ipsi vero convivia iugiter celebrant, quia copiosissimae, quae e sulphureis igneisque terrae visceribus emittuntur exhalationes, eos ibi incessanter alunt, saginantque. Neque hic omittam, quod tradit Aristoteles de insula Sacra, quae est una ex iis, quae dicuntur Aeoli; nimirum cessante motu in ea humum in speciem collis intumuisse cum magno sonitu, quo colle ad extremum aperto magnam vim spiritus, & scintillas cum cinere se foras eiecisse, qui universam Liparensium civitatem operuit. Cum autem huiusmodi ignis eruptiones ter-

terraeque motum immanes venti, insanaeque procellae subsequantur, nonne palam inde fit spiritus, qui ex igniferis locis exhalantur, ventorum esse nutrimentum longe maximum? Quod vero dicit Aeoli domum perstrepere, & circumsonare nulla indiget explicatione; spirantium enim ventorum murmura manifeste innuit. Cum ergo huc appulisset Ulysses, & ab Aeolo, qui (ut de eo tradit Dionysius Siculus) rex pius fuit, & iustus, & erga hospites humanus, omni benevolentiae significatione acceptus esset, post mensem petiit, ut se, quibus posset auxiliis, tuto in patriam remitteret. Perhumaniter eius votis obsecundavit, utremque tradidit (ut superius quoque narratum est) ventorum plenum, solo Zephyro in libertatem dato, cuius secundo flatu ad Ithacam prospere reduceretur. Sciunt omnes Aeolum hunc a veteribus fuisse creditum habuisse in sua potestate tempestates, quod nimirum ventos laxando, & coërcendo posset eas sive excitare, sive sedare. Iuno Virgiliana sic eum affatur.

Aeole (namque tibi divum pater, atque hominum Rex
Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos)

Et paulo ante Vates dixerat

——— *hic vasto rex Aeolus antro*
Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit, & vinclis, ac carcere frenat.

Quam fabulam ad Homeri exemplum liquido constat efformasse Virgilium. Consonat Dionysius, qui ventis aethere natis imperare Aeolum tradit. Scitu dignum est, quod Natalis Comes huc respiciens refert (*Mythol. l. 8. c. 10.*) Antequam Aeolus ventis imperaret, dicta sunt accidisse multorum ventorum certamina, quae urbes frequentissimas, ac regiones devastarunt; qualia fuerunt, quae tantopere mare infestarunt, ut Siciliam ab Italia seiunxerint, & cum prius nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spatium terram disciderit; unde aqua ingressa per Calpen (sic unam ex columnis Herculis vocant) mare, quod est inter terram fecerit ob depressam regionem, Africamque ab Europa disterminaverit, allegatque versus Valerii Flacci Argonaut. II. quos brevitatis studio praetermitto. Quas terrarum seiunctiones a mari factas elegantissime descriptas ab Ovidio Metamorphoseon lib. xv. legere poteritis. Sed iam expendendum, cur Aeolus ventos imperio suo regere, ac moderari dicatur. Id multi allegorice interpretati sunt, inter quos est Polybius apud Strab. l. 1. Is cum errores Ulyssis apud Homerum explicaret, dicebat, Aeolum, propterea quod praediceret, quomodo per fretum navigari posset, cum iis locis ob fluxum maris, & refluxum, cursus difficulter teneri, & fretum superari queat, ventorum promum dictum fuisse ac regem; quemadmodum Danaus, quod Argis ὑδρεῖα (idest aquatica instru-

frumentum, ut vertit Xylander) demonstrasset, & Atreus, quod Solis cursum caeli conversioni renitentis docuisset; vatesque, & inspectores sacrorum, Reges sunt creati; & olim Sacerdotibus Aegyptiorum Chaldaeis, Magisque sapientia alios superantibus dignitates, & imperia sunt delata, atque etiam unusquisque Deorum honores sortitus est, eo quod utile aliquid excogitasset. Haec Polybius, cui Diodori Siculi accedit auctoritas idem ferme dicentis (*lib.* 5.) Tzetzes vero scribit Aeolum fuisse astronomiae peritissimum, & illam scientiam praecipue exercuisse, quae pertinet ad naturam ventorum, ut navigantibus prodesset. Servius item ex Varrone docet Aeolum harum insularum regem fuisse, qui eo quod tum ex earum nebulis, tum ex fumo Vulcaniae insulae futura flabra ventorum praedicere consueverit, visus est vulgo ventos in sua potestate retinere. Favet etiam nominis notatio, nam Aeolus a vocabulo Phaenicio *ael* derivasse, ex eo vero ἄελλα Latine procella, atque hinc Aeolus rex tempestatum, ac ventorum appellatus esse dicitur. Utrem vero, in quo venti includuntur, merum esse commentum patet ad Phaeacum voluptatem ciendam, qui talibus prodigiosis narratiunculis maximopere delectabantur. Sunt tamen, qui ex penitiore quadam philosophia rem se posse interpretari arbitrantur. Aiunt enim, siquis utrem e pelle Delphino detracta fecerit, illumque penes se habeat, posse eum per quasdam caeremonias obtinere, ut spiret

qui-

quicumque ventus ille voluerit, atque inde hanc fabulam finxisse Homerum de ventis ab Aeolo in utre Ulyssi datis; ad poëticam vero licentiam reiiciendum, quod pro pelle Delphini bovis pellem ille nominaverit. Quamquam autem id credere videantur Natalis & Rhodiginus e scholiis Tzetzis in Lycophronem, numquam tamen in animum inducam huc tantum Vatem respexisse, tamque ridiculae imposturae voluisse suis carminibus auctoritatem conciliare. Iocus vero Eratosthenis non est silentio praetereundus; qui aiebat tunc reperiri posse loca, ad quae Ulysses delatus esset, cum ille reperiretur, qui utrem consuerit, in quo venti ab Aeolo inclusi sunt; perinde quasi vellet inferre, fabulosa haec esse omnia, nulloque vero fundamento superstrui; quod non ita esse hac nostra disputatione satis ostensum arbitramur. Quamobrem lepidum hoc Eratosthenis cavillum iure optimo a Polybio reiectum est. Non prorsus extra ludum Aeolipilam hic recensebo, cuius l. 1. c. 6. meminit Vitruvius. Videtur enim aliquam cum fabuloso utre, de quo hactenus disseruimus, habere similitudinem. Haec namque pila conflatur ex aere, parvo foramine; aqua impletur, ignique admovetur. Ubi aqua efferbuit, tum vero magno impetu ex illo foramine erumpit ventus. Ex quo putarunt aliqui ventum fluxum esse aëris motu inaequaliter violento exagitati, idque fieri, quod calor humiditati immixtus vim suam exerens novum inde aërem progignat, qui veterem moveat impellatque.

Il-

Illud praeterea animadvertendum ad hanc de Aeolo tradente ventos fabellam, praestigium quorumdam septemtrionis populorum fortasse referri, qui profitentur se vendere ventos. Liquet autem cur Vates appositum confingat ab Aeolo funiculum argenteum utri, nempe ut huius funiculi splendor & precium socios ad utrem reserandum pelliciat, atque adeo eius consilium perficiatur, qui Ulyssem ad alios errores hoc successu transferre vult. Mirum vero, ac plane absurdum videatur, quod Ulysses sagacitatis, ac prudentiae laude insignissimus tam vicinus suae patriae sibi somnum obrepere siverit, ubi oportuisse eum esse vigilantiorem eventus ostendit. Duae mihi praesto sunt interpretationes, quae difficultatem diluant. Primam suppeditat Ioannes Spondanus, qui eum putat se somno dedisse, quod nimirum sibi de securitate spoponderit. Cum enim hactenus tuto processisset, in tam exiguo intervallo, quod sibi conficiendum restabat, fieri non posse credidit, ut aliquid impedimenti sibi incideret. Solent namque etiam oculatissimi interdum caecutire, & res, quae maiorem vigilantiam postulant, somniculosius gerere. Quapropter ex eius imprudentia utile praeceptum colligit Spondanus, nimirum in negotii alicuius confectione, ubi maximam illius partem exegeris, cavendum esse, ne in ipso exitu sive incuria, sive nimia fidentia pecces, aut quemadmodum in proverbio est, in portu impingas. Alteram damus nos, quae multo fortasse est verisimi-

ſimilior. Putamus namque non imprudentia, aut oſcitatione, ſed involuntaria neceſſitate Ulyſſem ſomno correptum eſſe; cum enim plures dies, ac noctes duxiſſet inſomnes, invitus dormivit; ſiquidem ſomnus, ubi longa laſſitudine natura concidit, etiam nolentem occupat. Denique Ulyſſis reditus ad Aeolum, eiuſque expulſio facilem habet interpretationem. Exiſtimavit Aeolus ex illius infortunio Diis eum eſſe maxime inviſum, & hanc calamitatem ingenti aliquo ſcelere promeruiſſe. Quandoquidem ergo religioſus erat, & in Deos pius, nihil eorum voluntati contrarium faciendum ſibi eſſe ſtatuit; videbatur autem ſibi obluctari Diis, ſi rurſus ventos utre conſtrictos ei traderet; quamobrem religione praevalente miſericordiae, fruſtra rogantem a ſe dimiſit, expulitque.

DISSERTATIO LIII.

De Laeſtrigonibus.

SYNOPSIS.

ULyſſes aerumnarum gymnaſium. Apud Laeſtrigonas omnes naves amiſit praeter unam. Laeſtrigonum gens a natura Cyclopum non aliena. Urbs Laeſtrigonum Formiae in Campania. Laeſtrigones e Sicilia in Campaniam veniunt. Lamus Formiarum conditor. Lamia Regina Lybiae. Portus Formiarum deſcriptus. Homericum ſenſum huius loci plerique interpretum non ſunt aſſecuti. Falſum eſt paſtores hic eſſe inſomnes, & Laeſtrigonas ab Ulyſſe ſub cauda Draconis eſſe poſitos. Armenta in urbe ſervata, & ad paſcua extra urbem ducta. Fabuloſum aliquos ſine ſomno vivere. Monachi Acoemetae, quomodo dicti inſomnes. Iidem ac Studitae. Studius vir nobiliſſimus. Quomodo Laeſtrigones naves, ſociosque Ulyſſis perdiderint, ipſeque una tantum cum navi evaſerit. Laeſtrigones Cyclopum inſtar a ſolis armentis, gregibuſque petunt cibum; hinc factum, ut agros non colerent. Quae per ſe ſcire non potuit Ulyſſes, ex Circe ſive Calypſone cognovit. Cur Laeſtrigones ſub Rege vivant contra quam faciunt Cyclopes. Refellitur iudicium Longini, qui putavit Odyſſeam compoſitam ab Homero in ſenectute, Iliadem in iuventute. Cur ſimilitudinibus magis ſcateat Ilias, quam Odyſſea.

Uis Aeoli iudicio non subscriberet, qui Diis invisum putavit Ulyssem? Tot siquidem, tantisque malis exagitatur, ut tamquam signum ad Deorum sagittas positus esse videatur. Vide quaeso ut vere fuerit aerumnarum gymnasium! Ut eius mala continuentur! Ut unum excipiat alterum! Adeo ut eius labores poëtae verbo catenatos apposite dixeris. Nam post malum, quod passus est a sociis utrem recludentibus, ad Laestrigonas delatus esse dicitur a quibus longe maiorem calamitatem, quam sunt eae, quas adhuc tulerat, perpessus est. Apud Ciconas enim duos, & sexaginta socios amisit; apud Cyclopem solum sex; hic autem perierunt naves omnes sociique, praeter eos, quos unica navi secum avexit incolumes. Cum igitur de istis Laestrigonibus nostram hanc disputationem instituamus, primum omnium quinam fuerint, dicendum. Gens sane fuit a Cyclopum natura non aliena, & si unitatem oculi demas, nihil dissimilis. Nam & inhospitalis fuit, & ἀνθρωποφάγος, ut Ulysses expertus est. Urbem autem Laestrigonum fuisse Formias in Campania omnes fere conveniunt. Ut brevitati consulam, duo tantum afferam testimonia, unum Ciceronis, alterum Plinii. Cicero enim ad Atticum (*l.* 2. *Ep.* 12.) ita scribit. Si vero in hanc τηλέπυλον veneris λαιστρυγονίην, Formias dico, qui fremitus hominum? quam irati animi? Ubi obiter notandum τηλέπυλον verti posse

se vel *spatiosam*, vel *altas*, *latasque portas habentem*. Plinius vero (*l.* 3. *c.* 5.) ait, Oppidum Formiae Hormiae ante dictum, ut existimavere, antiquae Laestrigonum sedes. Sed quonam modo statuantur in Campania Laestrigones, qui dicuntur fuisse vicini Cyclopum, & habitasse Siciliam prope Leontinos? Id breviter explicandum. Certum est Laestrigonas in sua primaeva origine Siciliam incoluisse ad flumen Teriam. Quod aperte tradit Plinius (*l.* 3. *c.* 8.) ubi ait, Flumina, Symaethus, Terias, intus Laestrigonii campi, oppidum Leontini. Quod adeo verum est, ut nomen Laestrigonis, & Leontini idem plane significet, ac si esset unum, idemque nomen. Vocem enim *Laestrigon* derivat Bochartus ex Phaenicio vocabulo *Lais tricam*, idest *Leo qui devorat*, quod nomen Latine redditum dictum est *Leontinus*, moresque feroces, ac leoninos horum barbarorum populorum connotat. Itaque videntur Laestrigones, sive eorum pars, Siciliam reliquisse, & in extimis Campaniae oris sedem fixisse, quemadmodum & Phaeaces Siciliam similiter dereliquerunt, ut ad Corcyram se transferrent. Ambigi nequaquam potest Lamum urbis Formiarum conditorem Laestrigonem fuisse; nam Lamus significat devoratorem, quod item a verbo Phoenicio *Labam*, sive *Labema* deductum est, quod valet *devorare*. Inde pariter deductum est nomen eius celebris reginae Lybiae, quae appellata est Lamia, quod ipsa ventrem gravidarum feminarum dissecaret, ut pueros comederet, de qua Horatius ait in Arte:

Neu pransae Lamiae vivum puerum extrabat alvo.

Huc igitur ad urbis portum appulerunt Ulyssis naves; qui portus valde bonus, commodusque habebatur; φορμίαι siquidem quasi ὁρμίαι, dictae sunt teste Strabone (*l.* 4.) διὰ τὸ εὔορμον. Etsi autem bonus esset ille portus, non tamen ita facilis erat aditu, nam natura praealtis rupibus illum communivit, ripis ex utroque latere prominentibus, atque in duo veluti cornua exeuntibus, unde factum est, ut angustum praeberet ingressum. Socii quidem praefidentes in portum ingressi sunt, navesque longo ordine inter se iunctas ad terram ligaverunt; nullis enim fluctibus ibi tumebat mare, sed candida circum erat tranquillitas. At Ulysses prudentior factus ex eo, quod sibi acciderat a Cyclope, portum cum sua navi ingredi noluit, sed extremae orae unius laterum eam alligavit, quod sibi salutem attulit. Si enim cum sociis portum intrasset, una cum iis misere periisset. Cum vero circa hanc urbem optimis ager abundet pascuis, tradit Vates pastorem a pastore evocari, ποιμένα ποιμὴν ἠπύει εἰσελάων. Cum autem multae sint huius loci explanationes, ceteris minus aptis omissis, hanc unam damus. Pastor pastorem evocat; videlicet pastor qui egit oves die, pastorem evocat, qui noctu agat armenta. Pro qua re intelligenda sciendum est ibi asilos, sive tabanos, aut etiam oestros magno numero nasci, quae insecta animalibus minus villosis esse infensissima nemo ignorat, adeo

ut

ut aculeis, quos gestant in ore, ea saepe ad furorem redigant. Quapropter villosa pecora ad pascua ibi ducit pastor interdiu, noctu vero alius pastor ducit glabra, sive pilis minus obtecta, quales sunt boves, equi, ceteraque animalia huiusmodi. Atque hinc lucem plane accipit id, quod sequitur, videlicet quod vir insomnis duplicem hic mercedem acciperet, unam diurnam, nocturnam alteram. Siquis ergo somno abstinens postquam duxit die oves villosas, ducat iterum noctu armenta glabra, duplicabit quaestum. Hic est Homeri genuinus sensus; quem non videntur assecuti plerique interpretum, qui Homerum in alias linguas verterunt; non enim vertunt *acciperet*, sed *accipit*. Primo autem modo vertendum esse, qui Graecam grammaticam tenet, facile videbit. Data autem opera verba Graeca non afferimus, subtilius ea discutientes, ne iis, qui Graece nesciunt, negotium facessamus. Quod siquis Graecae linguae studiosus id cognoscere cupiat, sibi praesto erit nostra opera, cum domi verbo tenus Homeri libros discipulis exponemus, atque enarrabimus. Duo autem falsa ex illa prava interpretatione nasci necesse sit; unum quod ibi sint pastores insomnes, alterum quod sub cauda draconis Laestrigones siti sint. Sub ea siquidem, ut cecinit Aratus, ortus, & occasus Solis confunduntur, μίσγονται δύσεις τε, καὶ ἀνατολαὶ ἀλλήλῃσι. Si enim hanc poli elevationem respexisset Homerus, eique Laestrigonas supposuisset, nimis licen-

centet rem immutasset; quapropter id Homerum non fecisse acute ex Didymo contendit Daceria, nosque cum illa. Nullo enim modo septem dierum spatio ab insulis Aeoliis eo pervenire potuisset Ulyssea classis; opus enim fuissent septem menses, & amplius. Quomodo autem tam pudendam subiret hallucinationem Homerus, qui, ut Strabo testatur, optime omnium geographiam calluit? Ubi ergo dixit viam diei, & viam noctis apud Laestrigonas prope esse, nihil aliud procul dubio dicere voluit, quam esse prope urbem, atque adeo siquis somno abstinere posset, facili negotio ad pascua animalia bis duceret, propter vicinitatem viae, quae conficienda est, nam pascua illa prope civitatem sunt. Nec mirum est eo tempore greges, & armenta in urbe servari, & ad pascua extra urbem duci, nam pastoritiam vitam eius aetatis homines valde amabant, ac proinde ea animalia apud se in urbe retinere gaudebant, fereque in deliciis habebant. Neque vero absolute dixit Vates pastores ibi esse insomnes, quod sequeretur, ut dicebamus, ex ea prava interpretatione, quam refutamus, sed si essent insomnes, quod, ut patet, aliud est. Fieri enim nequaquam potest, ut aliquis somni expertem vitam traducat, adeo ut ad fabulas sit amandandum, siquis narret extitisse nonnullos, qui dum viverent, a somno prorsus abstinuerint. Equidem scio quosdam Monachos quarto seculo appellatos esse in Ecclesiastica historia Graeco

eo vocabulo Acoemetas, videlicet insomnes. Hi cum didicissent ex Chrysostomo oportere diu noctuque operam dare psalmorum cantui, psalmos sine requie, & somno indesinenter cecinisse perhibentur. Sed hoc ita accipiendum est, ut indesinenter quidem psallerent, at non simul omnes, sed modo hi, modo illi vicissim, atque ordine v. g. octoni, deni, viceni, aliis interim quiescentibus, somnoque se reficientibus, aut etiam alias vitae necessitates explentibus; exacta autem illa orbis circumvolutione iterum ad caput rediretur. Hi Acoemetae ipsi sunt Studitae, sic vocati, quod quidam nobilissimus vir nomine Studius insigne D. Ioannis Baptistae coenobium, & templum Byzantii aedificaverit. Iam vero ad propositum revertimur. Alligata navi (quod superius diximus) altam speculam conscendit Ulysses, ut inde locum circumspectaret. Cum autem nulla apparerent opera sive boum, sive virorum, fumum tantummodo prospexit e terra illa prosilientem, ex quo habitatam esse coniecit. Itaque duos exploratores misit una cum praecone, qui locum, atque insulam agnoscerent. Ii vero forte sibi occurrentem ante urbem puellam, quae ad aquam e fonte hauriendam veniebat, qui rex in eo loco imperitaret, qui populi parerent, rogaverunt; at puella continuo domum deduxit, Antiphatae siquidem regis Laestrigonum filia erat. Domum ingressi subito horrore correpti sunt; uxorem namque Antiphatae conspexerunt, tanta corpo-

corporis magnitudine, ut paene montis cacumen exaequaret. Illa ſtatim virum ſuum e foro evocavit, qui repente accurrens unum e tribus cepit, ſibique ex eius carnibus prandium apparavit, reliquis duobus ad naves propere refugientibus. Sed monſtrum illud horrendum alios Laeſtrigonas inclamabat, qui confeſtim confluentes gigantaea omnes ſtatura ex edito loco ingentes lapides intorquebant in naves, quibus miſere peribant viri, naveſque horribili fragore confringebantur. Mox Laeſtrigones miſeros illos longis quibuſdam verubus tranſadigentes veluti piſces attollebant, voraturi. Qua tanta feritate Ulyſſes territus, cum & ipſe vita periclitaretur, nullamque ſociis opem ferre poſſet, abſciſſo fune, quo navis erat alligata, citiſſime fugit, atque ita mortem evaſit, paene omni comitatu deſtitutus; ſolos enim eos ſocios abduxit incolumes, qui ſecum in eadem navi ferebantur, ceteris omnibus una cum navibus in teterrimo portu illo miſerrime amiſſis. Primum omnium in hac narratione, quam ex Homero contraximus, nonnihil de gigantaea Laeſtrigonum ſtatura, feroque humanis carnibus veſcendi ritu dicendum nobis eſſet, ſed quoniam haec in duobus diſſertationibus altera de gigantibus, altera de Polyphemo, ac Cyclopibus ſatis expendimus, non putamus eadem eſſe iteranda. Deinde quod nulla ibi apparerent hominum, boumque opera, nequaquam mirum videbitur, ſi conſideremus Laeſtrigonas (quemadmodum Cyclopes, quorum

genus

genus erant) e solis gregibus, armentisque cibum petiisse, ac proinde neque agrum colere, nec semina terrae tradere consuesse. Illud quoque specie tenus absurdum nobis est explicandum, quomodo singula tam exacte sciverit Ulysses, qui a nullo sociorum (nam sub Laestrigonibus omnes perierant) potuit edoceri? Putat Daceria edoctum esse vel a Circe, vel a Calypsone, ad quas deinde pervenit; siquidem, cum Deae essent, haec omnia noverant. Cui interpretationi optimae, ac subtili libenter subscribimus. Quod vero filia regis aquatum iret, ferebant mores eius aetatis longe faciliores, quam nostri, de qua re alibi disseruimus. Novum itidem videatur minusque verisimile Laestrigonas Cyclopum genus, ac veluti coloniam sub rege vivere, cum Cyclopes rege carere, singulosque familias suas supremo iure regere, ac gubernare tradiderit Vates, ut etiam modo faciunt nonnulli Indiarum populi. Huic etiam difficultati, optime mihi videtur occurrere eadem Daceria. Cyclopes namque domos suas, suamque regionem non reliquerant; atque ideo avitum morem facile servabant. At Laestrigones cum patriam relinquentes alio multi simul concederent, opus fuit ut omnes unius imperio parerent. Hinc factum, ut ducem sibi deligerent, qui tum in itinere, tum etiam Formiis, ubi sedem deinde fixerunt, regiam in eos potestatem exerceret. Denique non possum facere, quin illius similitudinis pulcritudinem admirer, qua socios Ulyssis a Laestrigo-

nibus ait longis illis verubus transfadactos, & e navibus instar piscium sublatos; nihil enim puto aptius, & concinnius confingi potuisse. Hic animadvertite, iuvenes similitudines non ita frequentes occurrere in Odyssea, ut in Iliade, quae tantam earum convehit copiam, ut tamquam nimiam coarguerint nonnulli censores, etsi iudicio minus aequo. Non autem quia Homeri virtus refrixisset, in Odyssea pauciores similitudines, quam in Iliade adhibuit, sed quia argumentorum diversitas ita postulabat. Quare Longini iudicium hac in parte minime probandum. Non enim Vatis aetas modo vigens, modo effoeta in caussa fuit, ut vividior sit Ilias, remissior Odyssea, sed ipsarum rerum indoles, quae in utroque poëmate pertractantur, ut in Odysseae praefatione ostendit optima Daceria, nosque eam sequentes alibi declarabimus.

DIS-

DISSERTATIO LIV.

De Circe.

SYNOPSIS.

Summa lib. 10. Odysseae, qui est de Circe. Poëtica licentia sedem Circes, quae est in Latio ad Aeaeam insulam in Colchide Homerus deportavit. Mons Circaeus stagnis circumdatus. Ibi delubrum Circes etiam noctu collustratum sole. Ciceronis testimonium de cultu huius templi. Pontus Euxinus Oceanus appellatus. Ulysses vagatus circa Siciliam. Negant nonnulli delatum ad Hispaniae loca. Circe celeberrima meretrix. Post mortem divinitate donata. Utrum verum, an fabulosum homines a Circe in belluas immutatos. Voluptas etiam feras delinit & domat. Cupido ferarum domitor in gemmis. Poculum medicatum voluptatem significat. Virgam Circes & Caduceum Mercurii ad imaginem virgae Mosaicae confinxerunt Ethnici. Antidotum, cui nomen Moly, Mercurius praebet Ulyssi, ut hepar piscis, & suffimenta Tobiae Angelus. Moly radix in Aegypto nascitur. Nihil tutius adversus sagas animi confidentia atque audacia. Explicatur Mercurii consilium de concubitu. Moly etiam eruditionem & studium litterarum significat. Adolescentibus Moly hoc necessarium. Difficiliorum linguarum studium a noxia vo-

voluptate validius defendit iuvenes . Exemplum Hieronymi . Hortatio ad Graecum studium .

Edes , atque incantamenta Circes , sociorum Ulyssis in belluas transformatio , remedium , quo Ulysses sagae praestigias elusit , & sociorum in pristinam formam restitutio non illepidam , neque expertem bonae eruditionis materiem hodierno sermoni suppeditabunt , ornatissimi auditores . Cum tamen quae de Circe narrat Homerus , passim in suis carminibus attingant Virgilius , Ovidius, Horatius , aliique Vates, quos in Latinis gymnasiis teritis , optimi adolescentes ; ratus sum non oportere huiuscemodi narrationem a me subtilius exponi , sed sufficere si summa sequar fastigia rerum , commemoremque Ulyssem post evitatos Laestrigonas ad insulam Aeaeam fuisse devectum , ibique aliquos sociorum ad explorandum locum praemissos, Circen medicato poculo, & percussione virgae in bruta animalia transformasse , uno elapso Eurylocho , qui pedibus perfugium reperit , luctuosissimumque factum non de auditu , sed a se visum Ulyssi nunciavit ; quare Ulyssem ad liberandos socios illico accurrisse , & remedio , cui nomen Moly , a Mercurio , qui sibi in itinere obvius fuit , praemunitum teterrimum veneficae fascinum a se depulisse , receptisque sociis penes eam solido anno esse commoratum . Iam vero ea , quae luce indigent , illustremus , ut probe decimum hunc Odysseae librum

brum possitis intelligere, adolescentes. In primis videndum, quis locus ille revera esset, quem tenebat Circe. Insulam Aeaeam vocat Homerus, narratque in Oceano esse sitam. Sed non eo pervenit Ulysses, neque Aeaea in Oceano sita esse videtur, cum ad Colchidem pertineat in recessu Ponti Euxini. Quomodo ergo pugnantia haec inter se concilientur? Nimirum ea fultus potestate, quae poëtis omnibus concessa est, ut rem faceret mirabiliorem, sedem Circes, quae in Latio posita erat prope Formias, ad Aeaeam deportavit, quae sedes Medeae fuerat. Neque id absurde confingit. Cum enim Circe & Medea cognatae fuerint (nam ab Aeetae fratre Circes progenita est Medea) non improprie, neque invenuste, quae de utraque ferebantur, permiscuit, & confudit. Ceterum promontorium illud Latii, ubi Circe habitasse fertur, etiam nunc antiquo retento nomine Circaeum nuncupatum, non male insulam dixit Vates, ut pote quod stagnis ferme sit circumdatum. Neque mirum quod hanc insulam Aurorae domicilium vocet, & in ea Solis ortum collocet, etsi illa ad Vesperum vergat; nam cum mons Circaeus altissimus esset, aiunt delubrum Circes nocte etiam Sole fuisse collustratum, hoc est ibi lucem matutinam albescere coepisse, cum nondum cetera loca nocturnae tenebrae deseruissent. Vetustissimum autem delubrum illud adhuc Ciceronis aetate, ipsomet teste luculentissimo, magna cum religione colebatur. At quo iure, inquitis,

Pon-

Pontum Euxinum, & mediterraneum mare Oceanum Homerus appellet? Quia ut perhibet Strabo, mari etiam huic Oceanus, nempe exterior, nomen fuit. Quod mare mediterraneum numquam egressus est Ulysses; qui ferme circa Siciliam vagatus, & eo locorum erroribus actus. Suntque qui credant, contendantque neque ad Hispaniae oras (quod tamen affirmant plerique) fuisse delatum; neque Ulyssiponem Lusitaniae caput ab antiquo illo Ithacensi, sed ab alio Ulysse recentiori nomen accepisse, quod idem dicunt de aliis Ulysseis vestigiis, quae in Hispaniae oris ad haec tempora permanere iactantur; sicut enim plures Hercules extiterunt, ita & plures Ulysses. Ceterum Circe haec, celeberrima fuit meretrix, & ut ridicula ac corrupta erat Ethnicorum religio, divinitate post mortem donata est, templumque illi excitatum, quemadmodum Thaidi, Florae, permultisque aliis huiusmodi inquinatissimis pestibus. Quid vero de virtute sentiendum, qua pollere dicta est a Poëta homines in belluas convertendi? Ioannes quidem Spondanus multus in hac disputatione est, utrum verum sit an fabulosum potuisse Circen, aliasque veneficas homines in animalia permutare. Multa affert ad eam sententiam confirmandam, quae veram asserit prodigiosam illam permutationem, ac praeter rationes, quas subtiliter expiscatur, auctoritatem pro se facere credit Augustini, Petri Damiani, Thomae, aliorumque scriptorum gravissimorum. Sed cum mihi haec

sen-

ſententia non ſedeat, quod ad pleraque, quae Spondanus affert, admittenda ſim durior, potius exiſtimem figurato ſenſu Poëtam eſſe locutum, idque tantum docere voluiſſe, quod turpis illa corporum voluptas de gradu ſuae dignitatis homines deturbet, & probroſam quaſi belluarum conditionem ſubire cogat. Fingit vero admodum concinne, ac ſapienter animalia illa, in quae homines tranſierant, ſive leones, ſive urſi eſſent, nativae feritatis oblita mirum in modum miteſcere, quod ſcilicet voluptas feras etiam deliniat & domet. Quod ut veteres exprimerent, Cupidinem ferarum domitorem variis in gemmis ſcalpſerunt, quarum unam longe pulcherrimam Plotarchi opus in altero Florentini Muſei volumine videre licet, in qua aliger ille puerulus, ut doctiſſimus interpres exponit, abiecto arcu & ſagittis inſidens leoni immani rictu & iubis ſuperbienti, ſolo citharae cantu, e ſaevo ac feroci mitiſſimum, ſibique familiarem reddit. Sed iam medicatum pabulum, quo Circe vertebat homines in belluas animadvertite, in eoque voluptatem a Vate ſignificatam nequaquam ambigite. Non praetereundum, quod epoto cyatho miſeros illos venefica percuteret virga. Quod liquet ad imaginem Moſaicae virgae eſſe confictum, cuius certe fama Graecos non latuit, utpote quae tam nova, atque inſolita ederet miracula. Sed & Mercurii caduceum virgae illius ſimilitudine effinxerunt Ethnici, cuius mirificam vim pluribus in locis deſcripſit noſter Ho-

Homerus, & ex Homero Virgilius (*Aen. l.* 4.)

Tum virgam capit; hac animas ille evocat Orco
Pallentes; alias sub tristia Tartara mittit,
Dat somnos, adimitque & lumina morte resignat.

Ab Euryloco igitur, qui repente, ut dictum est, se proripuerat, sociorum calamitatem edoctus Ulysses ad ferendam illis opem audacter occurrit. Quamquam autem in toto navigationis cursu Deos videretur habere infensos, hic tamen Mercurii benevolentiam experitur, a quo antidotum adversus Circes veneficia, & salutaria monita quemadmodum adversus eam se gerere deberet, accepit. Sic & Angelus hepate piscis, & suffimentis quibusdam Tobiam instruxit, quibus uteretur ad malignum spiritum depellendum, qui septem illius puellae viros, quam Tobias duxit, occiderat (*Tob.* 5.) Locum hunc Homericum de Moly (sic enim vocat antidotum a Mercurio Ulyssi praebitum) expressit Ovidius (*Metamorph.* 14.) Itaque quid melius facere possim, quam eius carmina elegantissima loco enarrationis vobis afferre?

Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant Superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitisque simul caelestibus intrat
Ille domum Circes, & ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, & stricto pavidam deterruit ense.

Inde

Inde fides, dextraeque datae, thalamoque receptus
Coniugii dotem sociorum corpora poscit.

Radicem illam in Aegypto nasci ferunt, cuius virtutem putat Spondanus intellexisse Homerum ab Aegyptiis, apud quos diu commoratus, factus sit doctior. Narratque idem Spondanus ipsum Homericum Moly a Melchiore Guillandino, qui medicinam Patavii faciebat, inter sua carissima cimelia reconditum & accuratissime servatum. Equidem superstitiosam atque inanem censeo Moly huius facultatem, quam Aegyptii iactabant; eam tamen ex eis acceptam Homerus huic loco optime accommodavit. Mercurium vero Ulyssi praecipientem inducit, ut arreptum gladium in triveneficam illam intendat, quia adversus sagarum incantantiones aiunt nihil esse tutius animi confidentia & audacia. Quod autem Mercurius addit consilium, ut nempe ubi in eam ense irruerit, & pertimescentem aspexerit, concubitum, quem ab eo petat, non renuat, laedit non parum pudicum lectorem. Sed id non Homeri crimini dandum, sed vitiosae doctrinae morum inquinataeque Religioni gentis suae. Viri enim cum femina concubitum nequaquam criminosum habebant Ethnici, nisi quando adulterii scelus accederet, alienaeque coniugi afferretur vitium. Itaque cum Mercurius Ulyssem moneat, ut caute cogitateque cum Circe soluta femina commisceatur, eumque in finem, ut sibi benevolam faciat, sociosque solvat ferinis formis illigatos, con-

filium valde bonum atque utile ex illis principiis ſuggerere videtur. Quod ſi Evangelii luce, quae deinde ſingulari divini Numinis beneficio nobis affulſit, nefarium novimus omnem, quem legitimae nuptiae non permittant, concubitum, Chriſto potius agendae gratiae, qui nos de tenebris in admirabile lumen ſuum vocavit, quam Homero ſuccenſendum, qui bene ac laudabiliter in manca illa ac tenebricoſa ſapientia ſe geſſit. Quamobrem iniquior in hunc Vatem fuiſſe Spondanus dicendus eſt, dum illum graviter arguit obiurgatque quod Mercurium conſilium illud tradentem fecerit. Hanc profecto doctrinam, quam modo expoſuimus, ſecutus Horatius & ipſe Ethnicus, Ulyſſem vehementer laudat, quod ſobrie ac prudenter cum Circe coierit, non ſtulte effuſeque, ut focii.

Sirenum, voces & Circes pocula noſti,
Quae ſi cum ſociis ſtultus cupiduſque bibiſſet,
Sub domina meretrice fuiſſet turpis, & excors
Vixiſſet, canis immundus, vel amica luto ſus.

His diligenter quantum potuimus expenſis ad expediendos difficultatum, quae in hac fabula occurrebant, implexos nodos, nunc liceat mihi ad veſtram utilitatem, optimi adoleſcentes, Moly illud ſaluberrimum, quo a dolis Circes Ulyſſes eſt ſervatus, parumper repetere. Etſi enim ſuperius obſervavimus tamquam amuletum adverſus ſagae incantationes efficax iuxta Aegyptiorum doctri-

doctrinam ab Homero proponi, putamus tamen alio respexisse sapientissimum Vatem, & sub extimo fabulae cortice bonam utilissimi documenti latere medullam. Haec igitur enucleanda. Μώλυ ἡ παιδεία, sapientissimus ait interpres Eustathius, idest *Moly eruditio*, sive *literae*. Nihil igitur melius, ac potentius a noxia voluptate in Circe eiusque poculo expressa vos servabit incolumes, ornatissimi iuvenes, quam eruditionis cura, & acre, ac vehemens literarum studium. Est nimirum haec nobilissima digna occupatio, inimica blandimentis voluptatis; nec est cur arbitremini posse quemquam explendae libidinis cupiditate magnopere commoveri, quem gravissimarum, ac pulcherrimarum rerum curae sibi vindicarunt. Atque eo magis hoc remedio indigetis, adolescentes, quo proclivior est ebulliente sanguine, & exaestuante spirituum vi aetas vestra ad exitiabiles voluptates. Itaque ne cereos in vitium flecti obscoena ad se pertrahat libido, pessumdet, perimat, subsidio vobis sapientiae amorem comparate, ea enim inconcusso robore suo imbecilles, ac nutantes firmabit, figetque. Ne placentium vitiorum gurgites ac voragines vos absorbeant, ad tranquillum, tutissimumque portum, quem literae vobis praebent, contendite. Ne omni clade vos premat, omni calamitate obruat, teterrimoque veneficio non corpus, sed potiorem vestri partem, animum inquam, transformet, & ad belluarum turpitudinem transferat voluptas noxia,

vera ſane, non ficta Circe, literarum remedium, ſapientiae Moly, quod vobis hodie melior Mercurius affero, arripite, amplectiminor, utiminor. Quinimmo ſinite, ut veſtram generoſam indolem animadvertens, non ad capeſſenda quaevis literarum ſtudia facilia ac plana, quibus de prava voluptate triumphetis, vos horter; ſed ad ea, quae ſive ignavorum, ſive hebetum adoleſcentium vulgo inacceſſa ſunt, ac terribilia. Difficiliores enim literae praeſtantiſſimis ingeniis veſtris convenientes ſunt, & ad validius refrenandam debacchantem illam cupiditatem pudoris ac virtutis inimicam, quae pleroſque adoleſcentium tranſverſos agit, aptiſſimae. Maxime vero eruditarum linguarum ad diſcendum perdifficilium ſalebroſa ſtudia iuveniles annos a voluptatum illecebris mirum in modum defendere poſſe videntur; atque in pulcherrimo, honeſtiſſimoque pudicitiae propoſito ſolidare. Sed quoniam magis quam verba, ſaepe ſolent exempla animos permovere; praeſertim ſi praeclara ſint ac graviſſima, unum accipite praeclariſſimi iuvenis, Hieronymi illius doctrinae, morumque ſanctitatis pari laude ſummi, haec de ſe ipſo, quae ſuis referam verbis, teſtantis. Dum eſſem, inquit, iuvenis, ac ſolitudinis me deſerta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremque naturae ferre non poteram, quem cum crebris ieiuniis frangerem, mens tamen cogitationibus aeſtuabat. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebraeis crediderant, me in diſciplinam dedi, ut poſt Quintiliani

tiliani acumina, Ciceronis fluvios, gravitatemque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum discerem, & stridentia, anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis quoties, desperaverim, quotiesque cessaverim, & contentione discendi rursus inceperim, testis est tam conscientia mea qui passus sum, quam meorum, qui mecum duxerunt vitam, & gratias ago Domino, quod de amaro semine literarum dulces fructus capio. Audistis, iuvenes, quomodo ad retundendum naturae in libidinem se propellentis ardentem impetum existimaverit Hieronymus arduum Hebraicae linguae studium esse sibi arripiendum? Quod de Hebraica lingua testatus est Hieronymus, idem plane de Graeca (ad cuius amorem hoc primo huius anni sermone excitare de more vos debeo) ipse vobis verissime testabor, & pollicebor, optimi iuvenes. Equidem huius Moly amaram esse radicem ultro fateor, qualis etiam illius, quod Ulyssi praebuit Mercurius; sed stultum esset hoc amarore brevi duraturo deterreri, ac labefactari magis, quam futura dulcedine, quae omni melle suavior est, ceterisque voluptatibus longissime praestat, & quam se expertum Hieronymus dixit, allici atque irretiri.

DIS-

DISSERTATIO LV.

De Cimmeriis.

SYNOPSIS.

Undecimus Odysseae liber νεκυομαντεία dictus. Duae Cimmeriorum gentes. Una in Italia ad Baias; altera ad Pontum Euxinum. Urbs Cimmericum. Cimmeriae tenebrae. Tiresiae apud inferos mens firma. In tres partes dispescitur homo in morte ex doctrina Aegyptiorum. Doctrinam hanc tutati sunt Platonici, atque etiam veteres Christiani Patres defendisse dicuntur. Explicatur sensus Pauli & Christianorum Patrum. Herculis idolum in inferis; Hercules ipse in coelo. Ovidius quatuor partes agnoscit in homine. Mortuorum animas ascititio corpore aëreo convestit Dantes. Tiresias solus mortuorum sapit; ceteri sunt umbrae evanidae. Duo hinc enata adagia. Homerus nequaquam coecus natus est. Eius modestia adversus Spondanum defensa. De fossa, quam iubetur Ulysses effodere in aditu inferorum. De cupiditate animabus insita bibendi sanguinis victimarum caesarum. Exertum ensem manes pertimescunt. Achilles mortuis imperat. Servilem in terris vitam imperio mortuorum praeponit. Ob id a Platone Homerus expulsus e Republica. Neque Spondanus, neque Daceria recte videntur locum hunc esse interpretati. Melius exponitur,

si

si dicatur Achillis umbra desipere. Fertur Virgilius ornatiores Homericis suos inferos fecisse, Dantesque suis vicisse Virgilium.

Ptissimo titulo undecimum Odysseae librum, in quo hodie occupabimur, νεκυομαντείαν, hoc est vaticinium ex mortuis veteres inscripserunt. Ad consulendum namque Tiresiae manes ad inferos iussu Circes Ulysses descendit. Multa sane observanda occurrunt in hoc tetro, horridoque Ulyssis itinere, ex quibus nonnulla, seu magis implicata, seu magis digna eruditione vestra, optimi iuvenes, studiose seligam, & praesenti disputatione expediam.

Primum omnium de loco, unde ad inferos descendebatur, dicendum; qui iuxta fines Oceani, ubi sunt populi Cimmerii, a Poëta constituitur. Duas esse Cimmeriorum gentes tradunt scriptores, quarum una Italiam incolebat ad Baias iuxta lacum Averni, ubi Sibyllae antrum esse ferebatur; altera degebat iuxta Pontum Euxinum, quem Oceani nomine apud antiquos saepe vocari superiori dissertatione animadvertimus. Ibi Cimmericum urbs fuit in peninsula iacens, isthmum fossa & aggere claudens. Magna olim extitit horum Cimmeriorum in Bosporo potentia, qui Bosporus de eorum nomine dictus est Cimmerius. Hi sunt, qui regiones continentis a dextra Ponti sitas usque ad Ioniam, teste Strabone, incursionibus vexaverunt. Inclinatio-

nem

nem vero regionis, ſive, ut aiunt, clima, in qua habitabant Cimmerii, per ambages poëtico ritu ſignificare volens eſſe caliginoſam, ad hunc modum Cimmerios deſcripſit

Ἠέρι, κὴ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται . . . .
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται.

Hos aër nebulaeque tegunt, neque ſplendidus umquam
Illuſtrat radiis, & puro lumine Titan;
Sed triſtes noctis ſeſe extendere tenebrae.
Deſuper.

Itaque cum noſſet Homerus Cimmerios hoſce verſus Septemtrionem habitare ad Boſporum Cimmerium loco tenebricoſo, eo tranſtulit Cimmerios Italiae, utpote qui & ipſi ſub coelo degant caliginoſo, nebuliſque ferme contecto, atque hinc aditum ad inferos in Ulyſſea peregrinatione commentus eſt. Profecto ex antro illo Sibyllae, quod ſupra memoravimus, patere ad Orcum deſcenſum vulgo creditum eſt, cuius rei Virgilium habemus teſtem, qui illinc ad inferos ſuum demiſit Aeneam. Praeterea ferunt populos illos interdiu in eorum cavernis latitare conſueſſe, noctuque egredi, ut vicinos expilarent. Scimus etiam locum ſylvis plenum fuiſſe, ex quibus omnibus Cimmeriarum tenebrarum fama, quae in adagium abierunt. Videtis, iuvenes, quam apte,

con-

concinneque locum, ex quo ad inferos descendatur, confinxerit Homerus. Et haec quidem, ut puto, longiori non indigent explanatione. Porro difficultas longe maior inest in eo, quod ait Circe de Tiresia, ubi qualis quantusque vir ille sit apud inferos, Deorum privilegio, narrat Ulyssi; videlicet mentem illius illic vigere, ac firmam esse, neque ut ceterorum evanidam, τοῦτε φρένες ἔμπεδοί εἰσι. Quod ut plane intelligatur, ad Aegyptiorum doctrinam, quam hic sequitur Homerus, est confugiendum. Tres in homine partes statuerunt Aegyptii, docebantque trifariam in morte illum dispesci; ita ut pars omnino terrestris, hoc est corpus crassum, brutum, omnique anima vacuum in terris remaneret; pars omnino spiritalis, videlicet mens rediret ad coelum, unde fuerat divulsa; pars vero media, sive corpus subtile, dilaberetur ad inferos. Partem dixi mediam, quod nonnihil retineret corporis, nonnihil mentis. Corporis siquidem omnimodam retinens similitudinem, erat quasi quaedam ipsius imago, sive idolum. Mentis item aliqua servans impressa vestigia, vivere, cognoscere, intelligere poterat. Itaque hinc colligitur evanidos esse Manes, quod mens ipsa avolarit, neque aliud in eis remanserit, quam quaedam (si ita loqui fas sit) mentis ad locum suum protectae inanis quasi siliqua. Colligitur etiam, corpus illud tenue, sive potius levem corporis umbram plena voce non uti, non apprehendi, non contrectari posse. Ex quibus ita

expositis plura tum Homeri, tum Virgilii loca lucem accipiunt, ut illud (*Aen. l. 6.*)

> ——————— *pars tollere vocem*
> *Exiguam, incoeptus clamor frustratur hiantes.*

Item illud (*ibidem*)

> *Ter conatus ibi collo dare brachia circum,*
> *Ter frustra comprensa manus effugit imago*
> *Par levibus ventis, volucrique simillima somno.*

Et Homerus passim vocat mortuos *εἴδωλα καμόντων*, tum etiam *ἀμενηνὰ κάρηνα*, debilia capita, vixque existere valentia. Hanc sententiam tres in homine partes distinguentem tutati sunt Platonici fere omnes. Tradiderunt enim spiritu, anima, & corpore constare hominem; corpore, crassa nempe parte ac terrestri; anima, hoc est corpore subtili, quale modo exposuimus, quod nihil concreti, nihil solidi habeat, nihilo tamen minus corporis speciem praeseferat; spiritu, hoc est, mente, parte pura simplicique, & materiei prorsus experte. Quinimmo & complures Christianorum Patrum, quibus arrisit Plato, in eadem feruntur fuisse sententia, locusque ex Paulo adducitur, qui & ipse sentire idem visus est priore ad Thessalonicenses epistola (*c. 5. v. 23.*) ubi ait: *Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Chri-*

Christi servetur. τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. Puto tamen pro una eademque re sumpsisse Paulum τὸ πνεῦμα, καὶ τὴν ψυχὴν *spiritum & animam*, ita ut sanctissimi Apostoli auctoritate abuti videantur; qui ex eius verbis argumentum exprimere volunt ad trium illarum in homine partium divisionem comprobandam ab Aegyptiis, Homero, ac Platonicis traditam. Ad eumdem plane modum verba Patrum interpretanda esse contendo, ubi cum Platone de animae ac spiritus distinctione sensisse perhibentur. Instar omnium unus sit Athanasius, qui haec habet in oratione contra Gentes. *Oculorum est tantum videre, aurium audire, oris gustare, narium olfacere, manuum tangere; sed quae videre, audire, tangere, gustare, & olfacere conveniat, non sensuum, sed animae, eiusque mentis est diiudicare.* ψυχῆς, καὶ τοῦ ταύτης νοῦ. Nonne clare liquet, cum animam eiusque mentem nominat, unum individuum spiritum a sapientissimo viro intellectum esse, & ad orationis ornatum vocabulum illud duplex adhibitum? Sed iam ad Homerum revertor, cuius de mortuorum animabus, earumque in inferis statu explicata doctrina diligenter est animadvertenda. Quod nisi fiat, quis illud intelligere poterit, quod de Hercule refert Ulysses, se nempe Herculeam vim, hoc est Herculis idolum apud Inferos vidisse; ceterum ipsummet Herculem in coelo cum beatis Diis degere, eorumque conviviis oblectari?

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην ἡρακληείην
Εἴδωλον· αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
Τέρπεται ἐν θαλίης. ———

At Ovidius non tria tantummodo, ut Homerus, & Platonici, sed quatuor agnoſcit in homine, quae hiſce verſiculis complexus eſt.

Bis duo ſunt hominis, manes, caro, ſpiritus, umbra;
Quattuor iſta loci bis duo ſuſcipiunt.
Terra legit carnem, tumulum circumvolat umbra;
Orcus habet manes, ſpiritus aſtra petit.

Noſter Dantes mortuorum animas ſive aeternis poenis addictas, ſive luſtrali igne expiandas, antequam ad inferos deſcendant, aſcititio corpore aëreo conveſtit ad veri corporis ſimilitudinem penitus figurato, in quo tum recognoſci, ſi forte ſe videndas obtulerint; tum ſupplicio affici valeant, & pro criminum ratione torqueri. Sed quid de Tireſia Thebano vate? Cum ad ſciſcitandum ex illo vitae ſuae futuros caſus Circe mitteret Ulyſſem (quod deinde imitatus Maro Aeneam euntem facit ſimiliter ad inferos, ut ob eamdem rem Manes Anchiſae patris conſuleret) de eo perhibet, quod adhuc valida frueretur mente, unuſque mortuorum ſaperet; ſic caecitatis damnum, quod divinus vir patiebatur, rependere volentibus Diis hoc dono, quod ei ſoli, praeterea nemini conceſſerunt. Neque ambigendum reor haec ideo confinxiſſe Homerum,

ut

ut fidem vaticinio illius astrueret, ea quae Ulyssi eventura essent; animo integro & sospite praecinentis. Neque erit inutile Tiresiae privilegium duobus versiculis comprehensum afferre.

> Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια
> Οἴῳ πεπνύσθαι. τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.

> *Ille sapit solus; mentem Proserpina soli*
> *Defuncto tribuit, reliqui volitant velut umbrae.*

Huc respexit Cicero de divinatione libro primo, cuius haec sunt verba: *De Tiresia etiam apud inferos Homerus ait solum sapere, ceteros umbrarum vagari modo.* Ex hoc Homeri loco duo prodierunt adagia. Primum est, *Solus sapit*, quod passim apud scriptores summos de viro eximio, & prae aliis docto & prudente legitur. De Scipione dictum invenies apud Plutarchum, de Chrysippo apud Diogenem Laërtium; ut sileam usurpasse illud Platonem, Aristotelem, Dionem Chrysostomum, Lucianum, Maximum Tyrium, Basilium Magnum, aliosque non paucos, qui tam praeclarum, atque insigne praeconium alius alii tribuerunt. Censuit Iacobus Duportus adeo illustri ornatum encomio Tiresiam ab Homero, eum solum inter omnes Orci incolas, Manesque, sapientem appellante, quod seipsum sub Tiresiae nomine commendare voluerit; quandoquidem & ipse τυφλὸς ἀοιδὸς caecus Vates fuit. Sed Duporti opinionem ut omnino fal-

falsam reiicio ; tum quia caecum natum esse Homerum minime credendum (quomodo enim tam graphicis coloribus, quae non vidisset, describeret, praesertim cum tot ac tanta, tamque diversa sint, & ad omne rerum genus pertinentia, quae descripserit?) tum quod tam singulari modestia fuerit, ut nomen suum, suum genus, suam patriam numquam protulerit, quae certe praedicasset, ut alii post illum vates gloriosiores fecerunt, si pulmoni morbus ille sese ostentandi insedisset. Alterum adagium ex iis verbis enatum τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι, reliqui volitant velut umbrae. Σκιὰ enim apud Graecos, & *umbra* apud Latinos de re nihili & nullius momenti παροιμιακῶς usurpatur. Sic ὄνου σκιὰ, asini umbra in Demosthenis apologo; σκιᾶς ὄναρ somnii umbra apud Pindarum; καπνοῦ σκιὰ, fumi umbra apud Sophoclem; ἄρτου σκιὰ umbra panium apud Athenaeum. Non illepide igitur σκιὰς ἀνθρώπων umbras hominum appellabimus homines vanos, leves, viles, nullius virtutis, nullius doctrinae, otio torpentes, vitae tenebras consectantes; quos etiam solemus dicere nebulones; non pluris siquidem sunt, quam umbra aut nebula. Quoniam vero Circe postquam Ulyssem de Tiresia commonefecit, praecipit ut secum adducat victimas, in ipso inferorum aditu fossam effodiat, impleatque sanguine caesarum victimarum, neque sinat exerto gladio accedentes animas ex eo bibere, nisi prius interrogaverit, illaeque responderint; de his quoque breviter differendum.

dum. Tradit Porphyrius priscis non satis ex dignitate visum esse septa parietibus loca coelesti Numini dedicare; adeo ut ea solis Manibus dedicarent, quasi domos quasdam mortuorum; sed cum antiquato vetusto ritu Diis templa coepissent erigi, araeque religioni constitui, tunc Heroibus focos, Manibus, & subterraneis Numinibus fossas & megara, idest aedes esse attributas. Qui Porphyrii locus aperte nos docet, cur inferos aditurus, Manesque placaturus, foveam iubeatur a Circe Ulysses effodere. Ensem strictum, quo prohibentur ad foveam accedere, Manes pertimescunt, quia non amplius homines sunt, quales fuerunt, sed hominum umbrae quaedam inanes ac subventaneae, ut modo dicebamus. Quia vero sanguine vita sustentatur, & carnis anima in sanguine est, ut sacrae etiam Literae docent, iccirco Homerus umbras mortuorum facit ad hostiarum sanguinem hauriendum cupidissime irruentes, utpote quae amissae vitae desiderio teneantur. Sed vetat Ulysses ut statim bibant, proposito potu illo, responsorum, quae ab eis solicite postulat, quasi pretio. Cum accessisset ad foveas post plures alias umbra Achillis, occasionem arripit Poëta illum prae ceteris honorandi. Ut enim observat Spondanus, ne mortuum quidem deserit, eiusque laudi & gloriae omnibus modis velificari nititur. Itaque Ulyssem inducit de eo dicentem non solum inter vivos principem omnium Achillem extitisse, sed eadem inter mortuos auctoritate frui, quibus imperare

perare

perare dicit. Quasi nihil sit, aut sane parum tantum Heroa apud vivos hac eminentia extitisse, si eadem illi apud mortuos non propagaretur. Cum autem se vita orbatum esse iniquo animo ferret Achilles, decus hoc sibi collatum mortuis imperitandi ad eum consolandum magnopere extollit Ulysses. Sed quod Achilles responderit se pauperem & egenum, servilemque vitam huic imperio animarum anteponere, ex eo Spondanus colligit non agnovisse Homerum vulgaria illa mortis lenimenta ex humanarum calamitatum liberatione, aut ex felicitatis, quae post mortem possit contingere, respectu, adeoque placuisse sibi huius lucis usuram, ut nihil apud inferos tam beatum, aut regium & magnificum sit, quod ei comparandum existimet. Dictum autem illud tam indignum Heroë putavit Plato, tamque indecorum, ut ob id maxime Homerum e Republica expulisse feratur. Certe hic locus mire torquet interpretes, qui ut tantum Vatem defenderent, & extra culpam ponerent, alii aliud comminiscuntur. Credidit Daceria optimo usum esse artificio Poëtam, dum facit Achillem mortuum diversum ab Achille vivo. Inducens siquidem Achillem vivum gloriam ac famam nominis longaevae vitae praeferentem; mortuum vero servilem magis optantem in terris vitam, quam mortuorum imperium, Achillem veluti geminat, & inter utrumque Achillem lepidam instituit pugnam; praesertim cum mirum non sit, siquis mortuus aliter sen-

tiat

tiat ac sentiret vivus; quid enim tam contrarium, quam vita morti? Equidem neque Daceriae, neque Spondano, neque aliis assentior. Existimo enim ita loquentem inductum ab Homero Achillem, tum quia omnes mortuorum animas naturae instinctu avidissimas vitae facit, adeoque maxima illa bibendi sanguinis cupiditate incensas, quam modo observabamus; tum quia qui sic loquitur, non integer Achilles est, sed Achillis umbra; quare quid absurdum, aut decoro adversum, si forte Achillis umbra de vitae gloriaequae amore differens desipiat, cum apud inferos solus Tiresias sapiat? Haec si vobis interpretatio arrideat, optimi auditores, mihi placeo, quod eam primus (ut reor) sim expiscatus. Ne miremini autem si de suppliciis sontium, deque Heroum sede nihil exposui; plana enim sunt omnia, & similia habet Maro; nisi quod aliquibus visus est Virgilius ampliores atque ornatiores Homericis suos inferos concinnasse; & rursus Virgilium vicisse suis noster Aligherius.

DISSERTATIO LVI.

De Sirenibus, Planctis, Scylla, & Charybdi, Bobusque Solis.

S Y N O P S I S.

PRaeceptum *Aristotelis de verisimilitudine, quam sequi debent poëtae in narrandis iis, quae esse nequeunt. Horum duo genera explicantur. Ulyssis ars, ne a Sirenibus caperetur. Tres apud alios Sirenes, at duae tantummodo apud Homerum. De Sirenum sede testimonium D. Hieronymi. Insulae Sirenusae e regione Surrenti. Sub Sirenum imagine noxiae voluptates depictae. Siren* ἀπὸ τῆς σειρᾶς *dicta. Poëtarum carmina de Sirenibus citantur. An haec marina monstra revera extiterint, & adhuc extent. Cur cantus suavitatem iis attribuerit Homerus. Hortatio ad iuvenes, ne se irretiri sinant noxiarum voluptatum illecebris. Salomonis gravissima monita. Sirenes in prato sedentes, quod acervo humanorum ossium circumdatur. Planctae, sive Cyanea saxa. Scyllae & Charybdis descriptio. Utrum Charybdis undas absorbeat, & resorbeat ter in die, an bis. Quantos progressus ars nautica fecerit, quae duos illos scopulos toti antiquitati terribiles nunc deridet. Boves, ovesque Solis in insula Trinacria. Inscio Ulysse socii urgente fame boves aliquos mactant. Ob hoc sce-*

lus

lus procella excitata, navisque Ulyssis fulmine percussa. Ulysses ad insulam Calypsonis defertur. Phoebus greges Admeti regis olim pavit. Sues Neapoli D. Antonio sacri. Impastus decem dies in procelloso mari vitam propagavit Ulysses. D. Paulus aliique cum eo navigantes dies quatuordecim.

Circe dimissum deducemus hodierno sermone Ulyssem, Sirenum, Planctarum, Scyllae, & Charybdis, Boumque Solis periculis superatis, ad insulam Calypsonis. (*Od. l.* 12.) Equidem fateor (quod & alibi saepe fassus sum) huiusmodi narrationes fabulosis commentis ab Homero commisceri. Nihilominus non sine bona utilitate pertractantur, atque explicantur, cum ea, quae sub ipsis delitescunt scitu digna eruuntur, studiosisque adolescentibus animadvertenda proponuntur. Sed antequam propositas fabulas edisserere aggredior, memoria mecum repetite, auditores, illud Aristotelis praeceptum (*Poët. c.* 15.) videlicet deligenda esse poëtae potius ea, quae fieri nequeunt, dum tamen verisimilia sint, quam quae fieri possunt, si fidem superent. Quem Aristotelis locum diserte admodum ac sapienter Cl. Dacerius interpretatus est. In Iliade, ait, Odyssea, atque Aeneide multa sane habentur, quae esse nequaquam possunt; veri tamen similitudinem praeseferunt. Duo autem eorum genera sunt. Horum prima, quae maiora, magisque incredibilia dicere possumus, ea sunt, quae omnem exi-

 gunt

gunt divinam verisimilitudinem, hoc est ut videantur posse fieri a Diis, quae fieri nequeunt ab hominibus; qualis est v. g. equi locutio in Iliade, metamorphosis Ulysseae navis in lapidem in Odyssea, naviumque Aeneae in totidem nymphas in Aeneide. Profecto huiusmodi monstra sobrie ac parce inducenda sunt a poëta, cumque mica, ut aiunt, salis, adeo ut iis cum virtute uti, non intemperanter abuti videatur. Altera, quamvis in eorum numerum referantur, quae nequeunt evenire, verisimilia tamen pro humana quoque conditione, ac facultate esse non desinunt, ratione habita sive rerum ipsarum, quae narrantur, sive credulitatis eorum apud quos narratio instituitur; veluti Circes historia, Antiphatae, Polyphemi, Sirenum, Scyllae, Charybdis, rerumque id genus ceterarum. Homerus siquidem ingeniose & acute Ulyssem inducit, eas fabulas, quasi sibi revera contigerint, Phaeacibus narrantem: Phaeacibus inquam; qui ad credendum faciles essent quam maxime, rerum rudes & imperiti, otio diffluerent, fabulasque ut veras historias excipere solerent. Quoniam autem haec verisimilitudo, quae ex horum populorum credulitate nascebatur, poëtam non absolvebat, quin aliam simul verisimilitudinem servaret pro iis, qui recte sapiunt, acriterque ratione utuntur, has quoque partes probe implere. visus est sub fabuloso confictarum narrationum cortice utilia abdens documenta sive ad naturam, sive ad mores pertinentia, adeoque

omni

omni poëtica verisimilitudine haec miracula instruere. Quod probe sentiens Horatius pulcra atque admiranda miracula illa celebravit

Ut speciosa dehinc miracula promat
Antiphaten, Scyllamque, & cum Cyclope Charybdin.

Longinus pariter eo quod fabulosa sint, vocavit somnia; quod vero omnibus verisimilitudinis regulis sint concinnata, somnia Iovis dixit. His ita perpensis, quid de Sirenibus Homerus habeat, iam videndum. Ad Sirenas igitur devenit Ulysses, quarum cantu ne caperetur ipse, ac socii, eorum aures, ut monuerat Circe, obturavit cera, se autem alligari fecit arctissimo vinculo ad malum navis, praecipiens sociis, ne umquam se solverent, etiamsi oculorum nutibus enixe id peteret. Tres illas vulgo fuisse aiunt, at duas tantum Homerus commemorat, quarum nomina dicit Eustathius esse Aglaophonon, & Thelxiepiam; quae Sirenusas parvas insulas e regione Surrenti sitas incoluerunt. De iis in Apologia adversus Ruffinum testatur D. Hieronymus his verbis: *Veni Rhegium, in Scyllaeo litore paulullum steti; ubi veteres didici fabulas, & praecipitem fallacis Ulyssis cursum, & Sirenarum cantica, & insatiabilem Charybdis voraginem.* Illac navigantibus pellices illas vaferrimas mollissimo cantu, mirisque suavissimarum voluptatum pollicitationibus blandiri, atque expalpare consuevisse una tum Homeri, tum aliorum poëtarum

vox

vox est. Ceterum quis non videat sub Sirenum imagine ipsas voluptates noxias, earumque illecebras depingere voluisse Homerum, quibus plerique mulcentur, dum interim Ulysses, aliique viri prudentes contra earum cantus, & lenocinia, rectae rationis quasi cera quadam, aures suas obstruunt, atque occludunt? Unde enatum proverbium *Sirenas praetervehi*, hoc est voluptatum blandicias contemnere. Quo respexisse videtur Hieronymus, dum ait: *Et nos ad patriam festinantes mortiferos Sirenum cantus debemus surda aure transire*. In primis vero sermonum illecebrae, & lenocinia verborum, Sirenes metaphorice dici solent; unde & σειρὴν ἀπὸ τῆς σειρᾶς derivari videtur; quia scilicet voluptate, suavitateque sermonis homines quasi catena quadam vincti teneantur. Hinc & Isocrates ob suaviloquentiam dictus Siren Attica. Porro marina haec monstra eleganter describit Martialis lib. 3.

Sirenas hilarem navigantium poenam;
Blandasque mortes, gaudiumque crudele.

Horatius vero,

Sirenum voces, & Circes pocula nosti,

& quae sequuntur. Et Claudianus

Dulce malum pelago Siren. ———

Denique Ovidius lib. primo de Arte amandi,

Mon-

Monstra maris Sirenes erant, quae voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.

De monstris hisce marinis, quae revera extitisse, & adhuc alicubi existere videntur (quandoquidem unum memorant non multis ab hinc annis in Frisia captum, & nere doctum) Calmetium, si vacat, consulite (*in Isa. c.* 13.) Caussam vero cur monstris illis cantus suavitatem Homerus tribuerit, non minus latere puto, quam si quis quaerat de cycnorum cantu, qui dulcissime modulari morti proximi dicuntur, sive, ut malunt hodie plerique eruditorum, confinguntur. Nihilominus non id dixisse temere, neque non aliqua innixum verisimilitudine putaverim Vatem, cum de Sirenum voce, sive cantu testetur etiam Isaias, ubi Babylonis excidium vaticinans, eiusque superborum aedificiorum in saltus horridos, & palustres lacus immutationem, Sirenas nominat respondentes ululis in delubris voluptatis. (*c.* 13. *v.* 22.) Quoniam vero tamquam noxiae voluptatis exemplum, ut modo dicebam, Sirenas proponit Homerus, cavete, optimi adolescentes, ne umquam fallacibus eius lenociniis vos abduci, atque irretiri sinatis. Quem enim alium fructum ex ea capietis, quam dolorem & poenitentiam? Sibi dictum putet unusquisque vestrum illud Horatii,

Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.

Sed

Sed & Salomonis sapientissima monita in hanc rem minime praetermittenda. Quid enim Christianus praeceptor solis Ethincorum dictis utatur, neque aliquod identidem opportune afferat e divinis Literis excerptum, cum praesertim longe plurima ab illis suppeditentur neque robore, neque lepore Ethnicorum dictis secunda? *Favus*, inquit Salomon (*Prov.* 5. 3.) *distillans labia eius, & nitidius oleo guttur eius, novissima autem illius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps*. Et alibi (*c.* 20. *v.* 17.) *Suavis est homini panis mendacii; & postea implebitur os eius calculo*. Ceterum videte quaeso, quam similis Homericis Sirenibus habeatur apud eumdem Salomonem (*c.* 9.) graphice depicta imago subdolae mulieris, & illecebrosae ad perniciem incautos pertrahentis. Ait siquidem mulierem insipientem, verbosam, canoram, plenamque illecebris, nihilque boni meditantem in foribus domus in edito urbis loco sedere, ut transeuntes per viam & itinere suo gradientes ad se vocet, alliciatque. Quos vero invitat, parvulos ac vecordes nuncupat; bona scilicet mente, sagacique non utentes, quales ferme parvuli sunt, ac vecordes. Potum dulciorem ut pote furtivum, escamque suaviorem ut pote absconditam, sese praebituram pollicetur. At ignorant miselli illi, qui ad eam accedunt, quod omnes convivae illius iam perierunt, quodque apud illam gigantes sunt tetertimi, atque immisericordes. Quid vividius dici poterat? quid eloquentius? quid

quid utilius? quid verius? Nonne huic longe simillimam picturam suam Sirenum effinxisse videatur Homerus, qui in prato sedentes eas facit, quod acervo humanorum ossium circumdatur? Itaque cavete ab illis, cavete, iisque, quae ad vos monendos hactenus attuli, illud etiam Plauti adiicite, & pectore penitissimo infigite. (*in Asin.*)

Perlecebrae, pernicies, adolescentium exitium;
Nam mare haud est mare, vos mare acerrumum,
Nam in mari repperi; hic elavi bonis.

Aliorum calamitas pauperies, ignominia, morbi, lues, mors, ossaque illa exucca, & carnibus exuta consimilium malorum vobis etiam impendentium, si accedere audeatis, saluberrimum metum incutiant, ut mortiferae voluptatis illecebras devitetis, & Ulyssis exemplo securi praetervehamini.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Devitatis Sirenibus navigandum fuit Ulyssi per saxa excelsa; & magnorum periculorum plena, inter quae mare illud mirum in modum aestuaret. Horum duo appellari πλαγ]ὰς a veteribus, hoc est a Diis dicit; quae consecutis temporibus Cyanea saxa dicta sunt. Tria hic loca proponi ait Eustathius, Planctas, Scyllam, & Charybdim, quod ita est intelligendum, ut ab una

parte sint Planctae, ab altera ex adverso duo illi ingentes scopuli inter se proximi a latere. Cum vero alterutrius partis subeundum esset Ulyssi periculum, monet Circe, ut malit per Scyllam & Charybdim transire, quam per Planctas, quae certum atque irreparabile tum sibi, tum sociis omnibus inferrent exitium; rursusque ut Scyllae potius detrimenta ferat, quam Charybdis, ut mox videbimus. Convenit enim Ulyssi sapienti & cordato viro, ut quoties duo ingruant mala, minus semper eligat. Quod addit de saevitie sive impudentia Cyaneorum scopulorum, ut neque columbis Iovi ambrosiam ferentibus parcant, paulo longiorem postulat explanationem, quam proinde ad aliam disputationem reservamus; quod vero attinet ad alios duos scopulos frequentibus naufragiis olim infames, ne molestus forte sim Graece nescientibus Homericorum versuum recitatione, afferam pro illis Virgilii versiculos, qui in tertio Aeneidos utrumque saxum illud ex Homero descripsit. De Scylla inquit. (*Aen. l.* 3.)

At Scyllam caecis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naves in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulcro corpore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore pistrix,
Delphinum caudas utero commissa luporum.

Scyllam esse aiunt promontorium iuxta Rhegium, Siculum in mare prominens, in quo sunt saxa

multa

multa & ingentia, quae loca interius habent cava, & speluncas, in quibus habitant marina monstra; ubi vero navigia illisa fuerint & eversa, tunc homines ab illis monstris devorari. Hinc fabula Scyllam effingens veluti rabiosam canem multa capita emittentem, quibus ad se propinquantes quoscumque corripiat, devoretque. Scopulus alter est Scyllaeo vicinus, sed illo minor, ut quem iaculo possit quisquam assequi. In eo ficus est sylvestris, sub qua habitat Charybdis, cuius hi sunt effectus, ut undas absorbeat, & resorbeat ter in die.

Dextrum Scylla latus, laevum implacata Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat unda.

At Strabo ex Polybio docet l. 1. illud τρὶς pro δὶς errore vel scribae, vel historici positum, ut quae de Charybdi Poëta fingit, revera convenire possint cum iis, quae in Siculo freto accidunt, quod bis quotidie fluctus mutat, sicut Oceanus quavis die & nocte bis refluit. Homeri versiculus, qui corruptus creditur, hic est.

Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐφ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναῤῥοιβδεῖ.

Quid facilius, quam τρὶς idest *ter* pro δὶς idest *bis* amanuensium sive imperitia, sive oscitantia irrepsisse? Hanc ergo Charybdim monet Circe

declinandam, quia si in eam se coniecerit, nulla sibi sit salutis spes animo concipienda; quod ut magis confirmet, addit, ne ipsi quidem Neptuno maris Deo potentissimo concessum esse, ut hoc eum periculo liberare posset. Itaque suadet ut hac relicta ad Scyllam se conferat, in qua minus damni patietur, nimirum sex sociorum iacturam, quae levior sit, quam omnium interitus, quem illi Charybdis importaret. Ceterum supervacaneum censeo de proverbio hinc orto verba facere, *Evitata Charybdi in Scyllam incidere*. Nonne enim tempus incassum terere videar, si rem lippis, ac tonsoribus paene notam explicem, atque illustrem? Accedit, quod cum Erasmus hanc explanationem eruditissime occupaverit, iure optimo me actum agere incusaretis, si eadem, quae ille, in medium afferrem. Hoc igitur praetermisso, vobis potius considerandum proponam, auditores, quantos progressus ars nautica fecerit, quantumque navigandi cognitio, ac peritia increbuerit, cum geminos scopulos illos nunc rideat, nulloque periculo transeat, qui tanto horrori, atque exitio toti antiquitati fuerunt. Post enavigatum Scyllaeum fretum ad insulam Trinacriam perventurum Ulysem cum sociis praedixerat Circe, quod factum est. Boves in ea ovesque Solis pascebantur, quos mactare scelus esset longe maximum, atque inexpiabile. Nullo aspirante vento ad longum ibi tempus detenti sunt. Omni penitus absumpto cibo, socii acrius esurientes

inscio

inscio Ulysse, qui graviter vetuerat, boves aliquos occiderunt, ut victui consulerent. Cum vero illis pascendis nymphae Phaëtusa, & Lampetia essent assignatae, harum altera statim cucurrit, ut Apollini nunciaret. Ille ira percitus de accepta iniuria apud Iovem ceterosque Deos conqueritur, seque amplius lumen mundo non allaturum minitatur, nisi sacrilegi homines admissi sceleris poenas dederint. Tunc Iupiter, ut eum deleniret, ardenti fulmine se abrupturum Ulyssis navem in mediis undis promittit. Interea vero tristi portento direptae boum pelles serpere, carnesque tum assatae, tum crudae, ac verubus fixae mugire. Sed & Iupiter promissi, quo se Phoebo obligaverat, fidem liberavit. Cum enim dolens deflensque Ulysses sine ullo remedio immane, quod socii ausi erant, nefas, post aliquos dies a litore solvisset, & iam longius a terra recessisset, stridens repente Zephyrus cum ingenti procella irruit. Rem in pauca conferam. Saeviente pelagi vi, atris coelo nubibus obducto, ac terribiliter tonante, navis immisso ab Iove fulmine percussa est; socii misere extincti; distracta, discissa, vastata omnia, unusque Ulysses malo, carinaeque destructae ratis insidens decem dierum spatio ventorum turbine huc, & illuc in varia discrimina iactatus, atque iterum ad idem saxum a fluctibus detrusus, nilque aliud, quam capiti impendentem mortem operiens ad Calypsonis insulam vix tandem defertur; de qua superiori disputatione XXXXIX.

satis

fatis differuimus. Iam vero duo, quae supersunt observanda, breviter expediamus. Primum quid sibi velit boum illorum Soli facta dedicatio. Alterum quomodo Ulysses totos decem dies impastus vitam propagare potuerit. Serranus quidem multus est in expiscanda subtiliter caussa, cur armenta, gregesque illi Phoebo essent attributi. Iis vero relictis, puto oves bovesque a Trinacriae populis Phoebo esse dedicatos, quod sub pastoris forma greges Admeti Thessaliae regis olim paverit. Portentis autem, quae boum mactationem consecuta esse perhibet Vates, simile aliud exemplum apud Herodotum videre licet in fine libri ultimi. Nec mirum eam opinionem apud superstitiosos populos invaluisse, parcendum nempe bobus ovibusque Phoebo nuncupatis. Nonne hac etiam aetate Neapoli securi vagantur sues, qui Divo Antonio sacri existimantur, quos laedere tantae sibi ducunt religioni Neapolitani, ut in praesentissima mala atque infortunia, si id fecerint, se putent incursuros? Denique nullo cibo altum potuisse decem dies Ulyssem vivere procella divexatum in rei suscipionem, quae esse nequiverit, bona Longini venia non est revocandum. Alia siquidem longioris etiam temporis exempla suppetunt, quae illud verisimile esse confirmant. Satis esto exemplum Pauli, aliorumque cum eo in procelloso mari navigantium, qui omnes, ut Actuum c. 27. narratur, tempestate exagitati ad dies quatuordecim, quin fame interirent, ieiuni permanserunt.

DIS-

DISSERTATIO LVII.

In qua nonnulla de Sirenibus ac Planctis omissa supplentur; ac deinde, quod reliquum poëmatis est perstringitur.

SYNOPSIS.

Tullius Sirenum cantiunculam Latine vertit; qui non videtur tam aversis Musis, & Apolline nullo carmina scripsisse. Defenditur eius versiculus

O fortunatam natam me consule Romam.

Eiusdem soni geminatio non est illepida in oratione. Defensio carminum, quae Ulyssi canunt Sirenes contra Scaligerum. Quantam voluptatem afferat homini ingenuo varia rerum cognitio. Confirmatur multis exemplis a Cicerone allatis. Quam sit periculosam praetextu bonarum rerum ad noxias trahi voluptates exitium afferentes. Ficto colori non credendum. Quid sint Symplegades. Cur poëtae eas dixerint errantes. Eas in mare Siculum transfert Homerus, vocatque πλαγκλάς. *Sola Argonantarum navis ex iis evasit incolumis. Iuno patrona, & conservatrix Regum. Hi scopuli columbis ambrosiam Iovi ferentibus non parcere dicuntur. Quid hoc significet? Vocem* πέλααι, *aut* πελειάδες *pro*

πλειά

πλειάδες usurpavit Homerus, aliique post eum poëtae. Laus Moeronis, quae locum hunc de columbis sapienter interpretata esse videtur. Phaeaces reducunt Ulyssem in patriam. Eorum navis in rupem versa. Ulysses a Minerva iu mendici senis formam mutatur. Exempla principum formam ementitorum. Eumaeus subulcus. Telemachus in agro agnoscit patrem. Canis Ulyssis in eius reditu moritur. Ludibria & iniuriae procorum Ulyssi illatae. Pugna Ulyssis, & Iri. Euryclea dum lavat Ulyssem, ex cicatrice recognoscit. Arcus certamen procis a Penelope propositum. Proci interfecti. Penelopes gaudium recepto coniuge. Ithacenses ob procorum necem contra Ulyssem armantur. Pax conciliata.

Odiernus sermo praecedentis erit appendix veluti quaedam ac supplementum. Aliqua enim, quae in eo brevitatis studio praetermisimus de Sirenibus & Planctis afferemus hodie, atque explicabimus, summamque deinde eorum, quae in Odyssea superfunt, paucis comprehendemus. Primum igitur recitanda carmina, quorum cantu Ulyssem allicere, atque ad se trahere conantur Sirenes. Quia vero ea Latine interpretari dignatus est Tullius (*l.* 5. *de Fin.*) rem vobis me facturum acceptiorem putavi, si Graece Homeri textu praetermisso, eius versione, quam omnes intelligeretis, uterer.

O decus Argolicum quin puppin flectis Ulysses

An-

Auribus ut nostros possis agnoscere cantus?
Nam nemo est unquam haec trasvectus caerula cursu,
Quin prius astiterit vocum dulcedine captus;
Post variis avido satiatus pectore musis
Doctior ad patrias lapsus pervenerit oras.
Nos grave certamen belli, clademque canemus,
Graecia quam Troiae divino Numine vexit,
Omniaque e latis rerum vestigia terris.

Testatur vero Cicero se, ut hunc locum, sic quaedam alia vertisse ex Homero. Dum autem recitata carmina tanta elegantia ac poëtico lepore ab eo versa lego & considero, videtur sane mihi (ut visus est aliis etiam viris acri iudicio praeditis, maxime vero Iacobo Duporto) Romanae eloquentiae princeps non tam aversis Musis, & Apolline nullo carmina scripsisse, quam vulgo existimatur, adeo ut iniquus cavillator habendus sit Martialis, ubi ait

Quodque malos versus, hoc Ciceronis habes.

Nec video cur Grammatici veluti ludibrio habeant Tullium in poëtica facultate ob illum versiculum

O fortunatam natam me consule Romam;

utque inconcinnum & incomptum ob soni illius iterationem reiiciant. Quid si dedita opera Graecorum aemulatione sonum illum geminavit. Tullius?

lius? Norunt certe omnes, qui vel a primo limine Graecas literas salutarint, geminationem sive unius, sive plurium syllabarum frequentissime leporis gratia usurpari a Graecis poëtis, in quibus omnis prorsus elegantiae ac venustatis sedes esse constituta videatur. Equidem arbitror quaedam apud Virgilium similiter a Grammaticis damnari, tamquam pravum ingratumque sonum praeferentia, quem κακοφωνίαν dicunt, ut *Achaici cineres*, *Achaica castra*, *moestasque querelas*, & id genus alia, cum ea potius usurpasse crediderim Latinum Vatem, Graecae poëseos indolem imitatum. Quod si eos offendit in componenda dictione eorumdem sonorum geminatio, miror, cur eam pariter in Graecis verborum praeteritis universe non improbaverint, illepidam ac vitiosam dixerint, malumque ibi quoque sonum notaverint; quem tamen sonum in multis consectati sunt ipsi etiam Latini, ut in *pepigi*, *cecini*, *momordi*, *cucurri*, & ceteris huiusmodi. Aut igitur talem geminationem ubique damnent, aut eam in illo Ciceronis versiculo, aliisque Virgilii criminari cessent. Multa profecto protulerunt Grammatici libero nimis iudicio, minusque recto. Sed negotium nobis facessit Iulius Caesar Scaliger, qui in Homerum, cuius sapientiam atque elegantiam vel non vidit, vel videre noluit, iniquior audacter satis pro more suo mellifluis illis Sirenum modulis interstrepit. *Sententiae*, inquit, *molles*, *vulgares*, *futiles*, *quae ne cocum quidem meum moverent ad choreas*. Recte ac sapien-

pienter putavit Duportus, qui veritus eſt, ne animus Scaligero fuerit in patinis, dum haec ſcriberet. Quid mirum autem, o bone Scaliger, ſi cocus tuus Sirenum illa cantiuncula nec oblectetur, nec ad choreas moveatur? Non ea, quae cantu illo pollicentur Sirenes, curant coci, qui toti in culinae operibus, ollis ac lancibus purgandis eſculentiſque parandis ſunt occupati, nec ſcientiam, aut eruditionem expetunt. Praeterea non ut moveant ad choreas, cantum illum Sirenes inſtituunt, ſed ut Ulyſſem ad ſeſe audiendas trahant. Quae autem fortior illecebra viro ingenioſo ac ſapienti, qualis erat Ulyſſes, ὁ πολύτροπος, πολύμητις, ἀγχίνοος, καὶ ἐχέφρων paſſim appellatus, ideſt verſipellis, conſilio plenus, acutus, ſagax, quam ſe poſſe miſcere ſermonem cum eo, qui ſe multa ſcire profiteatur? Quae maior voluptas, aut animi titillatio, quam variarum rerum cognitio? Nonne Tartareus hoſtis vaferrimus hac ſcientiae pollicitatione primos humani generis parentes traxit in fraudem? Omnes homines quo meliores & doctiores, eo magis ſciendi ſunt cupidi. Generoſa quaeque pectora mordet haec dipſas, & inexplebilis diſcendi ſitis. Quare Cicero, poſtquam attulit Sirenum verſiculos, ſapienter ſubiungit, *ſcientiam pollicentur, quam non erat mirum ſapientiae cupido patria eſſe cariorem; atque omnia quidem ſcire, cuiuſcumque modi ſunt, cupere curioſorum; duci vero maiorum rerum contemplatione ad cupiditatem ſcientiae ſummorum virorum eſt putandum. Quem*

 enim

enim ardorem studii censetis fuisse in Archimede; qui dum in pulvere quaedam describit attentius, ne patriam quidem captam esse senserit? Quid de Pythagora? quid de Platone, aut Democrito loquar, a quibus propter discendi cupiditatem videmus ultimas terras esse peragratas? quae qui non vident, nihil umquam magna cognitione dignum amaverunt. Atque hoc loco qui propter animi voluptates coli dicunt ea studia, quae dixi non intelligunt iccirco esse ea propter se expetenda, quod, nulla utilitate obiecta delectentur animi; atque ipsa scientia, etiamsi incommoda datura sit, gaudeant. Hactenus Tullius, e cuius aurea oratione satis percepisse vos puto, adolescentes, nullam aptiorem, ac vehementiorem voluptatem proponi Ulyssi a Sirenibus potuisse, quam maioris scientiae, cuius erat cupidissimus, acquisitionem; adeoque iniuste agere Scaligerum, qui maximum culpet Vatem, quod illos Sirenum modulos frigide, ineptеque composuerit. Iam vero vafriciem illarum pellicum notate, adolescentes; quae rerum valde bonarum, atque honestarum praetextu ad illicitas & noxias voluptates trahere volebant Ulyssem; mox vero mactare & perdere. Quid enim melius, ac laudabilius, quam discere & scire? Nihilominus prudens Ulysses Circes monitis auscultans, eas cavit ac declinavit, ut a certissimo se vindicaret interitu. Quandoquidem igitur ea quae praecessit, disputatione vos hortatus sum, ornatissimi iuvenes, ut noxias voluptates in Sirenibus expressas devitetis, non prae-

ter-

termittam in praesenti, ut insuper opportune vos admoneam, ne falso honestatis colore vos falli sinatis. Sub ovina pelle saepe lupum abscondi suspicemini, & sub innocuis flosculis, herbisque virentibus venenosum, ac lethiferum latitare colubrum. Quoties igitur pravitatis aliquid vobis suboluerit in iis, qui vos ad suas partes invitantes specie recti decipere, ac seducere cogitant, & blandis, subdolisque suasionibus ad laxioris, ac vitiosae vitae genus amplectendum impellere, aures vestras virtute obstruite, eorum voces pertimescite, tamquam malas Sirenas putate, fugaque saluti vestrae prospicite. Saluberrimum Salomonis praeceptum memoria frequenter recolite, *Est via, quae videtur homini recta, novissima autem illius ducunt ad mortem*. At de Sirenibus satis. Ad id modo deveniam, quod de Planctis dicendum superest. Ut autem probe quae dicturus sum intelligatis, horum scopulorum narrationem resumere, & subtilius exponere necesse est. Planctas duos esse scopulos in Siculo mari ad omnimodam Symplegadum similitudinem Homerus confingit, quae Symplegades duae sive parvae insulae, sive scopuli sunt maris Euxini apud os Bospori Thracii, quibus etiam nomen est Cyanea saxa, appellatione a colore, ut opinor, ducta; κυάνεον siquidem colorem caeruleum vocant, qui fit ex splendido albo adiuncto, & nigredine offuso. Symplegades vero dictae sunt a Graeco verbo συμπλέκεσθαι, hoc est connecti, sive coniungi.

Nam,

Nam, ut refert Plinius (*l.* 4. *c.* 13. *& lib.* 6. *c.* 12.) tam modico sunt inter se discretae intervallo, ut ex adverso quidem intuentibus geminae cernantur, paulum vero deflexa acie coëuntium speciem praebeant. Quamobrem esse erraticas fabulati sunt poëtae, quia modo copulatae, modo seiunctae conspiciuntur. Itaque periculorum Ulysseorum magnitudinem exaugere volens Vates Cyaneos scopulos in mare Siculum trasfert, vocatque πλαγκτὰς, quod idem est, ac errantes. Bina ergo scopulorum pericula ait ad Ulyssem Circe sibi obiectum iri in eo mari, per quod erat navigaturus, videlicet ex una parte πλαγκτὰς, ex altera Scyllam, & Charybdin; monet autem, ut evitatis illis ad hos potius accedat. Si namque illos subeat certissime periturum; quod omnino innabiles sint, neque ulla navis illac evaserit incolumis, praeter illam unam, quae Iasonem ceterosque Argonautas vehebat. Appellatur autem ab Homero ea navis πασιμέλουσα, perinde quasi eorum salus cordi esset toti mundo, quod in ea selectissimus flos regiorum Heroum totius Graeciae concluderetur. Quapropter mirum non est, si Iunonis numine defensa exitiales illos scopulos praetervehi potuerit illaesa; Iunonis inquam, quae regum, ac principum habebatur vindex, & patrona. Neque physico documento id quod de Iunonis tutela confingitur, vacat. Iuno enim aër est, cuius favore, secundo scilicet vento, prosperam per illos scopulos potuerunt Argonautae nancisci navigationem. Et haec quidem

dem perſpicua ſunt : valde autem obſcurum, & implexum videtur eſſe, quod dicit de volucribus, ac columbis Iovi ambroſiam ferentibus; ait enim ne eis quidem ſcopulos illos teterrimos parcere, ſed aliquam ſemper auferre, quam mox, ne deficiat numerus, pater Iupiter reſtituit. Huius loci interpretationem ex doctiſſima Daceria deſumam, nilque aliud de meo conferam, quam quod Gallicum textum Latino ſermone convertam. Haec Homerica, inquit, columbarum fabula, quae Iovi ambroſiam ferunt, & ſcopulos hoſce ſupervolitando tranſeunt eo damno, ut ex eis aliquam ſemper abripiant, valde ſingularis viſa eſt, arcanoque ſenſu abdita, quem plures conati ſunt aperire. Quae omnium prima mentis acie fictionem hanc penetrarit, latentemque ſignificationem inſpexerit, atque explicarit, femina e Byzantio fuit, cui nomen Moero. Docet autem, quemadmodum narrat Athenaeus (*l. xi. c.* 12.) vocabulum πέλειαι, quo utitur Homerus, vulgo acceptum pro columbis, ad ſignificandas Pleiades Atlantis filias ab eo fuiſſe uſurpatum. Haec conſtellatio ortu ſuo & occaſu anni tempora ſignat, tempuſque ſementis, meſſis, frugumque maturitatis. Qua de re dixit Homerus eas deferre Iovi ambroſiam; nam vertentis anni tempora, & collectio ſegetum, & frugum, libationum & ſacrificiorum, quae Iovi offerantur, materiem ſuppeditant, inſtruuntque. Cum vero addit Poëta ab his ſcopulis nonnullam ſemper adimi earum ſtellarum, poëtica hyper-

perbole utitur, qua oftendat, ipfarum numerum, quandocumque occidunt, ob id videri deminutum, quod celfiffimo vertice, quo fuper mare gemini illi fcopuli affurgunt, modo unam, modo alteram intuentium oculis auferunt; quod vero iterum integro numero renafcuntur, iccirco dicitur ea, quae adempta fuerat, ab Iove suppleri. Sed iam Ulyffes mihi eft repetendus, ut reliquam difputationis partem, quam fum pollicitus, exequar. Audiftis iuvenes quot pericula, labores, damna, Heros ille invictiffimus fubivit, exantlavit, perpeffus eft, ipfomet narrante in convivio Phaeacum conticefcentium, intentaque ora tenentium, meque ubi opus fuit, res ab eo narratas compluribus hifce quafi uno nexu coaptatis difputationibus interpretante. Tantam igitur ex illis mirificis, lepidifque narrationibus voluptatem perceperunt Phaeaces, ut licet effent hofpitalitatis minus ftudiofi, plurima Ulyffi congefferint dona, effufamque dederint benevolentiae, atque honoris fignificationem, denique inftructa navi, quam patriae defiderio enixe poftulaverat, ad Ithacae litus una nocte tranfvexerint. Et haec quidem recte fe habent; abfurdum vero videtur id, quod fequitur, videlicet altum dormientem, fuiffe a Phaeacibus navigio eductum, atque illic una cum muneribus relictum. At haec abfurditas plane neceffaria fuit ad cetera poëmatis expedienda. Si enim evigilaffet, aut Phaeaces illum domum ufque deducere debuerunt, aut ille eos compellere, ut

fecum

secum irent tecto, ac mensa utique excipiendi, cum opus esset, ut formam ementitus, & a procis non agnitus ad patriam reverteretur. Videtur Homerus eam absurditatem sensisse, omnibusque lenociniis, atque elegantiis, omnique poëseos flore, ut sibi condonaretur, conspersisse; quare mirum non est si locus hic adeo Aristoteli placuit, ut poëtis ad imitandum proposuerit. (*Poët. c.* 25.) Sed navigium, quo Phaeaces Ulyssem reduxerant, dum remeabant, Neptunus, odio Ulyssis, convertit in rupem. (*l.* 13.) Id fortasse confinxit Homerus, quod prodigiosas illas conversiones probabiliter audierat uxoris Lothi in statuam salis, & virgae Moysis in anguem, & rursus anguis in virgam. Experrectus Ulysses, ac loci faciem non agnoscens (nubem enim Minerva illi circumdederat, quae veluti artificiosum speculum res aliter quam essent oculis obiiciebat) animo consternatus est, se putans a Phaeacibus esse deceptum. Sed Minerva sub forma iuvenis opilionis apparens, mox Deam se esse declarans, nutantem confirmat, & quo consilio opus sit ad procorum ultionem docet; ac donis omnibus in spelunca montis Neriti abditis in senis stipem quaeritantis speciem immutatum ad Eumaeum subulcum mittit. (*l.* 14.) Profecto hanc in Ulysse formae immutationem, quae omnes falleret, aliqui putant minus verisimiliter a Vate confingi. Verum praeterquamquod divina sit Palladis virtute, adeo ut miraculo sit ascribenda; exempla non desunt aliorum principum,

 qui

qui formam suam exuere visi sunt, ac sub aliena latitantes cognitioni suorum subditorum, & vel ipsorum familiarium, inter quos versabantur, mirum in modum se subducere. Mehemetus quartus transacto seculo Turcarum imperator Byzantii officinas, & alia loca publica versa oris, & habitus specie a nemine agnitus saepe lustrabat teste Tevenoto in suis Itineribus. Etiam aliquem Italiae Principem idem callide non ante hos multos annos factitasse, ex multis fide dignis accepi. Ab Eumaeo igitur benigne exceptus Ulysses, ut erat versipellis, se Cretensem esse simulat. Interim per somnium monetur Telemachus a Minerva, ut Lacedaemone ad patriam redeat; quare a Menelao petita venia confestim discedit. Sed regressus ad Pylum emisso Pisistrato, qui ei socius itineris ad Menelaum fuit, insalutato Nestore (ne sibi festinanti moram necteret) navim suam, quam in portu Pylio reliquerat, conscendit, assumptoque navigationis comite vate Theoclymeno solvit e litore. Ut vero devitaret necis insidias, quas redeunti instruxerant proci, eiusdem Minervae praecepto socios Ithacam petere iubet, ipse vero ad agrum, Eumaeumque divertit. (*l.* 15.) De hoc Eumaeo observandum, simplicem quidem, ac rusticanam vitam illum agere, honesto tamen loco natum esse. Per fraudem enim puerulus abactus est una cum matre ex insula Syria, quae sub Ortygia posita est, a quibusdam Phaenicibus mangonibus, & Laërti venditus; qui deinde grandiorem

diorem factum, fideque ac probitate ſpectatum regiis ſuilibus praefecit. Antiquis enim temporibus (ut alibi docuimus) paſtoritia, & agricolaris vita honeſtum quemvis minime dedecebat. Verum Telemachus reditus ſui nuncium mittit ad matrem ipſum Eumaeum, quo profecto (ita volente Minerva) filius cognoſcit patrem, unaque conſilium agitant, quid iam ſibi agendum eſſet, ut procorum flagitia ulciſcerentur. (*l. 16.*) Poſtquam ad agrum reverſus eſt Eumaeus, urbem petit ipſe Telemachus, & matri eum anxie praeſtolanti ſe ſiſtens, ſingula peregrinationis ſuae capita exponit, neque tamen patris reditum manifeſtat; cum eo enim convenerat de hoc omnino ſilendum. Poſtea Eumaeus, ut praeceperat Telemachus, hoſpitem ducit ad urbem. Canis accedentem ad domus ſuae ianuam recognoſcit Ulyſſem, & prae gaudio moritur. Similem circumſtantiam in reditu Tobiae refert ſacer Scriptor (*c. 11. v. 9.*) non ergo futilis eſt, ut dixerunt nonnulli, aut illepida, ſed belle naturam pingit. Sed quomodo (aiunt) canis poſt viginti annos adhuc viveret? *Canes Laconici* (inquit Plinius l. 10.) *vivunt annis denis, cetera genera annis quindecim, aliquando viginti.* Euſtathius vero etiam ad quatuor & viginti annos eorum vitam aliquando protrahi teſtatur. Et Daceria unum a ſe viſum tres, & viginti annos natum confirmat. Nonne autem (iterum inquiunt) indecora ſaltem, ac turpis habeatur canis in fimo boum ante regias aedes iacentis deſcriptio? Mi-

nime vero ; cum enim Heroës ipsi mactarent boves in regiis aedibus , in more positum erat fimum ante fores egerere , quem postea simul coactum famuli ad stercorandum agrum ferebant. (*l.* 17.) Etiam hodie in urbanis Nobilium Longobardorum aedibus caulae passim sunt , & in vestibulis caularum sordes . Quae vero ludibria , & iniurias a procis , & a suis ipsiusmet servis , ac famulabus devoraverit , & quam praeclara firmissimae dissimulantiae , invictaeque patientiae exempla dederit Ulysses, sub illa forma mendici senis delitescens , partim hic legere licet , partim in sequentibus libris , nam sicut in Iliade virtutem corporis , ita in Odyssea fortitudinem animi Vates repraesentavit . Pugnam in procorum conspectu factam ab Ulysse , & Iro paupere populari Ithacensi , quem seminecem humi deiecit , quasi lepidum ἐπεισόδιον interserit Vates ad lectorem suum novo hoc ludicro spectaculo oblectandum . Post hanc singuli procorum pro suis quisque opibus munera Penelopae conferunt , ut eius sibi gratiam , & amorem promereantur . (*l.* 18.) Iam vero noctis hora discesserunt proci ; quibus absentibus Ulysses , & Telemachus arma omnia e medio amoliuntur , & in aedem superiorem abdunt , nequid procis , quibus necem in sequentem diem parabant , relinqueretur , quo se defenderent , aut vim inferrent . Sed Penelope ad se hospitem venire iubet ; virum enim suum medullitus amans , eiusque reditum flagrantissime cupiens , volebat ex hospite percontari , an ali-

quid

quid de eo sciret. Ille autem se Cretensem esse, ut Eumaeo dixerat, & Ulyssem apud se diversatum comminiscitur. Nec mirum, fuisse hospitem a regina accitum. Quicumque enim Ithacam aliunde advenirent, sciscitandi desiderio ad se illos accersere consueverat; nam & cum ipso Theoclymeno, quem Telemachus adduxerat e Pylo sermonem habuit, & vaticinium ex eo accepit fore ut propediem virum reciperet. Iussu deinde eiusdem Penelopes ablutus est hospes; cui dum pedes elueret nutrix Euryclea cicatricem, quam gerebat supra genu impressam, tactu manus animadvertens herum suum recognoscit. Prae subita laetitia exclamare volentem manu iugulo admota Ulysses coërcet, & ad tacendum tum blandis, tum minacibus verbis compellit; quod illa silentium raro in femina exemplo religiosissime servavit. Hic autem Homerus, quomodo cicatricem illam haberet Ulysses dente suis in Parnasso olim vulneratus, commemorat. (*l.* 19.) Ut autem ad ultionem magis exaestuet, eum facit Homerus in vestibulo domus illa nocte cubantem, suisque oculis conspicientem aliquas puellarum clanculum e gynaeceo prodeuntes, ut foede cum procis commiscerentur. Postero die iterum contumeliis, iniuriisque afficiunt Ulyssem tum Melanthius pastor, tum proci, nec tristibus ostentis, nec Theoclymeni vaticinio, nec Telemachi obiurgatione deterriti. (*l.* 20.) Sed iam suorum scelerum poenas hoc ipso die miseri dabunt proci. Afflatu siquidem

Mi-

Minervae arcus certamen regina ipsis indixit, proposito suarum nuptiarum praemio, siquis illud certamen perficere posset; sin minus, se remansuram affirmabat in domo Telemachi filii sui, quin ad alteras nuptias esset transitura. Nemine procorum gravem profecto arcum, valdeque ad flectendum difficilem tendere valente, petiit Ulysses, ut sibi daretur in manus. Tantam mendici hospitis impudentiam, audaciam, temeritatem non ferendam aiebant proci. Nihilominus frustra illis indignantibus, ac reluctantibus, hospiti arcum tradi Telemachus iussit. At ille & arcum tetendit, & certamen strenue absolvit. (*l.* 21.) Huius certaminis brevem accipite narrationem, optimi iuvenes. Duodecim virgae ferreae in totidem anulos desinentes humi defigebantur longo ordine, certoque invicem intervallo locatae. Siquis sagittam per omnes anulos ex arcu immitteret, certaminis victor abibat. Ecquaenam, inquitis, certaminis difficultas? Nonne sagitta per primum anulum immissa ceteros etiam expedite percurret? Percurret quidem, dum tamen validissimo impetu strenuissime emittatur. Cum enim (qualis est proiectorum motus) sagitta illa efficiat cursu suo lineam, quam dicunt parabolicam, nisi pernicissime feratur, deorsum vergens in subiectum anulis ferrum impingat necesse est, quare ultra progredi non valebit. Una cum arcu pharetra sagittarum plena fuerat allata; eum igitur Ulysses iterum tendens emisso telo, Eurynomi procorum superbissimi

bissimi iugulum transfodit; quo interempto alium atque alium numquam aberrans occidit; iam enim larvam exuens, formamque suam recipiens, se regem esse, qui post viginti annos ad eorum scelera punienda redierat, declaravit. Quae tunc fuerit procorum commotio, ac perturbatio, facilius est cogitare quam dicere. Quid vero facerent miseri illi homines, inermes, subito terrore percuisi, a Iove antea dementati, omnibusque obseratis aedium ianuis, ac diligentissime custoditis per Eurycleam, aliosque fidos famulos, quibus, dum arcum tendere frustra conarentur proci, se Ulysses aperuerat? Accedit, quod simul cum Ulysse adversus procos Telemachus, Eumaeus, & (quod omnem victoriae difficultatem tollit) ipsa Minerva sub forma Mentoris confligebat. Quare omnes ad unum frustra rogantes, frustra se defendere conantes, sagittis, hastis, gladio interfecti sunt. Duo tantummodo habiti sunt innoxii, & a caede servati, Medon praeco, & Phemius cantor (*l.* 22.) Peractam procorum caedem, ac Ulyssis reditum Euryclea nunciavit Penelopae fidem dictis non habenti. Ubi enim arcum tendere proci non valuerunt, antequam illum tenderet Ulysses, Telemachus ad superiorem aedem (in qua mulieres recepto more degebant) matrem dimisit; Minerva vero ne morientium procorum fremitum exaudiret, gravi eam somno consopivit. Interim Ulysses cadavera efferri, & domum a cruore piaculo purgari; & impudicis puellis per Telemachum, ac

ac famulos nece multatis, Melanthioque caprario horrendum in modum cruciato, ac trucidato laetam iussit agi choream, ut qui foris audirent, putarent celebrari Penelopes nuptias cum aliquo procorum. Hisce omnibus expletis ablutus, ac probe absterfus ad suam ingreditur Penelopem, quae ex improviso coniugis reditu, & insperata procorum vindicta, tam vehementi perfusa est gaudio, ut ea voluptas praeteritos angores omnes ex animo expulerit. (*l.* 23.) Denique extremus poëmatis liber exhibebit vobis, optimi iuvenes, procorum manes ad inferos catervatim a Mercurio compulsos, Ulyssem summo mane e lecto surgentem, sumptisque armis cum omnibus suis abeuntem ad Laërtem in agrum, Laërtis grandem laetitiam ob receptum filium, Ithacenses duce Eupithe Antinoi patre ob procorum necem instructa acie adversus Ulyssem egressos, ac demum Minervae interventu pacem utrinque conciliatam. Haec autem omnia a decimo tertio libro usque ad finem paucis contraxi, quia non mihi visa est haec poëmatis pars longiori explicatione indigere. Quia vero de suspendio noxiarum puellarum paulo latius erat agendum ad aliam disputationem, quae hanc proxime consequetur, illud reservavi. Ceterum multa ad universam Odysseam pertinentia, tribus etiam prioribus huius voluminis disputationibus explicata sunt, multa etiam alibi, adeo ut ex toto hoc nostro Opere satis superque parata habeatis subsidia ad quasvis in Homerica lectione occurrentes salebras facile superandas.

DIS-

DISSERTATIO LVIII.

De Telemacho sontes puellas in regiis aedibus suspendente.

SYNOPSIS.

Ex opinione magis, quam veritate plerique iudicant. Iuris executio in plectendo reos iam turpis habetur. Qui iudicium in reos fert, veluti mens est, qui illud exequitur, veluti manus. Salutaris reipublicae est reorum ultio, atque interemptio. Variae populorum opiniones de publicis reorum punitoribus, deque aliis multis. Non indignum facinus Telemacho committit Homerus, dum sontes puellas suspendio necantem facit. Multa exempla consimilia ex sacris Paginis afferuntur: Alia itidem ex fabulis, & ex profana historia. Quibus de causis opinio haec apud nos valeat turpes esse illos, qui reos plectunt. Hunc Homeri locum imitatus est Ariostus.

X veritate pauca, ex opinione multa prave aestimare plerosque homines dolebat Seneca, cumque eo alibi quoque nos saepe doluimus, iterumque dolemus. Cum enim Homerum nostris hisce sermonibus iamdiu explicandum, atque illustrandum susceperimus; si multa in eo ex praeconcepta

opinione non iudicaret vulgus legentium, defensione nostra nequaquam indigeret, ubi sive absurda, sive indecora suis carminibus admiscuisse temere creditur. Sed quandoquidem ita res habet, & error hic multos tenet, quod coepimus opus absolvemus, cumque plura iam falso suspecta excusserimus, illud etiam, quod praecedenti disputatione innuimus, maxime dissonum moribus nostris excutiemus hodie. Ulysses rex, peracta procorum caede, filio suo Telemacho principi iuveni regni haeredi, aliisque familiaribus regiis internecionem exequendam committit duodecim aulae regiae puellarum, quae seipsas vitiandas absente rege procis permiserant. Iam vero complures vestros statim obstrepentes mihi videor audire, spectatissimi iuvenes, utpote qui rem tam absurdam atque indecoram aversemini. Turpi, tetricoque carnificis officio regius filius, regiique familiares fungantur? Vah, inquitis, rem illepidam, ac plane indignam! Adeste tamen aequo animo, iuvenes, ac tantisper, dum me audiatis, iudicium differte. Dicam ingenue, auditores, cur de tali argumento peculiari disputatione verba facere voluerim apud vos. In quodam amicorum conventu, ubi (quemadmodum usuvenit) multi variique caedebantur sermones, nescio quam nactus occasionem factum illud Homericum recensebam. Congerro quidam, qui in eo totus esse videbatur, ut facetiis flueret, ubi factum audiit, O bellum Homerum! inquit; mihi quidem videtur in Telemacho fe-

cisse

ciſſe id quod faciunt noſtri iſti mimi, hiſtriones vulgares in ridiculario Bergomate, ubi regni principem confingunt; ipſemet namque ſuis manibus ſuſpendit ſontes, & carnifici parcit. Quod ſane dicterium cum riſu a ceteris exceptum eſt, mihi autem Homeri amantiſſimo animum fodicaſſe non inficiabor; & quod Homerum carpebat, & quod erat iniuſte iactatum. Quia vero rationes, quae tantum Vatem a crimine vindicant, non omnibus manifeſtae ſunt, iam tum eas auditoribus meis ex hoc loco palam facere ſtatui, & Homerum a calumnia huiuſcemodi vindicare, quod nempe indignum facinus ac pudendum principi iuveni commiſerit, quale ſuſpendium eſt illarum puellarum. Tanto autem magis huc adductus ſum, quod Daceria Homeri ſtudioſiſſima multa cum laude ſaepius a me commemorata, quamvis hoc factum in Homero non damnet, fatetur tamen ſe maluiſſe, ut in Homero non haberetur. Eia age rem diſpiciamus. Iuris quidem executio reos ſive capiendo, ſive plectendo morte, aliiſve ſuppliciis, apud nos turpis habetur, iiſque ad quos pertinet, ignominiae eſt, ac dedecori; quapropter apparitores, & carnifices omnibus odio ſunt, & horrori; omnes illos refugiunt & piaculum grave quiſque habet, non ſolum ſi eorum conſuetudine utatur, ſed vel raptim cum eis colloquatur, aut etiam propius ad eos accedat. Equidem par eſſe puto, ut honeſtus quilibet apud nos ab iis abſtineat, & uſum hunc ſervet ci-

vilem ; veluti enim quaedam lex est, cui nisi te conformes, teipsum dedecores huiusmodi hominibus te adiungendo, qui inhonesti, turpes, infames vulgo existimantur. Verum si res ipsa ex ratione pendatur, dum eos turpes existimamus, qui sontes capiunt, plectunt, occidunt; turpes paene dixerim etiam illos facimus, qui capiendos iubent, feruntque iudicium, ut plectantur, occidantur. Nonne veluti mens ille est, qui fert iudicium, manus vero illi, qui ad effectum adducunt? cur igitur tota facti turpitudo manibus adhaereat; mentem autem, a qua tamquam à fonte derivatur, nullatenus inquinet? Nonne Augustinum auditis sapienter differentem, ac refellentem Iudaeos, qui se tuebantur, perinde quasi Christum ipsi non occidissent? (*in Ps. 63. v. 2.*) Contendit enim tum a Pilato, tum ab ipsis occisum esse Christum; a Pilato quidem lata sententia, ut occideretur, a Iudaeis vero gladio linguae; acuerunt siquidem linguas suas, cum clamarunt, *crucifige*, *crucifige*. Adeo verum est ad eamdem rem confluere tum qui necem imperat, tum qui imperatam exequitur. Quandoquidem igitur nullam infamiae notam incurrere eum, qui fert iudicium in reos, arbitramur; ex ratione colligere posse videmur, neque eos qui iudicium illud exequuntur (si diis placet) turpe facinus admittere. Quinimmo cum reorum ultio, atque interemptio reip. sit maxime salutaris, siquidem remedium est, quod morbum depellit, & remp. servat incolumem,

rem

rem per ſe ipſam valde utilem, ac laudabilem praeſtare exiſtimandi ſunt. Quod ſi nihilominus operarii iſti iuris adminiſtri ignominioſi habentur & turpes, id non ipſi rei, ſed hominum opinioni (cuius opinionis cauſſas ad diſſertationis calcem inveſtigabimus, atque expendemus) tribuendum eſſe liquet. Fac igitur opinionem hanc apud homines non vigere, iam actio illa turpis amplius non eſt; quod enim de locutione aiebat Horatius, penes uſum eſſe legem & normam verborum, idem & de multis actionibus dicendum eſt, turpes eſſe, ſive non, ex uſu & conſuetudine hominum, opinione ſua quaſi legem ferentium. Nonne alicubi etiam modo maleficos homines, ut homicidas, latrones, in fuga ſiſtere manibuſque detinere, donec in carcerem ab accenſis compingantur, turpe nequaquam eſt, ut in Anglia & Gallia, apud nos vero, atque in tota Italia turpiſſimum? Nonne carnificis ſive alloquium, ſive conſuetudinem devitamus, quod alibi minime faciunt, & alicubi munus iſtud etiam ſpecioſum eſſe dicitur? Nonne conſanguinei & affines reorum, qui publicas ſcelerum dedere poenas, maculam & ipſi apud nos contrahere putantur, nullam vero alibi? Quam hercle opinionem multo rectiorem, & aequiorem iudico; cur enim improbitas propinquorum innoxio mihi noceat probrumque afferat? Nonne Turcae ſuſpendium minus turpe ducunt capitis obtruncatione; nos vero contra capitis obtruncationem minus inhoneſtam ſuſpen-

suspendio? Nonne dexteram honestiorem nos, Turcae vero sinistram? Atque hinc factum, ut Turca ac Christifidelis, dum simul ambulant, numquam de honore hoc disceptent; putat enim uterque se honoratiorem prae alio, opinione, & consuetudine sua rem diiudicans. Quae omnia, & sexcenta id genus alia illud quod aiebam comprobant, multa esse in humana huius vitae communione, quae honorem sive ignominiam ex sola hominum opinione accipiant. Quamobrem cum antiquissimis temporibus opinio haec valuerit, turpe non esse publico iure sontes de medio tollere, fortasse etiam gloriosum, quid indignum commisit Vates, dum Telemachum, aliosque regios familiares facit puellas illas suspendio necantes? Liceat hic in eos, qui facto hoc offenduntur, illud Cornelii Nepotis usurpare (*in Praef.*) *Hi si didicerint non eadem omnibus esse honesta, atque turpia, sed omnia maiorum institutis iudicari, non admirabuntur*. Itaque parce, optima Daceria; tu maluisses in Homero huiusmodi rem non haberi, ego vero maxime volo, eique gratias ago, quod eam scripserit, testatamque carminibus suis reliquerit; ex ea enim compertum habemus eiusce aetatis usum, qui nobis facem praefert ad alia consimilia in divina Hebraeorum Historia perspicienda. Nam David ab uno ex familiaribus suis transfodi iubet Amalecitam illum, qui sese manus in Saulem iniecisse gloriabatur (2. *Reg.* 1. 15.) Aliis item praecepit, ut Rechabum, & Baanam interfectores Isbosethi

fethi Saulis filii obtruncarent. (2. *Reg.* 4. 14.) Saul vero nonne ſtipatoribus ſuis ſimiliter mandavit, ut ſacerdotibus, qui Davidem commeatu iuverant, necem inferrent? (1. *Reg.* 15. 42.) Sic Banaias Salomonis ſtipator Ioabum interfecit. (3. *Reg.* 2. 34.) Sic unus Herodis ſatellitum Ioannem in carcere capite minuit. (*Marc.* 6. 27.) Sic milites praetoriani ſub Pilato Chriſtum cum latronibus cruci affixere. (*Matth.* 27. 27.) Quod ſi vobis exempla haec non ſufficiant, habeo etiam alios magni nominis & auctoritatis viros, qui in ſacris Literis id officii ſubiiſſe narrantur. Samuel propheta Agagum regem manibus ſuis in fruſta conciſum interfecit. (1. *Reg.* 15. 32.) Levitae Moyſis iuſſu per caſtra vagati multa millia ſcortatorum, & idolis thura offerentium peremerunt. (*Ex.* 32 28.) Sed praeter haec omnia unum adhuc ſupereſt, quod affinius eſt, ac ſimilius, quam cetera, Ulyſſis exemplo filio Telemacho ſontium puellarum necem iniungentis. Gedeon namque cum necem devictis duobus Madianitarum regibus Zebeae, & Salmanae iam pararet, praecepit Iethero filio ſuo adhuc puero, ut educto gladio in alterutrum eorum irrueret. Cumque ille animo labaſceret, & patris iuſſum per aetatem exequi reformidaret, aſſurgens Gedeon ipſemet utrumque tranſverberatum luce privavit. (*Iud.* 8. 21.) Quae omnia plane oſtendunt ea tempeſtate nequaquam turpe facinus habitum eſſe reos interimere, etſi conſecutis temporibus homines de hac ſententia ſint

ſint demoti. Nobiſcum facit eruditiſſimus quoque Calmetius, qui ad calcem Diſſertationis, qua ſupplicia in ſacro Codice recenſita ſubtiliter expendit, illud quaerit, ſui ne eſſent apud Hebraeos carnifices; multiſque teſtimoniis confirmat munus illud numquam in veteri Teſtamento tamquam illiberale, & ignominioſum eſſe notatum. Poſsem & ex fabulis adducere exempla ipſorum Deorum, ac Semideorum hoc miniſterium non detrectantium. Apollo Marſyam ſuis manibus deglubit. Theſeus Procuſten, Hercules Buſiridem, alioſque morte multavit, ita ut Seneca in Hercule furente doluerit extincto Hercule ſtrenuum defuiſſe terris ſceleſtorum punitorem, nam per orbem vagabatur ut eos reperiret, & de medio tolleret. Quid autem ſingulatim Deos appello, Semideoſque? Unus Iupiter inſtar omnium mihi eſt. Nonne ille contortis fulminibus impios enecat, & in Orcum detrudit? Poſſem & ex profana hiſtoria non pauca teſtimonia eruere, quibus olim eos, qui reos multabant, ab ignominia fuiſſe liberos comprobarem. Quamquam enim, Cicerone teſte (*pro Rabirio*) carnifex careret domicilio urbis, fuit tamen cum carnifices inter ſatellites magiſtratuum verſarentur; quinimmo & milites ipſi, & tribuni, & centuriones nullo dedecore hoc officio fungerentur; quam conſuetudinem ratam habent quoque nunc militares leges. Sed & alicubi reorum interemptionem Senatoribus noviſſimis demandatam, apud Thomam Lanſium

vi-

videre licet. (*in consult. pag.* 102.) Possem & ipsos Imperatores commemorare, quorum aliqui necem inferre sontibus non exhorruerunt. Possem e Salmone (*Vol. V. pag.* 198.) Persarum mores adducere, nostra etiam aetate officium tollendi de medio sontes nequaquam turpe existimantium, ita ut Rex modo uni, modo alteri, ex insignioribus aulae proceribus prout sibi libuerit, illud committat, ubi praesertim flagitia in regiis aedibus admissa multari necesse sit, quale profecto puellarum scelus fuit in regia Ulyssis domo perpetratum. Possem & alia complura recensere: Quid autem haec? Cum ea, quae attulimus, satis superque esse arbitremur, cetera, ne longiori oratione vos conteram missa ultro facimus. Iam vero meditanti mihi qua de caussa adversaria opinio apud posteros voluerit, maxime vero apud nos Italos, ut turpes habeantur atque infamissimi iustitiae illi, quos memoravimus, administri, haec plane succurrunt. Homines huiuscemodi ex ima deterrimi popelli faece assumuntur, nulla nec originis nec ferme morum honestate praediti. Praeterea ad ea ministeria non iustitiae amor, sed sola lucri, ac stipendii cupido adigit. Quare accedente horrore eiusce ministerii, quod naturaliter hominibus tetricum est, ac funestum, quid miremur, si probrosi, atque execrabiles homines illi vulgo habeantur, & ab omnibus, ut quaedam teterrima labes, reformidentur? Ceterum siquis & generis & virtutum splendore conspicuus, unico iustitiae amore

fontem aliquem publico iure de medio ſuſtulerit (nam privata ultio nemini licet) moribus praeſertim & ſeculi, & gentis ſuae non reclamantibus, non video cur rem illaudatam, ac probroſam praeſtitiſſe putetur? Quapropter ſuſpendium illud puellarum fontium in regia domo non indigne, aut turpiter attributum eſſe Ulyſſis filio Telemacho ab Homero ex allatis hactenus rationibus liquere puto. Denique notandum eſt hunc locum Homericum plane reſpexiſſe divinum Arioſtum (*c.* 13.) ubi Rolandum nonnullos ex maleficis hominibus, qui ſceleſte Iſabellam in ſpelunca illa detinebant, ſuſpendentem facit ex arbore, & quo digni erant ſupplicio interimentem.

DIS-

DISSERTATIO LIX.

De patris in filios lenitate ; & an pueri caedendi sint .

SYNOPSIS.

Mitio Terentianus mitissimus in filium . Metu paternae severitatis ingenium suum de industria occulunt pueri . Clitiphonis querimonia de patris duritie . Mali plagarum effectus . Pueri tamen e vulgo vix sine plagis in frequentibus gymnasiis possunt institui . Communis consuetudo caedendi pueros reprobata . Spartanorum disciplina , qua regebant pueros , expensa . Loca divinarum Paginarum de caedendis filiis explicata . Laboris nequaquam impatientes pueri . Acrior obiurgatio saepissime adhibita desinit esse pharmacum . Quibus de caussis caedi possint pueri . Qui inepti sunt , a literarum studio removeantur , & ad aliud vitae genus applicentur . Comitas parentum ac magistrorum debet esse temperata . Sarpedon Catonis Uticensis praeceptor laudatus . Auditorum humanitas commendata , & in posterum etiam implorata .

Cum merita Ulyssis in populum Ithacae saepe commemoret Homerus , illud in primis recensere maximeque omnium celebrare videtur , quod nempe patris lenitate in subditos uteretur .

——————— πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν

hoc eſt

Inſtar patris erat cunctis clemenſque bonuſque.

Ex quo mihi videor poſſe colligere lenitatem ab Homero tamquam propriam patribus eſſe attributam, ut vix umquam liceat illam a ſe abiicere, ac proinde eos eſſe vituperatione dignos, qui plerumque in liberos inclementes ſunt, & ſaevitie quaſi de induſtria delectantur. Cum autem patrem dico, etiam praeceptorem intelligo; nam pueri praeceptoribus traduntur, ut loco patris educent, inſtituantque. Hanc igitur ex allato Homeri dicto doctrinam, ſinite auditores, ut breviter hodie de more excutiam, & dicendo interpreter; neque enim vobis haec diſputatio prorſus erit inutilis; quandoquidem, quales vos video, alios futuros patres, alios magiſtros auguror, aliosque plane eſſe video. Docti etiam viri, mihique cariſſimi voluntati obſecundabo, qui me hortamentis ſuis ad hanc ſcribendam diſputationem ſemel, iterumque impulit. Ac mihi quidem diſputationem inſtituenti ſuccurrit ſtatim Mitio ille Terentianus, qui uxore carens, & liberis, alterum filiorum fratris ſui ſibi adoptavit, patremque ſe dedit nimis profecto facilem, moremque ultra quam par eſt, gerentem filio, nam quidquid filio alluberet, permittebat; in quo ſane criminoſus fuit, vitioſaeque lenitatis arguendus. Verumtamen dum illam lenitatem ſuam ipſe tuetur, multa profert, quae

ſi

si considerate, prudenterque accipiantur, non autem ad effusam illam indulgentiam, bona sunt atque educandis filiis perutilia, quamobrem ut ad rem apprime facientia, recitanda mihi esse duxi, vestroque examini, & iudicio relinquenda. (*Adelph. Act.* I. *Sc.* I.)

——— Alii clanculum
Patres quae faciunt, quae fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.
Nam qui mentiri aut fallere insuerit patrem,
Aut audebit, tanto magis audebit caeteros.
Pudore & liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quam metu.
Et errat longe mea quidem sententia
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quam illud quod amicitia adiungitur.
Mea sic est ratio, & sic animum induco meum;
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet;
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adiungas, ex animo facit;
Studet par referre, praesens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium
Sua sponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest; hoc qui nequit
Fateatur se nescire imperare liberis.

Dum igitur tetrice ac duriter sive a patre, sive a praeceptore instituuntur adolescentes, eorum ingenium non palam fit, ac tum demum prodit

sese,

ſeſe, cum ex ephebis exceſſerunt, & vivendi liberius poteſtas facta eſt; metus enim ille ſervilis ne ſe antea proderet, effecit, quod maxime damnoſum exiſtimandum eſt; ſi namque vitioſum vitae genus filius deinceps amplectitur, ad quod propendere numquam praeſenſiſti, quia metu tuae duritiei ſe tibi ſemper data opera occuluit, vix ullus tibi relinquitur coërcendi locus, ſui enim iuris iam factus monita tua non amplius admittit. Quod ſi leniter tractaſſes, ſeipſum, ſuumque ingenium tibi exhibuiſſet, eumque opportune commonere, & in rectum redigere valuiſſes. Iam vero plurimi ſunt adoleſcentes, qui de parentum ac magiſtrorum rigore conqueruntur. Neque ego is ſum, auditores, qui eos tutandos ſuſcipiam; quin reprehendo & acriter obiurgo, nam quacumque demum diſciplina ſive patres, ſive praeceptores eos moderentur, aequi bonique facere deberent; non enim quia oderunt, ſed quia diligunt, ſeverius eos corrigunt & caſtigant. Nihilominus, quantum inſtitutoris inclementia bonae liberorum educationi officiat, quantamque feneſtram ad licentiam, ac nequitiam patefaciat, ſtatim ac aſperum frenum excuſſerint, eorum querimonia probe declarat. Unus pro omnibus audiatur, Clitipho nempe ille apud Terentium, qui patrem ſuum iniquae ſeveritatis accuſat. (*Heaut. Act.* 2. *Sc.* 1.)

Quam iniqui ſunt patres in omnes adoleſcentes iudices,

Qui

Qui aequum esse censent, nos iam a puero illico nasci senes,
Neque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur nunc, quae est, non quae olim fuit.
Mihi si umquam filius erit, nae ille facili me utetur patre.

Itaque cavendum, ne dum filios severitate, ac rigore in officio continere studeamus, in deterius imprudentes urgeamus. Quid autem dicendum de plagis, quae pueris infliguntur tum a parentibus, tum a magistris? Iampridem enim ambigitur, damnandaene sint, an probandae. Equidem de hac re quid sentiam libere profeream. Si pueros honesto loco natos mihi dicas, velim cum doctissimis viris prorsus sine plagis educari, atque institui. Namque id plagae solent efficere ut indoles generosa fiat intractabilis, abiectior veniat in desperationem. Quod si quotidie, & cum assiduitate infligas, id amplius consequeris, ut & pueri corpus occallescat ad verbera, & animus salutaria quoque monita contemnat, ac reiiciat. Pueros dixi honesto loco natos, nam quamvis etiam plebeios liberaliter educare consultissimum esset (neque enim quod non sint nobilium parentum filii, desinunt esse homines, pluresque ex eis egregia ac praeclara indole praediti saepe humo se tollunt, & ad summa munera, dignitatesque assurgunt) nihilominus

minus quia patres obscuri partim ob imperitiam, partim ob socordiam, partim quod operibus ad se, suamque familiam alendam intenti filiis liberaliter instituendis animum gnaviter appellere nequeunt, vix sine plagis ad bonam frugem flecti possunt, ideoque dum a magistris in frequenti praesertim grege literis ac moribus formantur, vix alio modo, quam militari disciplina regi possunt, atque institui. Sed eos, quibus & pater ingenuus contigit, suusque peculiaris domi, forisque magister adhaeret, numquamque sine custode vagantur, nullis plagis optime institui posse putem. Tria vero sunt, ni fallor, quae a plagosis istis parentibus, aut magistris mihi obiiciantur, communis consuetudo, Spartanorum disciplina, divinarum Paginarum praecepta. Communis siquidem consuetudo iam invaluisse videtur pueros caedendi. Quid? communis etiam consuetudo invaluit multa alia perperam faciendi, ideone probanda erit? Si rationes, quae contrarium suadent, vincant, quantumvis communi consuetudine reclamante iis adhaerendum. Spartanorum autem disciplinam severissimam fuisse, ac fortasse saevissimam, ultro confitear. Non solum enim domi ad plagas ferendas sine fletu filios consuefaciebant, sed & in gymnasiis praeter magistrum paedonomus habebatur, & iuvenes cum flagris, qui absente magistro pueros pro levissima quavis culpa caederent. Verum Lacedaemonii pueros etiam nudis pedibus incedere iubebant, eadem omnino veste & hyeme, &
aesta-

aestate uti, latrocinari ac vivere rapto, ea insuper lege, ut si deprehenderentur, poenas darent, quapropter necesse erat, ut summa dexteritate, ac vafritie furarentur. (*Plut. in Lycurg. Xenoph. in Lacedaem. Cic. in Tusc.*) Quis vero probet haec in disciplina suorum filiorum? Spartanorum multa commendanda certe fuerunt, atque imitanda, at multa itidem damnanda atque explodenda. Sed tandem ad divina monita, quae filios virga esse plectendos praecipere videntur deveniamus. Haec autem ita se habent apud Salomonem in Proverbiis & in Eccl. *Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinae fugabit eam.* Et, *Noli subtrahere a puero disciplinam, si enim percusseris eum virga non morietur.* Et, *Qui parcit virgae, odit filium.* Et, *Qui diligit filium suum, assiduat illi flagella.* Et, *Curva cervicem filii in iuventute, & tunde latera eius dum infans est.* Quid clarius? aiunt plagosi isti puerorum institutores; quid manifestius? Nihilominus respondere possim divinum Scriptorem huiusmodi monita saepius inculcasse quod saevior haec disciplina Iudaeis olim congrueret, qui rigidae, duraeque cervicis passim appellantur in sacro Volumine. Nunc autem sub mitissimo servatore, ac magistro Iesu, qui doctrina & exemplo suo ad omnem mansuetudinem nos informavit, non videtur disciplina illa adeo consentanea. Sed hac missa responsione, virgae nomen in allatis locis non proprie accipiendum esse crediderim, sed metapho-

rice, & per quamdam similitudinem, ita ut non ferulam, non fustem, non stimulos significet, sed liberalem admonitionem, atque ubi opus sit, duriusculam increpationem. Hoc flagello regendos esse pueros aio, hac virga salubriter caedendos, his tundendos stimulis. Et quidem, auditores, ipsa sacri textus verba significationem hanc per se ipsa videntur obtrudere; nam paene ubique virga ibi dicitur disciplina, ita ut & virga & disciplina pro eodem intelligenda sint. Quis enim, non videat quam absurdum sit in animum inducere id divinum voluisse Spiritum, ut tenella pueri latera veris stimulis tundantur? Lycon philosophus duos tradebat esse excitandis pueris acerrimos stimulos, pudorem, ac laudem; pudor est iusti probri metus; laus autem est omnium artium altrix. Sed & alium ostendam stimulum, aliam virgam, laborem videlicet, quo si urgeas usque a puero filium, qua blande invitando, qua munusculis alliciendo, qua monendo, qua increpando, magnos dabit provectiori aetate in virtute progressus. Neque enim verum est, quod vulgo fertur, impatientes esse laboris pueros (laboris nempe eorum viribus comparis) quinimmo docente experientia liquet, sicut corpore ad cursitandum, atque ad alios pueriles ludos solido die valent, quin delassentur, sic & animo ad primas rerum cognitiones arripiendas strenue valere, si praesertim festive ac sine molestia sibi proponantur. Stimuli itidem sunt aliorum exem-

pla

pla pueris proposita, quibus eruditio summam gloriam, opes, dignitatem, auctoritatemque peperit; ac rursus eorum, quibus improbi mores, nullisque disciplinis excultum ingenium, infamiam, contemptum, egestatem, & exitium attulit. Hae virgae, hi fustes, hi stimuli Christianis patribus ac magistris digni, quibus filios ad divini Scriptoris mentem caedant, eorumque latera tundant. Imo nec acrior obiurgatio frequenter est adhibenda. Pharmacum namque assidue adhibitum desinit esse pharmacum, non levat morbum, sed exacerbat, nec aliud efficit, quam quod solet cibus insuavis, parumque salubris. At nihil, inquies, hac ratione proficitur, & puerorum plerique nec monitis, nec precibus, nec aemulatione, nec pudore, nec laudibus, nec ceteris artibus vel ad virtutem, vel ad literaria studia exacuuntur. Nonne etiam plagarum remedium erit adhibendum? Eia age, si ita demum res postulet, virga etiam pueros caedas, dummodo & plagarum sit modus valde contractus, ipsaque tundendi ratio verecunda, & liberalis, nulla scilicet corporis nudatione. Meminisse enim debes non te asinos, sive mancipia tundere, sed liberos pueros. Neque tamen facile dederim, ut ob qualemcumque sive puerilem procacitatem, sive negligentiam in studendo, sive ob pluscula menda, quibus scatentia tibi affert scholastica pensa a se peracta, puerum virga plectas, sed ob insignem, omnique emendationis spe carentem socordiam, ob obstinatio-

 nem

nem in malo, ob denegatum, quod tibi debetur obſequium, ac reverentiam, ceteraque graviora crimina, quae niſi a pueritia ſtatim reſeces, reliquam corrumpunt aetatem, ac depravant. Sed quid fiet, urges, iis, qui niſi turpibus contumeliis, niſi multis & acerbiſſimis plagis, ad literarum ſtudia compelli nequeunt, & (quod Plautus dixit) ſunt *verberabiliſſumi*? Quid fiat? rogas. A literarum ſtudiis, ad quae nati non ſunt, me auctore repellantur, & vel iis praeceptis inſtituantur, quibus eruditi agrorum curam ſuſcipere, remque familiarem adminiſtrare poſſint, vel in alio exercitationis genere occupentur, ad quam noveris eorum ingenium eſſe accommodatius, ac propenſius. Ceterum pervulgatus eſt, ac graviſſimus error, qui parentum, & magiſtrorum complurium mentes depravat, vel invita natura pueros ad literas compellendi. Quamquam vero hactenus dictis facilitatem ac manſuetudinem in parentibus & magiſtris erga pueros commendavimus; volumus tamen huius comitatis prudentiam & gravitatem eſſe ſocias, ne pudorem, ac reverentiam excutiat, familiaritatis comes contemptus; qualem fuiſſe praedicant Sarpedonem illum, qui Catoni Uticenſi erudiendo traditus eſt; is enim comitate morum ſummam gratiam, probitate parem auctoritatem apud puerum ſibi conciliarat nullo virgarum metu.

Atque haec profecto ſunt, quae viam mihi Homero ſternente, dum paternam Ulyſſis in

in subditos lenitatem laudat, de hoc argumento disputanda apud vos censui, auditores; quod certe argumentum libentissime pertractandum suscepi, utpote Reipublicae bono maxime necessarium; siquidem a recta puerorum institutione non literarum tantummodo, sed totius humanae Reipublicae pendet felicitas. Iam vero candide fateor me aliquando aliter sensisse, neque hanc in regendis pueris satis probasse lenitatem. Sed dum rem subtilius expendo, gravissima rationum, quas explicavi, momenta, ut adversam sententiam amplecterer, compulerunt. Quod autem hanc disputationem non minus arrectis animis, quam auribus, *intentaque ora tenentes* excepistis, eidem vos subscribere sententiae non male coniicio, optimi auditores; simulque gratias vobis ago longe maximas, quod tanta humanitate ad me audiendum accedere dignamini. Quam plane humanitatem enixe peto, ut etiam deinceps exhibere mihi velitis, dum paucis Homericis, quae supersunt, Dissertationibus expletis, aliam materiam pertractandam suscipiam. Vester siquidem favor vires mihi addit, ut supra humilitatem meam assurgam, ac paene meipso maior fiam.

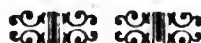
DISSERTATIO LX.

De puellis hospites lavantibus, aliisque mulierum exercitiis.

SYNOPSIS.

Hospitum lavatio inter hospitii officia non ultimum locum obtinebat. Puellae totum corpus hospitibus lavabant. Afferuntur exempla. Nonnulla videntur nobis turpia, quia a moribus nostris sunt aliena. Quantum puellarum honestati, ac pudicitiae caverent veteres. Non sine certa honestatis regula munus illud puellis demandatum. In Gallia nunc etiam feminae aegrotos curant, omniaque ipsis exhibent ministeria. Ubi nudo corpore incedunt incolae, nuditas intuentium pudicitiae non officere fertur. Athenaeus ex illa lavatione magnum veterum pudicitiae ducit argumentum. Pedes plerumque abluebant ancillae vetulae. Cur id factum, ut totum corpus puellae, pedes vetulae lavarent. Plura exempla e sacra Scriptura mulierum pedes lavantium. Munus custodiendi ostia apud Hebraeos feminarum fuit. Alia exercitia mulierum ex Homero coacervantur. Sedulitas, ac labor veterum mulierum otio atque ignaviae nostrarum praeponendus.

Cum

Um multa mulierum ministeria in Homerica antiquitate plerisque nota non sint, rem gratam me facturum arbitratus sum auditoribus meis, si ea studiose colligerem, ac sub unum aspectum darem. Tantoque magis id censui necessarium, quod cum aliquod eorum videatur absurdum, atque indecorum, nobis declarandum erat, atque a turpitudinis suspicione liberandum, quemadmodum & in ceteris similibus quibuscumque singulatim fecimus ne novitius lector, atque in Homero hospes eo impingens offenderetur. Hoc autem ad hospitum lavationem pertinet, de qua proinde verba facere primum omnium instituimus.

Itaque docet Homerus non uno in loco hunc fuisse olim morem, ac veterem legem hospitii, ut inter alia officia, quibus hospites ac peregrini exciperentur, lavatio esset vel totius corporis in balneo, vel saltem pedum extra balneum. Id autem recte se habet, sed absurdum maxime videri possit, quod ad primum officium destinarentur plerumque puellae ancillae domus, & quandoque ipsaemet filiae heriles, quod pluribus apud ipsum Homerum testimoniis probatur. Cum iuvenis Telemachus de patre Ulysse sciscitaturus una cum Mentore se Pylum contulisset ad Nestorem, fuit ab illo Rege, prout par erat, omni benevolentiae, atque honoris significatione habitus, iussaeque puellae ut utrumque lavarent in balneo. Cum Ulysses a pro-

procella eiectus ad flumen Phaeaciae occurrisset filiae Regis Alcinoi Nausicaae, Nausicaa vicem eius dolens opem tulit, vestem, cibumque suppeditavit, praecepitque puellis, ut illum lavarent in flumine. Cum idem Ulysses sub figura mendici hospitis latens, oris specie sibi a Minerva tactu virgae commutata, domum suam post viginti annos reversus esset, gratiamque sibi Penelopes conciliasset ob ea, quae de Ulysse illi narrabat, quem a se cognitum, domique suae in Creta hospitio exceptum confingebat, brevique pollicebatur rediturum, iussus est lavari in balneo, munusque similiter commissum puellis, ut eum lavarent. Iam vero morem hunc ut maxime turpem vos reiicere, utque pudicitiae noxium, atque inimicum aversari mihi videmini, auditores. Equidem fateor mihi quoque aliquando visum esse foedum, atque indecorum, mecumque reputabam, ne ipsi quidem Homero arrisisse; quod ex eo coniectabam, quod Ulyssem inducit nec Nausicaae, nec Penelopae acquiescentem mandantibus ut lavaretur; aperte enim utrique testatus est, se nullatenus commissurum, ut corpus suum a puellis attrectaretur. Verum rem attentius deinde consideranti plura mihi suppetunt, quae morem hunc a turpitudinis nota probe vindicare valeant. Illud enim toties a me repetitum, atque inculcatum inprimis afferre habeo, multa nobis videri turpia, quod a moribus nostris aliena sunt, non quod revera turpia fuerint; usus enim multa complanat, quae

aspera

aſpera videantur. Praeſertim cum potuerit uſus ille ad honeſtatem facile conformari, quibuſdam cautionibus adhibitis, quae omnem turpitudinem repellerent. Aliunde enim liquet puellarum honeſtati maxima cura fuiſſe cautum illis temporibus; ſiquidem Ithacam reverſus Ulyſſes cum duodecim puellas ex earum numero, quae domi ſuae ancillabantur, clam cum procis concumbere deprehendiſſet, ſuſpendio multatas voluit, quod alia diſputatione expendimus. Neque vero putandum Neſtorem virum honeſtiſſimum, ac pudicum, ſi aliquod ſubeſſet periculum foeditatis, puellas expoſiturum, ut lavarent Telemachum; ſociumque; aut Nauſicaam, quae tam inſignia dedit verecundiae, ac pudicitiae argumenta, obiecturam fuiſſe impudicitiae periculo famulas puellas, ut lavarent Ulyſſem; quod ſimiliter dicendum de Penelope caſtiſſima Regina, quae tamquam abſolutiſſimum caſtimoniae exemplar ab Homero ubicumque deſcribitur. Quanta inſuper diligentia cuſtodirentur feminae in ſuo gynaeceo conſtat ſimiliter ex Homero, aliiſque vetuſtiſſimis ſcriptoribus, ut veriſimile neutiquam ſit lavandorum hoſpitum miniſterium ſine certa honeſtatis regula ac praeſcriptione (quod ſuperius aiebam) illis eſſe demandatum. Deinde adeſt etiam modo mulierum exemplum in Gallia in publicis valetudinariis deſervientium, omniaque miniſteria non ſolum aegrotis feminis (ut apud nos ſacrae faciunt puellae) ſed etiam

manibus ministrantium, quos lavant, & a sordibus mundant, & omnifariam curant; quod certe si apud nos fieret, utpote qui moris huiusce sumus insueti, turpe haberemus quammaxime, atque inhonestum. Neque enim, nisi iniqui iudices esse velimus, censere debemus morem huiuscemodi ita in ea regione fuisse inductum, ut ab omni turpitudinis labe non esset immunis. Nam etsi specie tenus periculosus, ac moribus noxius usus quispiam videatur, si tamen bonae leges adsint, quae illum moderentur, & intra certos fines quibusdam veluti cancellis coërceant, iam bonus per se ipsum erit, innoxius, atque inculpatus. Praeterea in torridis regionibus, ubi nudo corpore incedunt viri, feminaeque, subligaculo tantummodo verendas partes ex naturae lege velantes, nihil aiunt nuditatem corporum invicem sese intuentibus officere, vel siquibus officit, eo modo officere, quo spectaculum apud nos patentium vultuum; quod impudice intuentibus crimini potius datur, quam ipsis vultibus, qui innocenter conspiciendi exhibentur. Similis fortasse ratio est eius usus lavandorum hospitum puellarum ministerio. Siquid forte in ea lavatione intemperanter quandoque peccatum sit (nam numquam peccatum esse, qua homines sunt ad malum proclivitate, non equidem affirmarim) nolim continuo morem illum habeas maximam turpitudinis illecebram, sed humanae potius indigneris improbitati, quae nulli parcit occasioni, quin ea pessime abutatur.

Quid-

Quid quod Athenaeus gravissimus auctor tantum abest, ut pudicitiae morem hunc offendiculo fuisse concedat, ut hinc potius ducat magnum veterum temperantiae argumentum, talemque usum fuisse doceat vetustissimum; quod illustrat exemplo Cocali gnatarum, quae Minoëm in Siciliam advenientem lavarunt? Iam vero altera pars superest expendenda, videlicet pedum ablutio, quae similiter ad feminas pertinebat, hoc tamen discrimine, quod lavatio totius corporis a puellis, pedum vero ab ancillis vetulis ferme perageretur. In cuius rei testimonium praedictum affero Ulyssis exemplum, qui cum se, mandante Penelope, lavari a puellis in balneo abnuisset, petiit ut ab aliqua vetula famula ipsius pedes tantummodo lavarentur, quod Euryclea praestitit, quae ubi pedes illius abluit, detersitque, oleo etiam perunxit. Hic vero meditanti mihi quamobrem lavatio totius corporis puellis, pedum autem anibus committeretur, hoc unum succurrit, quod potius hariolando, quam affirmando vobis propono; illam scilicet maioris esse operis, plusque roboris atque agilitatis postulare, quam hanc; quocirca ad illam exequendam accommodatiores fuisse puellas, hanc vero anus etiam ministrare potuisse. Morem hunc, ut feminae passim pedes lavarent viris etiam apud Hebraeos viguisse, neminem vestrum, eruditissimi auditores, latere puto. Abigail enim, cum eam David coniugem sibi deposceret, demissius de se loquens ait, *Ecce famula tua sit in*

ancillam, ut lavet pedes servorum Domini mei. (1. *Reg.* 25. 41.) Non mirum igitur, si Maria Magdalena ad Christum Dominum in domo Simonis leprosi accumbentem accesserit, pedes eius laverit, & unguento, quod secum attulerat, unxerit. In more siquidem positum erat, ut haec officia feminae praestarent; nec Pharisaei, qui simul accumbebant, commurmurarunt, quod sineret Christus sibi pedes tangi a muliere, sed a tali muliere, quae pessime audiebat, & quam ipse, ut male secum putabant, non agnosceret. Paulus itidem inter Christianas virtutes, quas in proba vidua exigebat, quae ad ministeria in Ecclesia eligeretur, illud enumerat, *si Sanctorum pedes lavit*. Quamvis autem ita res habeat, & Sanctissimi Apostoli suffragium accedat, quo mos ille extra omnem culpam ponitur, & Christianis virtutibus annumeratur; puto tamen plerosque nostrum offensum iri, siquas modo feminas pedes hominibus lavantes audiremus, non alia de caussa, nisi, ut arbitror, quia res est moribus nostris insolens. Quod ideo animadverti, ut aliud quoque amplioris lavationis officium a puellis praestitum, quod primo loco declaravimus, pari ratione a crimine vindicem. Elegantissimi mihi succurrunt Catulli versiculi, quos recitare opportunum duco; in iis enim Ariadne Perseum alloquitur eo paene modo, quo Abigail Davidem, ut supra recensuimus.

Attamen in vestras potuistis ducere sedes,

Quae

Quae tibi iucundo famularer serva labore
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,
Purpureave tuum consternens veste cubile.

Eorum, quae proxime disputavimus, aliud Hebraearum mulierum munus quasi appendix esto; quod nosse valde proderit ad locum Evangelicum intelligendum de ancilla ostiaria. Hoc autem addere mihi placuit in gratiam maxime sacri ordinis adolescentium, quorum non paucos me audientes video. Quae ista fuerit ancilla ostiaria, cuius meminit sacer Scriptor, aut cur ita appellaretur, non plane assequemini, adolescentes, nisi teneatis munus fuisse feminarum apud Hebraeos custodiendi ostia. Sic prae foribus tabernaculi Domini feminas vigilasse, ex primo Regum libro discimus. (*c.* II. *v.* 22.) Sic legimus ibidem Rechabum & Baanam, postquam Isbosethum filium Saulis dormientem in strato suo percussum in inguine per proditionem interfecissent, transiluisse libere ostium, quia mulier ostiaria, quae ibi ante portam triticum purgabat, somno correpta erat. Ut autem extremam disputationis partem demum absolvamus, & cetera mulierum exercitia, quae Homerus habet, recenseamus, qualia illa fuerint, breviter accipite ex Feithio magis, quam ex me. Rem domesticam in primis curabant suo quaeque operi sedulo intentae. Commune omnium studium, reginis ipsis nequaquam exceptis, in versanda lana, texendaque tela impendebatur. Ita nam-

namque Hector Andromachen, quae illum avertere a pugna conabatur, domum concedere iubet, suaque opera curare, ἱστόν τ' ἠλακάτην τε, telam ac colum, quemadmodum etiam Telemachus matrem. (*Od. l.* 1.) Et quidem quod ad colum attinet, eam Helena habet auro & argento insignem, a qua violaceam lanam trahebat. (*Od. l.* 4.) Necnon Areten Phaeacum Reginam eiusdem coloris lanam trahentem, & ad focum cum ancillis sedentem facit Vates. (*Od. l.* 6.) Helenam vero texentem quoque telam, ibique res a Graecis ac Troianis gestas eleganter inserentem narrat. (*Il. l.* 3.) Andromacham pariter Hectoris uxorem & ipsam texentem telam describit, variosque flores affabre radio inspergentem (*Il. l.* 22.) quare apud Virgilium perhibetur vestes sua manu elaboratas donasse Aeneae. Idem Nymphae Circe & Calypso factitant. Nota denique tela Penelopes triennio texta, ac retexta. Sicut autem telas a mulieribus textas; sic etiam vestes consutas esse constat; qualia Hectori vestimenta iacebant in aedibus τετυγμένα χερσὶ γυναικῶν, videlicet mulierum manibus laborata. Quo Virgilius alludens ait, *Iliadumque labor vestes.* (*Aen. l.* 7.) Et alibi Didonem narrat dono dedisse Aeneae laenam sua opera factam. Praeterea solitae mulieres parare panes, atque alia, quae ad victum pertinebant, una dempta animalium mactatione; nam virorum erat, adeoque ipsorum Heroum animalia mactare, & concisas carnes coquere.

Hinc

Hinc in aula Alcinoi quinquaginta ancillae fuisse dicuntur, quarum aliae frumentum mola contundebant, aliae telam texebant. In aedibus vero Ulyssis ex totis quinquaginta famulabus duodecim destinatae erant, quae noctu molerent. Eo pertinet, quod habet Matthaeus in Evangelio, *Duae molentes in mola, una assumetur & una relinquetur.* (*c.* 24. *v.* 41.) Mulieri quoque data penus cura, ut in aedibus Ulyssis Eurycleae. (*Od. l.* 1.) Aquam etiam e fonte mulieres consueverant afferre. Id agere ancillas praedicta Euryclea iubet Odysseae libro vicesimo. Hector vero metuit uxori Andromachae, ne se mortuo captiva Argis aquam ferre cogatur, ac telam alienam texere. (*Il. l.* 6.) Accedit Herodoti auctoritas, qui in libro, cui nomen Erato, hunc morem fuisse dicit ingenuis puellis apud Athenienses antiquissimum. Et apud Homerum Odysseae libro decimo Regis Laestrigonum filia aquam haustura ad fontem pergit. Ex quo lucem accipit quod in libro Geneseos (*c.* 24. *v.* 25.) narratur de Rebecca nobilissima puella Bathuelis filia; hydriam namque habens in scapula, fontemque petens describitur, ut aquam hauriret, domumque deferret. Similiter & alius locus illustratur in Exodo, ubi septem filiae Sacerdotis Madian venisse ad hauriendam aquam leguntur, cumque a pastoribus per iniuriam prohiberentur, strenue a Moyse fuisse defensae. (*c.* 2. *v.* 16.) Videtisne, adolescentes (quod saepius docui) quam bene pervetusti mores ab Home-

ro

ro narrati cum ſacro Codice conveniant ? A veſtibus itidem lavandis nobiles mulieres, ac puellae non abhorrebant ; quod exemplo Nauſicaae comprobatur, (*Od. l. 6.*) Phoeniſſaeque illius, qua cum raptus Eumaeus. (*Od. l.* 15.) Itaque ibant vel ad labra in hanc rem prope urbem conſtructa, ut de Troia teſtatur Vates ; (*Il. l.* 22.) vel ad flumen, ut de praedicta Alcinoi regis filia perhibet ; id autem praecipue fiebat, cum aliqua laetitiae adeſſet occaſio. Neque vero ex eo, quod mulieres ingenuae opera huiuſmodi, atque exercitia nunc reſpuant, inferendum, veteres feminas abiectius vitae genus eſſe amplexatas, minuſque decenter, quam pro ſtatus dignitate ſe geſſiſſe ; quinimmo verius colligite earum ſedulitate, ac ſimplici, candido, naturalique vitae genere noſtrarum feminarum ignaviam, ſuperbiam, luxum, mollitiemque incredibilem maxime redargui, ac damnari. Nonne ſapientiſſimum Salomonem auditis, ubi celebrandam ſuſcepit mulierem *virilem*, quam Latinus interpres dixit *fortem*, in maximis eius laudibus recenſere, quod lanam, & linum quaeſiverit, quod digiti eius fuſum apprehenderint, quod conſilio manuum ſuarum operata ſit, quod numquam otioſa panem comederit ? Quis igitur antiqua mulierum exercitia molliſſimo iſti noſtrarum otio non praeferat ? niſi forte nullum aliud opus nobilibus feminis iam convenire dicendum ſit, quam ſe ipſas comere, & inter placentes ſibi viros otioſe aſſidendo terere ſolidos dies.

DIS-

DISSERTATIO LXI.

In qua complura ex Odyssea selectiora, & scitu iucundiora explicantur.

SYNOPSIS.

Iudicium Longini de Odyssea non rectum. Discrimen inter Iliadem, & Odysseam. Horatius Odysseam proponit tamquam absolutissimum poëseos exemplum. Tum Deos, tum homines assidentes mensis Homerus facit. Etiam antiqui Italiae incolae mensis assidebant. Item Aegyptii, & Hebraei. Persae accumbebant. Hebraei post captivitatem modo sederunt, modo accubuerunt. Christus Dominus cum discipulis in novissima coena accubuit. Alexander Magnus etiam post devictos Persas mensae assidere maluit. Persarum lectuli humiles ante humiles mensas, ut nunc Turcarum. Vetustissima pilae lusoriae primordia in Homero. Hallucinatio Isaaci Nevvtoni. Laus Ang. Card. Quirini. Nonnullae voces ad pilae ludum spectantes explicantur. Pila Paganica. Clavaria. Trigonalis. Follis. Harpastum. Variae ex Polluce, & Eustathio pilae lusoriae descriptiones. Variae ludentium formulae. Nausicaa novum palmae germen dicta. Menelaus sine morte ad Elysios mittendus. Enochus translatus in Paradisum. In Protei transformationibus magicae Aegyptiorum artes indicatae. Bona Odysseae pars ad magiam pertinere

tinere videtur. Incantatio in cantu Sirenum expressa. Hortus Alcinoi in Phaeacia. Fertilitas regionis Hebraeis promissae. Arbores semper pomiferae. Planta caffei. Nuces myristicae, & caryophilla. Sternutamentum nihil mali portendebat Homeri aetate. An tempore D. Gregorii M. sternuentes morerentur. Unde originem habuerit fausta apprecatio sternuentibus facta. Risus Sardonius. Herbam quampiam in insula Sardon siquis ederit, ridens moritur. In Sardinia senes Saturno mactandi cogebantur ridere. Malis, sive maxillis ridere alienis quid significet.

N utroque poëmate Iliade, atque Odyssea adeo plene, cumulateque omne tulit punctum Homerus, ut aegre statuere valeamus, utrum utri praecellat. Profecto Aristoteles aeque ex utroque artem poëticam efformavit. Longini iudicio de Odyssea plerique non subscribunt. Existimat enim fuisse ab Homero compositam in senectute; quare hoc poëma scribentem comparat Soli in occasum vergenti, & vehementiam ardoris remittenti; contra putat Iliadem in ipso flore, ac vigore ingenii ab eo esse scriptam. Pace vero tanti viri non poëtae languescenti aetati, sed ipsi Odyssae argumento imputandum videtur dicendi genus remissius, ac sedatius. Ilias enim poëma est activum, & pugnax δραματικὸν, καὶ ἐναγώνιον, ut ipse ait Longinus; Odysseae vero pleraque pars in narrationibus occupatur, τὸ πλέον διηγηματικόν.

Ce-

Ceterum ubi pugnarum, fortiumque rerum in Odyssea occurrit descriptio, Homerus idem prorsus est atque in Iliade. Praeterea ex hoc Longini iudicio statuendum esset, Virgilium priorem Aeneidos partem, quae Odysseam exprimit, composuisse senem, alteram, quae exprimit Iliadem, scripsisse iuvenem. Adeo autem verum est Odysseam in genere suo poëma esse vividum, boni succi plenum, omnibusque numeris absolutum, ut Horatius (*in Arte*) illud proposuerit, tamquam perfectissimum poëseos exemplum. Quocirca cum Odysseam vobis multis disputationibus planam fecerimus, quae habet obscuriora illustraverimus, specie tenus absurda, & incredibilia fide digna reddiderimus; libet iam ex ea complura alia una eademque disputatione vobis indicare; quod idem in Iliade nos olim facere meminimus. Dum vero & voluptati vestrae, & commodis consulo, par est, ornatissimi iuvenes, ut dicenti attentas, benignasque aures praebeatis.

Primum omnium observandum vobis seligo ex primo Odys. lib. illud *κατὰ κλισμούς τε, θρόνους τε*, quod deinde Vates passim repetit; ubique enim tum Deos, tum homines mensis assidentes facit, nullibi accumbentes. Ex quo colligitur morem illum fuisse longe vetustissimum. Quod animadvertit etiam Maro (*Aen. lib.* 7.) de priscis Italiae incolis

Perpetuis soliti patres considere mensis;

etsi iuxta aetatis suae consuetudinem, qua re-

ceptus erat accubitus, induxerit Aeolum (*Aen. l.* 1.) Iunoni dicentem :

——— *tu das epulis accumbere Divum.*

Etiam divinae Literae de Aegyptiis, & Iosepho testantur, quod mensae assiderent. (*Gen.* 43.) Salomon item (*Prov. c.* 33.) innuit Hebraeos mensis suo tempore assedisse. Quod si in Cantico Canticorum ait *Dum esset Rex in accubitu suo*, non putamus ibi loqui de Rege mensae accumbente, sed in lectulo requiem captante; nisi malumus dicere, ut bene animadvertit Calmetius, vocem Hebraeam aptissime etiam significare sellam, aut solium. Cum vero Persae convivantes in lectis accumberent, hinc auctor Ecclesiastici post captivitatem scribens, modo sessionem (*c.* 9. *v.* 12.), modo accubationem (*c.* 31. *v.* 12.) indicat. Et Christus Dominus in novissima coena mensae cum Apostolis accubuit. Alexander M. etiam post devictos Persas, a quibus ad Graecos accumbendi mos pertransiit, mensae assidere maluit. Hinc Athenaeus de eo refert. (*l.* 1. *c.* 4.) Καθέζονται δ' ἐν τοῖς συνδείπνοις οἱ ἥρωες, οὐ κατακέκλινται. τοῦτο δὲ καὶ παρ' ἀλεξάνδρῳ τῷ Βασιλεῖ ἐνίοτε ἦν, ὥς φησι Δούρις. Persarum lectulos humiles fuisse ante humiles mensas, ut nunc Turcarum, suspicatur laudatus Calmetius. Turcis enim in usu est mensa rotunda basi imposita unius palmi, cui assident in tapetibus humi stratis. Hisce de more assidendi, & accumbendi mensis bre-

breviter explicatis, libet iam de ſphaerae, ſeu pilae ludo, quem σφαίρησιν Graeci dicunt, nonnihil delibare. Huius ſiquidem ludi vetuſtiſſima primordia leguntur in Homero, qui ſexto Odyſ. lib. Nauſicaam inducit cum ancillis in maris litore colludentem, & octavo Phaeacas in aula Alcinoi. Sed antequam id facio, adnotare libet cum Angelo Card. Quirino doctrina, & virtutibus vere *Eminentiſſimo*, quam foede hallucinatus ſit Iſaacus Nevvtonus Mathematicorum huius aetatis facile princeps. Ille enim tribuit Nauſicaae non ſphaerae luſoriae, ſed technicae motus coeleſtes repraeſentantis primordia, putatque huiuſmodi ſphaeram traditam fuiſſe regiae puellae ab Argonautis, dum in Corcyra morarentur, quibus nimirum antea ad longae navigationis uſum Chiron, & Orpheus eam conſtruxerint. Quam vero acute, ſapienter, vere in eo Volumine, cui titulus eſt *Primordia Corcyrae*, doctiſſimus Quirinus, & (quod maximopere me delectat) ὁμηρικώτατος, omnia expendit, quae de Phaeacibus ſuis, quorum praeclariſſimus fuit Antiſtes, Homerus habet! Euſtathius quidem mollioris vitae luxum conſectatos eſſe Phaeacas docuit; ſed quomodo haec conveniant (inquit Quirinus) cum iis, quae de Phaeacum certaminibus, eximiaque navigandi peritia dicuntur, Euſtathius ipſe viderit. Quod ad Phaeacum humanitatem erga hoſpites, fatetur eam laudem ad univerſam gentem, cui hoſpites erant accepti, non ſpectaſſe; contendit tamen eius non fuiſſe expertes viros

in-

insulae principes. Sed & suspicionem ruditatis, nimiaeque credulitatis a Phaeacibus repellit; nam etsi ex Homero appareat, magnam illos ex Ulyssis narrationibus voluptatem cepisse; non tamen videntur eas reputasse quasi ad historiae normam omnino expressas, sed in iis partes modo historici, modo poëtae sensisse; quod coniicit ex verbis Alcinoi, quae ad Ulyssem dixit

Μῦθον δ' ὡς ὅ, τ' ἀοιδὸς ἐπισταμένως κατέλεξας.

Cantor ut egregius sermonem sic habuisti.

Has sane animadversiones ex laudato Cl. Viri libro (ubi etiam temere aliquos affirmasse ostendit κερκύρας Corcyrae nomen apud Homerum reperiri, quam vocavit Scheriam) vobis proponere optimum duxi, adolescentes φιλίμμοι, ut eas cum adversis opinionibus componentes, quibus ipsimet aliquando haesisse videamur, clare cognoscatis, quam solerter sint excogitatae, quantamque laudem promereantur. Verum ad ea, quae sphaerae ludum exponunt, iam revertimur. Σφαιριστήριον locus erat ad exercitium pilae inprimis deputatus. Ἀποδυτήριον, quasi dicas *exutorium*, locus subiectus, in quo vestes σφαιρισταὶ, hoc est *lusores* deponebant. Σφαιρίζειν vero, sive σφαιρομαχεῖν ipsum erat *pila ludere*. Pilam, quae per vices manu repercutitur, *manuariam* dixerunt, Aurelianus vero *repercussabilem*, & *Italicam*. Haec Polluci dicta σφαῖρα μαλακὴ, & Suidae

dae πῖλοι. Eius generis fuit pila *paganica*, hoc eſt pagorum incolis uſitata, quamquam & Romae in uſu fuerit. Laxior erat, & vel lanea, vel pluma, mollive pilo farcta. Pila vero *clavaria* praedura, firmoque ſtipata pilo clava plumbata expellebatur, ut apud nos ligno, quod tereti manubrio in latitudinem exporrigitur. Huiuſmodi fuit *trigonalis*, ſive *trigon*, qua ludebatur in thermis, ſeu balneis ad corpus exercendum. Quae vox non a figura pilae ducta eſt, ut falſo putarunt nonnulli, ſed a tribus ludentibus ita diſpoſitis, ut trianguli figuram efficerent. Follis pila ventoſa, coriacea, ſyphonibus vento completa, nomen traxit a tumore, quo follem imitatur. Quod autem pugno verberetur, non palma, *pugillatorius* eſt dictus. Sunt qui ab Hippocrate dictum cenſeant κώρυκον, eiuſque ludum κωρυκομαχίην, ſed contra ſentit doctiſſimus Burretus Gallus. (*T. 1. Mon. Inſcript.*) Contendit enim κώρυκον fuiſſe peram, ſeu ſacculum ſabulo plenum e celſo lacunari fune aptatum, qui ſublatus ab alterutra parte, mox dimiſſus a ludente, dorſo, aut pectore excipiebatur. Quod ſi ictu minime concuſſus, loco ſtaret immotus, victor abibat. Follem igitur ſi habuerunt Graeci non κώρυκον dixerunt, ſed σφαῖραν κενήν. Harpaſtum denique ἅρπαστον pila eſt vel ſcortea, vel lanea, vel tomento, flocciſve farcta, a ſtudio rapiendi nominata, quo quiſque eam rapere ſatagit. Quatuor occurrunt voces in Polluce, & Euſtathio ad pilae ludum

per-

pertinentes, non ita faciles intellectu, quas operae pretium duxi vobis recitare, & explanare, studiosissimi adolescentes. Οὐρανία, pila *coelestis*, quando in coelum excepta manu everberatur. Απόῤῥαξις, ubi solo alliditur identidem resultans. Επίκοινος, *communis*, quando partes hinc, atque illinc expulsam scite excipiunt, ac expedite ultra metam reiiciunt. Εφετίνδα, *impostoria*, quando pila uni ostensa ad alterum mittitur. *Datatim* ludere est, quando in tectum, pergulamve a datore adigitur; *expulsim*, quando vel de tecto excepta, vel solo illisa in longum expellitur; *raptim*, quando ultro, citroque volans repercutitur vel palma, vel reticulo, vel alio instrumento. Quandoquidem autem hanc de sphaerae ludo enarrationem a Nausicaa auspicatus sum, multa voluptate perfundor animadvertens regiam illam puellam novum palmae germen apud Homerum nuncupari.

Φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα.

Huius enim similitudinis indoles cum alia mire congruit, quam regius adhibet Psaltes (*Ps.* 127. 4.) ubi filios viri iusti nova oleae germina vocat. *Filii tui sicut novellae olivarum, in circuitu mensae tuae*. Sed progrediamur ad alia. Ubi Proteus Odys. l. 4. tetram, ac luctuosam necem exposuit Menelao, quam Aegisthus adulter conscia, atque annuente perfida Clytemnestra Agamemnoni eius fratri Argis intulerat, eum solaturus

im-

immunem a letho fore praedicit, Deosque illum sine interitu ad Elysios missuros. Meridiana luce clarius est, hanc fabulam ab Homero confictam ex vera Henochi historia, quae Geneseos libro legitur. Enochus sine letho in Paradisum translatus est, quod placuit Deo. Menelaus in laeta Elysiorum arva transfertur ab Iove, quod valde ab eo diligitur, utpote Helenae vir, adeoque Iovis gener. Quid similius, quid conformius, ut putemus hoc ex illo derivatum? Neque dicendum secum pugnare Homerum, quod eiusdem Odyss. lib. 3. Minervam induxerit Telemacho dicentem, mortem esse cunctis hominibus communem, neque licere Diis quemquam ab interitu eximere, cum Parca ad exitum vitae detruserit. Ibi enim Vates Parcam sumit pro decreto Dei, quod fixum est, atque immutabile, non autem denegat fas esse Iovi lato privilegio immunem a morte facere, siquem velit. Quantum ad Protei de una in aliam formam versiones tam multas ac mirificas, quot, qualesque ab Homero describuntur, antequam illum Menelaus comprehenderet, stringeretque, omissa Diodori Siculi interpretatione, quae Daceriae visa est frigere, verisimilius est allusisse Poëtam ad magicas Aegyptiorum artes, quarum execrando usu admirandos effectus edidisse perhibentur non in homines solum, ac bestias, sed & in ipsa mundi elementa. In Aegypto enim detentus Menelaus ab Idothea Protei filia monetur, ut patrem de suo reditu consulat. Profecto

Magi Pharaonis (ut ipsae sacrae Literae testantur) nonnulla Mosaicorum prodigiorum aemulari valuerunt, virgam in colubrum, aquam in sanguinem vertendo, ranisque Aegyptum complendo. Quae vero extra se patrabant μεταμορφώσεων portenta, etiam in seipsis patrare potuisse, cum vellent, nemo dubitaverit. Namque e Graecis, qui artem magicam ab Aegyptiis acceperunt, aliqui extitisse dicuntur, qui in seipsis mirabiles saepe exhibuerunt formae mutationes, ut de Callisthene, de quodam Xenophonte, de Scymno Tarentino, de Philippide Syracusano, de Heraclito Mitylenaeo memoriae proditum est. Dicere non omittam, antiquos Scholiastas docuisse phocis, idest marinis Protei monstris, designari ab Homero animalia, quibus Magi ad artis suae edenda prodigia utebantur. Cuius sane artis creberrimus usus in Odyssea occurrit, adeo ut bona eius pars ex ea constare videatur: *Siquidem*, ut inquit Plinius (*l.* 30. *c.* 1.) *Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt; Circe utique & inferorum evocatione hoc solum agi*. Quae omnia nos superioribus disputationibus affatim exposuimus. Hic solummodo observare libet ἐπῳδὴν *incantationem*, quae artis magicae pars est, pellaci Sirenum cantu ab Homero expressam fuisse, alias item incantationes in salutem adhibitas esse, hoc est depellendis morbis, ut factum ab Autolyci filiis in Ulyssis vulnere, ut in Dissertatione 25. fuse narravimus, cum quaereremus, *Utrum Musica curentur morbi*. Miraculis

artis

artis magicae laetius aliud & iucundius subiiciam, mirabilem Alcinoi hortum a Poëta (*Od. l.* 7.) depictum, postquam ad insulam Scheriam, sive Phaeaciam, quae postea dicta est Corcyra, Ulysses delatus est. *In eo sunt* (sic Homericum textum utcumque interpretor) *procerae arbores floribus ornatae, piri, mali punicae, aliaeque pulcros ferentes fructus, ficus dulces, & virescentes oleae, quarum fructus non hyeme, non aestate desinit, sed totum annum perdurat. Nam perpetuo spirans Zephyrus alia nascentia excitat, alia digerit ad maturitatem. Pirum super pirum senescit, malum super malum, uva super uvam, & super ficum ficus. Hic & fecunda fructu vinea radices egit; cuius alias uvas lato in loco, & aprico exsiccant in Sole, alias vindemiant, alias calcant; longe autem uvae etiam acerbae sunt, & aliae maturescunt.* Equidem scio a plerisque hanc Homericam descriptionem ad fabulas aniles reiici. Quid autem, si contenderim a veri similitudine illam non abhorrere? Nam praeterquamquod in divinis Literis de fertilitate beatae illius regionis Hebraeis promissae, lacte & melle fluentis testatum legitur, *Pomis arbores replebuntur; apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem.* Theophrastus & Plinius arbores describunt semper pomiferas, *aliis pomis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis vero subnascentibus;* quod idem prorsus de caffei planta in Arabia, & Perside, deque nucibus myristicis, & caryophillis in Moluccis narratur. Non ergo a natu-

ra alienum, quod de horto illo Vates refert. Fateor hyperbolicum esse figmentum, quod illud miraculum in omnibus spectaretur arboribus; sed danda poëtae venia, cui quidlibet audendi potestas est, dummodo

Ficta voluptatis causa sint proxima veris.

Iam vero antequam finem dicendi faciam, duo alia breviter extricabo, sternutationem Telemachi, risumque Sardonium Ulyssis, in quibus nonnihil peregrinae, vulgoque minus notae eruditionis latitat. Dum Penelopae polliceretur Eumaeus fore ut propediem rediret Ulysses, Telemachus in procorum convivio ingenti strepuit sternutamento, μέγ' ἔπταρεν, quo bono omine vehementer laetata est mater; quae similiter eodem Telemacho alias sternuente, veluti accepto prosperiore, augurio votum suum de caede procorum confirmabat. (*Od. l.* 8.) Quid clarius ad probandum Homeri aetate nihil mali portendisse sternutamentum? Cur igitur ominosum habitum est subsecutis temporibus? Equidem varia apud varios scriptores legi, quae ferme fabulosa putanda sunt, quale illud maxime quod D. Gregorii Magni aetate sternuentes repente morerentur, atque inde morem enatum salutem sternuentibus apprecandi. In more positum erat longe antea tum Graecis, tum Romanis iis, qui sternuerent, bene precari. Ζῆθι, ζεῦ σῶσον formula erat Graecis familiaris; *Salve*, vel quid simile Latinis. Suspicor cum

eru-

eruditiſſimo Morino Gallo (*Tom.* 5. *Mon. Inſcript.*) putaſſe homines, neſcio quo caſu, ſternutamentum morbum eſſe, quaſi brevem epilepſiam, atque hinc originem habuiſſe morem, ut ſternuentibus fauſta fieret precatio; qui deinde mos longe lateque ad omnes paene nationes pervagatus eſt; Hiſpani ſiquidem vel apud Americanos invectum repererunt. Falſum tamen hoc eſſe iudicium tum phyſicae rationes oſtendunt, tum celeberrimorum Medicorum auctoritas, tum experientia, qua ſalubre, & iucundum ſternutamentum ſentimus. Quare maluerunt alii ſternuentibus dicere *proſit*, quam *ſalve*. De riſu Sardonio modo dicturus, ex immenſa, ac plerumque ſupervacanea diverſarum interpretationum copia, nonnullas, quae videntur probabiliores, afferam. Itaque narrat Homerus riſum Sardonium riſiſſe Ulyſſem in mendici ſpeciem a Minerva tactu virgae transformatum, poſtquam Cteſippus, petulantia inter procos inſignis, pedem bovis e caniſtro ſumptum in eum eſt eiaculatus; ipſe vero capite commodum deflexo ictum declinavit,

———————— μείδησε δὲ θυμῷ
Σαρδάνιον μάλα τοῖον. ————————

Euſtathius putat dictum παρὰ τὸ σεσηρέναι τὰ χείλη *a diducendo labia*, qui enim ſic ridet, intus aut ira, aut moleſtia diſcruciatur, adeo ut riſus *Sardonius*, ſive *Sardanius* idem ſit, ac ſubamarulentus. Pauſanias in Phocaicis tradit in-

insulam Sardoam serpentes gignere innoxios, ac praeterea a venenis herbarum prorsus esse immunem, nisi quod unam alit exitialem apii specie, quae iuxta fontes quidem proveniat, non inficiat tamen fontium aquas, sed siquis eam ederit, ridentem emori. At, Zenodoto teste, gens fuit in Sardinia, quae immanitate barbara senes septuagesimum annum praetergressos Saturno sacrificaret, cogeretque ridere. Quae sane interpretatio, & Daceriae, & mihi ceteris omnibus videtur praeferenda. Eodem libro paulo inferius proci mox perituri effuse riserunt, quem risum tamquam fatalem, & Sardonio similem Minerva ipsis immisit, quod pernicies a fatis destinata nihil tale opinantibus iam immineret.

——— μνηστῆρσι δὲ πάλλας ἀθήνη
Ἄσβεστον γέλον ὦρσε, παρέπλαγξεν δὲ νόημα
Οἵ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισιν.

Diva procis movit validum Tritonia risum
Haud compescendum, ac animum stupefecit, at illi
Iam malis mente amoti risere alienis.

Qui non ex animo rident eleganter dicuntur a Poëta malis, sive maxillis ridere non suis, sed alienis. Quem Homericum locum expressit Horatius (*l.* 2. *Sat.* 3.)

Cum rapiet in ius malis ridentem alienis.

Ni

Ni fallor, optimi iuvenes, hodierna disputatio quasi mensa vobis fuit opipare varietate epularum instructa. Accepta rerum capita, quasi cibos stomacho immissos, ut bono succo vos alant, vobiscum memoria recolite, & quasi concoquite recogitando, dum bene pastos vos dimitto.

HOMERICARUM DISSERTATIONUM FINIS.

Pro coronide Homericarum Dissertationum libet adiicere duo Epigrammata in laudem tanti Vatis omni laude longe maioris.

Αντιπάτρου

Τίς ποθ' ὁμηρείης μεγάλης ὁπός ἐστιν ἀπευθής;
Τίς χθὼν, τίς δὲ θάλαττα μάχην οὐκ οἶδεν ἀχαιῶν;
Δῆμος ὁ κιμμερίων πανδερκέος ἄμμορος αἴγλης
Ηελίου, τροίης ὄνομ' ἔκλυεν, ἔκλυεν ἄτλας
Οὐρανὸν εὐρύστερνον ἔχων ἐπικείμενον ὤμοις.

Antipatri

Quo non pervasit, quo magni cantus Homeri?
Quae plaga, qui pontus bellum non novit Achivum?
Cimmerius populus, qui late Sole vidente
Non fruitur, nomen Troiae audiit, audiit Atlas
Vasta humeris Coeli sustentans pondera curvis.

Λεωνίδου

Αστρα μὲν ἠμαύρωσε κὴ ἱερὰ κύκλα σελήνης
Αξονα δινήσας ἔμπυρος ἠέλιος.
Υμνοπόλους δ' ἀγεληδὸν ἀπημάλδυνεν ὅμηρος
Λαμπρότατον μουσῶν φέγγος ἀνασχόμενος.

Leonidae

Axem circumagens astra occulit, atque Dianae
Igneus immenso lumine Apollo iubar.
Ingentem Vatum turbam sic vincit Homerus,
Dum sacro nitidum fundit ab ore sonum.

ORA-

ORATIO VII.

HABITA FLORENTIAE ANNO MDCCXXXX. PRO SOLENNI STUDIORUM INSTAURATIONE.

IOSEPHUS AVERANIUS
Doctrinae, Probitatis, atque Humanitatis absolutissimum exemplum fuit.

Iremini fortasse, ornatissimi Auditores, me hominem, qui modico utor ingenio, ac parum valeo facundia, argumentum hodie pertractandum suscipere, quod magnitudine sua oratores vel maximos facile deterreat. Si enim Isocrates tantus orator in ea elaboranda oratione, quae panegyrica inscribitur, atque Atheniensium laudes persequitur, decem totos annos insumpsisse fertur, non minori sane temporis spatio, nec minus egregio oratore opus esse videatur ad summi ac praestantissimi Viri laudes, de quo sum vobis

verba facturus, digne concelebrandas. Iosephum siquidem Averanium (quo nomine virtutem ipsam, & consummatissimam quamdam sapientiam designari sentio) laudaturus in hunc locum ascendi. Nihilominus, auditores, ut verum candide fatear, id quod alios fortasse frangeret, & a dicendo absterreret, me recreat potius & confirmat, facitque ad dicendum alacriorem. Nam quod tam eximius, magnusque est Vir ille, quod adeo supra alios virtutibus eminet, quod tam celsum gloriae tenet fastigium, exquisitioris eloquentiae arte, qua exornetur, non videtur indigere. Instar enim Solis ipsemet suo se splendore ornat, & collustrat, sibique ascita laudatoris luce nihil est opus. Quamobrem si tam praeclaro Viro parem orationem exiguitas ingenii mei afferre non poterit, paratum habeo bonum veluti clypeum, quo me tegam, elegantem Manilii versiculum

Ornari res ipsa negat, contenta referri.

Satis quippe erit ea, quae illum condecorant, ornamenta animi singularia quasi digito vobis commonstrare, optimi iuvenes, ut in iis oculorum aciem defigentes ex ea contemplatione bonum aemulationis fructum colligatis. Huc enim consilium meum collimat, quo argumentum hoc ad dicendum delegi. Cum enim iniunctum mihi munus a me exigat, ut literariis recurrentis anni studiis solenni hortatione praeludam, exi-

stimavi

ſtimavi me acriores ſtimulos vobis admovere non poſſe, quam ſi nobiliſſimum hoc exemplum non quidem extraneum, ſed patrium, non antiquum, ſed recens vobis ad imitandum proponerem. Itaque Averanii encomio & ſtudioſos iuvenes utiliter commonebo, voſque quotquot adeſtis, auditores inclyti, magnifice delectabo; & patriae huic debitum iampridem officium perſolvam, ut tantus eius Civis publica laudatione celebretur, qua admirationem apud poſteros promereatur. Sed quoniam ingens tam vaſti argumenti moles me videtur obruere, partes aliquas mihi ſumendas eſſe cenſui Homeri inſtar, qui ex partibus Heroës laudare conſuevit. Ex eorum igitur paene immenſa copia, quae laude digna admirandus plane Vir omnigenis doctrinis eruditus, vere probus, & in omnes humaniſſimus in ſe collegit, quaedam ſolummodo compellor attingere. In ſumma eo contraham orationem meam, ut Doctrinae, Probitatis, atque Humanitatis abſolutiſſimum exemplum Averanium vobis proponam. Dum ergo talem fuiſſe breviter, ac veriſſime doceo, perpurgatis auribus dicenti mihi operam date, ſtudioſiſſimi iuvenes. Si enim quae de illo ſum vobis praedicaturus, attento docilique animo excipietis, & ad hanc praeclaram normam, regulamque vos ipſos conformare ſtatuetis, me nihil melius, atque utilius ad vos cohortandos hodierno ſermone afferre potuiſſe plane liquebit.

Cum igitur a doctrina, in qua celſiſſimum

gradum Averanius tenuit, ordiendum mihi fit, legum fcientia, quarum confultiffimus fuit, confeftim mihi fefe offert, iufteque petit, ut de illa primum omnium verba facere inftituam; quod eam tanta cum dignitate quinquaginta circiter annos in celeberrimo Pifarum Lyceo profeffus fit. Huius profecto facultatis praeclariffimae, quae moderatrix ac regina rerumpubl. iure optimo appelletur, non extima quadam cognitione, ut plerique faciunt, contentus fuit, fed intima ac magis recondita pervafit penetralia, neque ieiunam, inopem, fterilemque ftudiofis adolefcentibus tradidit, fed felectiffimae cuiufdam eruditionis divitiis uberrimis locupletatam. Quidquid in ea latitat ab ultima antiquitate fcitu dignum, folertiffime eruit; quidquid ad eius fpeculationem, ufumque attinet, cumulate novit; quodque maxime commendandum eft, fuperfluos, atque inutiles ftolones, ac deflexus, tamquam communem quemdam morbum, dum in eius tractationem incubuit, femper excidit. Iure igitur ut iurifprudentiae oraculum paffim confulebatur, eiufque refponfa veluti ex ipfo iuftitiae tripode reddita fumma cum veneratione fuerunt femper excepta. Sed quid tamdiu verfor in hac enarranda laude, quam in legum cumulatiffima cognitione promeritus eft longe maximam? Equidem ad cognofcendum qualis, quantufque in ea extiterit, fatis effe puto, fiquis Magni illius Benedicti non minus eloquentia, pleniffimaque eruditione, quam

co-

colendae veritatis ſtudio, ingenuoque animi candore ſpectatiſſimi (ut pote qui omnem prorſus adulationem averſaretur) graviſſimum animo recolat teſtimonium. Is cum fratres ſuos Ioſephum & Nicolaum Iuriſconſultorum ornamentis ac laureolis inſigniret, & modeſtiae legibus ne liberius germanos ſuos collaudaret, impediretur, tamen ſibi temperare non potuit, quin de utroque quod erat veriſſimum diceret, videlicet tum in reliqua doctrina, tum maxime in legum intelligentia mirificas feciſſe, cum adhuc eſſent adoleſcentes, progreſſiones. Quid igitur de Ioſephi praeſtantia in hac facultate putandum qui nulla temporis interruptione ad extremam uſque ſenectutem impenſiſſime iuris ſtudia excoluerat, ac diligentiſſime pertractaverat, in quibus vix primos pubertatis annos egreſſus adeo excellebat? Quamquam vero eius doctrina hac in parte fuerit longe maxima, ne credite tamen, auditores, in ea tantummodo ornanda orationem verſari meam. Cum Averanii doctrinam dico, omnigenam doctrinam dico, illam videlicet doctrinam, quam Graeci aptiſſimo verbo dixerunt ἐγκυκλοπαιδείαν. Philoſophus ergo quidquid in tam multiplici variaque natura rerum a ſupremo Opifice effectarum abditum eſt perveſtigare, atque omnes philoſophorum tum veterum, tum recentium ſententias ſapienter expendere valuit. Maxime vero eam philoſophiae partem, quae mores format, adamavit, & apprime ſcivit, ſibique turpe duxit cogni-

gnitione hauſtam non etiam vita ſtudioſiſſime exprimere. Hiſtoriarum omnium catenatam ſeriem tenuit. Nihil in Geographia, cuius vaſtitas universa terrarum facie definitur, illum latuit; nihil in Mathematicis diſciplinis aſtruſioribus; nihil in Apollonii doctrina, nihil in Archimedis, aliorumque Auctorum quorumcumque praeclariſſimis inventis. Norunt omnes, quibus difficultatibus ſalebriſque caeli, ſiderumque ſcientia obſepta ſit. Etiam ad eam comparandam Ioſephi animus caeleſtium capax accurationem adhibuit; reſque illi tam feliciter ceſſit, ut Ptolemaeum clariſſimum caeli interpretem, cuius libri in magna rerum & verborum obſcuritate verſantur (libet dicere ipſis verbis veriſſimi teſtis Benedicti ſupra ante memorati) inter ſidera ſpatiantem, & abditiſſima naturae arcana rimantem & permeantem per ſe nullo duce ſit aſſecutus. Quid de ſacra doctrina? Dixiſſes uni Theologiae aſſiduam impendiſſe operam; adeo profunde, ſubtiliter, vere de omnibus, quae ad illam attinent, diſſerebat. Neque id mirum, auditores, divinas ſiquidem Literas, ſacros Eccleſiae Canones, Conciliorum decreta, Sanctorum Patrum Volumina inceſſanter verſabat, alteque animo retinebat. Iam vero ad ſe pertrahunt orationem meam humaniores Literae; atque ut doceam, quantum in eis eminuerit literatiſſimus Ioſephus, poſtulant. Quam longe lateque earum pateat ditio probe noſtis, eruditiſſimi auditores; adeo ut in his literis permagnus, maximeque ingeniosus

niosus iudicetur, siquis bonam aliquam earum partem sibi asciscere valuerit. At de Iosepho non ita est iudicandum. Totam humanioris, variaeque eruditionis amplitudinem, quantamlibet esse censuerimus, excurrere visus est, suoque pectore comprehendere; suo scilicet ipsius testimonio latius protendi humani ingenii fines demonstravit, quam vulgo creditur. Hinc factum, ut eius doctrina tot, tantisqe cognitionibus cumulata nequaquam levis fuerit aut ventosa, sed gravis, solida; plena; quam proinde auro bene comparare videar, quod humanam aestimationem, non solius coloris pulcritudine, sed densitatis, ac gravitatis pretio sibi conciliavit. Ceterum cum literae politiores poëticae, atque oratoriae nobilissimarum facultatum laudem praecipue persequantur, utrumque valuit stadium strenuissime decurrere Averanius noster, Poëta, & Orator insignissimus. Quamquam enim non adeo frequenter carmen condiderit, licuit tamen, si ei collibuisset. Cum enim mentem sibi diviniorem, osque magna sonaturum contigisse ex iis, quae interdem scripsit, carminibus liqueat, quis dubitet illum non potuisse longe plura, atque uberiora scribere, in iisque gloriam poëtae ubique optimi promereri? Sed quia publicae, quam gerebat, iurisprudentiam interpretandi provinciae studium poëticae scriptionis non multum congruere arbitratus est, ab ea prudentissime sibi abstinendum statuit, gravioremque eloquentiam gravitati muneris sibi demandati accommodatio-

datiorem ac decentiorem per campos Oratorum incedens maluit consectari. Non ego hic praedicem, auditores, quot, & quanta, omniaque utilissima, ac plane admiranda Vir hic eloquentissimus Latina praesertim oratione scripserit; quae cum essent dignissima, ut in vulgus emitterentur, dolendum maxime eorum vix unum, aut alterum publicam lucem vidisse. Id tantum dicam tam nitidum, atque elegantem in scribendo fuisse, simulque tam solidum, severum, gravem, ut talis eius oratio fuisse videatur (quod de L. Crasso dixit Tullius) qualis in bono aedificio firmus paries, ac satis splendens; nam in eo erat Latine loquendi accurata, & sine molestia diligens elegantia, in disserendo lucida explicatio, nativusque quidam ubique lepor, non ascitus. Fuit, qui unum Demosthenem putaret habuisse orationem vivam, ceteros omnes elaboratam malleo. Nimis id praefidenter, atque invidiose dictum non temere suspicabimini, auditores, cum aliis nonnullis tum Graece, tum Latine dicendi gloria inclytis laus haec tribuenda esse videatur. Iosephum certe Averanium Latina eloquentia praestantissimum, & mira in dicendo gravitate, iucunditate, brevitate, proprietate, facilitate cum paucissimis conferendum ea laude dignum sine ulla controversia iudico. Quam felix autem, exprompta, ac paene sponte sua exundans in eo esset Latine scribendi facultas argumento satis esse puto doctam illam dissertationem, quam de Pignorationibus

nibus olim nulla meditatione ſcripſit ; ſcripſit ? imo extemplo fudit , dixitque coram Regio Saxoniae Principe Friderico , qui Sarmatiae hodie regnum obtinet , Piſis tunc agente . Hanc plane ab erudito amico ante aliquos hos menſes mihi oſtenſam non ſine intimo voluptatis ſenſu ſemel , iterumque legi . Neque vero putate , auditores , dum tanta excelluit in Latine ſcribendo praeſtantia , non item in Etruſca ſcriptione excelluiſſe . Utrobique admirandum ſe praeſtitit , utrobique maximum ; ut enim Latini , ſic patrii ſermonis longe optimum , puriſſimumque combiberat guſtum . Conſulite quaeſo caſtigatiſſimas , quas de acerbiſſimis Servatoris noſtri cruciatibus in nobiliſſima patriae linguae Academia dixit , catenatas diſputationes . Ex eis quanto nitore , ac robore Etruſcam orationem inſtrueret facile pernoſcetis . Nihil de Graecis literis dico , in quarum cognitione tam longe proceſſerat , ut nemini ſecundus eas laudatiſſime profiteri poſſet . Ceterum cum uſque a puero doctrinae ſtudiis mirum in modum teneretur , tantumque in literis adoleſcens profectum faceret , ut eum evolare , non excurrere praeceptores dicere ſolerent , aetate deinde provectior ingentem , ac fere immenſum doctrinae collegit theſaurum , qui in partes diviſus locupletandis bene multis affatim ſuppetere potuiſſet . Numquam enim diverſarum nobiliſſimarum facultatum ſtudia intermiſit , quarum unamquamque ſagaci temporis diſpenſatione tam probe excoluit , ut illi

uni navare operam videretur ; quare factum , ut omnes pariter excolens , in omnibus pariter excelluerit . Cum vero infirma plerumque uteretur valetudine , viresque corporis iamdudum in eo essent affectae , debilitatae , fractae , numquam tamen vigor animi obtusus . Suberat virium imbecillitati mentis robur invictum . Ferreus , atque adamantius in ipsis diuturnis morbis quo lentioribus , eo molestioribus ad studia literarum videbatur a natura factus ; libris siquidem impallescere , immori magno sibi lucro deputabat . Siquis autem a studio illum avocare vellet , rogaretque ut nonnihil laxamenti ac veniae sibi permitteret , lapides illi loquebatur . Nam sine literarum studio vitam sibi insuavem ; cessationemque a doctrinae exercitamentis mortis quoddam genus ipsa morte tetrius , acerbiusque esse ducebat . Ita sane natura comparatum est , auditores , ut qui doctrinam degustaverit , eiusque intimo sensu affectus fuerit , quo magis in illa creverit , eo flagrantius illam appetat inexpleta quidem , sed honestissima cupiditate . Atque hinc factum , ut Averanius uberrima , egregiaque doctrina , quam sibi studiosissime ascivit , se patriamque suam tam ingenti gloriae splendore condecoraverit . De Epaminonda scriptum me legere memini , quod ipse unus pluris , quam civitas fuit . Dicam audacter , quod res est , nec verebor , ut aegre feratis , optimi auditores , siquid a me liberius expromitur ; novi enim vestrum veritatis studium . Io-

se-

sephus Averanius singulare fuit urbis nostrae decus, atque ornamentum, adeo ut si tot alii deessent praeclarissimi in doctrina cives, qui singulis aetatibus eam mirifice illustrarint, celeberrimamque inter ceteras Europae urbes effecerint, ipse unus ad eam satis superque illustrandam suffecisset. Summa igitur erat in Iosepho doctrina, plurimaeque literae, nec eae vulgares, sed interiores quaedam & reconditae, summa etiam orationis gravitas, & elegantia, ob quam cum priscis aureae illius Latini sermonis aetatis conferri mereretur, atque haec omnia vitae decorabat dignitas, & integritas. Iam ad eum locum orationem meam devenisse sentio, ut postquam praeclarissimum doctrinae exemplum Averanium fuisse docui, doceam modo fuisse pariter probitatis. Qui animo vitiorum labe, maculisque inquinato honestissimas disciplinarum speculationes, doctrinaeque castissima studia immiscet, idem plane agere videtur, ac si coenoso puteo liquidissimam infundat aquam, quae & coenum conturbet, & suam ipsius contaminet puritatem; quod olim Pythagoricus Lysis in epistola ad Hipparchum verissime scripsit. Quo facile referri posse puto sapientissimum Horatii monitum.

Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.

Sed (quod maxime dolendum est) non ita multi aut animum purgatum vitiis afferunt do-

ctrinae ſtudiis, aut vitiis inquinatum doctrinae ſtudiis perpurgant. Quo malo accidit, ut literae foedo veluti vaſculo acceptae & ipſae foedari, miſereque corrumpi videantur. Atque hinc conſpicimus, experientia teſte, doctrinae conſociatione improbitatem non raro fieri procaciorem. Pendet igitur doctrinae bonitas, pretium, integritas, commendatio a probitate morum, vitaeque integerrimis inſtitutis.

———————— Alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amice.

Iam vero videndum, auditores, qualem, quantamque vitae probitatem eximiae doctrinae, quam priore orationis parte explicavimus, Averanius noſter adiunxerit. Virtutis colendae propoſitum certum, firmum, fixum illi fuit, de quo nulla ratione pelli, neque moveri umquam potuit. In optimo ſiquidem vitae inſtituto, quod ab ineunte aetate coepit, in eo perſtitit, & longius progreſſus eſt, numquam in virtutis curſu defatigatus. Neque enim philoſophiae ſtudium ſumpſit ad meram animi delectationem, ſed ad vitae conſtantiam. Itaque omnis in eo aetas tenebricoſa vitiorum inquinamenta averſata, pulcherrimo virtutum ſplendore mirifice enituit. Cumque in multis a foeda iuventute morum turpitudo in ſuccedentes aetates traducatur, interdum etiam improbitate auctior tranſmittatur: contra in Ioſepho factum

eſt,

est, ut castam iuventutem castior exceperit virilitas, hanc vero castissima senectus subsecuta sit. Aeque enim aetate qualibet turpe duxit pravam voluptatem in virtutum concilium adducere, studuitque voluptatem maximam adipisci reiecta voluptate. Cum igitur hac vitae fuerit integritate, summaque castimonia, non mentiar, si illum dixerim iuvenem senibus, tironem veteranis, novitium exercitatis ut virtutis exemplum proponi consuevisse. Quis illo prudentior? quis temperantior? quis iustitiae amantior? quis pudore, modestiaque ornatior? quis sanctissimae Religionis studiosior? Quis ab obtrectatione, invidiaque, quae solet lacerare plerosque, alienior? Neque ob eam caussam honestum amavit, quia laudetur a multis, sed quia (etiamsi omnes obmutuerint) sua pulcritudine est, specieque laudabile. Cum autem probus esse vellet, non videri, sapientesque mores magis factis monstrare, quam dictis, aversabatur quammaxime superciliosum genus illud hominum, qui minus probitatis habentes intus, speciem foris affectant cuiusdam consummatioris virtutis, tristesque vultu venditant sanctimonias. Sed longum esset, ac prolixum singulas eius virtutes, quibus cumulatissime eius probitas constitit, dicendo persequi, auditores. Sinite ergo, ut ceteris praetermissis ad eam unam oratio mea se vertat expendendam, quae in eo maxime ceterarum omnium paene ad miraculum eluxit. Quam virtutem intelligam, videmini mihi non pau-

pauci, qui hominem noſtis, continuo perſentiſcere. Inſigniſſimae ſcilicet patientiae illius facienda eſt mentio, qua tam longi temporis morbum, acerbiſſimamque moleſtiam erecto, excelſoque animo ſemper tulit. Multa de antiquis philoſophis, qui malorum vim, graveſque cruciatus patientiſſime toleraſſe dicunrur ad oſtentationem ſcenae gaudentis miraculis aptiora, quam ad fidem ſcripta plerique cenſuerunt. Quod plane iudicium nec probare, nec refellere ſtatui. Dicam ſolummodo hanc in Ioſepho virtutem fuiſſe tam praeclaram, tam firmam, tam diuturnam, ut niſi noſtris oculis vidiſſemus, illam ab aliis narratam non facile admitteremus, ſed narratione artificioſe ad miraculum aucta fucum nobis fieri ſuſpicaremur. Etenim date mihi hominem, qui literarum ſtudia impenſiſſime amet, iiſque inhaerere unicam experiatur vitae iucunditatem, qui nihil aliud magis, quam commiſſo ſibi munere perfungi, ſapientiamque ſtudioſis adoleſcentibus tradere exoptet, morbo tamen impediatur, ne quod flagrantiſſime cupit, exequi valeat, non unum, alterumve menſem, ſed complures ſolidos annos, ſpe recipiendi vires paene abſciſſa, & ad ſolum dolorem relicta vita, putamuſne hunc hominem, quamquam philoſophiae clypeo adverſus dolores, perturbationeſque paratum, quamquam *merato ſapientiae tinctum* (ut ait Arnobius) *& ſaturum potu* non aliqua identidem affectum iri aegrimonia, non aliquem queſtum ad allevandam

quam

quam sustinet, calamitatem emissurum? Profecto ita res habet, auditores, aliquid naturae dandum, aliquid dolori permittendum; cumque philosophus quilibet vel spectatissimae virtutis, homo sit, nequaquam putabimus humana omnia ab eo aliena esse oportere. Quamquam autem haec vera de aliis sint, non ita tamen de Averanio opinandum; qui quatuordecim annorum spatio assiduo dolore divexatus, ac lectulo affixus, humoribus, qui corpus interfluunt, acore corruptis, gracilesque artus veneno pertinacis febriculae depascente, & ad miseram macritudinem redigente, nullam umquam edidit vocem parum se dignam, nullo umquam questu cubiculum illud, in quo tamdiu iacuit inclusus, morbique veluti compede ligatus, personavit; numquam calamitatis vi fractus, superatus, aut de gradu deiectus est; etsi ea calamitate nihil sibi gravius, importunius, acerbius posset accidere; etsi nil vehementius cuperet, ac studiosius curaret, quam revalescere, ut ad Pisanum Athenaeum suum regredi, & sapientiae studia avidius repetere sibi liceret. Dixisses scopulum, quem virtus in procelloso humanae vitae freto adversus malorum ingruentes fluctus immotum faceret; dixisses Olympi vertice sereniorem semper, & tranquilliorem, omnes prorsus angoris nubes, animique perturbationes subter se habentem. Multa tum de hac singulari Iosephi virtute, tum de aliis dicenda de industria reseco, auditores, ne prolixiori, quam par est, oratione vos

obrue-

obruere videar, adeoque indicabo potius, quam narrabo non solum adversus doloris diuturnitatem incredibili quadam fortitudine armatum ac munitum valuisse, sed coram mortis imagine diu sibi ante oculos obversante, numquam expalluisse, eiusque gladio ultro iugulum attemperasse. Eos omnes, qui non tam hominis amicitia, quam consuetudine ducti (quorum unum me fuisse confiteor) ad eius lectulum tamquam ad pulcherrimum Christianae fortitudinis spectaculum confluebant, lethique horam opperientem non sine erumpentibus lacrymis demirabantur, eos inquam omnes testes appello, quam alacriter collecto pallio plenus bonae spei, quam sua sibi probitas afferebat, ad capessendum aeternitatis iter contolleret gradum, quam viriliter, placideque expectaret, dum e tenebris, ac vinculis corporeis ad lucem libertatemque transferretur. Oh invictum animum! oh generosum, & beatum virum! oh inter summos, consummataeque virtutis Heroas recensendum! qui ut doctrinae, ita probitatis immortale omnibus exemplum statuisti. Fruere ad piorum sedes translatus, ut non temere arbitramur, fruere sempiterno probitatis tuae exoptatissimo praemio. Exple in ipso beatissimo, atque inexhausto aeternae sapientiae fonte illam tuam omnigenae sapientiae avidissimam sitim, qua mortalem in hisce terris vitam agens usque a puero indesinenter flagrasti. Vereor, iuvenes, ut cum hominem vobis descripserim tanta doctrina ac probitate instructum,

tetri-

tetricum fuisse existimetis, quales complures esse videmus, qui severam, ac tristem affectant disciplinam, non utili sane, nec laudabili consilio; nam per eos ipsa virtus aut odiosa redditur, aut certe parum amabilis. Verum nil tale in Iosepho Averanio suspicari licet, auditores. Nemo illo extitit umquam comitate, lepore, omnique humanitate perpolitior. Nam quod maior esset invidia; quod nullius obtrectationibus obnoxius; quod dictaturam una paene consensione omnium sibi delatam in Pisano Lyceo gerere videretur; quod ut nullam rationem afferret, ipsa auctoritate (quod Cicero de Platone dixit) audientes frangeret; quod nemo unus fuit vir, quo magis innixa res literaria Pisis steterit; quod a nemine umquam iuvenum studiosorum, ne ipsis quidem voluptariis, ignavisque demptis, ei non fuerit assurrectum; quod omnes illum non venerarentur solum, sed plane in oculis ferrent; non tam eius doctrinae, ac probitati, quam singulari cuidam, quae in eo residebat, humanitati tribuendum. Cum autem eius domus, tamquam sapientiae templum, omnibus perbenigne pateret, ad eum frequentissimi ventitabant non solum discendi avidi adolescentes, sed doctissimi ac nobilissimi homines tum eius sapientia, tum comitate illecti, ac pertracti. Non enim solummodo plenum honoris, & gloriae putabant in tam praeclari viri consuetudinem recipi, sed suavissimo eius colloquio frui ipsis erat multo iucundissimum. Gravis si-

vel tum, insueto exemplo ac perraro, adolescentibus probaretur; cumque iuvenes natura ita affecti sint, ut arguentem oderint, castigatique remordeant: ii contra, illum arguentem seipsos aequanimiter ferrent, castigantemque diligerent. Adeo in comperto est laetam severitatem, & sine odio institutionem egregia indole adolescentibus adhibitam duro ac tristi regimine multo esse conducibiliorem. Multa alia profecto mihi suppetunt dicenda commoda, quae ex tanta humanitate ad aliorum utilitatem profluxerunt. Sed immensum est explicare omnia. Itaque parcite, auditores, si ad exitum properans, eorum aliqua cursim attingo, non immorando explico. Puto igitur humanissimae eius indolis, & ad alios iuvandos propensissimae fuisse non solum summa diligentia atque assiduitate tradere iuvenibus eam doctrinam, ad quam profitendam fuerat autoratus, sed reliquam eruditionem, quam sibi uberrime comparaverat, nemini invidere, atque ipsa Graecae linguae rudimenta (quod certe multarum literarum viro, atque occupatissimo grave sit, ac permolestum) non raro explanare. Sed & amicis mutuum dare aurum nullo foenore solenne habuit, nec umquam facti poenituit, quamvis commodatae aliquando pecuniae iacturam fecerit, fidem eo; qui acceperat, non servante. Quod si fuit, qui doceret ad Deos prope accedendi rationem in eo sitam esse homini, ut quam paucissimis indigeat, & quam plurimis benefaciat, neminem arbitror ad illos

factum esse Iosepho propiorem. Tam paucis siquidem, quae ipse ad vitae usum adhiberet, contentus erat, ut vocem illam Socratis ad nundinas Athenis celebrari solitas egressi usurpare posset, *Heu quot non egeo!* Tam vero multa impertiri aliis beneficia consuevit, tam largis frequentibusque subsidiis pauperum inopiam ex Evangelii praecepto clanculum erigere, ut pro suo genere, & conditione nemini liberalissimorum secundus habendus sit. Nonne illis, quos praeclaris laboribus desudantes videret, & rem literariam insignium Operum evulgatione amplificantes, opportunam opem magnificus tulit, bonam pecuniae summam, qua grandes typorum impensas ferre possent, non mutuam, sed dono datam impertiendo? Nonne libros, quos paraverat, tum domi suae legendos quibuslibet accedentibus libentissimo animo exhibebat, tum etiam alio asportandos, ut studiosorum commoditati deserviret, sine tristitia permittebat? Nonne quomodo haec benignitas ad studiosos adolescentes post obitum etiam suum protraheretur cogitavit, suamque bibliothecam ad publicam utilitatem Pisis prostare supremis tabulis voluit? Nonne aegrotos Valetudinarii Fratrum, quos vocant, Hospitalitatis heredes scripsit, quod pium illud miserorum perfugium tenui censu sustentari nosset? Haec vero ideo recensui multis aliis praetermissis, auditores, ut qualis fuerit eius humanitas, pernoscatis, nimirum non solo constans officioso verborum genere, sed factis praecla-

clarissimis abundans. Existimo autem sapientissimum Philonem, ubi virtutum reginam humanitatem praedicare non dubitavit, talem quidem animo reputasse humanitatem, qualem in Iosepho Averanio sumus demirati. Verborum siquidem humanitas, quae factis careat, vacua est, atque infrugifera; quae vero factis prodest, sed verborum gratiam non habet adiunctam, utilis illa quidem, sed non omnes implet numeros. Cum igitur incredibilem simul nullo artis fuco verborum comitatem quamdam, simulque beneficentiam factis insignem Averanius exhibuerit; nonne iure optimo quemadmodum vobis antea mirificum exemplum doctrinae, & probitatis iam praedicavi, ita modo humanitatis etiam fuisse contendam?

Iam vero vos mea compellat oratio, ornatissimi adolescentes; ad vos siquidem cohortandos magis, quam ad Averanium laudandum, cui gloriae satis est, illam me esse elucubratum ipso dicendi initio testatus sum. Auferte bonam huius auscultationis mercedem, studiosam tanti viri laudum aemulationem. Ad eius normam vos ipsos similiter fingite doctos, probos, humanos. Antipater Rex Macedoniae mandaverat Archiae, ut Demosthenem ad se adduceret, qui cum non potuisset vivum afferre, urnam attulit, in qua eius erant exuviae. Equidem simili ratione vobiscum egi, optimi iuvenes. Cum Averanium, quem tribus ab hinc annis caelum terris invidere visum est, viventem iam nequiverim vobis com-

commonſtrare, ut ad illum tamquam vivum gurgitem ſapientiam hauſturi accederetis (quae felicitatis pars aliis ante vos iuvenibus contigit) exuvias ſaltem afferre volui, ut eas venerantes, atque exoſculantes ad ſapientiam non minus inflammemini, quam ſi coram vivum videre, & audire liceret. Sic & Miltiadis trophaea generoſum iuvenem Themiſtoclem e ſomno ſaepe excitaſſe dicuntur, & Achillis ſepulcrum in Sigaeo Magno illi Alexandro praeclarae aemulationis lacrymas excivisſe. Averanii igitur exuviis, hoc eſt praeclariſſimis ab eo relictis exemplis vos pariter ſtudio aemulationis incendi aequum eſt. Macti virtute, Florentini iuvenes, eſte. Hac quaſi cote ferrum virtutis veſtrae acuite. Non me fugit longe eminentiora, & acriora ingenia, quam aliis, caeli huius beneficio vobis obtigiſſe ad doctrinarum vel abſtruſiſſimarum ſtudia feliciter capeſſenda. Nihilominus diligentia, labore, aſſiduitate, vigiliis opus eſt, ſi celſum aliquem in doctrina gradum tenere vultis. Quis Averanio ingenioſior, perſpicacior, ſolertior? quis tamen illo literario labori addictior? quis ignaviae, otii, & eorum omnium, quae a ſtudio avocant, hoſtis infenſior? Non licet vobis fingere, adoleſcentes, aut ſperare Heſiodi laurum, quae vel ocioſis paſtoribus poëticen inſpirabat, aut nihil agentibus in ſinum literas devolaturas. Quod ſi vobis ſolicitudinem, curamque in doctrinae conſectatione praecipio, multo etiam ſolicitiores volo in conſectanda

pro-

probitate. Ne finite doctrinae pulcritudinem vitiorum coeno commaculari. Quam pulcrior, quam laetior, quam decentior erit vobis doctrina, si sociam illi probitatem asciveritis! Quod si geminis illis veluti deabus tertia accesserit humanitas, iam vestrum fiet pectus trium harum quasi Gratiarum sacerrimum templum. Credite, iuvenes, mire decet doctum, ac probum virum affabilitas, comitas, beneficentia. Mores hispidos, agrestes, rudes vera doctrina, ac probitas non patiuntur, quae magis natae sunt ad animum omni humanitate expoliendum.

BENIGNO LECTORI.

Probe novi & candide fateor testimonium perfectae laudis oratione mea Iosepho Averanio me reddere non valuisse, amice Lector. Faciam igitur, quod olim Aesculapii sacerdotes in more habuisse dicuntur. Si enim bonum deesset sacrificantibus poëma novum, decantabant ei Alisodemi, & Sophoclis versus, quibus maiorem putabant Deo haberi honorem. Ego similiter, ut digne apud te Averanius laudetur, nitidissimam potius Inscriptionem proponam, quam ab hinc biennio elucubravit, & marmoreo monumento in sacro D. Marci peristylio insculpi curavit nobilissimus, atque eruditissimus Vir Antonius Nicolinius ex Marchionibus Pontis Sacci, & Castri Camuliani. Tam siquidem vera est, tam succo plena, tam bono antiquitatis sapore imbuta, tam ele-

elegans , tam Latina , ut recte senseris , si hac mea nupera inornata , minusque nervosa laudatione postbabita , veterem illam decentiorem , ac praestantiorem iudicaveris ad singularia tanti Viri merita concelebranda .

IOSEPHO AVERANIO
CIVI FLORENTINO BENEDICTI ET NICOLAI FRATRI
IN PISANA ACADEMIA LIII ANNOS LEGVM INTERPRETI
IURIS CONSULTORVM SUI TEMPORIS MAXIMO
PHILOSOPHIA GEOMETRIA ASTRONOMIA
GRAECIS LATINIS LITTERIS POESI ELOQUENTIA
ROMANAE HISTORIAE COGNITIONE CLARISSIMO
RELIGIONE MORIBUS SPECTATISSIMO
PRAECEPTORI OPTIMO
QUI VIXIT ANN. LXXV MENS. V. D. IV
OBIIT IX KAL. SEPT. ANNO A CHRISTO NATO
MDCCXXXVIII
ANTONIUS NICOLINIUS
EX MARCHIONIBUS PONTIS SACCI
ET CASTRI CAMULIANI
H. M. D. S. P. F. C.

ORA-

ORationes quidem ternae pro solenni instauratione studiorum in aliis duobus Voluminibus, quae hoc antecedunt, a me editae sunt. Huic vero sola superest habita anno proxime elapso. Quare ut defectum aliarum duarum suppleam, aliquas loco earum tibi obtuli, benigne lector, laudationes, quas laureas dicunt. Iis siquidem sacros iuvenes ornavi, cum Theologiae insignia acciperent, & in sacrum Florentinorum Theologorum Coetum cooptarentur. Gaudeo vero maximopere hanc mihi patere viam, qua illas in lucem emittam, ut praeclara laudatorum merita literariae Reipublicae nota fiant; praesertim cum duo ex illis inter Graecanicos discipulos meos recenseantur, & Homeri sint studiosissimi.

LAUDATIO
ANT. GASPARIS FRANCHII

HABITA FLORENTIAE IN AEDIBUS S. SERVATORIS POSTRIDIE ID. NOV. AN. MDCCXXVI.

Ui aliquem laudandum ſuſcepit, Patres ampliſſimi, laborat non raro, & orationis anguſtiis premitur, quod laudationis materies, quamquam callide dicendo diſſimulet, ſibi deficiat. At vero mihi ornatiſſimum Candidatum hunc, Antonium Gaſparem Franchium laudaturo contra accidiſſe, & ego planiſſime ſentio, & vos paene omnes, qui eum probe noſtis, fateri debetis, auditores. Inopem ſiquidem me facit earum rerum copia, quae omnes pulcherrimae, omnes ſumma laudatione digniſſimae mihi occurrunt, laudemque peculiarem ſingulae expoſcunt. Quod dum brevis temporis particula, quae mihi ad dicendum relinquitur, praeſtare nequaquam permittit, quid agam, prorſus ignoro, & quae potius eligam, quae praetermittam, cum omnia in illo excellant, non facile poſſum diiudicare. Quapropter ſolum nonnulla, quae non praecellens eorum dignitas, ſed caſus ipſe forte offerat, ut laudatoris partes aliqua ratione exequar, compellor attingere, auditores. Attingere, inquam, nam etſi velim, etſi tempus concedat, pro merito celebrare minime

nime possim. Quis enim modestiam illius singularem, veramque probitatem nullo simulationis illitam fuco, non torvam, sed hilarem, non inflatam, sed demissam, quam a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis semper excoluit, oratione assequatur? Pueritiam siquidem, & valde periculosam adolescentiam ad hanc usque, quam videtis, aetatem cum eiusmodi verecundia transegit, ut in eum ne suspicio quidem umquam ullius labis ceciderit. Equidem fateor, naturam illi optimam indolem esse elargitam. Quid autem? & aliis quamplurimis natura utpote parens benignissima indolem optimam, optimum ingenium elargitur. Verum quae natura dedit, eo suapte natura provexit (quod faciunt valde pauci) ut admirationi omnibus esse debeat. Non modo nihil deliquisse, sed sapientius etiam, quam pro flore aetatis, vitam instituisse, & me, qui tot annos (in quo beatum me praedico) discipulum habuit, testem habetis, ceterosque eius condiscipulos, qui omnes & morum candorem, & doctrinam supra aetatem in eo sunt demirati. Non enim solum in Latinis literis magnos progressus fecit, sed & Graecarum, sine quibus Latine claudicant, & Etruscarum, quarum ignoratio iis, qui Florentiae ortum habuerunt, turpis est, cognitionem pari industria, diligentia, labore sibi comparavit. Et quamvis solutam orationem copiose, eleganter, nitide conscribere didicerit, nihilominus numeris adstrictam magis adamavit, in eaque mirifice excelluit, &

in ea praesertim Poëtices parte, quam Lyricam appellant, cuius tractatio adeo difficilis est, tantamque ingenii praestantiam requirit, ut periculosae plenum opus aleae iure optimo nuncupari posse videatur. Iam in superioribus disciplinis, Philosophia scilicet, & Theologia, quantum profecerit, si dicere instituam, vereor, ne nimis in longum orationem protraham. Verum quid opus est dicere? vos enim & in hodierna concertatione, in qua tam laudabiliter se gessit, quantum in hisce disciplinis valeat, partim ipsimet pervidistis, partim vero e doctissimis eius praeceptoribus, qui sibi eas tradiderunt, potestis cognoscere. Id unum de eius doctrinae studio generatim, atque universe dixerim, auditores. Ad summam bonarum artium gloriam, quantum in ipso fuit, semper contendisse, in maxima studiosorum frequentia, quos socios habuit, omnium semper longe studiosissimum sese protulisse, omnesque aequales, quemadmodum ingenio, ita & diligentia superasse. Quid mirum igitur, si illum tantis ingenii, eloquentiae, doctrinae ornamentis illustratum, tantaque vitae integritate, morum suavitate, gravitate, prudentia, ceterisque virtutibus commendatum Collensis Civitas humaniorum literarum praeceptorem sibi depoposcerit, licet adhuc adolescenti aetate, licet adhuc sacerdotio nequaquam initiatum? Discipuli Athenarum, utpote quae bonarum artium inventrices, & altrices essent, aliarum civitatum magistri habebantur. Quas igitur tibi gratias

agam,

agam, optime Candidate, qui dum adhuc inter gymnasii mei discipulos recenseretis, tua doctrina, tuisque praeclaris virtutibus nobilissimo illi totius Graeciae lyceo gymnasium meum, simile quodammodo effecisti? Tibi certe me vinculis omnibus benevolentiae, & amoris adstrictum profiteor, qui operam meam in te docendo tanta honoris mercede compensasti. In eo vero publico bonas literas docendi munere, dum diligentissimum, & prudentissimum te magnifice praedicant Collenses cives, & tam bonum se conduxisse Rhetorem gloriantur, qui eorum adolescentes filios literarum, morumque disciplina informare, & in officio continere, non frequenti saevitia, sed excellenti sapientia valet, Patria tua, nobilissima haec Civitas eorum praedicatione de tua virtute magis, magisque edocta, sibi ereptum dolens, sibique non vulgari decori, atque usui futurum cognoscens, honestiori alio docendi munere proposito, ad se revocavit, sibi restitui voluit, sacrosque adolescentes, qui Deo in Templo Divi Petri Maioris deserviunt, erudiendos tradidit (1). Tantam scilicet benevolentiam, tantumque studium in Patriae animo Virtus tua, cuius tam praeclara argumenta dedisti, excitavit. Patriae igitur amori, votisque respondeas necesse est. Quod sane praestiteris, si in sapientiae studio, quod certe scio te facturum, perseveraris, tantosque progressus feceris, quan-

(1) *Docuit deinde humaniores literas in Florentino Seminario, mox in Gymnasio Cleric. S. Laur.*

quantos hactenus; ita enim talem procul dubio te habebimus virum, qualem profecto decet fieri, qui tantam adolescens sui expectationem fecerit. Interea vero accipe Theologiae ornamenta, quae sapientiae tuae amplissimus hic Theologorum Patrum Coetus decrevit, ut magis eluceat, maiorique in pretio habeatur, & gloriae inaestimabile praemium consequatur; Paludamentum, Coronam, Anulum, Librum modo clausum, modo apertum, ut scias, te in posterum non solum literarum humaniorum esse doctorem, sed sanctissimae etiam facultatis, quae de Deo, Divinisque rebus disserit, quamque iccirco facultatum omnium Reginam fatentur omnes, & venerantur. Sede tandem in Divinitate Magister & me, quem diu in Eugeniano Collegio Praeceptorem observasti, & fortasse etiam extimuisti, nunc vide in hac Theologorum luce, in hac alma Florentina Universitate socium tibi comparem factum esse, qui non amplius monitis virtutem tuam extimulem, & inflammem, sed eius potius magnitudinem & splendorem suspiciam, & admirer.

LAU-

LAUDATIO

NOBILIS VIRI

ALBERTI UGHETTI

CANONICI COLLENSIS

HABITA IN AEDIBUS S. SERVATORIS
DECIMO SEXTO CAL. NOV. AN. MDCCXXXI.

PRaeclarum Virum Albertum Ughettum laudaturus, modestiam ipsam laudare mihi videor, PP. amplissimi, ornatissimi Auditores. Quis enim eo modestior, atque a suarum laudum cupiditate temperantior umquam fuit? Quum enim huiuscemodi cupiditas altius in omnium animis insideat, & laudatio suae virtutis unicuique exoptatissima sit, ac iucundissima, ut aiebat Themistocles, tamen ipse non certe ob mentis stuporem, & socordiam, sed ob insignem modestiam, animique demissionem a suarum laudum appetitione longe abesse, & magnopere abhorrere videtur. Laudandi quidem, & digni admiratione sunt etiam homines natura modesti, sed multo magis ii, qui ratione sunt tales. Nam qui modestiam fortuito, non consulto colunt, ii fieri potest, ut aliquando a sententia deducantur; qui vero persuasum habent summum bonum esse in virtute positum, ii haud dubie per omnem aeta-

aetatem in hac ſtatione perſeverant. Itaque cum alii ſi qua domi avita decora, atque ornamenta ſibi adſunt, ea proferant ambitioſius, multitudini oſtentent & obtrudant, nullumque non lapidem moveant, ut ampliora videantur, quam revera ſunt, & multa praeter ius & veritatem ſibi vendicent; modeſtiſſimus Vir ne eam quidem laudem ex amplitudine gentis ſuae ſibi accipere vult, quae ſibi offertur ultro, ac paene, ut accipiat, rogat. Nam quum praeclara eius domus Pauſani oppidi olim domina inter antiquiores, ac nobiliores Patriae ſuae, Urbiſque Collenſis recenſeatur, primoſque dignitatis gradus obtinuerit, eiuſque Maiores magno in honore habiti ampliſſima munia obierint, ſanctioreſque Magiſtratus adminiſtrarint, tum ex quo ea Civitas Florentinae Reipublicae, regioque Magnorum Ducum imperio parere coepit, tum per id tempus quando ſuis legibus libere utebatur, quum item viros illuſtres ediderit, qui non tantum domi, ſed etiam foris rebus bene geſtis, magna laudum praemia conſecuti ſunt, nihilominus non ſolum hanc gloriam non depraedicat, ſed de induſtria etiam ſcire cupientibus abſcondit, & ingenuo pudore ſaepit. Teſtes omnes, qui eum norunt, quam rigide, ac ſevere ſemper haec ſileat, nihilque unquam de ſe ipſo, rebuſque ſuis glorioſum loquutus. Teſtis ego, qui cum hodierno die in hac doctiſſimorum hominum corona, in hac ſapientiae luce illum de more laudibus ornare deberem, clanculum

culum familiarem eius per literas rogavi, ut tum hominis, tum familiae decora singularia mihi significaret, sed frustra feci, is enim ad me rescripsit operam se perdidisse, licet dissimulanter, ac veluti per cuniculos expiscari ex eo, quae scire cupiebam, elaboraverit. Novit scilicet Candidatus noster sapientissimus, quantum sapientiam modestia deceat, nihilque esse illa homine sapiente dignius, gloriamque maximam in gloriae ipso contemptu sitam esse. Et sane, auditores, sapientissimum quemque modestissimum fuisse reperiemus. Nonne septem illi, qui omnium mortalium consensione toto orbe terrarum appellati sunt sapientes, tanti nominis gloriam modestiae laude superarunt? Ipsi siquidem utpote vere sapientes honores ultro delatos respuebant, & Tripodem illum aureum, ex quo maxima gloriae accessio illi fieret, cui attribueretur, ad omnes velut in orbem missum, omnes similiter recusarunt, eoque Deum duntaxat totius sapientiae fontem dignum esse statuerunt. Quid de Pythagora, qui merito Romanis habitus est omnium aetatum sapientissimus? Quid de Socrate, qui oraculi voce inter omnes mortales sapientiae principatum tenuisse est iudicatus? Alter siquidem ne sapiens quidem appellari passus est, sed solummodo sapientiae amator; alter vero cum paene omnia sciret, nihil se scire libentissime affirmabat, atque ambo seipsos contemnentes, seipsos per summam modestiam abiicientes, omnem gloriam, omnium laudum prae-

conia constantissime aversabantur. Haec plane exempla imitanda sibi proposuit generis splendore, morum probitate, eximiaque doctrina inclytus, Vir hic, quem laudo. Pulcrum enim ducit gloriam mereri, non aucupari, & possidere quidem gaudet ornamenta, quibus insignitur; nequaquam tamen adduci potest, ut inani gloriae studio, quemadmodum plerique faciunt, ea stulte venditet, aut studiose non occultet. Quid vero? Quemadmodum qui splendidissimam facem velamine abscondit admoto, partem quidem lucis oculis aufert, totam vero auferre non potest, quae minime cohiberi valet, quin qua data via, undequaque seipsam prodat, ac diffundat; sic ipse dum gloriae lucem, qua non mediocriter exornatur, contegere nititur, partem quidem occulit, multa scilicet decora domus suae memoriae apud se prodita, & arcanis literis demandata, sed potiorem, atque emicantiorem partem, videlicet suas ipsius virtutes, ob quas vel cum summis aequari dignus est, nequaquam valet occulere. Apparent siquidem ultro, atque erumpunt ipsae per se. Erumpit prudentia, erumpit modestia, quam hactenus commendavi, erumpit comitas, atque affabilitas, erumpit pietas singularis, perinsignis doctrina erumpit, atque humanarum, divinarumque rerum non vulgaris scientia. Quae praesertim seipsam testatur & probat, cum in maiori Templo frequentissimis civibus sacros Codices edisserit, quandoquidem in sacro Canonicorum coetu sum-

summa cum laude divinarum Literarum Interpretis sedem obtinet, nec minus dignitatem ornat, & amplificat, quam ipsemet a dignitate decoretur. Quapropter sapienter fecit Collensis Antistes illum e multis deligendo, qui sacratiori Virorum Nobilium Sodalitio Sanctae Febroniae nuncupato, non aetate quidem, sed morum, & virtutum gravitate maturrimus praeesset; quod profecto munus sacri Ordinis Viris non aetate minus quam virtute provectioribus ad haec usque tempora semper est demandatum. Consulto enim prudentissimus Praesul talem virum praeficiendum statuit, qui eos ad virtutem excitaret, non tantum praecipiendo, sed ipsis etiam actionibus, atque integerrimae vitae institutis demonstrando, quales oporteat esse Viros nobiles, qui Christianae militiae nomen dederunt. Iniquum siquidem fuerit, eos qui aliis ad bene, sancteque vivendum auctores esse debeant, non illis esse longe meliores. Sed & sacras Virgines ipsi tradidit Sacramento poenitentiae eluendas, & ad perfectioris vitae sanctitatem provehendas. At desino, quia ne offendam modestiam tuam, Vir clarissime, non parum pertimesco. Solent enim boni, ut ait Euripides, odisse laudatores, cum laudant nimis. Sed quid tu, qui proprias omnino laudes reformidare, videris? Parce tamen, & aequi, bonique facito, si te tantisper laudavi. Non enim salvo meo munere id praeterire poteram. Equidem scio te hanc laudationis tuae audiendae necessitatem

tatem fuisse evitaturum, nisi quae tibi commissa est palam de Deo, divinisque rebus disserendi provincia ad sacri Doctoris ornamenta suscipienda te coëgisset. In eo tamen se consoletur, & recreet modestia tua, quod sicut laudari a viro summo magnum est, ita leve est, ac vix ullius gloriae ab humili, tenuique, qualis certe ego sum, laudibus exornari. Verum utcunque res habeat, tibi gratulor, praeclarissime Candidate, quod in doctrina, ac modestia, ceterisque virtutibus omnibus es probatissimus. Gratulor amplissimo Collegio huic, quod te inter suos magna cum dignitatis, & honoris accessione cooptavit. Maxime vero mihi gratulor, quod te Virum optimum, qui non tantum vulgo praestas, sed viris etiam virtutis opinione celeberrimis, his sapientiae insignibus decorandum suscepi. Tu quidem sapientiam sine dote quaesivisti: ea tamen non patitur iis gloriae muneribus, quae sectatoribus suis elargitur, te diutius viduari; videlicet Paludamento, Anulo & Corona. Iam vero Librum tuo iure aperi, ut scias ad sacram doctrinam populis cum publica facultate tradendam amplissimorum Patrum decreto esse designatum. Sede tandem Divinae Scientiae Magister, & pacis amplexu meam in te benevolentiam simul, atque observantiam testatam velis & confirmatam, dum interea divinum Numen enixe rogo, ut Patriae tuae utilitati, Christianae Reipublicae bono, Collegii huius ornamento quam diutissime te servet incolumem.

LAU-

LAUDATIO
IOSEPHI CLARII

HABITA APUD AEDEM DEIPARAE ANNUNCIATAE POSTR. NON. MAII AN. MDCCXXXIX.

Berior in adolescente doctrina ac plenior eruditio miraculo haberi solet, Patres amplissimi. Cum enim paucis, *quos aequus amavit Iupiter*, post assiduas vigilias, diuturnas curas, prolixos labores, celsum aliquem in doctrina gradum vix proverctiori aetate obtinere contingat, in admirationem sui nos adducat necesse est, siquis brevi temporis spatio longum, difficile, salebrosum literarum paene omnium, primaevo aetatis flore, curriculum feliciter exegerit. Quae cum ita se habeant, maximo certe stupore defixos mihi videor vos videre, dum doctissimum Iuvenem Iosephum Clarium, quem Collegio vestro hodie ascripsistis, intuemini. Nonne enim is est, qui mira, qua pollet, ingenii dexteritate, vehementissimoque in sapientiam studio, quo semper exarsit, nondum adolescentiam egressus non politiores modo atque elegantiores literas, sed severissimas disciplinas, Philosophiam inquam, Geometriam, Theologiam, sacram profanamque Historiam, uno verbo totam fere eruditionem, ac sa-

ſapientiam inſigniter ſibi comparavit ; adeo ut non excurrere nobile ſtadium viſus ſit , ſed ad metam incredibili alacritate praevolare ; non ſecus ac de perniciſſimo curſore equo olim cecinit Graecus poëta non ignobilis , quod nemo illum umquam conſpexit , niſi ad carceres , aut ad metam ; mira namque velocitas ſpectantium oculis in medio curſu eum abripiebat . Unae Graecae literae tam copioſae , quam Clarius collegerat , eruditioni deerant . Quid autem ? Has etiam ad abſolutam doctrinae perfectionem , cumulatamque plenitudinem ſolerti judicio praeditus Iuvenis nuper ſibi adſciſcendas putavit , earumque ſtudium me praeceptore cupidiſſime arripuit . Neque enim veritus eſt (quod ignavi ſolent , ac puſilli) ne in diverſas partes multiplici tot rerum , ac ſcientiarum ſtudio diſtractus animus , & divulſus huic etiam arduo ſane aſperoque illud inchoantibus , non ſufficeret . Generoſus Adoleſcens , ac ſublimis ad magna in literis praeſtanda natus , quo magis implexa , atque abſtruſa ſibi proponantur ſtudia , eo fortius ad ea ſuſpicienda inflammari conſuevit , rerumque addiſcendarum difficultate , quadam quaſi cote ferrum acuere virtutis ſuae ; nec diverſarum multitudine doctrinarum obrui , aut hebetari , ſed erigi ac mirum in modum recreari viſus eſt . Quibus igitur illum laudibus efferre aequum eſt ; quibus praeconiis celebrare ? Sed quorſum laudes ? quorſum praeconia ? Quemadmodum enim putidum ſit in hoc veſtro ampliſſimo Coetu , ſapien-

pientiſſimi Patres, doctrinae laudes inſtituere, perinde quaſi emicantiſſimum eius lumen ipſimet per vos ipſos non pervideatis, aut eius laudum, quibus omnia perſonant, aures veſtrae iampridem plenae non ſint; ſic ociofum ac ſupervacaneum puto Ioſephi Clarii pertractandas laudes ſuſcipere, cuius eruditio tam late patens vel ſummorum in ſapientia Virorum commendationem promeruit ſingularem, atque in ipſo Piſano Lyceo, ubi ſanctiſſimae Facultatis Magiſter univerſis ſuffragiis ſuperiore anno eſt renunciatus, maximis plauſibus, inſuetaque acclamatione excepta fuerit. Quandoquidem igitur eius laudes notas omnibus, ac vulgatas omniumque conſenſione probatas recenſere vetor, auditores, praetermiſſo huiuſmodi officio, quod aliis omnibus praeſtari ſolet, eo potius orationem meam convertam, ut huic noſtrae aetati gratuler, quod tam egregium Adoleſcentem ediderit, qui vix tres, ac viginti annos natus, eum in doctrina gradum teneat, quo plerique alii literarum amatores aegre poſſint vel ſenes pervenire. Iactent profecto, iactent anteacta ſecula ſuos Picos, Scaligeros, Canterios, Coteleríos, alioſque nonnullos perinſigniter in adoleſcentia doctos, atque eruditos; tantum decus, tanta gloria, lux tanta divino beneficio, ac coeli huius virtute noſtro etiam aevo non deſuit. Habemus ſiquidem te, optime ac praeſtantiſſime Iuvenis, cuius ingenium, virtus, ac doctrina facit, ut tam illuſtres, tamque famigeratos adoleſcentes, quos modo memoravimus, priſcis

ſcis aetatibus minime invideamus. Te illis ſive comparem, ſive fortaſſis (verbo abſit invidia) ſuperiorem digito commonſtare poſſumus gloriabundi, nobilique iactatione dicere, Hic Clarius ille eſt aetatis noſtrae ſingularis honor, ac ſtudioſorum Iuvenum grande miraculum. Iam vero etſi ſapientiae Inſignibus in Piſana Academia decoratus fueris, ornamenta etiam accipe nobiliſſima, quibus ſpectatiſſimum hoc Theologorum Collegium te ſuis accenſuiſſe maximopere gaudens, geſtienſque, doctrinam tuam magis, magiſque remunerandam decrevit. Quod poſtremum eſt, enixe a te peto, ut me gloriantem ac paene ſuperbientem de te Graecanico diſcipulo meo longe inclyto, atque eximio; benevolentia tua, qua nihil mihi acceptius, nihil iucundius, candide proſequaris; dumque tanto ardore ad ſapientiae ſupremum culmen contendis, tuae etiam valetudini conſulas, caveaſque ne nimia laboris aſſiduitas, nimiſque vehemens in literas ſtudium corpuſculi vires frangat, & magno literariae Reipublicae detrimento citius quam par eſt conterat. Sic labora, ut a labore ceſſes, laborare adhuc valens, nec ultimam expectes defatigationem, quemadmodum magnus orator Iſocrates nobilem olim iuvenem admonuit. Nec mireris, ſi nimis properantem & currentem quaſi ſufflamino, cohibeoque. Sic enim & in Theopompo Iſocrates, & in Ariſtotele Plato, & in Theophraſto Ariſtoteles freno olim uſi eſſe perhibentur. Quam vero honorificum tibi, & glorioſum

eſt

est immortalibus illis Iuvenibus inventum esse persimilem; tam mihi dulce est, & iucundum oportuisse a me impetum tuum, & generosam vim compesci potius, quam urgeri, contra quam facere consueverunt, qui sapientiam aliis iuvenibus tradunt; eos enim segniter progredientes, & a suscepto labore cessantes extimulare, & novis in dies hortamentis ad praeclara doctrinarum studia impigre prosequenda ferme adigere compelluntur, & (quod maxime dolendum est) operam saepe inferliciter ludunt.

APPENDIX
HOMERICARUM DISSERTATIONUM.

OMPLURA alia argumenta meditabar, amice lector, aliis dissertationibus pertractare; sed ne opus nimis succresceret, prudens abstinui; cum praesertim, quae erant necessaria, maiorisque momenti sive ad vindicandum, sive ad illustrandum in utroque poëmate Homerum satis excusserim. Nihilominus ea saltem tibi indicare, & aliquid ex iis, quae ad illorum explanationem faciunt, leviter attingere volui, ut cumulatam hac appendice habeas Homericarum rerum interpretationem.

I. *De Aethiopibus, & an America Homero innotuerit*. Accusant nonnulli Homerum, quod Aethiopas bifariam diviserit (*Od. l.* 1. *& Il. l.* 1.) unam siquidem aiunt esse Aethiopiam. Sed eos refellit Strabo l. 1. Tradit enim, quod sicut Aegyptum, atque Aegyptios a Delta ad Syenen usque Nilus bifariam dividit; ita Aethiopia eodem flumine secatur. Quomodo igitur non erit in duas partes dissecta, quarum una Orientem spectat, altera Occidentem? Extremos autem hominum vocat Aethiopas,

——— τοὶ διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν,

quia

quia ab ea parte, quae est versus Occidentem Aethiopia finitur Oceano, qui dicitur Aethiopicus. Hic cum mari Brasilico coniunctus est. Quamquam igitur doctissimus Erasmus Schmidius, ut notavit Cl. Fabricius (*Bibl. Gr. V.* 1. *pag.* 345.) probare conetur, Americam innotuisse Homero; tamen puto hinc contrarium evinci. Non enim dixisset Vates Aethiopas extremos hominum, si ultra mare Aethiopicum esse aliam regionem existimasset ab hominibus habitatam.

II. *De Praeconibus*. Vates (*Il. l.* 3.) vocat eos *ἀγαυοὺς*, *magnos*, *admirandos*, & sceptra in manibus gestantes describit. (*Il. l.* 18.) Horum tria fuerunt officia, quantum mihi videor ex toto Homero colligere. Primum publica edicere, ut vulgares praecones apud nos; quare λιγύφθογγοι, ἠερόφωνοι, ἀστυβοῶται passim dicti sunt. Alterum pacem, bellumque nunciare, ut Feciales Romani. Cum Agamemnon misisset praecones suos Talthybium, & Eurybatem, ut Briseidem e tentorio Achillis ad se adducerent, eos quamvis ira excandescens reveritus est Achilles, vocavitque Iovis nuncios, & hominum (*Il. l.* 1.)

Χαίρετε κήρυκες Διὸς ἄγγελοι, ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Ob utrumque officium dixit Penelope (*Od. l.* 19.) δημιοεργοὺς, *operam suam publice navantes*. Tertium denique fuit ministrare in convivio procerum, quorum quisque habebat suos. Hinc prae-

cones in domo Ulyſſis miſcent in crateribus vinum & aquam ; Medon autem , dum proci epulum celebrabant , citharam Phemio in manus tradidit . (*Od. l. 1.*)

III. *De cratere libertatis* . Hector excitans ad praelium fratrem Paridem (*Il. l. 6.*) ſperat fore ut fuſis hoſtibus craterem libertatis in aedibus ſtatuant .

Κρατῆρα σἰήσασθαι ἐλεύθερον ἐν μεγάροισι .

Hic crater libertatis , idem eſſe videtur , ac poculum ſalutis , quod cum praefatione nominis Iovis Servatoris bibebatur , ut tradit Athenaeus (*l.* 2. *c.* 2.) Si igitur Troianos ſervaret Iupiter, & in libertatem aſſereret , quam decennali obſidione eis abſtulerant Graeci , Hector cum omnibus ſuis craterem libertatis erat potaturus . Parem ritum obſervavit apud Hebraeos eruditiſſimus Calmetius expendens verba Pſ. 115. v. 4. *Calicem ſalutaris* (hoc eſt ſalutis) *accipiam* , *&* *nomen Domini invocabo* . Ποτήριον σωτηρίου . Nam pro ſalute a periculis , & calamitatibus ſacrificia , quae dicebantur *pacifica* offerebantur , vota ſolvebantur , & religioſum convivium agitabatur, convivis omnibus calicem ſalutis , & gratiarum actionis bibentibus . Hanc conſuetudinem ſecutus Chriſtus Dominus in convivio Paſchali calicem gratiarum actionis conſecravit , & diſcipulis libavit , ac deinde omnibus ebibendum circumferri iuſſit .

IV.

IV. *De Vestibus odoratis*. Veteribus fuisse in deliciis vestes odoratas, ex pluribus Homeri testimoniis liquet. Unum afferam quo narrat Homerus Hecubam descendisse in thalamum odoribus fragrantem, ubi vestes asservabantur. (*Il. l. 6.*)

Αὐτὴ δ' ες θάλαμον κατεβήσετο κηώεντα.

Hos talamos, qui sive ebore, sive cedro extruebantur, innuisse videtur regius Psaltes. (*Ps.* 44. *v.* 4.) *Myrrha, & gutta, & casia a vestimentis tuis a domibus eburneis*. Ἀπὸ βαρέων ἐλεφαντίνων, vertunt Septuaginta. Hinc vetusta Psalteria S. German. & Carnut. legunt *a gravibus eburneis*; quae plane lectio sive obscurissima est, sive nihil significat. Quare alii interpretes, ut locum emendarent, peius corruperunt, legentes *a gradibus eburneis*, ut habet Psalterium Roman. & Mediol. Haec autem ante me eruditissimus Calmetius observavit. Causam hallucinationis declaravit Hieronymus ad Principiam. *Quidam Latinorum* (ait) *ob verbi ambiguitatem* a gravibus *interpretati sunt, cum* βαρεῖς *verbum sit* ἐπιχώριον *Palaestinae, & usque bodie domus ex omni parte conclusae, & in modum aedificatae turrium* βαρεῖς *appellentur*. Fructus, & herbas grati odoris vestibus interserere solitos fuisse priscos [ut omittam Plinium, aliosque] vetustissimus scriptorum docet Moyses. Postquam enim *vestibus valde bonis, quas apud se babebat domi*, Iacobum induisset Rebecca, sentiens earum fragrantiam pater Isaa-

Isaacus, *Ecce*, ait, *odor filii mei*, *sicut odor agri pleni*. (*Gen.* 27. 27.) Cum autem tum viris, tum feminis ab ultima antiquitate gratissimus fuerit bonus in vestibus odor; nescio quare pleraeque beatiorum huius temporis, contra quam facerent superiores, quidquid bene olet fastidire coeperint, & ad omnem boni odoris halitum animo linqui, & tantum non emori videantur. Utrum ante hos non multos annos feminarum genus novo, atque insueto morbo correptum sit, an quarumdam delicatiorum, ac molliorum σύμπτωμα ceterae quoque muliebri levitate, stultitiaque ductae imitari studeant, equidem non dicam; sed aliis me doctioribus, atque acutioribus statuendum relinquam.

V. *De Achillis ad bellum proficiscentis aetate*. Cum in Sigeo ad Achillis tumulum adstitisset M. Alexander, *O fortunate* inquit, *adolescens*, *qui tuae virtutis Homerum praeconem inveneris*. (*Cic. in or. pro Arch.*) Sed quomodo dicet aliquis; tot paene incredibilia virtutis miracula in Troiano bello praestiterit adolescens? Mirum quidem, sed tamen verum. Non enim culpandus Romanae eloquentiae pater, quod minus proprie Achillem in Alexandri dicto vocaverit adolescentem. Nam cum Phaenix eius nutritius (*Il. l. 9.*) conaretur inexorabilem emollire, ac flectere, ut ad bellum reverteretur, memorat, quomodo sibi traditus esset consilio, ac sermonibus regendus a patre Peleo, quod adhuc νήπιος, idest adolescentulus mit-

mitteretur ex Phthia ad Agamemnonem adversus Troianos dimicaturus. Scilicet decimum sextum aetatis annum nondum attigerat. Et sane inter virgines filias Lycomedis Regis Scyri a matre, ne ad Troianum bellum ire cogeretur, ex quo sciebat non esse reversurum, sub habitu muliebri absonditus non ex oris specie, aut voce (utraque enim iuvenculis puellis similis erat) sed astu versutissimi Ulyssis detectus est. Carolus XII. Rex Sveciae, sive cum antiquis dicere malimus Gothiae, ad bellum ipse pariter quasi Achilles alter, admodum adolescens profectus, tam strenuum, invictum, cunctisque terribilem se praebuit, tam praeclara ac memoranda dedit fortitudinis tum animi tum corporis exempla, ut nisi sub huius seculi initium rerum ab eo gestarum testes nos ipsimet fuissemus, ac paene spectatores, vix adduci possemus, ut historiae adhiberemus fidem. Quod si Achillis sortem obiisset, hoc est si post insignes illas victorias primum relatas, ob quas totam ferme Europam timore nominis sui compleverat, morte statim esset praereptus, non Achilli, non Alexandro grandem famam invidisset. Accidit ergo aliquando, etsi rarenter, ut robur, ac strenuitas arridente fortuna annos praevertat, adeo ut aliqui ineunte iuventute talia praeliantes confecerint, qualia exercitatissimi duces ne grandiori quidem aetate conficere valuerunt.

VI. *De equis frumentum edentibus*. Quidam Homero indignabatur, quod equos fecerit frumen-

mentum edentes; *μελιηδέα πυρὸν ἔδοντες.* (*Il. l.* 10.) Sicut enim apud nos frumenti alimonia equis apta non eſt, imo etiam noxia; idipſum pariter ubique gentium rebatur contingere. Verum id non eſſe multis in locis, ac maxime in Oriente, abſurdum exemplum confirmat decem filiorum Iacobi, qui ex Aegypto redeuntes ſaccos in via aperuerunt, ut frumentum iumentis ſuis in cibum praeberent. (*Gen. c.* 42. 27.) Quare illud a me ſaepius dictum redit denuo inculcandum, multa antiqua, ac peregrina oportere noſſe illum, qui Homerum antiquiſſimum, & Graecum Scriptorem velit intelligere.

VII. *An Homerus meminerit alicuius ſcriptae epiſtolae.* Antia, ſive Sthenobea, ut alii vocant, Proeti Argivorum regis uxor hoſpitem Bellerophontem, ut ſecum concumberet, invitavit. Cum autem prudens, & caſtus vir abnuiſſet, ſcelus ſcelere cumulans impudica femina, quaſi adulterii reum ad maritum defert, non quod ſibi ſtuprum revera intuliſſet, ſed quod inferre tentaſſet. Verita enim eſt, ut Bellerophon eius criminis nomine illam prior apud Proetum inſimularet. Sic & Phaedra Theſei uxor Hippolytum privignum ſuum falſo accuſavit, & Creteis ſive Hippolyte uxor Acaſti Pelium, & uxor Putipharis Ioſephum in Aegypto. Ut enim peſſima ſunt mulierum ingenia, amorem, ſi repellantur, vertunt in rabiem, nec odia exaturant, niſi eum, qui ſe reiecit, teterrime ultae fuerint. Proetus autem uxoris dicto fidem habens,

bens, cum nollet ipſe apud ſe hoſpitem interficere, miſit ad ſocerum ſuum Iobatam regem Lyciae cum ſcripta tabula, in qua commemorato Bellerophontis ſcelere petebat, ut quo vellet modo neci traderet. Ille vero Chimaerae, Solymorum, & Amazonum periculis obiecit, ut periret, qui tamen ex omnibus victor evaſit. Ubi igitur haec Homerus narrat (*Il. l. 6.*) ait Proetum praebuiſſe triſtia ſigna Bellerophonti, & multa exitialia in tabula plicata ſcripſiſſe

——————— πόρεν δ' ὅγε σήματα λυγρὰ
Γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.

Putat Euſtathius has Proeti tabulas ſignis, quae vocant hieroglyphica, fuiſſe inſcriptas, ex quibus Iobatas diſceret & Bellerophontis ſcelus, & vindictam, qua erat puinendus. Sed huius interpretis ſententiae non ſubſcribit Daceria. Nam Bellerophontem Cadmo, qui literas in Graeciam tulit, fuiſſe poſteriorem extra controverſiam poſitum eſt. Nec obſtat, quod Homerus dixerit σήματα; literae enim ſunt notae, ac ſigna eorum, quae mens cogitat. Quod adeo verum eſt, ut literas vocaverint

——— Φοινικικὰ σήματα Κάδμου.

——— *Cadmi Phoenicia ſigna.*

Quare luculentum videtur hoc eſſe teſtimonium epiſtolae veris literis antiquiſſimo tempore ſcriptae.

VIII. *De Dote.* Locus valde implexus, at-

que obſcurus occurrit in Il. l. 11. Agamemnon placaturus Achillem promittit ſe illi traditurum pro Briſeide abrepta quamcumque mallet ex tribus venuſtiſſimis puellis Chryſothemi, Laodice, & Iphianaſſa; ſub ea inſuper conditione, ut Achillis nihil dotis penderet, dotem vero longe maximam ab Agamemnone acciperet. Hoc certe intellectu difficile eſt, niſi animadvertamus antiquis temporibus morem viguiſſe apud Graecos, ut is qui uxorem duceret, & dotem daret, & acciperet. Quam dabat dixerunt ἔδνα, quam accipiebat, μείλια. Dulce erit Graece ſtudioſis horum nominum originem noſſe. Ἑδνα, ſive ἔεδνα dicta ſunt, quaſi ἔδρανα τοῦ γάμου, *nuptiarum ſtabilimenta*; μείλια, quia ſponſus iis μαλίσσεται, *demulcetur*. Sed & Hebraei idem factitaſſe videntur. Sichem namque filius Hemor ait ad Iacob, & filios eius, quorum ſororem flagrantiſſime cupiebat ſibi in uxorem tradi, *Augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam, quod petieritis; tantum date mihi puellam hanc uxorem.* (*Gen.* 34. 12.) Ex quo liquet non mera liberalitate, ut apud nos, ſed lege pacti ſponſum tunc dona contuliſſe ſponſae. Paciſcebantur enim inter ſe & quantum dotis ſponſus daret, & quantum viciſſim acciperet. Dotem a ſponſo datam perhibent apud Graecos bifariam eſſe diviſam, unam partem ipſi ſponſae, alteram patri ſponſae. Apud Hebraeos vero fratribus etiam ſponſae ſua contigebat pars, ut videtur allatus ex Geneſi locus indicare.

IX.

IX. *De bellicis instrumentis*. Perspicue descripta leguntur apud Homerum, nec videntur multa explanatione indigere. Tamen observandum Heroicis temporibus in usu non fuisse vexilla. Signa praeliorum erant tunc aut hasta, aut telum, aut thorax, quae manibus attollebantur, ut ab omnibus conspicerentur. Horum aliquod gestabat Discordia, ubi bellum annuncians in media Graecorum classe stetit. (*Il. l.* 11.) Nullibi etiam tubae mentio, aut alicujus machinae ad diruendos muros praeter equum Troianum, de quo disput. 48. disseruimus.

X. *De ludis*. In funere Patrocli ludos celebrari iussit Achilles. Octo recensentur ab Homero; cursus equorum, sive curruum; pugilatus, sive caestus; palaestra, sive lucta; cursus pedum; singulare certamen; discus; arcus; telorum eiaculatio. Victoribus varia subinde proposita praemia, inter quae nulla umquam coronarum mentio, qualis in ludis Olympicis. Sed neque victores bellorum coronabantur. Putavit Daceria, ne in festis quidem conviviorum, aut chorearum adhibitas esse coronas. (*Il. l.* 11. *pag.* 211. *n.* 71.) Sed pace doctissimae feminae res aliter habet; nam coronae memorantur in chorea adolescentium, & puellarum, quam Vates descripsit in clypeo Achillis, ut a nobis Dissert. 34. observatum est.

XI. *De Heroibus sudorem vento siccantibus*. Ex acie profecti Nestor, & Machaon sudorem, quo diffluebant, in litore maris vento siccabant, dum Eurymedon equos e curru solveret. (*Il. l.* 11.)

 De-

Delicatulus lector factum hoc improbat, ac respuit, tamquam agreste, & imprudens, utpote quod corpus in evidens graviter aegrotandi discrimen adducat. Verum temere mollities haec nostra masculam Heroicae aetatis strenuitatem redarguit.

XII. *De Calypsus igne*. In aedibus huius Nymphae (quarum descriptionem dedimus Dissert. 49.) ingens ardebat ignis ex lignis cedrinis, eoque odore tota domus perfundebatur. Observat Daceria consuesse antiquitus nobiles, divitesque assidue singulis anni temporibus magnum, ac luculentum ignem suis in domibus ex odoriferis lignis facere. Id enim & magnificentiam exhibere, & ad aëris salubritatem conferre autumabant. Virgilius Homericum locum respiciens ait de Circe (*Aen. l.* 7.)

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Quare & ipsam Calypsonem ad noctis tenebras collustrandas tali igne usam esse (quales putamus fuisse etiam faces in aedibus Phaeacum, atque ipsius Ulyssis) non est ambigendum. Usus olei apud maiores non fuit, ait Servius. Quod dictum intelligendum de luminibus; nam ad cetera oleo utebantur. Etiam hodie fasciculum subtilium segminum (quae ferreus anulus coërcet) e lignis resinosis affabre scissis alicubi accendunt, ut in tenebris colluceat. Ruthenis vero, teste Salmone, in more positum est, ut horum

horum ſegminum unum noctu ambulantes ore praeferant accenſum. Idem narrat Sinenſes uti virgis in candelis pro lychno, naſcique apud eos arborem quampiam, quae ſevum gignit.

XIII. *Cur Dei conſpectum refugerent priſci*. Telemachus (*Od. l.* 16.) videns ſubitam ſpeciei mutationem in patre Ulyſſe, quem credebat antea mendicum hoſpitem, magno contremuit metu, alioque oculos avertit, veritus, ne forte Deum videret. Veteres enim ſe indignos rati divino conſpectu, ſiquando ſibi vel invitis eſſet oblatus, mortem, aut grandem aerumnam eo portendi ſuſpicabantur. Quantum ad Ethnicos hoc Telemachi exemplum ſufficiat. Sed complura huius trepidationis teſtimonia divinae etiam perhibent Literae. Iſraëlitae ſiquidem Moyſi dixerunt, *Loquere tu nobis, & audiemus; non loquatur Dominus, ne forte moriamur*. (*Ex.* 15. 19.) Gedeon autem cum vidiſſet Angelum Domini, perterrefactus exclamabat, *heu, mi Domine Deus, quia vidi Angelum Domini facie ad faciem. Dixitque ei Dominus, pax tecum, ne timeas, non morieris*. (*Iud. 6.* 21.) Item Manue (*eod. lib.* 13. 22.) quod ſpectaſſet divinum Angelum ad coelum una cum flamma ex altari ſuſtolli, dixit uxori ſuae, *Morte moriemur, quia vidimus Deum*. Haec ante me inclyta animadvertit Daceria, ante ipſam vero Gregorius Nazianzenus, qui (*Orat.* 7.) praeter ea, quae allata ſunt ex veteri Teſtamento, nonnulla etiam affert ex novo. Primum eſt Petri (*Luc.* 15.) qui divinam

nam Servatoris praesentiam, vimque illam & facultatem, cuius speciem iis, qui simul navigabant, praebuerat, ferre non valuit, ac proinde, licet admiratione correptus, ipsum tamen a navi amandat. Alterum Centurionis, qui Christi quidem potentiam requirebat, praesentiam autem deprecabatur. (*Matth.* 8.)

XIV. *An alicuius horologii Homerus meminerit.* Cum Eumaeus subulcus conditionem ac fortunam suam Ulyssi sub forma senis mendici apud se diversanti patefaceret, narraretque se advectum ad Laërtem ex insula Syria, hanc supra Ortygiam ait sitam esse, ubi fiunt Solis conversiones, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο. (*Od. l.* 16.) Quod vero censuit Eustathius significari hoc loco sitam esse Syriam ad Occidentem, reclamat Bochartus, ostenditque falsam huiusmodi interpretationem, Eumaeo enim loquenti in agro Ithacae Syria una ex Cycladibus non erat ad Occasum, sed ad Orientem sita. Verisimilior igitur altera est eiusdem Eustathii explicatio, quod scilicet in Syria antrum esset, ubi conversiones Solis ostenderentur. Si id habeatur verum, hoc plane horologii solaris vetustissimum omnium est testimonium. Syria nomen habuisse fertur a Phoenicibus, qui videntur fecisse in eo antro quadrantem, quo notarentur solstitia, non autem horae; nam primum horologium solare horas designans occurrit in historia Achazi anno centesimo vicesimo sexto post Homerum. Aliqui auctorem quadrantis in Syria faciunt Pherecydem du-

ducentis post Homerum annis; sed Hesychius Milesius testatur non fuisse auctorem, sed peritum factum esse ex aliquo libro Phoenicum, quem reperit. Ceterum Homerus facit Horas portarum coeli custodes. Videntur nomen ducere ab Horo, qui Sol est. Antequam essent horologia solaria, aliaque, consuevere horas definire veteres operibus sive agrestibus, sive etiam forensibus.

XV. *De Medicina*. Haec ars a Chaldaeis ad Aegyptios, ab his ad Graecos devenit. Medici, quos celebrat Homerus, Aesculapius, Paeon, Podalirius, Machaon *χειρουργίαν*, & *φαρμακείαν* exercebant potius, quam *ἰατρικήν*. Itaque aut curabant vulnera, ut chirurgi faciunt, aut medicamenta parabant, ut pharmacopolae. Regimen vero aegrotorum, in quo praecipua Medicinae pars hodie apud nos sita est, non agnoverunt Medici illi Homerici. Quare unus Hippocrates eos omnes longe superare plerisque visus est.

XVI. *De Tripodibus, & Navibus αὐτομάτοις*. Tripodas a Vulcano fabrefactos quasi vita donavit Vates. Naves etiam Phaeacum apud ipsum sponte sua feruntur. Quod tantum abest futiliter, aut inepte fingi [quod putarunt nonnulli] ut ad celsum orationis genus pertineat. Currum illum coelestem divinitus ostensum, moveri a se ipso vidit Ezechiel, *Spiritus enim vitae erat in rotis*. (*c.* 1. *v.* 20.) Fabulas, inquies, narrat Homerus; at Ezechiel verum vidit spectaculum.

culum. Esto; utrumque tamen magnificum, praeclarum, sublime. Daedalus statuas, quae numquam in eodem loco manerent, sed circumagerentur, faciebat teste Platone, ac Luciano. Et Archytas Tarentinus columbam ligneam confinxit arte sua, quae *αὐτόματον* volabat. Etiam recentiore seculo Regiomontanus Segodunensis eiusdem artis apprime peritus aquilam ligneam fabrefecisse dicitur, quae Maximiliano Imp. Segodunum advenienti obviam venit; itemque muscam ferream, quae per cubiculum volitabat, & ad locum, unde erat digressa, revertebatur. Inter cimelia Regii Saxonum Ducis plura asservantur horologiorum miracula; aliud enim exhibet equitem latenti rotarum virtute currentem; aliud navim euntem cum velis expansis; aliud cancrum, qui super abacum serpit, & alia huiusmodi. (*Salm. Vol. IX.*)

XVII. *In illud* — ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων. Formula haec, qua passim utitur Vates, familiaris fuit Orientis populis. Nam & propheta Michaeas illam usurpat (*c. 7. v. 5.*) *Custodi claustra oris tui*. Quod optime dictum esse docet ipsa natura; duos enim dentium ordines indidisse videtur ori hominis, non solum ut instrumenta sint conterendi cibi, sicut in brutis animalibus, sed etiam verborum repagulum, ne inconsiderate, ac sine iudicio praetervolent; ubi enim semel effluxerint, revocare amplius non licebit.

XVIII. *De formula* Anathematis *Ethnicorum*. Docet Nestor (*Il. l. 9. v. 63.*) quam omnia

iura

iura & vincula humanae societatis violet, & perfringat, adeoque ab ea seclusus, & repulsus sit, qui bella intestina concitat & fovet.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος.

Ἀφρήτωρ, hoc est (ut interpretatur Cl. Daceria) a communione suorum vel consanguineorum, vel contribulium excluditur, quasi dicat φρατρ' αν οὐκ ἔχων. Ἀθέμιστος, hoc est exulat a Religionis conventibus. Ανέστιος, hoc est, nequit a quoquam sine piaculo domo, mensaque excipi. Nonne hac fomula paene exprimitur Christiana multa, qua quis in scelere contumax ab Ecclesiae communione reiicitur?

XIX. *De Nautica*, *Agricultura*, *ac Geographia*. Has etiam differendo exponere apud me statueram. Verum priores duae satis dilucide ab Homero pertractantur, vixque aliquid habent implexum, ac praeterea de iis nonnihil, ubi opus fuit, dixi. Quantum ad Geographiam, tum ipsemet multa sparsim attigi, tum Strabo suis in libris omnia persecutus est, ac diligentissime excussit.

ANGELUS MARIA RICCIUS

PHILIPPO PICCHIANTIO

PLEBANO RIPOLENSI

S. P. D.

Ehementer laetor, quod sic tibi arriserint Homericae Dissertationes, quas in vulgus edidi, ut semel atque iterum perlegere volueris. Tu quidem pro tua in me humanitate magnis eas laudibus ornare non cessas, quod bonam (inquis) utilem, iucundamque eruditionem pellucens oratio vestiat, quod nativus quidam lepor, non ascitus ubique niteat, quod validae rationes, quae convelli nullatenus possint, Homerum defendant, adeo ut compellantur fateri adversarii, nisi ingenio sint insanabili, se criminationibus suis Homerum nequaquam fregisse, sed erexisse. Nihilominus nolim mihi praecipue acceptam referas voluptatem, quam percipis Homericas Disputationes lectitando, sed ipsi Homero, cuius tanta sapientia est, tanta tum in poësi, tum in omni doctrinae genere excellentia, ut sola pulcherrimarum, ac nobilissimarum rerum, quas utrumque poëma affatim continet, narratio, aut commemoratio mirum in modum etiam illos oblectet, teneatque, qui in Graeca Homeri lectione non sunt versati. Quemadmodum scilicet famelicos, qui sano utuntur stomacho, solus etiam panis odor recreat, &

quo-

quodammodo pascit; sic recto iudicio praeditos, & optima esurientes, Homerica vel olfacta in hisce meis Disputationibus non parum demulcent, ac reficiunt. Illud accedit, quod Homeri studium adolescens olim delibasti, cum Graecanicis Galestructii discipulis accensereris. Quod nisi te aliae curae a Graecis literis avocassent, miras profecto fecisses in illis progressiones. In recensione studiosorum Graecae linguae, quae in primo Volumine edita est, debueram tui etiam commeminisse; sed est, quod abs te mihi ignosci pervelim, quod te siluerim; quandoquidem solius memoriae culpa illa fuit, & quidem condonanda. Quid enim mirum, si tam copiosam recensionem scribenti aliqui non succurrerunt, aut non innotuerunt, etsi diligenter omnes undique quaesiverim, atque investigaverim? Sane quo plures commemorandi mihi praesto fuissent, eo plus gloriae accedere videbam huic meae patriae carissimae, quae totius sedes doctrinae, omniumque elegantiarum semper extitit. Quod autem nullo crimine est a me praetermissum, nunc suppleo, & testimonium debitae tibi laudis libentissime reddo, quod scilicet non solum Latinas, & Etruscas literas egregie coluisti, sed neque es Graecarum expers, & sacra profanaque doctrina probe eruditus, quae bona sunt, acute pernoscis, & iudicas. Quid dicam de mira promptitudine, qua subitam fundis poësin omni lepore, gratia, eruditione instructam? Amicitiae vero leges, candidae illius, nulloque fuco adulteratae, adeo tenes,

ſervaſque, ut perpaucos tui ſimiles in hac laude noverim. Sed & alios duos commemorabo Graecae linguae ſtudioſos, qui pariter tunc mihi memoria exciderunt. Primus eſt Franciſcus Caietanus Tanius Seminarii Piſtorienſis Moderator. Rudimenta Graecae linguae Piſtorii primum hauſit a Butio; deinde Florentiae Salvinium audiit, & meipſum. Poſtquam vero in publico Bugianenſi gymnaſio per plures annos Rhetoris munere praeclare functus eſt, ab inclyto, docto, optimo, meique amantiſſimo Friderico Alamannio Piſtorii, ac Prati Epiſcopo ad regendum Seminarium ſuum accerſitus, tam luculenta in eo exhibet probitatis, prudentiae, ac defaecatioris cuiuſdam doctrinae argumenta, ut ad eum ex hac urbe, aliiſque, nobiliſſimi adoleſcentes bonis literis, ac moribus formandi mittentur. Alter eſt Laurentius Mehus, ante paucos hos annos in Florentino Seminario altus, ac multis literis ornatus. Qua eſt ingenii praeſtantia, Graecae linguae magis per ſeipſum, quam alieno ductu navavit operam. Nunc vero facem ſibi praeferente Cl. Philippo Stoſchio (cuius in omni antiquitate perſcrutanda, atque illuſtranda laus eſt longe maxima) nitidiſſimam editionem aggreſſus eſt Epiſtolarum ferme ἀνεκδότων illuſtrium Virorum, qui ſeculo decimo quinto floruerunt; iamque publici iuris fecit octo libros Epiſtolarum Leonardi Bruni Arretini in duo Volumina diſtributos, eruditis additis de ſuo adnotationibus, vitaque Leonardi eleganter ſcri-

pta.

pta. Alios etiam nonnullos liceret hic enumerare, qui post editam illam primi Voluminis narrationem ad me, ut Graece erudiantur, accesserunt. Sed hos tirunculos una cum iis, qui deinceps idem studium suscipient, aliam nactus occasionem (nam novas Graecanicas tractationes ab hac Homerica expeditus meditor scribere & in lucem dare) non sine laude aliquando commemorabo. Praeterea volebam historiam addere eorum, qui quatuor continuatis seculis in Florentino Lyceo Graecas literas publice ante me docuerunt, sed adhuc non paucis necessariis monumentis careo ad eam perfecte concinnandam; quare hanc quoque in aliud tempus differo. Multum te amamus, Vir suavissime; tuque ama nos vicissim.

EPI-

EPILOGUS TOTIUS OPERIS

AD

NICOLAUM GUALTERIUM

VIRUM DOCTISSIMUM

ET IN PISANO LYCEO MEDICINAE PROFESSOREM EMERITUM.

Ui longum peregit iter, & vastam quampiam regionem peragravit, domum reversus gaudet ea loca, ad quae venit, mente colligere, & viae summam apud se computare. Cum igitur has meas disputationes percurrendo, Homericae sapientiae quasi regnum lustraveris, Vir eruditissime, tandemque ad viae exitum deveneris, & ab itinere conquieveris, puto volupe tibi futurum, si iam summa rerum capita, quae totis tribus Voluminibus sunt pertractata, simul collecta tibi exhibeantur, ut memoriam refrices omnium, quae legisti. Quamquam enim in singulis Voluminibus Synopses praeeant eorum, quae in iis continentur, tamen si Epilogus generalis in fine apponatur, qui omnia simul collecta brevius distringat, nexumque indicet, quo omnia inter se apte continuantur, videbor addidisse Operi bonum, gratumque colophonem. Quamobrem hunc Epilogum, quem studiosorum commodis deserviens concinnavi ad te maxime

tam-

tamquam amoris, & obſervantiae meae teſſeram deferre volui. Cum enim candida me benevolentia complectaris, & hoc meum Opus avide lectitaveris, plenoque ſuffragio probaveris, par eſſe duxi ut aliquam tibi darem voluntatis meae, gratique animi ſignificationem. Itaque hanc occaſionem nactus laetus arripui, minime veritus, ne amici munuſculum parvipenderes; nihil enim a vera amicitia proficiſcitur, quod parvum habendum ſit, aut exile. Interim tibi gratulor ex animo, Vir optime, ac ſuaviſſime, totique literarie Reipublicae gratulor, quod ectypa Cimeliorum locupletiſſimi Muſei tui, quod tute ipſe ſingulari multorum annorum induſtria, ac permagnis ſumptibus comparaſti, in vulgus edere doctiſſimis additis explanationibus conſtitueris. Grande enim fuiſſet meo iudicio flagitium, vixque expiandum, ſi ſeculum noſtrum, poſteritatemque tanto theſauro defraudaſſes.

Primum Volumen ampliſſimo, ac nobiliſſimo Viro Ioanni Franciſco Stoppanio dicatum eſt, tum multis aliis de cauſſis, tum maxime quia Pontificiam Florentiae obiens Legationem Graecis literis me duce dedit operam. Meum vero huius Operis aggrediendi conſilium declarat Praefatio. Magna ſcilicet mole conſarcinatos Commentarios vix unus, aut alter legit. Quamobrem has Diſputationes ea concinnavi ratione, qua & Graece ſcientibus & neſcientibus placerent, omneſque ex iis tantam ſibi parare poſſent rerum Homericarum cognitionem, quantam fruſtra aliunde

ex-

expetant. Debitas inde gratias persolvi immortali Viro Scipioni Maffeio, qui olim adolescenti acres post Salvinium mihi subiecit stimulos ad Homeri studium, Item multum me debere professus sum Cl. Muratorio, quod datis ad me humanissimis literis hortatus est, ut Opus Homericarum Dissertationum absolverem, ac typis evulgarem. Auctore vero celeberrimo Lamio, Homericorum Codicum MSS. qui in Florentinis Bibliothecis asservantur, historiam attexui. Qua occasione Florentiam aliis quoque nominibus de Homero optime esse meritam ostendi. In ea siquidem primum prodiit Homerus typis excusus. Franciscus Petrarca Homerum Latine reddi primus curavit. Ioannes Boccacius per Leontium Pylatum Graecum Homeri studium promovit. Politianus Latinis versibus Homerum vertere est aggressus. Hieronymus Baccellius Etruscis versibus totam Odysseam, & partem Iliadis est interpretatus; totum vero Homerum iisdem versibus Antonius Maria Salvinius. Hinc recensui Codices MSS. ex Bibliothecis Medicea Laurentiana, Riccardiana, Magliabechiana, & S. Mariae de Florentia Congregationis Cassinensis, docuique qua forma, & quo seculo singuli scripti sint. Tum laudavi Anglos Homeri studio addictissimos; & omnium approbatione dignam censui Anglicam huius Vatis Versionem, quam doctissimus Pope in lucem extulit. Exornavi etiam quibus maximis potui laudibus tum hic, tum alibi passim per totum Opus praeclarissimam

illam

illam feminam Daceriam Gallicae gentis ornamentum singulare, quae patrio sermone nitidissime Homerum interpretata est, & annotationibus selectissimis locupletavit. Dolui autem bifariam per hosce annos literatos homines Galliae esse divisos, adeo ut alii ab Homero stent, alii adversus illum pugnent. Denique Homericum vultum, qui in fronte singulorum Voluminum conspicitur, ex inedita ahenea Protoma Musei Medicei expressum esse indicavi.

Dissertationes unam, & sexaginta, atque orationes septem pro solenni instauratione studiorum, & alia quaedam totum Opus complectitur, ita tamen, ut singula Volumina partem exhibeant Dissertationum, partemque Orationum; visa enim est mihi huiusmodi partitio gratam legentibus varietatem parere.

In primo Volumine Dissertationes viginti continentur; quarum prima veluti ceterarum prooemium est; nam praenunciat, quid in aliis praestiturus sim. Secunda Homericam apud Virgilium, & Tassum imitationem expendit. Tertia Homerum esse totius antiquitatis, omniumque doctrinarum parentem demonstrat. Quarta Iulii Caesaris Scaligeri in Homerum censuram repellit. Quinta caussam expiscatur, cur Plato Homerum e Republica dimiserit, licet honoris ergo unguentis delibutum, laneaque corona redimitum. Sexta repetitiones defendit Homero familiares, quae tantum abest, ut ineptae sint, atque illepidae, ut mirum in modum Graecae

poëseos ingenio congruant. Quae sane sex priores Dissertationes animum ad Homeri lectionem praeparant, partim quanti aestimandus sit hic Vates exponendo, partim graviores offensiones de medio tollendo, in quas impingentes parum cauti ab eius studio valde retardantur. Iam vero septima profert Iliadis exordium, ponitque extra culpam Homerum, quod Achillis iram canendam susceperit; non enim iram laudat, sed tamquam teterrimum malum summopere detestandum, ac fugiendum ubique proponit. Explicat etiam, quomodo divina voluntas immittat hominibus mala, oblataque occasione nonnihil attingit de carminibus Sibyllinis, & de Graeca pronunciatione. Octava de caussis irae Achillis; de somniis; & de periculosa Regis increpatione agit. Quia vero Zoilus, eiusque asseclae Homerum incusant, quod multa in Heroibus occurrant, quae absurda, indecora, ac non ferenda videantur, huic criminationi diluendae destinatur nona. Achillis convicia in Agamemnonem iactata in medium affert decima; quae si squalere videntur, & esse vel plebeio homine indigna, non Homeri culpa est, sed Latinae ad verbum versionis. Undecima eadem convicia subtilius examinat, nullaque interpretatione licet summo studio, ac diligentia elaborata Graecam elegantiam posse exaequari affirmat. Nihilominus iustae laudis testimonium reddit Annae Daceriae, quae luculentissime in Gallicum sermonem Homerum vertit. Iterum de Homeri versionibus dispu-

disputat duodecima; hoc siquidem argumentum uberiori erat pertractatione evolvendum, quia ferme interpretum culpa Graecus Vates sapientia & elegantia ter maximus sordescit, & a lectoribus Graeci sermonis ignaris cum nausea, & odio reiicitur. Quae autem hic dicuntur, non improbant Italicam interpretationem Antonii Mariae Salvinii; nam Graecae linguae studiosis bona est, ac perutilis; cum enim Homericis vestigiis insistat, & verbum verbo (quantum licuit) reddat, faculam veluti praefert in huius Vatis studio tironibus. Sed quoniam praeter ea, quae notata sunt Dissertatione nona, alia etiam in Homericis Heroibus a nonnullis reprehenduntur, ut lacrymae, quibus non raro indulgent, mendacia, quae identidem proloquuntur, & laudes, quibus se ipsos extollunt, iccirco explicantur haec tria, ac propugnantur Disputationibus decima tertia, quarta, & quinta. Arma quoque aerea, quod ab usu nostro sunt remota, lectorem offendunt in literis novitium. Itaque de his decimam sextam scripsi. De cibo, potuque Heroum est decima septima, & de eorum statura, & robore, quae videntur fidem superare, decima octava. Vocem Stentoris immensam plane, quae in proverbium abiit, vindicat decima nona, & vicesima summam totius Iliadis nonnullis animadversionibus illustratam exhibet. Vides igitur, optime Nicolaë, Dissertationibus primi Voluminis tria maxime a me esse spectata; primum ut ostenderem quanta sit Homeri praestantia, &

quanta ſtudioſos omnes urgeat neceſſitas eius ſapientiam agnoſcendi; alterum ut quae in Heroibus non placent vindicarem; tertium ut totius Iliadis compendium darem non ita breve, ut nihil remaneret in animo, nec ita productum, ut legentem delaſſaret; in hoc autem compendio implexa multa, ac ſcitu digna dilucide, quantum poſſem, & iucunde exponerem. Quamobrem ſi bono, quo praeditus es, iudicio omnes haſce Diſſertationes ſimul conſideres, apta inter ſe a capite gradatim conſociatione necti videbis, earumque ſeriem ordini perpetuo inſervire; quod etiam in aliis voluminibus a me praeſtitum facile obſervaveris.

Inter Diſſertationes, & Orationes interſerui Narrationem de Graeco ſtudio e Commentariis deſumptam, quos de rebus meis ad ampliſſimum virum Gabrielem Riccardium duabus partibus ſcripſi. Quae plane Narratio Atellanarum inſtar lectorem recreat, ſi forte legendo Diſſertationes ſatur ſit, aut feſſus. Recenſentur in ea plerique meorum Graecanicorum diſcipulorum, quorum nonnullos ſtudio Muſices, & rei antiquariae tamquam dulcibus vinculis in Graeco ſtudio detinui. Quod ultro ipſe faſſus es mihi, iucundam tibi fuiſſe lectionem huius Narrationis, maxime, quia ea, quae ad Muſicen pertinent, verbis propriis, ac perſpicuis explicavi, idem teſtati ſunt mihi complures alii, quamvis in re muſica non ſe exerceant, adeo ut veſtrum iudicium, atque approbatio multum mihi afferat

glo-

gloriae, putemque me satis amplum retulisse per vos laboris mei praemium. Sed & scopum quo collimavi, gaudeo me esse assecutum, nimirum ut e recensione studiosorum Graecae linguae in hac urbe clare liqueret Graecas in ea literas hac aetate, & in pretio habitas, & excultas, & propagatas esse non minus quam apud exteros quosvis. Complures namque exterorum literatorum magni nominis mihi per literas gratulati sunt, quod Florentiam patriam meam, ubi olim Graecae literae revixerunt, etiam nunc ostenderim iisdem tam insigniter, & copiose florere.

Tribus, quae sequuntur, Orationibus, pro iniuncto, mihi munere, ad instauranda solenniter studia habitis, gravia, ac perutilia argumenta, ut mihi blandior, tractanda suscepi. Ostendit prima, *Eos, qui literas Graecas callent, longe ampliorem, longeque iucundiorem sibi sapientiam comparare, quam qui Graece nescientes aliunde eam expetere necesse habent*. Ostendit altera, *Discipulorum socordia, optimorum Praeceptorum virtutem frangi; studio vero eorum ac sedulitate mediocribus etiam Magistris virtutem addi, ut fiant optimi*. Ostendit tertia, *Profanarum literarum studiosis necessariam esse sacram doctrinam, contraque sacrae doctrinae cultoribus necessarias esse profanas literas*.

Volumen claudit Epistola ad Petrum Franciscum Fogginium, qui desideravit, atque a me petiit, ut Florentini Seminarii alumni, qui Graecum studium excoluerunt, a me nominarentur.

Ita-

Itaque postquam ipsi & amico, & docto viro morem gessi, occasionem inde cepi, uberiorem scribendi enumerationem tum meorum discipulorum (non enim omnes in prima Narratione mihi in mentem venerant) tum ceterorum, qui sub aliis Praeceptoribus a Benedicto Averanio ad hoc usque tempus Florentiae Graecis literis navarunt operam. Quamquam vero huiusmodi recensiones aliquibus non prorsus arrideant, utpote quae videantur minutiora quaedam consectari, quae literis tradi non oporteat, nihilominus sapientiorum iudicio probantur, nam ad literariam historiam conferunt; tum etiam auctoritate defenduntur Marsilii Ficini, qui catalogum edidit suorum discipulorum, & Menchenii, qui ex epistolis Politiani, aliisque monumentis eius discipulos collegit, ac numeravit.

Venio ad secundum Volumen. Carolo Cardinali Rezzonico Viro generis splendore, morum integritate, multiplicique eruditione ornato, & omnium testimoniis probato consecravi. Brevi Praefatione Homeri censores in quatuor classes separavi, singulosque descripsi; nec me ambigere affirmavi fore, ut siquis praecognitis, ac probe consideratis iis, quae de Homero sunt a me disputata, eius poëmata deinde legere aggrediatur aut in Graeco fonte, aut in quapiam diligenter elaborata versione; nihil in illis offendat, quod sibi displiceat, sed omnia probet, amet, admiretur. Praefationi subiungitur Homeri vita, quam ex Herodoto, ac Daceria in pauca contraxi, &

ad

ad meum ingenium recoxi, clarissimoque Maffeio tamquam munusculum obtuli.

Prima ex quatuor supra viginti huius Voluminis Dissertationibus (vicesima vero prima in ordine aliarum) studiosos iuvenes ad Graecas literas urget; habita siquidem est, dum recurrentis anni literariae exercitationes resumerentur. Eam vero derivavi ex praecepto Pelei ad Achillem, quo illum monebat, ut praestantiam laudis semper supra ceteros quaereret. Iam te reor animadvertisse, optime Nicolaë, nullum me lapidem non movisse, ut Florentinos iuvenes ad Graecum studium (quae meae sunt partes) extimularem. Quare hisce disputationibus alias, atque alias passim interserui cohortationes. Cumque iam argumenta fere omnia illud suadentia occupaverim, novi tamen aliquid in dies comminiscor, quod adolescentium animos acrius percellat. Quando autem quae ad Heroas pertinent, compluribus explicaverim prioris Voluminis disputationibus, quaerit vicesima secunda, cur Achillem Heroum longe maximum tam frequenter vocaverit Vates πόδας ὠκὺν, simulque agit de mirabili quorumdam aliorum velocitate. Idem Achilles cithara canens ansam mihi praebuit, ut veterem Graecorum Musicam evolverem Dissertatione vicesima tertia. In vicesima vero quarta Musicam in virilem & effeminatam distinxi, & multa alia ad hanc artem, qua mirifice delector, scitu iucunda, nec ita vulgaria protuli. Quaestio est, *an musica curentur morbi*, curari enim

ex

ex Homeri loco subolet ; hanc igitur quaestionem expendit , & solvit Dissertatio vicesima quinta ; in qua allatis exemplis tum aliorum , tum tui ipsius (quod fide dignissimus olim mihi narrasti) apertissime probavi Musicae cantu hodieque apud nos vehementiores animi motus cieri , qualia de veteri Graecorum Musica narrantur miracula . Dimissis Heroibus , catenata serie octo disputationum , quae consequuntur , nempe a vicesima sexta usque ad tricesimam tertiam , Homericam de Diis doctrinam , arduam , difficilem , salebrosam (ob quam plerique Censorum Homerum reprehendunt , damnant , reiiciunt) nova ratione interpretandam suscepi , atque , ut spero , feliciter extricavi . Ostendi enim ad tria capita redigendum (quod deinde accurate sum executus) quidquid sparsim multis variisque in locis de Diis Homerus disputat . Quoties enim de ipsis sermonem habet , vel naturae opera sub allegoriarum ambagibus indicat ; vel documenta ad mores pertinentia tradit ; vel serio theologum agit . Equidem has de Diis Homericis Disputationes lepida eruditione respergere studui , ut lectoribus quammaxime arriderent . Nihilominus veritus , ne forte prolixitas eiusdem argumenti satietatem pareret , antequam sacrificia explicarem , quibus coluntur Dii , optimum duxi duas interiicere Dissertationes , tricesimam quartam , & quintam , quae illam μονοτονίαν , hoc est argumenti pervicaciam abrumperent ; unam de vestibus , reliquoque corporis ornatu ;

de

de lectis, & de conviviorum ritibus; alteram, in qua (quaestione illa expensa, *Utrum e bonis strenuisque parentibus consimiles saepius progenerentur filii, an deteriores*) Florentini adolescentes ad Graecum studium extimulantur. Iam de sacrificiis, qualia describuntur ab Homero, agit tricesima sexta; & de ritu cornua victimae inaurandi, eorumque honore, atque ignominia apud veteres, tricesima septima. Ab his expeditus progressus sum ad alia exponenda, quae in Homero temere improbantur. Cum enim plures ex Iliade sermones visi sint nonnullis longi, inepti, intempestivi, non esse tales veris rationibus demonstravi Dissertatione tricesima octava; in qua sumpta congruenter occasione ad inquirendum diverti, *an nummus signatus Homeri aetate esset in usu*; tum ad morem excipiendorum hospitum, sanctasque hospitalitatis leges describendas, & ad quaedam insulsa Martialis scommata, quibus Homerum derisit, reiicienda. Aliquas Homericas comparationes, & similitudines, quae fastidiosis, aut etiam imperitis censoribus non placuerunt, defendit tricesima nona, & Olympi cum catena Iovis ex eo dependente novam affert interpretationem, qua Dii statuuntur hominibus anticephali. An quae de Helena Homerus habet, sint fabulosa; an advenerit in Italiam Aeneas, & alia quaedam ad examen revocat Disputatio quadragesima; & complura simul ex Iliade collecta breviter explicat quadragesima prima. Nam de Agamemnone differit per

ſceptrum ſuum iurante; de Precibus Iovis filiabus; de Iove Coeleſti, Marino, Infero; de nuncupatione patris, ac paſtoris populorum, qua Rex antiquitus appellabatur; de poculo aureo Neſtoris; de Iride ſigno pacis, & de Iride ominoſa; de diviſione librorum Homeri; de celebrioribus eius poëmatum interpretibus; de Rhapſodis; de Parodiis; ac de omiſſis ab Homero, & ſuppletis ab aliis, quae Greci dicunt παραλειπόμενα. Et quoniam cum Homericos interpretes recenſerem, de Euſtathio, qui eruditione, ſapientia, & iudicio omnibus antecellit, me peculiariter promiſi fore diſputaturum, id praeſtiti Diſſertatione, quae ſequitur, quadrageſima ſecunda; & Euſtathianam Cl. Politi editionem ac verſionem, quibus digna eſt laudibus celebravi, eorumque auctoritatem, qui hanc verſionem inutilem dicunt, exploſi. Cum autem quadrageſima tertia interpretationem Iliadis claudat, bene, ac convenienter facere mihi viſus ſum, explicans in ea funerum antiquorum ritus, cadaverum ſepulturam, & combuſtionem; nam extremam Iliadis partem funera occupant, quae Graeci celebrarunt Patroclo, & Troiani Hectori. Nihil vero puto a me praetermiſſum, quod ad materiem tam late patentem ſpectat; Aegyptiorum ſiquidem, Hebraeorum, & Chriſtianorum conſuetudines in curandis mortuis ſedulo explicavi, & meliorem ſuccum huiuſce eruditionis ex multis graviſſimis auctoribus expreſſi.

Tres Orationes pro ſolenni inſtauratione ſtu-

ſtudiorum exhibet hoc Volumen pariter ac primum. Harum prior, quae quarta eſt ſi ad illas alias referatur, probandum proponit, *Florentinos adoleſcentes tum ingenii dexteritate, tum maiorum exemplis in literarum ſtudium impelli*. Oſtendit quinta, *Studioſis adoleſcentibus non multa volumina, ſed ſcriptores doctrinarum principes legendos eſſe*. Quaerit ſexta, *Conducatne, an officiat doctrinarum adeptioni Latinae linguae ſtudium, quomodo nunc in pleriſque gymnaſiorum pertractatur*. Sicut vero deleniendum eſſe docui pueris Latinae linguae ſtudium, ne aſperum faſtidiant, & oderint; ſic & de emolliendo Graeci ſtudii labore Diſſertationem ſcripſi quadrageſimam quartam; quae ideo a ceteris ſeiuncta poſt praecedentem Orationem ſextam locatur, quia eius eſt quaſi appendix. Quam Diſſertationem Cl. Muratorio dicavi cum addita epiſtola, in qua gratias egi humaniſſimo viro, quod me ſatis liberaliter laudaſſet ob primum Volumen in lucem editum harum Diſſertationum Homericarum. Deinde ubi Graecae linguae neceſſitatem, ac facilitatem olim praedicaverim (nam id ſcire cupiebat Muratorius) oſtendi. Hoc ſiquidem argumentum pertractavi Oratione Etruſce ſcripta, ac typis edita anno 1714. Quia vero nulla amplius bibliopolae ſuperſunt huius orationis exemplaria, diſſertationem hanc de emolliendo Graeci ſtudii labore (nam idem ſaxum, atque illa, licet diverſimode verſat) ad eum miſi.

Haec demum tertio continentur Volumine.

O o 2 Ini-

Initio de more praefixa Libri Dedicatio amplissimum, ac nobilissimum Virum compellat Iacobum Baldovinettum Canonicum Florentinum, qui & me, & hoc meum Opus multum amat, & generis splendore, selectiorum doctrinarum studio, vera probitate, munificentia, atque humanitate spectatissimus est. In Praefatione, qui sit huius Voluminis scopus, indicavi, nempe Odysseae interpretatio; alia enim duo praecedentia Volumina Iliadem praecipue explicant, & solum in iis, quae utrique Poëmati sunt communia, Odysseam attingunt. Cum vero laborem diuturnum, planeque immensum in componendo hoc Opere subierim; me vehementer laetari testatus sum, quod fructum, quem speraveram, retulerim, ut scilicet Homerum harum mearum Dissertationum lectione cognoscerent, maximoque in pretio haberent vel ii qui Graece nesciunt, & Homerum numquam legerunt; nam id talium plures ultro de se ipsis mihi fassi sunt. Deinde nonnihil disputavi de novitate, ac peregrinitate, quam plerique hominum in Operibus, quae eduntur, quaerunt, & admirantur. In fine dolui ineluctabile Typorum fatum, quod quavis intercedente diligentia aliqui semper irrepunt Typographorum errores, qui editorum librorum plus minus nitorem maculant.

Septemdecim offert hoc Volumen Dissertationes. Prima (quae inscribitur quadragesima quinta connumerata cum aliis) agit de Odysseae propositione, in qua Homerus se celebraturum ait Ulyssem, *Qui mores hominum multorum vidit*, *&*

& urbes. Hinc apte enafcitur quaeftio, *au fit peregrinandum*. Argumenta pro utraque parte afferuntur, ac difcutiuntur. Quadragefima fexta expendit, qualis apud Homerum Penelope fit, ac refellit iudicium, quod de illa ex Homeri poëmate tulit Gravina. Quadragefima feptima Telemachi profectionem ad Neftorem, ac Menelaum exponit; aliquas criminationes in hunc iuvenem a cenforibus coniectas diluit, & veram Odyfſeae Chronologiam proponit. Cum autem bene multa narraffet Telemacho Menelaus, de equo etiam Troiano mentionem fecit, deque Helena voces fingularum uxorum eorum ducum, qui equo inclufi erant, foris exprimente; exinde vero potum quemdam memorat Vates, cui nomen Nepenthes, quo Helena dolentem, flentemque Telemachum folata eft. Quare in his tribus verfatur Differtatio quadragefima octava, & iucundam, uberemque praebet amoenioris eruditionis fegetem. Hae quatuor Differtationes ad probe intelligendam Odyfſeam plane neceffariae funt; nam peculiares notas, feu, ut Graeci dicunt, χαρακτῆρας Ulyffis, Penelopes, & Telemachi (quorum praecipuae partes funt in hoc poëmate) afferunt, ac defcribunt. Iam vero narratur quadragefima nona, quomodo Ulyffes ab infula Calypfus fuerit dimiffus, quomodo ipfemet folus ratem, quo vectus eft, extruere potuerit, quomodo naufragium fecerit, ac tandem ad Phaeacas appulfus fuerit. A quorum rege Alcinoo humaniter exceptus in frequentiffimo con-

convivii coetu infortuniorum suorum seriem, quae passus est Troia discedens, donec ad Calypsus insulam perveniret, pulcherrimis narrationibus explicavit. Haec autem omnia nos octo, quae consequuntur, Dissertationibus a quinquagesima scilicet usque ad quinquagesimam septimam illustranda suscepimus, difficiles quaestiones enodantes, & abstrusos passim sinus aperientes. Itaque de Ciconibus, & Lotophagis disseruimus; de Polyphemo, aliisque Cyclopibus; de insula Aeolia; de Laestrigonibus; de Circe; de Cimmeriis; de Sirenibus, Planctis, Scylla, & Charybdi, Bobusque Solis. Dulcissime vanum Homerum dixit Augustinus ob has iucundissimas narrationes. Tanta enim inest dulcedo, suavitas, novitas in fabellis, quas festive comminiscitur, ac lepidissime narrat, ut magis forsitan, quam cetera omnia, lectorem ad se pertrahant, demulceant, irretiant. Quia vero sub dulci fabuloso cortice bonus passim latitat veritatis nucleus; hunc undecumque exprompsimus, solidam eruditionem iucunda cum voluptate legentibus propinantes. Deinde, quod reliquum est poëmatis, perstrinximus, ac sub unum quasi conspectum omnia dedimus, expedientes subinde nodos illos, qui a decimo tertio libro usque ad ultimum offenduntur. Neque enim mihi visa est haec poëmatis pars longiori explicatione indigere. Supplicium tamen noxiarum puellarum, quas Telemachus in regiis aedibus, suspendit, paulo latius erat explicandum, & a suspicione turpitudi-

dinis in hoc facto Telemachus vindicandus. Hoc igitur argumentum pertractat Dissertatio quadragesima octava. Hic etiam, ut in aliis Voluminibus, duae interiacent Dissertationes ad lectorem, obiecta argumentorum novitate, oblectandum. Nam quinquagesima nona occasionem arripiens ex laude, quae saepe Ulyssi tribuitur, quod erga subiectos populos paterna clementia uteretur, de patris in filios lenitate disputat, eamque inde agitat quaestionem, *an pueri caedendi sint*; & sexagesima puellas, quae lavant hospites, ab impudicitiae crimine absolvit, & alia mulierum exercitia describit. Tandem in sexagesima prima complura ex Odyssea selectiora, & scitu iucundiora proferuntur. Quaeritur enim quando, & quaenam gentes mensis assiderent, quaeve accumberent; indicantur vetustissima pilae lusoriae primordia; exponitur, cur Nausicaam novum palmae germen Poëta appellaverit, & cur confinxerit Menelaum sine morte ad Elysios fuisse mittendum; ostenditur, in Protei transformationibus Aegyptiorum magicas artes esse descriptas, bonamque Odysseae partem ad magiam pertinere; agitur de horto Alcinoi in Phaeacide; de sternutamento, an Homeri aetate aliquid mali portenderet; ac de risu Sardonio. Hac igitur postrema Disputatione quasi mensa lectori paratur, opipare varietate epularum instructa; qua bene pastus a lectione Homericarum Dissertationum dimittitur.

Una superest huic Volumini Oratio (quae re-

recensetur septima) pro solenni studiorum instauratione, qua elapso anno studiosis omnibus imitandum proposui Iosephum Averanium, Doctrinae, Probitatis, atque Humanitatis exemplum absolutissimum. Sed defectum aliarum duarum supplevi (nam tres exhibent alia duo Volumina) additione trium laudationum, quas dicunt *laureas*, quibus totidem sacros invenes ornavi, cum Theologiae insignia in Florentino Theologorum Collegio acciperent; Antonium Gasparem Franchium, Albertum Ughettum, & Iosephum Clarium, quorum primus & tertius & discipulis meis Graecanicis accensentur, & Homeri sunt valde studiosi. Quare eorum a me scriptas laudationes hic addidisse, non putavi huic Operi meo & Graecanico & Homerico absonum. Sequitur deinde Homericarum Dissertationum Appendix, quibus multa alia argumenta, quae parata habebam ad alias Dissertationes conscribendas, proponuntur, & quantum sufficit explicantur. Equidem puto nihil iam Homeri studiosis esse desiderandum praeter ea, quae a me tum in Dissertationibus, tum in hac earum Appendice disputata sunt. Nam quaedam alia leviora non indigent peculiari interpretatione; aut enim ipsa per se facile patent, aut lucem accipiunt ex iis, quae dicta sunt in aliis consimilibus locis. In Appendice autem haec sunt breviter discussa. De Aethiopibus, & an America Homero innotuerint. De Praeconibus. De Cratere libertatis. De Vestibus odoratis. De Achillis

ad

ad bellum proficiſcentis aetate. De equis frumentum edentibus. An Homerus meminerit alicuius ſcriptae epiſtolae. De dote (nam qui ducebat uxorem, & dotem dabat, & accipiebat.) De bellicis inſtrumentis. De ludis. De igne in aedibus Calypſus collucente, ac facibus noctem antiquitus colluſtrantibus. Cur Dei conſpectum refugerent priſci. An alicuius horologii meminerit Homerus. De Medicina, qualis exercebatur a Medicis, quos hic Vates commemorat. De Tripodibus, ac Navibus *αὐτομάτοις*, & quaſi vita praeditis. In illud — *ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων*, hoc eſt *quale tibi verbum fugit e ſepto dentium*. De formula *Anathematis* Ethnicorum. De Nautica, Agricultura, ac Geographia apud Homerum. Claudit Volumen brevis Epiſtola ad Philippum Picchiantium Plebanum Ripolenſem virum doctum, & amicum meum candidum, in qua tum ipſe, tum alii duo ceteris Graecae linguae ſtudioſis connumerantur; nam ſcribenti duas illas narrationes de Graeco ſtudio, quae in priore Volumine habentur, non ſuccurerunt.

Summam habes omnium, cariſſime Nicolaë, quae tribus Homericarum Diſſertationum Voluminibus comprehenduntur. Sane horum multa, alii ante me attigerunt, aut etiam pertractarunt, alius alia. Nihilominus non actum egiſſe dicendus eſt, qui rem pertractatam ab alio, melius, commodiuſque exponere conetur ordine, delectu, perſpicuitate, nitore. Etiam multum inte-

rest, utrum bonae res plures variis in locis dispersae quaeritare debeas cum labore, ac taedio, an omnia simul tibi nihil laboranti, & per otium legenti offerantur congesta, nec illepide inter se composita, & coaptata. Absit igitur, ut quae sunt aliena, tamquam mea, corniculae instar iactare velim. Dum fateor, sumpsi; ni faterer, surripui. Itaque varia libamenta hinc, atque illinc collecta in unum saporem confudi, multis tamen additis de meo penu. Quid plura? Opus me concinnasse puto, quod licet magna ex parte vetera, & ab aliis occupata componant, tamen novitatem praeseferat, quae non parum literarum studiosis arrideat, & multum afferat utilitatis. Iam passim confessus sum ingenue me multa accepisse ex Eustathio, Feithio, Spondano, Duporto, Daceria, atque aliis, eaque in rem meam opportune transtulisse. At hoc testimonium libet hic iterum proferre, simulque veniam ab ipsis precari, si quando ab eorum sententia, maxime vero Spondani, discesserim. Cum enim veritatem unice mihi statuerim inquirendam, non putavi posse aliquem iure mihi indignari, si modeste, nulloque odio adnotassem, quae non recte mihi visi sunt aliquando sensisse, qui ad hoc tempus Homeri poëmata illustrarunt. Quod idem de confutatione eorum dictum esto, qui Homerum carpserunt. Etsi enim minimus omnium omnibus in re literaria facile concedo, ferre tamen non valui a nonnullis tantum Vatem, quem plus oculis amo meis, tam indignis

ha-

habitum esse modis. Quare criminationes in eum iactatas audentius retundere aggressus sum, quam facerem, si me ipsum tuerer. Quid enim rei literariae officiat, si exile meum nomen convellatur? At maxime damnosum est famam Scriptoris omnium seculorum maximi non veris criminationibus infringi; atque ita ab eius studio ac lectione multos eorum repelli, qui literas consectantur, cum sine Homericarum rerum cognitione solidam, plenam, profundam vix cuiquam liceat assequi doctrinam.

An vero rem ex industria dicendo auxerim, ubi in conficiendo hoc Opere mihi plurimum invigilandum atque insudandum fuisse dixi, & omni otio, omni laxamento carendum (cum praesertim multis aliis occupationibus, quas probe nosti, convellar, ac distinear) te facile iudicaturum puto, Vir doctissime, qui artem & ipse scribendi profiteris. Nam librum edere, qui peculiare aliquod argumentum exponit, simplex, promptum, paratum, res quidem multum ardua non est, aut laboriosa. Sed ubi tam multiplex materies est, quam debeas evolvere; ubi capita rerum plurimarum latent dispersa, quae debeas expromere, colligere, ordinare; ubi tot, ac tanta in controversiam cadunt, quae debeas solvere; ubi tot implexa sunt, quae debeas extricare; ubi tot a censoribus coarguuntur, quae debeas defendere; & omnia perspicuo, atque eleganti sermone edisserere, & iucunda, aptaque rebus, non perperam adsuta eruditione locuple-

 tare,

tare, immensus ibi plane labor subeundus est; solicitis ibi curis, assidua ibi agitatione mens est torquenda, ac paene dixerim conterenda. Sed me recreavit non parum, ac solata est tacita quaedam venas perrepens voluptas, qua in literario labore, gravi licet & assiduo animus perfunditur, & ad pergendum alacriter roboratur. Alii quidem etiam posteritatis memoriam, & nominis aeternitatem spectare solent ad mitigandum laborem; sed me ego non tanti facio, ut accensendus mihi videar praeclarissimis ingenio, & eruditione viris, qui per omnium ora feruntur, famamque sibi immortalem compararunt. Satis habebo meum a bonis probari consilium, ac desiderium iuvandi studiosos, & qualis, quantusque Homerus est (qui meus ab adolescentia amor fuit, ac deliciae) omnibus patefaciendi. Ceterum etsi voluptas, quae a literis proficiscitur, laborem mihi deminuere visa est, in eo tamen perdurare non valuissem; nisi tenui, ac parabili mihi cibo utendum esse, & a vino abstinendum statuissem. Cum enim corpore utar imbecillo, hebetique oculorum acie; & pertinax acor sanguini immixtus, aestusque flavae bilis identidem ebullientis, ac somni difficultas me divexet, qua noctes inquietas interdum ago (quibus incommoditatibus attributa mihi a natura corporis habitudo usque ab adolescentia me fecit obnoxium) qui possem assiduitati laboris literarii sufficere cibo ac vino obrutus? Verum frugalitati incubans, haerensque

non

non solum diuturno lectionis, ac scriptionis studio non frangor, sed a morbis, qui lecto affigunt, ad hunc diem immunis vivo. Adeo verum est, literis valetudinem non corrumpi, nec vitam praecipitari, nec mortem citius, quam adventura esset, accersiri. Equidem novi Salomonem testari, quod *ante tempus senectam adducit cogitatus*, sed tristis, ater, funestus. Quin hic etiam si solo contemptu retundatur, nec animus eius impressionibus facile succumbat (nam, qualis est multorum temperatura, molesto saepe cogitatu inviti conflictantur) parum, aut nihil valetudinem violat, ita ut huiusmodi homines literarum studio immersi, & frequentibus curis agitati ad extremos senectutis terminos incolumes devenire soleant, dum tamen frugalitatem, quam dixi, amaverint, & a ceterarum noxiarum voluptatum usu sibi temperaverint, & laborem tempestiva subinde quiete levaverint, non ultimam expectantes defatigationem. O divinam certe temperantiam, tantorum bonorum matrem, atque effectricem! Quam te diligo! quam te libenter amplector! quam te praedico! quam me tibi debere profiteor! Sane nisi ante hos non multos annos aureus libellus Lessii, & Cornari, quo verissimis rationibus, quae & quot commoda hominibus afferas, docuerunt, mihi incidisset in manus, ipsemet volueram ad ea describenda me accingere. Careo quidem epularum lautitia, careo meri iucundissimo potu; sed careo etiam per te, o saluberrima frugalitas,

tas,

tas, vinolentia, careo cruditate, careo aegrotatione. Mens tuo beneficio numquam obnubila, & ad ſtudia literarum, quibus nil dulcius, & iucundius, ſemper ſum alacris; ſtomachus numquam languens; nulla ſatietas, nullum cibi faſtidium; *mundaeque parvo ſub lare pauperum coenae* longe mihi ſuaviores ſunt, meliuſque ſapiunt, quam divitibus ampliſſimis in aedibus menſae ſuae opiparis dapibus, exquiſitiſque cupediis inſtructae. A te, ſancta frugalitas, dudum edoctus brevi gulae titillationi ſolidiores, atque homini convenientiores voluptates, dum vixero, praeoptabo. Mireris fortaſſe, candide Nicolaë, me tibi haec diſputaſſe, qui cumulatius, quam ego ſciam, temperantiae bona atque utilitates noſti, Philoſophus eruditiſſimus, & ſapientiſſimus Medicus. Verum non haec ideo narranda ſuſcepi, ut te docerem (noctuas enim, ut in proverbio eſt, Athenas attuliſſem) ſed ut prodeſſem aliis, ſi forte has paginas lecturi ſunt aliqui eorum, qui literarum quidem amore detinentur, ſed quia magis ingenio, quam corpore valent, diuturnum ſtudii laborem metuunt, ac refugiunt, utpote qui vulgo perhibeatur vitae exitum approperare. At ſi propoſitam temperantiae regulam teneant (quae ſane aliis, qui pugilice, & athletice valent, non videtur tam neceſſario proponenda) poterunt me auctore, poterunt mirum in modum in literis laborare, quin labore abſumantur, aut gravem aliquem morbum contrahant, aut minimam vitae particulam ſibi decurtent.

IN-

INDEX
OMNIUM QUAE IN HOC OPERE CONTINENTUR.

A

Asi-

B

C

Caf-

Clau-

Co-

De-

Gi-

dio-

In-

I

L

La.

Me-

Mil-

Mu-

Per-

Po-

Q

R

Rai-

Ri-

Hic

Som-

T

V

Vir-

PAUCA MENDA SIC CORRIGE, AMICE LECTOR.

Pag. 29. *v.* 11. illud — illum. *pag.* 30. *v.* 22. dolores — dolo res. *pag.* 125. *v.* 5. difficultatis quoties, — difficultatis, quoties. *pag.* 134. *v.* 17. ὄρτου — αρτων. *pag.* 135. *v.* 24. foveas — foveam. *pag.* 177 *v.* 17. voluerit — valuerit. *pag.* 202. *v.* 9. Sardon — Sardoa. *Praeterea in* 2. *Vol. pag.* 17. *v.* 15. ὠνὺν — ωκὺν.

